Nutzungsbedingungen für Online-Angebote der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Die Online-Angebote der Wolfenbütteler Digitalen Bibliothek der Herzog August Bibliothek (http://digbib.hab.de) sind urheberrechtlich geschützt und unterliegen Nutzungsrechten. Soweit nicht anders vermerkt, stehen sie unter einer Creative Commons Namensnennung-Weitergabe unter gleichen Bedingungen 3.0 Deutschland Lizenz (CC BY-SA).

Unter diese fallen online frei verfügbare Imagedigitalisate, Strukturdaten, Volltexte, Daten aus Datenbanken (in der über OAI abfragbaren Form), Ton- und Videodokumente sowie aktuelle Publikationen. Bitte beachten Sie, dass für über die Webseiten der Herzog August Bibliothek angebotene Dokumente Dritter andere Rechte gelten können.

Erläuterung

Die Online verfügbaren digitalen Angebote der Wolfenbütteler Digitalen Bibliothek stehen allen Interessierten weltweit frei unter einer CC BY-SA Lizenz zur Nutzung zur Verfügung. Neben den in http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/de/legalcode ausgeführten allgemeinen Einschränkungen ist bei einer Nachnutzung Voraussetzung, dass a) der Urheber in der nachfolgend beschriebene Form genannt ist und dass b) das Angebot unter den gleichen Bedingungen, d.h. vor allem frei und unentgeltlich, erfolgt.

a) Bei der **Namensnennung** (BY) ist Folgendes zu beachten (vgl. CC BY-SA, Abschnitt 4.a und 4.c). In Digitalisaten angebrachte Herkunftsnachweise – typischerweise die Fußleiste - dürfen als Nachweis nicht entfernt werden.[1] Zugleich muss auf der Angebotsseite an geeigneter Stelle, in jedem Fall aber innerhalb der Domain des Angebotes ein Nachweis in der folgenden Form angebracht werden: Sofern ein eigener persistenter Link (PURL, URN, etc.) verwendet wird, muss der persistente Link der Wolfenbütteler Digitalen Bibliothek über, unter oder neben dem eigenen persistenten Link stehen.

Im Druck:

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel <[Persistent URL[2]]>

© Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel <http://diglib.hab.de/inkunabeln/14-astron/start.htm>

oder

© HAB Wolfenbüttel: 14 Astron. <http://diglib.hab.de/inkunabeln/14-astron/start.htm>

[1] Beigefügte Maßtäbe unterliegen nicht dieser Beschränkung und dürfen entfernt werden.
[2] Zum Zitieren Wolfenbütteler Digitalisate s.: http://diglib.hab.de/?link=033

Im Internet (HTML Quelltext):

© Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel <Persistent URL>

oder

© HAB Wolfenbüttel <[Signatur]>

Z.B. Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel <<a href="
http://diglib.hab.de/inkunabeln/14-astron/start.htm">14 Astron.

Wenn sich auf der Seite eine zusätzliche Angabe zur Autorin oder Autor eines Beitrages findet, z.B. © [Autorname] ist folgende Form einzuhalten:

Im Druck:

© [Autorname]. Work originally *published by HAB Wolfenbüttel <Persistent URL>*

Im Internet (HTML Quelltext):

© [Autorname]. Work originally published by HAB Wolfenbüttel <Persitent URL oder Signatur>

Z.B © Flemming Schock. Work originally published by HAB Wolfenbüttel <<a href="
http://diglib.hab.de/edoc/ed000155/start.htm "> http://diglib.hab.de/edoc/ed000155/start.htm
>

b) Bei der Bereitstellung unter **gleichen Bedingungen** ist zu beachten, dass das Werk *frei*, *unentgeltlich* und im Geiste der *Förderung der Kultur und Wissenschaften* zur Verfügung gestellt werden muss. Sofern dies gewährleistet ist, ist auch eine kommerzielle Nutzung, z.B. in der Wikipedia oder einem Open Access, unter CC BY-SA publizierenden wissenschaftlichen Verlag möglich. Nicht unter diese Lizenz fallen typische kommerzielle Produkte wie Verlagszeitschriften, die Nutzer kostenpflichtig erwerben müssen, zugangsbeschränkte Online-Angebote sowie Nutzungsarten, die ausschließlich auf Werbung oder andere nicht-wissenschaftliche Zwecke zielen. Für alle zuletzt genannten Fälle muss eine kostenpflichtige Sondernutzung vereinbart werden.

Nicht frei über die Homepage der Bibliothek verfügbare Angebote unterliegen gesonderten Nutzungsregeln, die von der Auskunft der Bibliothek (auskunft@hab.de) erfragt werden können. Im Übrigen gilt die Benutzungsordnung für Landesbibliotheken und die Gebührenordnung für die Bibliotheken des Landes Niedersachsen in der jeweils gültigen Fassung in Verbindung mit dem Niedersächsischen Verwaltungskostengesetz.

Der Direktor (2013-03-01)

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00001

[Robert Fludd]

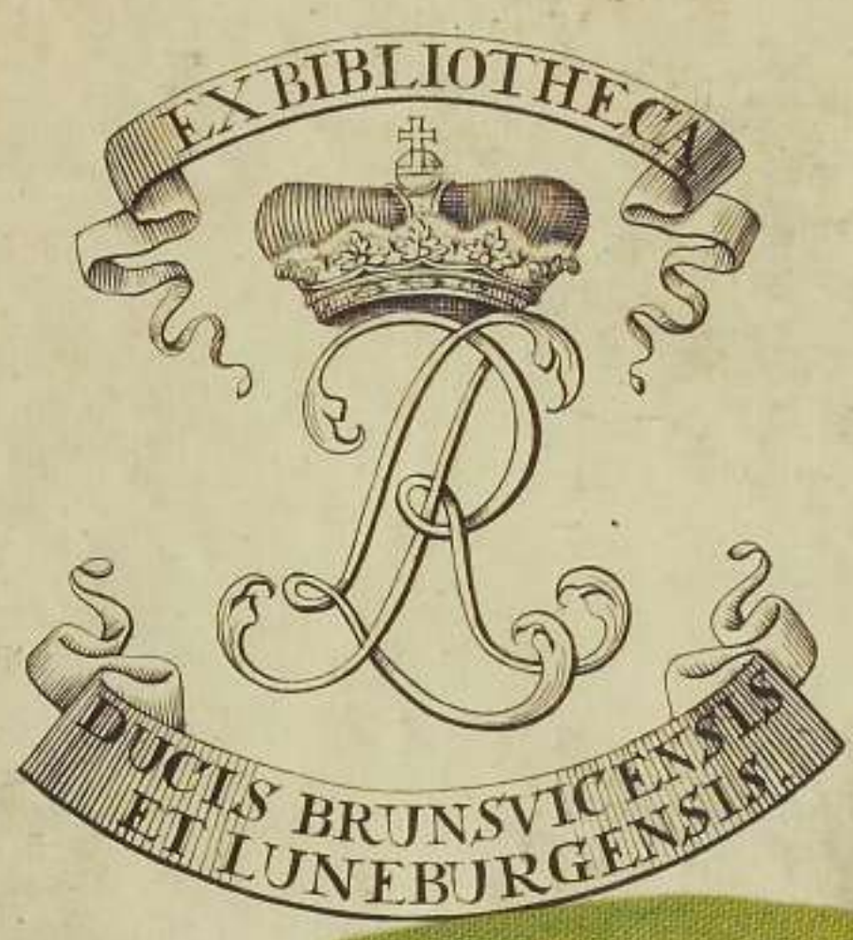

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00002

Utriusque Cosmi
MAIORIS scilicet et MINORIS METAPHYSICA, PHYSICA ATQVE TECHNICA
HISTORIA

In duo Volumina secundum COSMI differentiam diuisa.

AVTHORE ROBERTO *FLUD* *aliàs de Fluctibus, Armigero, & in Medicina Doctore Oxoniensi.*

Tomus Primus

De Macrocosmi Historia in duos tractatus diuisa.

Quorum
- *Primus de*
  - *Metaphysico Macrocosmi et Creaturarū illius ortu.*
  - *Phÿsico Macrocosmi in generatione & corruptione progressu.*
- *Secundus de Arte Naturæ simiam Macrocosmo productâ & in eo nutritâ & multiplicatâ, cujus filias præcipuas hîc anatomiâ vivâ recensuimus, nempe*
  - Arithmeticam.
  - Musicam.
  - Geometriam.
  - Perspectivam.
  - Artem Pictoriam.
  - Artem Militarem.
  - Motus, Temporis } Scientiam.
  - Cosmographiam.
  - Astrologiam.
  - Geomantiam.

OPPENHEMII.
Ære JOHAN-THEODORI DE BRY.
Typis HIERONYMI GALLERI
ANNO CIↃ IↃCXVII

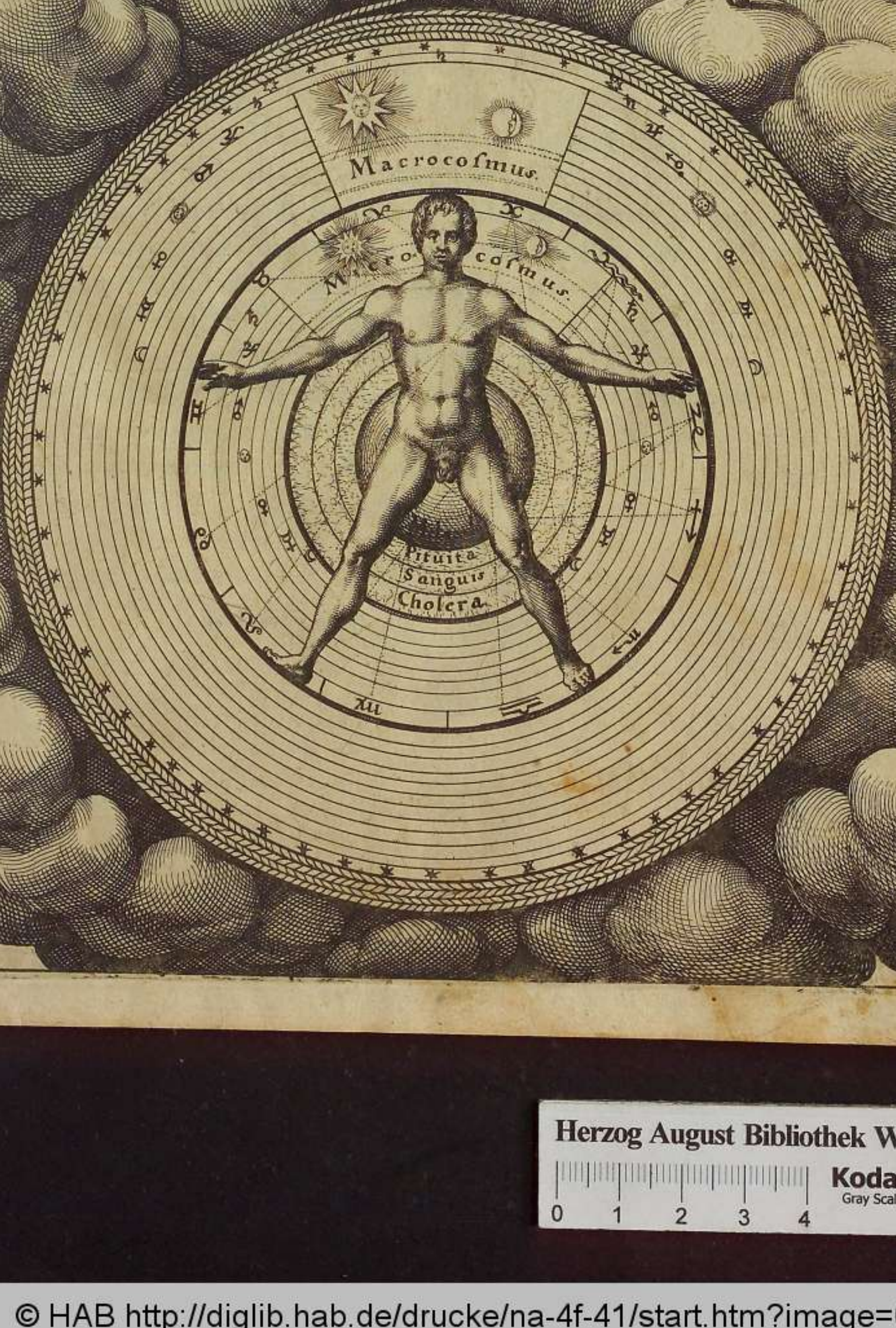

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00003

des Tractatus 2. fehlt in diesem Ex.

HERZOG AUGUST BIBLIOTHEK WOLFENBÜTTEL

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00004

DEO
OPTIMO MAXIMO,
CREATORI MEO INCOMPREHENSIBILI,
SIT GLORIA, LAUS, HONOR, BENEDICTIO ET VICTORIA TRIUMPHALIS,
IN SECULA SECULORUM,
AMEN.

TUum est, ô Natura naturans, infinita & glorioſa, animam meam, ignorantiâ tabeſcentem, virtute ſplendoris tui, regenerare. Tuum est Spiritus diſciplinæ ſancti claritate admirabili, ſcintillas rationis, poſt Adami lapſum ſuperſtites, & in tenebrarum corporalium abyſſo miſerrimè diu immerſas, evſuſcitare, vivificare, & ad verum cognitionis culmen ſeu apicem ſublimare. Fiat voluntas tua in parte mei, hominis, cœleſti & immortali, ſicut in terreſtri & mortali, ut quicquid ab iis & in iis producatur, illud omne, debita conſideratione, ſit tuæ bonitatis particeps. Sic erit oblatio, conſecratio, & quaſi immolatio hæc mea cordialis, tu o numini ſacroſancto placida: ſic bonitatis tuæ, in me fructus, incrementi ſui radios, à fonte tuo lucido totius & unicæ bonitatis influxos, recipiens, Spiritu tuo divino præeunte, evolabit vera reſurrectione cum ſuo toto transfigurato in altum, gaudebítque ſuam patriam ſupercœleſtem viſitare, in quâ tu, Summe Princeps & Imperator maxime, vivis & regnas perpetuò. Malevolorum Lectorum corda in meliora converte, obſecro, diſtinguant oculis apertis lumen tuum verum à tenebris Diaboli. Sis, ô bone Deus, mihi fauſtus atque propitius, qui vivis in æternum.

Tua Creatura

omnium indigniſſima.

EGO, HOMO.

*** SERE-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00005

SERENISSIMO ET POTENTISSIMO
PRINCIPI

JACOBO,
IMPERATORIS COELORUM ET TERRARUM TER MAXIMI, ET SUI CREATORIS INCOMPREHENSIBILIS, IN REGNIS MAGNÆ BRITANNIÆ, FRANCIÆ ET HYBERNIÆ MINISTRO ET PRÆSIDI PROXIMO, FIDEIQUE PROPUGNATORI:

Salus animæ & corporis, gaudium in JESU CHRISTO, tenebrarum abolitio, lucisque supercœlestis, per SPIRITUS sancti illuminationem, fruitio.

CUI, *Naturæ nudæ atque detectæ arcana & mysteria sacra, nobis à Deo optimo maximo oblata, intelligere negatur; Rex potentissime & scientiâ munitissime, ei seipsum cognoscere, & ad veram Spiritus intelligentiæ sacrosancti fruitionem aspirare erit impossibile. Sedulò igitur, contemplatione præeunte, detegatur* naturæ promptuarium, *ut ad* DEI, *ejusque* sapientiæ sacrarium *tandem perveniamus. Magna jam, bonâ cum Vestræ Majestatis veniâ sit dictum, loquor, & quæ regiâ totius orbis terrarum potestate, violentiâ, majestate aut arte ulla humana acquiri aut comparari non possunt, sed à bonæ tantummodò & synceræ voluntatis* DEI scaturigine *hauriuntur, è cœlis sanctis impluuntur, & pro placito divino dignis conceduntur. Sis,* Ô SERENISSIME REX, *divini luminis radio illuminatus, à nebulis & spurcitie humana clarificatus, mente, donis cœlestibus ornatus, terrestrium contemptor, cœlestium & divinarum contemplator, arrogantiâ Diabolicâ immunis, humilitate Christiana præditus, & justitiâ Sacrosanctâ plenus. Sit tibi,* O CLEMENTISSIME REX JACOBE, vera Naturæ cognitio, Jacobi Patriarchæ scala *unica ad cœlum iter dirigens: Nam sine medio hoc ad cœlum à terra non fit transitus. Benedictus sit* DEUS, *& tibi tuoque Imperio benedicat, quo nos ejus creaturæ, tuique subjecti sub illo cum justitia, non ficta sed sincera feliciter vivamus.*

Tuæ Majestati

devotissimus & subditissimus R. FLUDD.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00006

Tomus Primus.

DE MACROCOSMI HISTORIA

In duos TRACTATUS *divisa.*

Quorum
- *Primus de*
  - Metaphysico Macrocosmi & creaturarum illius ortu.
  - Physico Macrocosmi in generatione & corruptione progressu.
- *Secundus de Arte Naturæ simia in Macrocosmo producta & in eo nutrita & multiplicata, cujus filias præcipuas hîc anatomiâ vivâ recensuimus, nempe:*
  - Arithmeticam.
  - Musicam.
  - Geometriam.
  - Perspectivam.
  - Artem Pictoriam.
  - Artem Militarem.
  - Motus, Temporis } Scientiam.
  - Cosmographiam.
  - Astrologiam.
  - Geomantiam.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale 0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00007

Integræ Naturæ

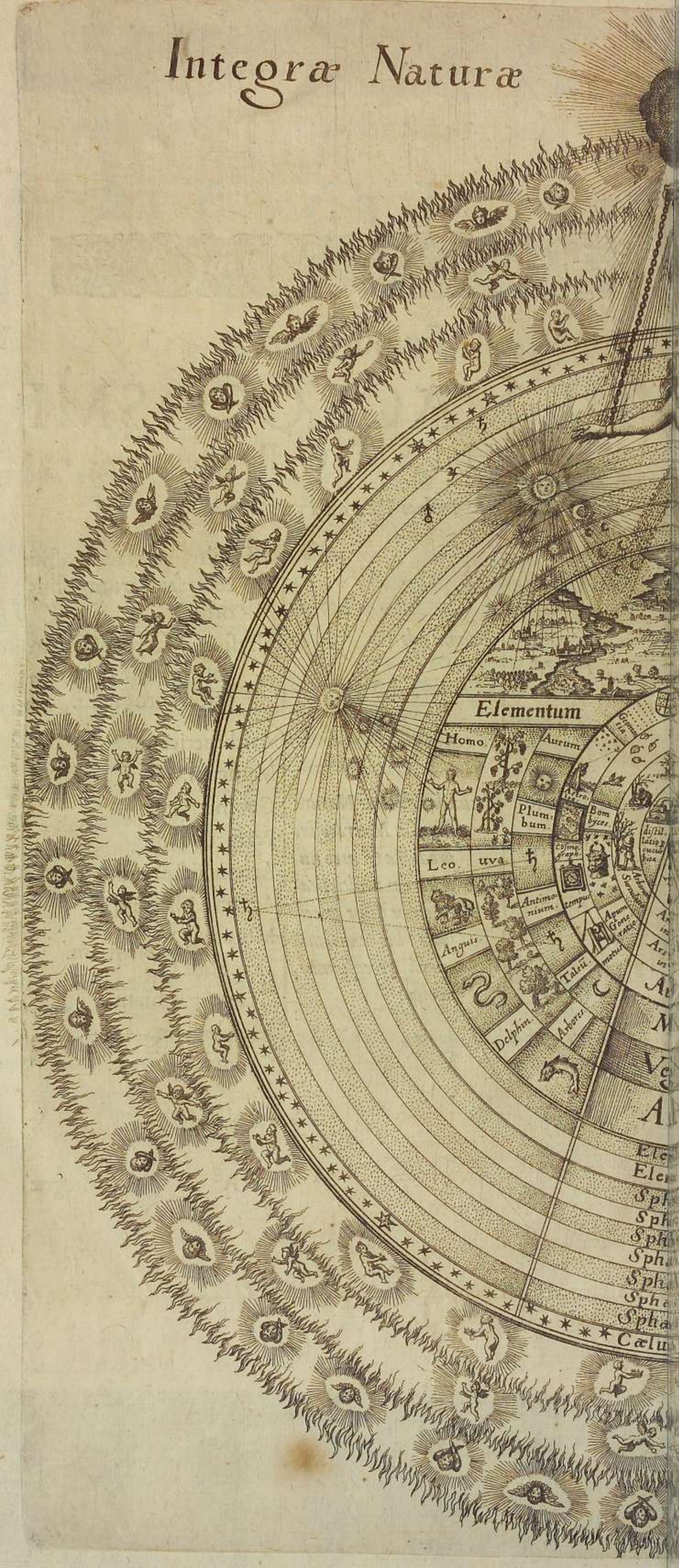

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00008

Speculum, Artisque imago.

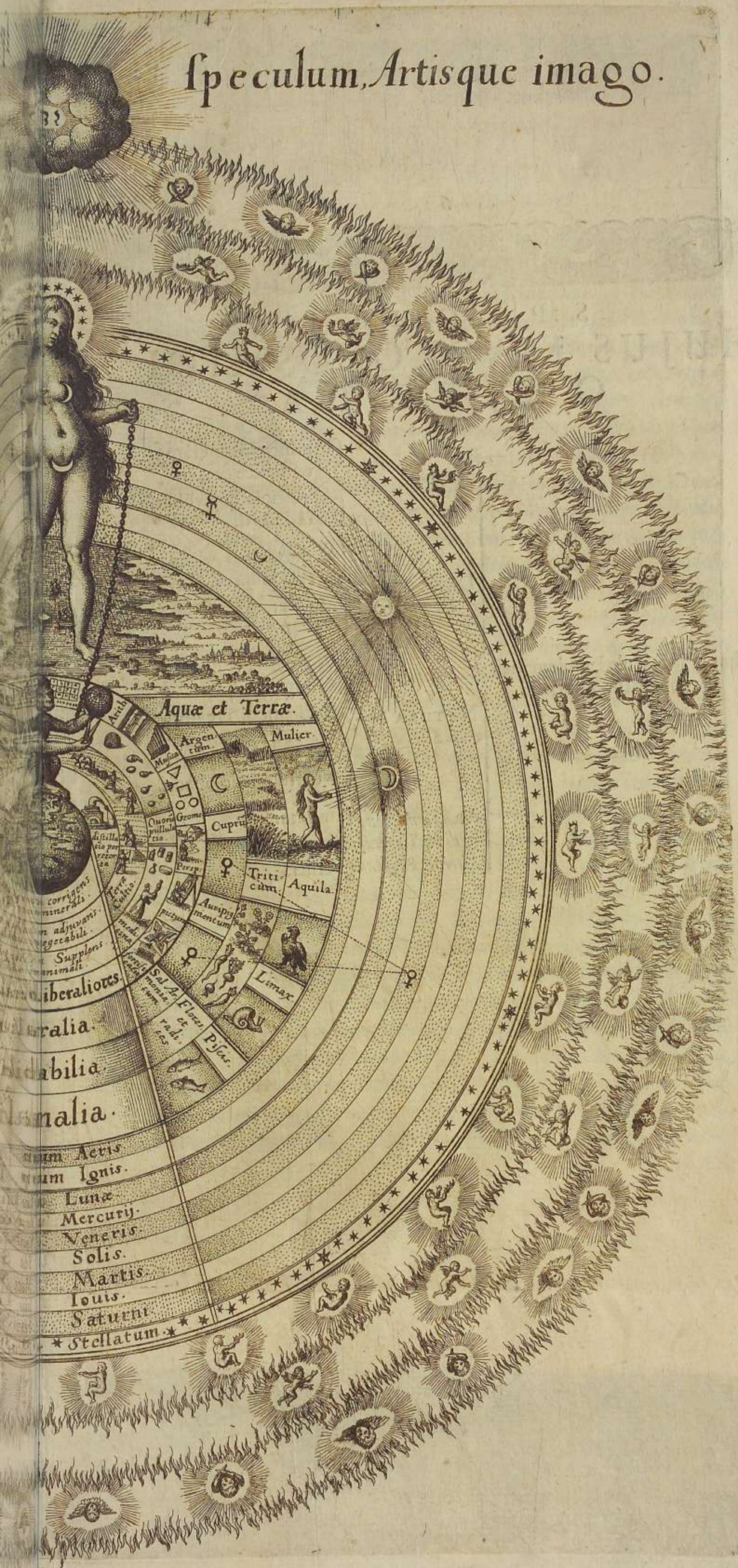

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00009

SPECULI HUJUS MACROCOSMICI OBJECTA.

In hoc ergo speculo Emblematico demonstratur, quomodo

- DEUS
  - In principio omnia metaphysicè creavit.
  - A principio, quæ voluit, ordinavit.
- DÆMONES *metaphysicè*
  - Ordinationes divinas exsequuntur.
  - Mandata Dei annuntiant.
- NATURA *Physicè*
  - Voluntatem divinam implet.
  - Ordinationi creatoris, res Physicas generando easque rursus corrumpendo, obedit.
- ARS *permissione divina operationes Physicas*
  - Imitatur.
  - Adjuvat.
  - Perficit.

EMBLE-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00010

EMBLEMATIS IN HUJUS TOMI PRIMORDIO LUCULENTISSIMA EXPLICATIO.

ANte *rerum creationem maſſam univerſam in partes tres puritate differentes immenſa ſua poteſtate diviſit incomprehenſibilis & omnipotens Macrocoſmi opifex; ex quarum puriore Cherubin, Seraphin, Archangelos & omnes aliorum Angelorum ordines ex minùs pura cœlum atque regiones æthereas, & ex maximè impura elementa resque omnes ſublunares creari ordinavit, dicendo;* fiant, & facta ſunt. *Primam autem materiæ diviſionem propter ſimplicem ejus ſubſtantiæ puritatem extra rerum naturalium comprehenſionem diſpoſuit, eſt enim metaphyſica & ſupernaturalis, quàm neoterici Philoſophiæ Scriptores cœlo Empyreo, ideſt, ardente & igneo circumſcribi confirmant: Reliquæ verò impurioris maſſæ partes, ætherea nempe & elementaris, quoniam naturæ (Microcoſmi ſub* Deo *gubernatrici) ſubjiciuntur, meritò inde naturales appellantur. Duæ autem harum partium in hac Macrociſmi fabrica contentarum cauſæ effectrices enumerantur:* Natura *ſcilicet, & ejus* Simia, *quam* Artem *appellamus:* Naturæ *Pater & Dominus eſt* Deus *Optimus Maximus; cui ipſa eſt proxima, & à quo omnes ejus virtutes, & effectus derivari cognoſcimus: Hæc eſt elementorum quaſi nodus & vinculum, habetque virtutem juſtè mixtionem elementorum proportionibus debitis contemperandi, apteque in omni compoſito commiſcendi, ac formam cuique ſpeciei congruam imprimendi. Eſt etiam* natura *vis quædam infinita ex ſimilibus ſimilia procreans, cùm ſit omnium qualitatum rerumque fœcunda genitrix, quas auget alitque: Atque ut unico verbo ipſam ſecundùm* Zoroaſtris & Heracliti *opiniones deſcribam, eſt* ignis inviſibilis; *quem ipſi animam mundi vocant. Nos autem viſibiliter ipſam eodem ferè modo depinximus, quo nonnulli recentiorum Philoſophorum; quod eo quidem conſilio fecimus, ut poteſtas ejus meliùs lectoris animo comprehenderetur. Finximus itaque virginem nudam ætate tenera & florente, comâ ſtelliferâ & pulcherrimè deauratâ, oculorumque acie limpidiſſima laudabilem, ac genarum colore rubenti peramabilem; eratque virgo toto corporis candore adeò inſignis, omnibusque opificis maximi dotibus ita ſuaviſſimè decorata, ut Poëtę nec Palladem, nec Venerem, nec Junonem, nec aliam quãtumlibet venuſtam Divam hujus pulchritudini poſſint anteponere. Hujus ſingulari prudentiâ primum mobile*

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00011

mobile gubernatur,& ſphæra octava ſtellis ornata illius manibus tractatur vertiturque,ac ejuſdem ſphæræ influentiæ ad rerum elementarium generationes digitis ipſius quotidie præparantur & diſponũtur; Planetarum etiam corpora Naturæ operibus inſtrumentorum loco inſerviunt; ſunt etiam quaſi marculi, quibus metalla in mineris terreſtribus producuntur; Cordis & pectoris iſtius virginis regio eſt vera Solis cæleſtis ſedes matrixque, & venter ejus corpore lunari repletur; ex mammillis ejus omnibus elementorum creaturis calidum innatum humidumque radicale, à quibus illarum vita & vegetatio oriuntur,perpetuò inſtillat ipſasque lactat; Cordis etiam ſplendore quodam aureo ſtellæ tam fixæ quàm erraticę illuminantur,& quaſi animas,vitas,ac pulchritudines ſuas ab eo mutuantur; quarum influentię inperceptibiles in ejus matricem Spiritu Mercuriali infuſæ (quem Philoſophi Lunæ Spiritum *dicunt) deorſum ad terram deferuntur uſq; ad centrum ejus penetrantes; quarum impreſſionibus diverſæ generationes tum loco tum ſpecie differentes aſſiduè fiunt. Hujus naturæ actionibus Planetæ ſimul coëunt, & coëundo res varias ſpecie differẽtes in regione animali vegetabili & minerali producũt; A partibus verò inferioribus incipiendo à lumbis 4. Elementa comprehenduntur; pes enim dexter terram occupat,ſiniſter verò aquam, naturæ ſulphureæ & mercurialitatis ejuſdem conjunctionem ſignificando: quibus arguitur,nihil poſſe generari & creſcere ſine amborum unione. Hæc,inquam,* Natura,*non* Dea,*ſed* proxima Dei miniſtra *ſub ſe ancillam ſeu pediſſequã habet, qua Dominam ſuam imitando rerum ab ea productarum ſimilitudines per conſenſum in ſe imprimẽs ejus veſtigia delineationesque mirum in modum proſequitur & imitatur: Atq; hinc eſt,quod eã forma & habitu Simiæ ſub pedibus Naturæ effigiavimus; quã nomine etiam digniore* Artem *nuncupamus. Hęc beſtia(artẽ intelligo) ab hominis ingenio orta, ut ex diligẽti Dominæ ſuæ obſervatione,multa ſecreta, perpulchra,& notabilia addiſcit, quib. in omni doctrinæ genere homines ditare ſolet; ſic etiam è converſo eidem magiſtræ & Dominæ ſuæ haud parum utilitatis & emolumenti affert. Niſi enim ars ab hominis ingenio producta in quibuſdã aliquando opituletur,ipſa Natura ab operationis ſuę perfectione mox deficiet: Ars enim naturã nonnunquã corrigit, ſupplet, imò & in rerum mineraliũ diatribe ipſam videtur ſuperare,ſi modò Chimicis illis Philoſophis fidẽ aliquã adhibeamus; maximè cùm & in* circulo animali *ova citiùs pullulare, bombices multiplicari,& vegetatione ſua in diverſas formas more Protheitrãsformari,apes ex capite bovino procreari; in* circulo vegetabili *ſegetes aratri artificio, quo agri excoluntur & occantur,arbores ſurculatione,herbas & alia vegetabilia plãtatione tum creſcere,tũ multiplicari; &* in circulo minerali *corpora metallica,& minora mineralia tam ad medicinã, quã ad alios uſus præparari,& à fœcibus ſuis mũdari,ac lapidẽ quoq; Phyſicũ,de cujus laudibus tantũ Philoſophi prędicârunt,conflari certũ ſit & experientiâ comprobatũ. De his itaq; duabus Macrocoſmi cauſis effectricibus inſtituti eſt noſtri in hoc tomo & perſpicuè & copioſè diſceptare.*

TRA-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00012

TRACTATUS PRIMUS

De Macrocosmi structurae, ejusque creaturarum originis historia in libros VII. divisa.

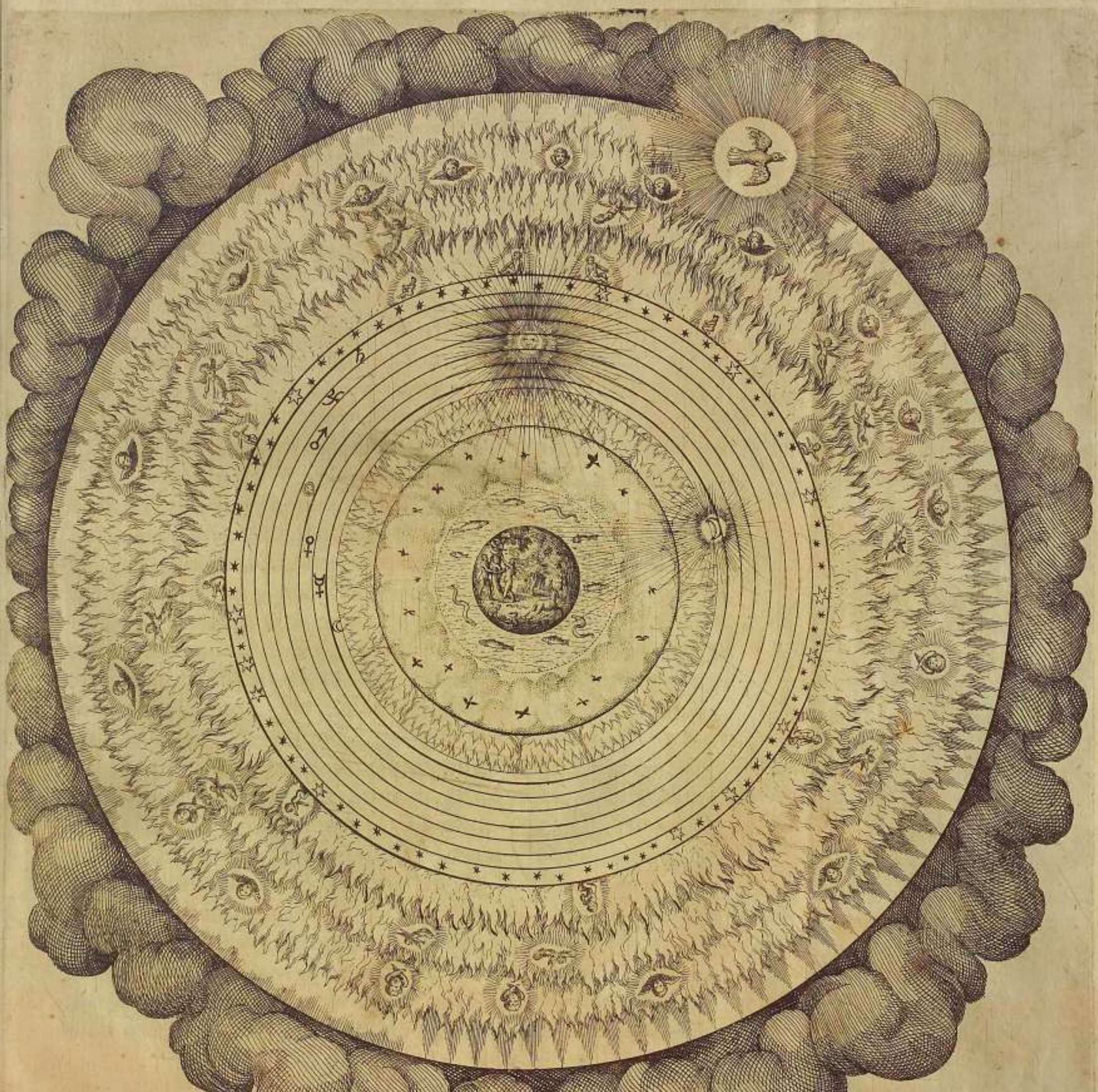

LECTORI

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00013

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00014

LECTORI BENEVOLO
ET SYNCERO PHILOSOPHIÆ FILIO, A SPIRITU INTELLIGENTIÆ SANCTO, illuminatio.

IBI, mi amice, libentissimè hæc mea scripta legenda offero, haud momo aut cuiquam alii ignorantiæ vel invidiæ tenebris obruto; quippe cujus est proprium, ore duntaxat impuro omnia veritatis indumentis exornata depravare, atque adeò ipsos quoque opificis increati ritus impiè ut plurimum profanare. Neque porrò etiam illorum judiciis hoc subjectum nostrum submittendum censemus, qui captui humano illud nimis profundum ac divinum esse autumant, eáque de causa hæc arcana sacra nullo modo nobis perquirenda esse statuunt, assiduè vetus illud axioma inculcantes; *Quæ supra nos, nihil ad nos:* ita quidem, ut hac ratione penitus à divinarum rerum contemplatione nos retrahere annitentes innuere haud obscurè videantur, parùm vel nihil etiam homines ad ipsius opificis immensi imaginem factos à brutis & ratione omni destitutis beluis differre. Nónne autem reperitur in Scripturis sacris, Sapientem astris dominaturum, atque ipsum quoque opificis increati germen nobis promisisse, futurum, ut pulsantibus via aperiatur? Ut nimirum silentio interim prætream, quod etiam spiritus ille immortalis homini in creatione prima à mente divina inspiratus illum eidem isti menti per hoc spiraculum fecerit proximum, & mentis opera ei penitius introspicere, ac animo contemplari & perscrutari permiserit: Id sanè, quod Philosophorum omnium divinissimus, Moysiq; proximus Trismegistus in primo suo Pimādri sermone hisce confirmat verbis: *Cùm homo*, inquit ille, *omnium in se potestatem haberet, opificia septem gubernatorum animadvertit; qui gubernatores humanæ mentis meditatione gaudentes, singuli proprii sui ordinis participem hominem reddide-*

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00015

runt; qui postquam didicit horum essentiam, propriamque naturam conspexit, penetrare & rescindere jam exoptabat ambitum circulorum, vimque gubernatoris præsidentis igni comprehendere; Quibus equidem luculenter docet, concessum esse à DEO hominibus propter formæ nobilitatem, non modò astrorum naturas, motus, & actus in hæc inferiora cognoscere, sed etiam ulterius ad cœlum igneum & Empyreum progredi, ac gubernatoris istic præsidentis omniúmque primi vim contemplari & admirari: Hinc etiam DEUM *mentem humanæ rationis* vocavit, quem *vitam* quoque *& lucem* ibi loci appellavit, ex quibus ipsum hominem nasci & conflari voluit. Impossibile est igitur teipsum cognoscere, nisi etiam ipsum DEUM cognoscas; nam *qui cognoscit seipsum, transit,* eodem *Trismegisto* teste, *ad* DEUM. Sufficit itaque nobis, quod cognoscere nosmetipsos non possimus, nisi toto ingenii conamine, omnibúsque animi viribus, ac precibus assiduis pro gratia & lumine divino, quotidie ad talia rectè contemplanda, & admirabilem creatoris ideam ex demonstratione à posteriori percipiendam gradatim accedamus; quod tibi, mihi, & omnibus clementer concedat Omnipotens, per merita Filii sui unigeniti, Amen.

R. FLUD.

PROOE-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00016

PROOEMIVM,

IN QUO DEMONSTRATUR, QUOMODO CAUSÆ PER SUOS EFFECTUS, HOC EST, DEMONSTRATIONE à posteriori indagentur.

QUONIAM *ipsum* DEUM *Macrocosmi fabricæ autorem à priori demonstrare aut cognoscere, etiam sapientissimo aut ingeniosissimo cuique est impossibile, cùm ipsum essentialiter definire nemini unquam, ac ne ipsi quidem etiam Antistiti divino Moysi, sit concessum, aut ullo unquam ævo concedendum (tam omnipotens nimirum & incomprehensibilis ille est in esse suo!) idcirco necesse est à posteriori eum indagari, ut nostra cognitio ad ipsum per eximiores ejus effectus accedat. Nobiliores autem ejus effectus in cœlis, ac gloriam illius in firmamento, tanquam in speculo politissimo, oculis universalibus speculari nos docet Psalmista. 19. 4. ad quorũ etiam cognitionem, quoniam sunt supra nos posita, per gradus elementares, tanquam à magis compositis per resolutionem ad simpliciora ascendere necesse erit; nec quies aliqua in ascensione est concedenda, quo usque ad prima illa principia sit perventum, quæ propter suam simplicitatem resolutionem ulteriorem pati non possunt: Immensum igitur est hoc iter, valdè spinosum & periculosum; & sanè quibus scalis ad hujus altitudinis invisibilis fastigium pertingere valeamus, non facile est absque divini luminis auxilio, Spiritusque illuminatione invenire.* Non igitur displiceat tuæ dignitati, te Clementissime DEUS, creaturarum opifex & adjutor meus, deprecor supplex atque imploro, quod ego indignus peccator oro misericordiam tuam; dignare me illuminare in cognitione rerum creatarum, ut, cùm sis ignotus per prius, saltem ex posteriori per glorioſos scilicet effectus tuos cognoscaris; siquidem diligenter pulsantibus portam aperire promisisti, nec ulli bonitatis fontem avidè perscrutari prohibuisti; maximè cùm etiam Spiritus ille vitæ, quem in patrem nostrum Adamum inspirasti, nos ad lucidum beatitudinis fontem tendere, & ad ultimam cognitionis divinæ metam eniti omni momento non minùs moneat & instiget, quàm fructus alicujus crudi & immaturi calor, à nobilissima creatura tua Sole ei inspiratus, ipsum ad maturam perfectionem assiduè movere percipitur: imò hoc ipso tuo spiraculo mente divina decorato quotidie hominum

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00017

contemplatio ad tertium illud cœlum, beatorum habitaculum rapitur, gloriamq; tuam inexplicabilem speculando beatificatur, & spiritualibus divitiis ditescit: Illumina, inquam, ô bone DEUS, me famulum tuum licèt indignum splendore tui luminis, ut sine tenebrarum aut Diaboli interruptione te tuasq; creaturas rectè & efficaciter cognoscam pro amore & meritis Domini nostri JESU CHRISTI filii tui, qui tecum vivit & regnat in secula seculorum.

Cùm igitur per effectus ad causarum cognitionem perveniendum sit, incipienda est nostra perquisitio à rebus nobis magis cognitis, quæ sunt in genere duæ, scilicet materia & forma. Materiam autem rerum omnium esse aquam reliquerunt nobis Moyses, & divus Petrus; quam tanto subtiliorem esse sensu percipimus, quanto altius ascendit, eoque grossiorem, quo ad centrum est proclivior. nam terra, quæ est aquarum tenebrosarum fæx & pars crassior ac deformior, habet aquam visibilem, sensibilem & densam, super ejus superficiem recidentem. Similiter aqua illa grossa & visibilis aquam tenuiorem & invisibiliorem sibi superinnatantem; cujus etiam pars subtilior altius exuberans sphæram ignis propter suam caliditatem & subtilitatem conflat, quæ est aquarum regionis inferioris portio cæteris omnibus subtilior. Atque ita procul dubio eâdem proportione usque ad fastigium cœli superioris ascendit aquea massa in forma pyramidis sursum semper acutior & tenuior: Unde certum est, aquam infimam ejusdem esse substantiæ cum aqua superiori, quæ merè Spiritus est, sed formâ solummodò ab ea differre, quam esse lucem primo die creatam infra demonstrabimus: utpote cujus copiosiore præsentia aquæ factæ sunt tenuiores; minori verò copia illæ crassæ magis & spissiores redduntur. Lucis autem portionem in infimo cælo contentam, ejusdem esse naturæ & essentiæ cum illa cælorum superiorum, sed propter compositionem duntaxat differre; quoniam densitas materiæ activam lucis inferioris dispositionem impedit, ejusque radios ita coarctat, ut ipsos destructivos & urentes reddat, sicuti in igne artificiali cernitur: His igitur cognitis, anne impossibile erit, experimentis ac conclusionibus factis in aqua tam visibili, quàm invisibili, & luce ignea regionis mundi inferioris, naturas etiam aquarum illarum subtilium & lucis tenuissimæ cælorum superiorum investigare, cùm nulla sit inter ipsas, præterquam in sola corpulentiæ proportione differentia? Videmus enim machinam minorem idem opus præstare, quod præstat magna, licèt non in eadem proportione: Ignis autem noster grossus imagines in charta depictas movere facit sua virtute; atque ita quoque lucida solis natura leve & æthereum corpus suum movet ab occidente in ortum: Similiter fusum virtute ignis artificialis in altum depellitur, & huc atque illuc agitatur; sic ignis ille à cælo in corpora animata emissus huc atque illuc ea pellit & movere facit: Ipsum denique solem suæ lucis effectu res densiores subtiliare percipimus; quod quidem idem anne etiam præstabit ignis elementaris & artificialis facultas? Per hujusmodi igitur experimenta, & ex actione caloris inferioris lucis spissæ in ejusdem regionis

aquam

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00018

aquam, cujusq; gradus ac dispositionis, operationes etiam lucis cœlestis in aquas æthereas & supercœlestes ac spirituales quodammodo percipere, atque hac via pro captus humani possibilitate totius machinæ structuram, variamq; ejusdem partium dispositionem contemplari, ac per ultimos & minores principiorum effectus de ipsis etiam principiis quodammodo judicare non erit difficile.

CON-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00019

Contenta hujus libri primi.

- Ad *Macrocosmi* & existentium in eo creaturarum *fabricam universalem* duo requiruntur
  - *Increatum*, qp est ipse Deus ratione hujus suæ creationis dictus
    - *Creator*,
    - *Opifex*,
    - *Ens entium*,
    - *Natura* { *infinita* / *naturans* } } cujus { *Omnipotens essentia* describitur cap. 1. / *Locus* cap. 2.
  - *Natura*, seu causa, vel principium, de quo lib. 1. estque vel
    - *Creatum*, estque vel
      - *Primarium*, quod est
        - *Hyle*, seu materia rerum primordialis, & à compositione remotissima, quæ secundùm quosdam non est creata. De qua cap. 3. 4. 5.
        - *Lux*, seu forma generaliter informans, De qua cap. 6.
      - *Secundarium*, quod dividitur in naturam { *Caliditatis* / *Frigiditatis* } ex quibus descendit natura { *Humiditatis* / *Siccitatis* } de qua cap. 7.
      - *Tertianum*, à secundariorum actionibus ortũ, in 4. differentias divisum, quas elementa vocant, scilicet { *Ignem*, *Aërem*, *Aquam*, *Terram*, } ex quibus immensa Macrocosmi substantia conflatur. De quo cap. 9.
      - *Quartanum*, quod est immensum illud *Chaos* ex naturis diversis indigestè compositum. De quo cap. 10.
      - *Ultimum*, seu extremum aut proximum, quod est
        - In animalibus *sperma*
        - In vegetabilibus *semen*
        - In mineralibus { *Sulphur* / *Argentum vivũ* }

        } de quo cap. 10.
- *Naturatum*, seu causatum, aut principiatum. De quo in libris sequentibus.

CAPUT

CAPUT I.

De natura infinita rerumque omnium opifice.

NATURA infinita, quæ est Spiritus immensus, ineffabilis, non intelligibilis, extra omnem imaginationem, supra omnem essentiam, innominabilis, solo corde prædicãdus, sapientissimus, clementissimus, PATER, VERBUM, SPIRITUS sanctus, summum & solum bonum, altitudo incomprehensibilis, omnium creaturarum unitas, quæ est omni potestate validior, omni excellentia major, omni laude dignior, TRINITAS impartibilis, lumen splendidissimum & inenarrabile, mens denique divina, libera & segregata ab omni concretione mortali, omnium gloria, divina natura, necessitas, finis & renovatio; Hic, inquam, DEUS omnium summus & maximus, cujus nomen sit benedictum in æternum, admirandam totius Macrocosmi machinam faberrimè condidit, ejusque structuram pulcherrimè decoravit: Quod etiam omnes Philosophi tam antiqui quàm recentiores, præter Peripateticos, qui mundum ab æterno esse volunt, unanimi ferè consensu asseverant, diviniſſimum hunc universi conditorem multis appellationibus, cuilibet ejus actionis proprietati convenientibus cognominantes. Inter quos Hermes eum vocat *æternum*, Thales *antiquissimum*, Plato *principium mundi ingenitum*, alii *causam infinitam, & quasi extra omnia, & tamen in omnibus, & ubique*, alii *Ens entium, causam primam*, quatenus aliæ causæ & effectus ab eo dependent, omnium factorem, autorem, & secundùm Platonem *conditorium intellectum*. Unde nonnulli alii ipsum rerum mundanarum Principem, gubernatorem, ordinatorem, primum motorem & primum moventem, principiumque immobile dixerunt; quoniam omnia moventur ab ipso manente immobili, & nulli passioni subjecto, cùm sit semper stabilis, fixus, & permanens; *Trismegistus* eum *universorum principium* vocat, per quod opificii solum opificem intelligere videtur; *Patrem* denique appellant eum *Plato* & *Mercurius Trismegistus*, quatenus omnis fœcunditatis est autor, atque rerum cunctarum genitor; Concludit denique major Philosophorum chorus (inter quos *Orpheum*, & *Democritum* nomino) DEUM *omne nomen habere*, *quoniam omnia sunt in ipso & ipse in omnibus*; non aliter, quàm omnes lineæ rectæ ductæ à centro ad circumferentiam dicuntur esse in centro, vel sicut numerus dicitur esse in unitate, quæ omnium numerorum communis est mensura, fons & origo, omnemque numerum in se unicè conjunctum continet; Unde Pythagorici & numeralis scientiæ consultissimi, *monadem* seu *unitatem* DEO opifici aptaverunt; tum, quia ante omnia solus & unicus fuit, tum etiam, quia primus actor & solus motor extitit ad vastam opificii structuram perficiendam; ejus autem

Hermes sac. serm.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00021

tem materię seu subjecto, quod erat Ens secundum, in quod ad mundi perfectionem agebat opifex, *Diadem* seu *dualitatem* attribuerunt; atque demum spirituali, ejus virtuti, seu formæ igneæ & lucidæ, per cujus præsentiam dicta mundi materia seu subjectum de potentia in actum reducebatur, omnesque machinæ partes ac regiones una cum creaturis earundem optimè distinguebantur ac disponebantur, *Triadem* assignaverunt, quoniam in opificii universalis constitutione sibi tertii Entis locum hæc ipsa essentia vendicavit: Ex quorum Philosophorum Ethnicorum opinionibus manifestum est, ipsos non procul à vera divinæ mentis cognitione aberrasse; Inter quos sacram *Mercurii Trismegisti* revelationem ejúsque in mysteriis divinis profunditatem nunquam satis admirari vel collaudare possum; quippe qui in *Pimandro* suo divinitus & supra humanum captum nobis abdita DEI, & structuræ ejus universalis secreta patefecit: Post quem *Platonem* divina cognitione pleniorem putamus; utpote, qui contra Peripateticorum assertiones, mundum, & quæ in mundo sunt visibilia & invisibilia à principio primo ingenito facta esse constanter asseveravit. Quamvis autem opificem hunc trinum essentialiter describere sit impossibile; attamen ille secundùm nonnullorum Doctorum contemplationem hoc modo oculis depingitur; videlicet aut in *forma humana*.

Rationes autem cur nonnulli, DEUM humana depinxerunt forma, sunt, quoniam

Homo ad imaginem DEI factus Trinitatem repræsentat, quippe cum in ipso sint Mens, Verbum & Spiritus. *Trismegist. in Pimand.*

Pater omnium, intellectus, vita & fulgor existens hominem sibi similem procreavit, atque ei, tanquam filio suo congratulatus est; pulcher enim erat, patrisque sui ferebat imaginem. *Ibid.*

Ex vita & luce homo constat; Vita autem & lux DEUS est. *Ibid.*

Fecit DEUS hominem secundùm imaginem suam. *Genes.* I.

tem

Aut

Aut *in figura Solis*; Sub hac enim forma Ethnici & præsertim Orientales Deum adorant.

Soli verò comparaverũt Deitatem Sapientes, quoniã

A Deo omnis splendor spiritualis & invisibilis derivatur, omniaq; eodem intrinsecus illuminantur, non aliter quàm claritas & fulgor visibilis & externus omnis ab ipso Sole procedit; namque ut in materialibus Sol, sic in spiritualibus Deus est Imperator igneum sceptrum tenens.

Secundum *Sidrac*: sapientem tria percipiuntur in Solis essentia, videlicet ipse Sol, ejus lux seu claritas & calor vivificus: Solem ipsi Deo Patri, claritatem Filio, & calorem Spiritui sancto referunt; Splendor immediatè oritur & derivatur à Solari corpore unico, caloris effectus & benevola virtus ab utroque descendit.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00023

Aut *in forma Trianguli*, quoniam, ut in corpore Triangulari tres reperiuntur anguli distincti in unico subjecto, sic in unica Deitate existunt tres personæ distinctæ nullatenus ab unitate divisæ. Atque, ut nobis videtur, non ineptè potest incomprehensibilis illa & infinita Trigoni divini extensio secundùm humani captus possibilitatem describi demonstratione sequenti.

DEMONSTRATIO.

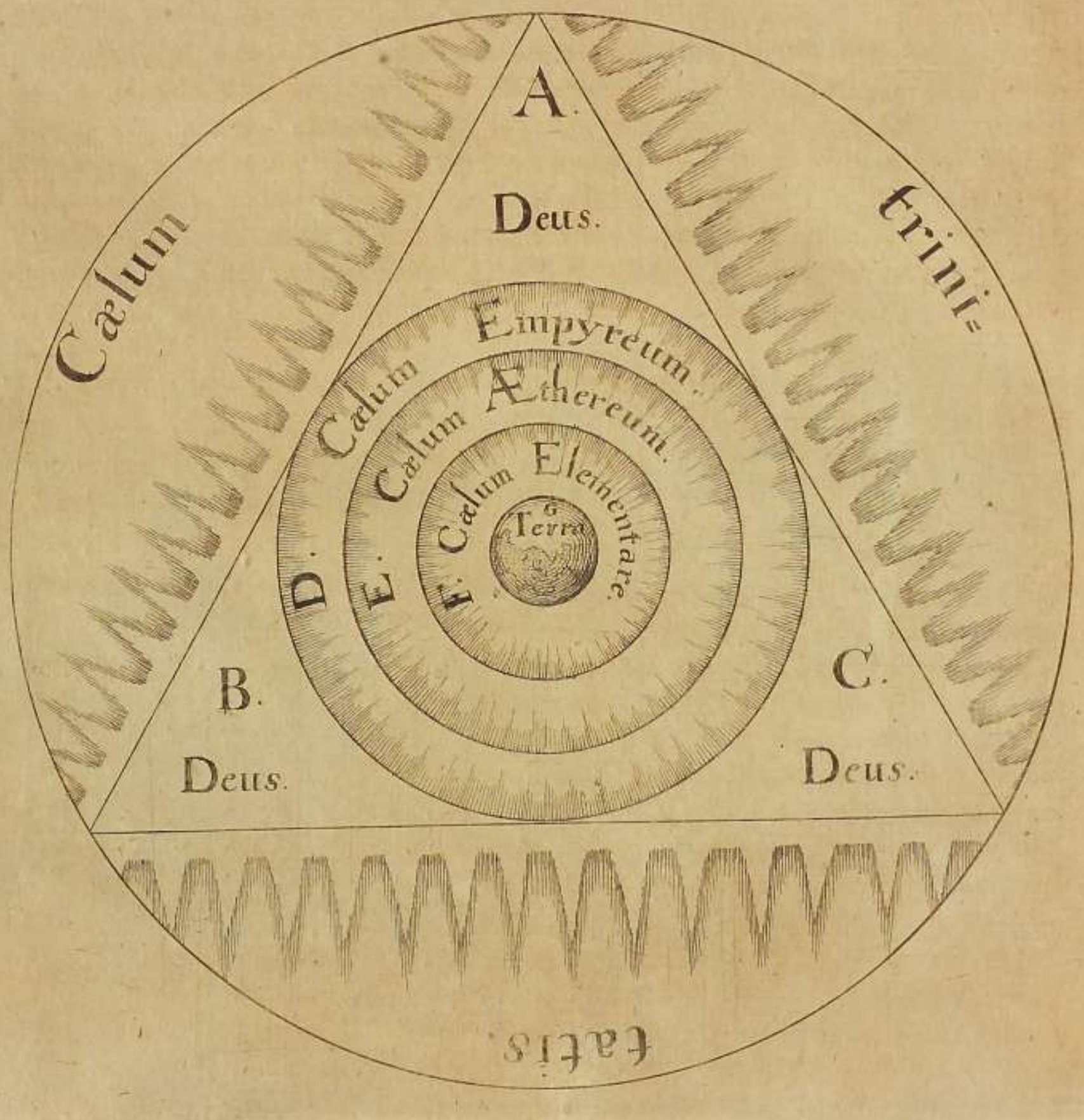

Deus Triangulo huic incomprehensibili comparari potest, quia comprehendens in se omnia, & virtute sua sese ubique extendens cuncta inactuat, extraque ipsum est nihil; atque porrò etiam quilibet anguli conus cuilibet mundi parti tertiæ correspondet, & tamen omnes simul in unitate naturæ conjuncti, unicum solum Trigonum regularem, æqualem & perfectissimum constituunt; ita quidem ut declaretur quoque simul hac demonstratione, quod, sicut omnes Trigoni suprascripti anguli è sphærica mundi superficie eminentes in omni sua dimensione figura & capacitate similes & æquales reperiuntur, ita quoque sint tres personæ in unitate essentiæ divinæ coæquales in qualibet perfectionis ratione. Similiter ex eadem hac demonstratione colligendum est, quantumvis forma

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00024

ma triangularis sit figura inter omnes in rerum natura minimè capax, quod tamen trina hęc essentia, propter trinitatem personarum, & earundem in divinitate æqualitatem, Triangulo æquilaterali comparata, sit extra omnem naturam extensa & adeò capax in natura sua, ut etiam figuram in omni rerum universitate capacissimam, nimirum circularem, infinitate sua comprehendat. Descripsimus itaque hoc loco DEUM, quatenus intra omnia esse dicitur, utputa quatenus ubique dicitur esse præsentialiter; At verò quatenus *Trismegistus* appellavit *mundum ipsius* DEI *imaginem*, eatenus ipsius DEI imaginem & simulachrum in mundi Spiritu, tanquam effigiem humanam in speculo conspici dicimus; Neque enim potuit in mundi speculo quicquam videri, priusquam DEUS ei reluxit; non magis, quàm hominis effigies in speculo absque ignis vel Solis lumine potest percipi: DEUS autem ante mundi creationem sibi ipsi tantùm reluxit, & in seipsum reflexit ardorem suum, teste *Trismegisto*. At cùm mundum creare voluit, mutavit formam suam & universa subitò revelata sunt, omniaque in lumen conversa, ut *in* 1. *Pimand.* habetur. Itaque DEUS occultus jam faciem suam splendidam in speculo mundano, suo lumine inactuato, manifestavit, ideamque suam nobis & creaturis suis per sacrosanctum illud donum assiduè communicat, quia mundum hunc visibilem & externum ad opificis exemplum formatum dixerunt Sapientes. Ut igitur facies hominis in speculo per reflexionem videtur, sic trina unius essentiæ distinctio in spiritum universum mundi undique reflectitur. Cujus rei demonstratio in sequenti exemplo ad oculum patet.

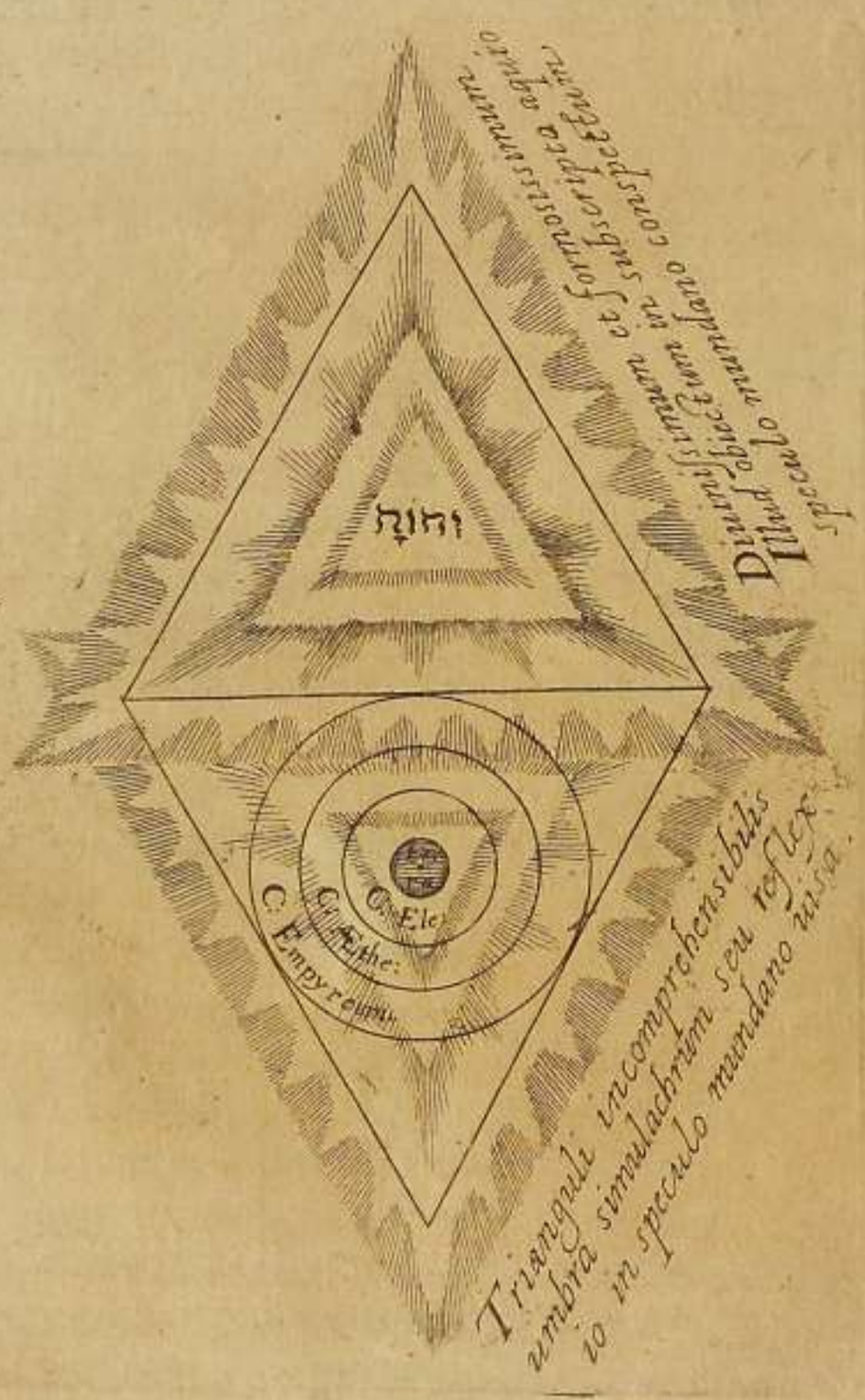

CAPUT II.

Quot modis DEUS *in loco esse dicitur, quomodo ubique adest omniaque implet? Et de præcipua ejus sede in hoc mundo?*

DIRUSQUAM de Naturæ naturantis sede seu domicilio proprio agamus, an possit aliquo in loco esse, cùm sit infinita in essentia sua, quærendum est? Cui quidem dubio tota Theologorum Schola distinguendo respondit, eum esse in loco, *non definitivè*, sicut intelligentiæ seu creaturæ spirituales, *nec circumscriptivè*, quemadmodum res corporeæ, *sed tantùm præsentialiter*; quamvis secundùm *Gregorium* DEUS in omnibus esse dicatur *tripliciter*; scilicet aut *præsentialiter*, ut iis exponit bonum, *aut potentialiter*, nempe per influentiam, *aut essentialiter*, videlicet per intimitatis essentiam. Ubique autem dicitur DEUS, quatenus virtus ejus divina cuncta permeat entia, per quam terminat respectum potentialitatis totius universi ad seipsum: Sic etiam omnia implere dicitur, non, ut ab iis contineatur, sed potius ut ea contineantur ab ipso. *Est enim*, inquit Ambrosius, *proprietas Deitatis ubique esse & in omnibus.* Manifestum est igitur, DEUM non esse in omnibus, puta, ut possit eum res quælibet pro suæ portionis modulo capere, quemadmodum majora minus; sed ita dicitur omnia implere, ut non sit aliquid, ubi ipse non est. Intelligimus itaque, DEUM esse intra omnia, sed non incluſum, quia infinitus est & incommensurabilis; extra omnia verò, sed non excluſum, quatenus incircumscripta sua magnitudine omnia creata concludit. Atque hinc est, quòd omnia à DEO creata dicuntur ab ipso bona, participativè, hoc est, per præsentiam ejus, seu secundùm gradus essentiæ, quibus angeli animis, & animæ animalibus præferuntur; & tamen quatenus quælibet creatura plus minúsve dignitatis secundùm pulchritudinem formæ suæ à prima natura seu Ente procedentem obtinuit, eatenus, ut testatur *Jamblicus*, in bonitate per participationem acquisita, altiorem aut dejectiorem sedem possidebit. At verò, ut accipitur bonum absolutè, simpliciter, &, ut *Jamblici* verbis utar, super essentiam, eatenus sumitur pro causa boni, hoc est, pro boni essentialis principio; de quo *Mercurius Trismegistus* ibi agit, ubi nos cavere admonet, ne quicquam præter solum DEUM bonum dicamus. Omnia igitur Creatoris opera bonitatis, non super essentiam soli DEO propriæ, sed secundùm essentiam participia inveniuntur, scilicet quatenus essentiam, formam, & lucem substantialem ab ignea Creatoris benignitate accipiunt, cujus dotibus illuminantur, informantur & de potentia in actum deducuntur, ac per consequens bona participativè dicuntur. Atque hanc quidem bonitatem essentificam mundus mundiq; creaturæ ab ipso Creatore non necessitate coacto acceperunt, ut Philosophica habet traditio, sed ex libera & uberrima ejus voluntate omnes suas creaturas perficere volente, secundùm Psalmistæ Regii mentem; *Quæcunque voluit Dominus, fecit in cœlo & in terra.* Philosophi denique veteres hujus naturæ naturantis habitationem in cœlo, ob loci illius pulchritudinem & claritatem posuerunt. Unde *Plato* DEUM *in ignea substantia habitare* asserebat, hoc est, in æthere. Cui etiam Philosophi recentiores (inter quos *Isidorum, Bedam, & Basilium*, veros hujus Naturæ cultores nomino) astipulari videntur, appellantes *Cælum Empyreum* DEI *habitaculum*. Nam quamvis DEUS ubique esse dicatur, *(ut supra)* propriè tamen & principaliter, hoc est, cum

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00026

cum majori sua præsentia dicitur esse in hoc cœlo, ubi opera virtutis ejus magis splendent, tanquam in loco & situ digniori, in quo virtus divina aptius operatur, ut testatur *Damascenus*. Neque enim dicitur DEUS supra omnia & extra omnia per distantiam localem, sed per excellentiam naturæ, ut *in resolut. Theolog. tract.* 1. *p.* 1. *quæst.* 4. habetur. Atque hinc est, quod *cœlum* hoc vocatur *intellectuale*, quia DEUS, cujus est sedes, appellatur Spiritus intellectualis. Nonnulli alii hanc regionem supercœlestem angelis & animabus beatis attribuerunt, & propterea extra hoc ipsum aliam statuerunt mansionem, quam *cœlum Trinitatis* appellaverunt, soli Trinitati, scilicet Patri, Filio & Spiritui sancto convenientē. Dicunt hāc esse ipsum DEUM secundùm rem; ratione verò differre. Nam secundùm *Albertum* est hoc cœlum virtutis divinæ excellentia, quæ continet & circumscribit omnia creata. Unde esse in hoc cœlo, est esse in æqualitate virtutis DEI omnia creantis, continentis & salvantis. Per *Ezechielis* visionem hæc omnia luculenter explicantur, ubi quamvis hæ duæ regiones, Intelligentiarum scilicet & Trinitatis, solummodo essentiæ puritate & exaltatione differre videantur, uno tamen cœlo Empyreo, à perfecta sua illustratione sic dicto, eas, non aliter quàm aër & ignis cœlo æthereo, contineri Propheta denotat. Namque cœlum unicum firmamenti convexitatem circumambiens hominis similitudinem referebat, cujus pars superior ab imaginis lumbis sursum igne carabeæ formæ, hoc est, tenuissimo & spiritualissimo resplendebat; inferior verò à lumbis deorsum igne aliquantulum densiori & crassiori micabat: per quam hujus loci partitionem duas regiones dignitate differentes indicare videtur, cœlum nempe præcœleste creaturarum spiritualium proprium, & illud supercœleste.

CAPUT III.

De materiæ primæ origine, an sit creata vel increata?

ORITUR inter Philosophos recentiores dissensio de primæ creationis materiæ origine; quorum major chorus ipsam creatam esse asseveranter dicit; inter quos *Artesius* his ferè verbis utitur: *Creator omnium in principio absque sermonis prolatione dixit; Fiat creatura talis, & postea creata est à* DEO *ipsa natura sive materia prima*. Alter verò chorus minor, de quo participat *Paracelsus* cum reliquis suæ scholæ, materiam hāc vocat mysterium magnum, quod creati nullius similitudinem habuit, nec etiam creatum fuit, sed solummodò ab altissimo opifice DEO præparatum. Ambæ autem hæ scholæ conantur rationes suas ex Scriptura sacra per Moysen prolata, variè naturā & sensum vocabuli *Principii* interpretantes, probare. *Artesius* enim cum cæteris suæ opinionis exordium narrationis Geneseos à Moyse nobis traditæ, nempe, *In principio creavit* DEUS *cœlum & terram*, &c. hoc modo explicat, *In primis vel primò creavit* DEUS *cœlum & terram*. Quam quidem vocabuli *Principii* expositionem confutare annitentes *Paracelsi* sectatores tria hæc nobis proponunt dubia, An scilicet per *in primis* vel *primò* voluerit interpretator referre nomen *Principii ad tempus aliquod*, vel *ad ordinem & tempus simul*, vel utrum per illud *locum primum* designare intenderit. Quibus sanè quæstionibus, absolutè & confidenter eas negando respondent; *Primæ* quidem, quod tempus nondum extiterit: quippe quod habuerit demum ortum suum à vespere & manè; unde illam *principii* interpretationem nullo modo admittunt. *Secundæ*, quod absurdum sit, ponere mundum tempore & ordine ante ejus materiam

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00027

teriam primam; quia videlicet res in potentia non postponuntur rebus in actu, nec principium principiato; hanc igitur interpretationem omnino repudiant. *Loco* denique non posse *Principii* nomen adaptari contendunt per rationem ex his verbis *cap.* 1. *Euang.* 1. *S. Johan.* desumptam, *Verbum erat in principio*; Verbum namque DEI loco velle includere ab omnibus piis nefas creditur, cùm sit incomprehensibile; ac præterea etiam ante mundi creationem nullus erat locus, quia nullum locatum. His, inquam, & consimilibus argumentis prædictam contrariæ sectæ opinionem refellere conatur cum quibusdam discipulis suis *Paracelsus*, qui Moysis verba primordialia in hunc sensum accipit; *In mysterio magno increato creavit* DEUS *cœlum & terram*, hoc est, in materia prima informi, tenebrosa & potentiali creavit DEUS cœlum & terram. Atque hæc Paracelsistica opinio non videtur discrepare ab illa *Peripateticorum*, qua mundum esse æternum existimantes, *materiam* quoque *primam ipsi Mundo coæternam esse* statuerunt. *Philosophi* etiam nonnulli contra *Hylæ* creationem istiusmodi insurgunt argumento; *Quod informe est non creatur: Sed hyle est informis: Ergo hyle non creatur. Major* luculenter demonstratur eo, quod *creatio est inactuatio, & ex nihilo aliquid facere: Sed hyle in sua natura nihil est actu, quare omni forma eam carere certum est.* Verùm omnes hasce ambiguas & controversas Philosophorum istorum disputationes ego meis in Philosophia superioribus, & in hisce rebus longè me doctioribus referens, saltem ad materiæ illius descriptionem descendam.

CAPUT IV.

Materiæ primæ seu opificii universalis subjecti descriptio.

MATERIA seu subjectum, in cujus gremio maximus ille noster Macrocosmi opifex structuram suam disposuit, est Philosophica illa ὕλη; quam Physici materiam absolutè primam vocaverunt: qua quidem, ut nihil est communius, sic etiam nihil ea magis incognitum reperitur. Circa ejus ergo investigationem duo præcipuè inter cæteros Philosophos antiquiores studiosam operam navarunt: quorum prior, *Thales* nempe (cum quo *Heraclitus* & *Hesiodus* convenerunt) post longum studium multasque lucubrationes, *aquam* esse *primam rerum materiam* constanter affirmavit, suæque opinionis rationem confirmat, *quia*, inquit ille, *rerum omnium semen & alimentum est humor.* Hujus etiam sententiam comprobare videntur tam *Ethnici*, quàm *sacri scriptores.* Illi enim hanc ob causam *Neptunum*, *Oceanum* & *Thetin* consecraverunt; hi, inter quos divinum illum Philosophiæ Antistitem *Moysen* nomino, materiam istam *abyssum* & *aquam* nuncupaverunt; & *D. Petrus* 2. 3. *cœlum & terram fuisse ex aqua & per aquam* nobis indicavit. Alter hujus materiæ sedulus perscrutator *Anaxagoras* fuit, qui post multos in hoc studio exantlatos labores, *materiam rerum primam rudem esse & indigestam molem*, *Chaos* dictam, opinatus est, cui etiam *Poëta in metamorph.* videtur assentire: Alii Philosophi aliter de hac materia scripserunt: Etenim *Anaximander* principia infinita statuit materialem originem, *Anaximenes* aërem infinitum, *Diogenes* aërem divinæ rationis compotem, *Plato* speciem invisibilem & informem, *Zeno Stoicus* ignis substantiam per aërem in aquam conversam, *Epicurei* atomos, *Empedocles* quatuor elementa; qui fermè omnes ob occultam & abditam hujus mysterii dispositionem, quæ procul dubio non nisi soli DEO verè & essentialiter cognita est, sibi invicem repugnantes incertè & indeterminatè scripserunt, ac

quicquid

quicquid ſtrenuè & probabiliter mente conceperunt, hoc protinus in libris ſuis expoſuerunt: Id quod ſatis etiam in *Timæo* ſuo comprobare videtur *Plato*, dum hanc materiam deſcribit, *eſſe rem ſine ſenſu perceptibilem, & ratiocinatione ſpuria vix credibilem*; quippe ex quibus verbis conſtat, ejus hac in re cognitionem eſſe veluti ſomnium, & meram imaginationem. Cui etiam hac in parte *Auguſtinus*, ut ex ſequenti ſermone patet, videtur quodammodò conſentire: *Cùm*, inquit ille, *aliquid informe concipio, prius nihil intelligo, quàm intelligebam; quemadmodum nihil videndo videntur tenebræ, nihil audiendo auditur ſilentium*. Hujus rei cognoſcendæ difficultatem fatetur & ipſe *Ariſtoteles*, qui hanc materiam per ſe nec cognoſci, nec deſcribi poſſe aſſerit, niſi per analogiam, hoc eſt, per exempla aliena ab accidentibus ſumpta. Unde ipſe cum aliis Philoſophis Græcorum eam ὕλην, id eſt, ſylvæ cuidam immenſæ aſſimilavit, cujus lignum aptum eſt ad quamlibet domum, machinam, vel rem aliam conſtruendam. Hinc etiam comparavit eam divinus ille *Moyſes* modò terræ vacuæ & inani, modò aquis & abyſſo; *Mercurius Triſmegiſtus* in ſuo *Pimandro*, umbræ cuidam horrendæ & in humidam naturam migranti; *Plato* matri, nutrici & ſedi rerum genitarum, eò quod omnia continet atque fovet: *Auguſtinus* tenebris & ſilentio, ut dictum eſt: *Pythagoras* dualitati: *Nonnulli* ſpeculo, in quo anima mundi cernitur: *alii* ceræ & luto, quæ apta ſunt ad quamlibet impreſſionem ſuſcipiendam: *Sunt* etiam, *qui* eam unguento comparare volunt, quod quemlibet odorem recipere & retinere promptùm eſt. Atque hinc eſt, quòd *Plato* eam infinitam appellavit; ſcilicet propter inclinationem illius ad infinitas formas: Quamvis iſta materia, etiam quoad nos infinita dici poterit; nam DEUS tantùm ſcit, quàm latè ſeſe hæc potentia ultra mundi convexitatem extendat. Atq; hoc idem videtur *Ariſtoteles* intelligere *in lib. de cælo & mundo*; ubi dicit, *quod extra cælum nec ſit locus, nec corpus, nec dimenſio, nec repletio, nec tempus, nec numerus, nec menſura movendi*, & per conſequens nihil extra cœlum eſſe præter hanc materiam informem, cui prædictæ proprietates ſolummodò ſunt propriæ. Hinc etiam eſt, quod *Mercurius Triſmegiſtus* in ſacro ſuo ſermone in talia loquitur verba; *Umbra*, inquit ille, *infinita in abyſſo*, &c.

Concludimus igitur ex omnibus tum veterum, tum recentiorum Philoſophorum ſcriptis, materiam hanc primam eſſe Ens primordiale, infinitum, informe, in potentia tam ad aliquid, quàm ad nihil; nullius quantitatis ſeu dimenſionis, cùm nec parvum, nec magnum dici poſſit; nullius qualitatis, cùm nec ſit ſubtile, nec ſpiſſum, nec perceptibile; nullius proprietatis, nec inclinationis, non movens, nec quieſcens, ſine ullo colore aut qualitate elementari; Omnium tamen actionum paſſivum primum, rerumque capax: Unde mundi mater vocatur, in cujus gremio orbes ætherei rutilis ignibus decorati, & quatuor elementa inferius juxta centrum ſuſpenſa tanquam in utero materno comprehenduntur. Hujus autem materiæ informis effigiem imaginariam, *Mercurii Triſmegiſti* & veridici *Moyſis* deſcriptionem imitando, ſub forma *fumi nigerrimi*, ſeu vaporis, ſeu umbræ horrendæ, ſeu abyſſi tenebroſæ, ſeu denique maſſæ cujuſdam rudis, indigeſtæ & imperceptibilis hoc in loco depinximus.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00029

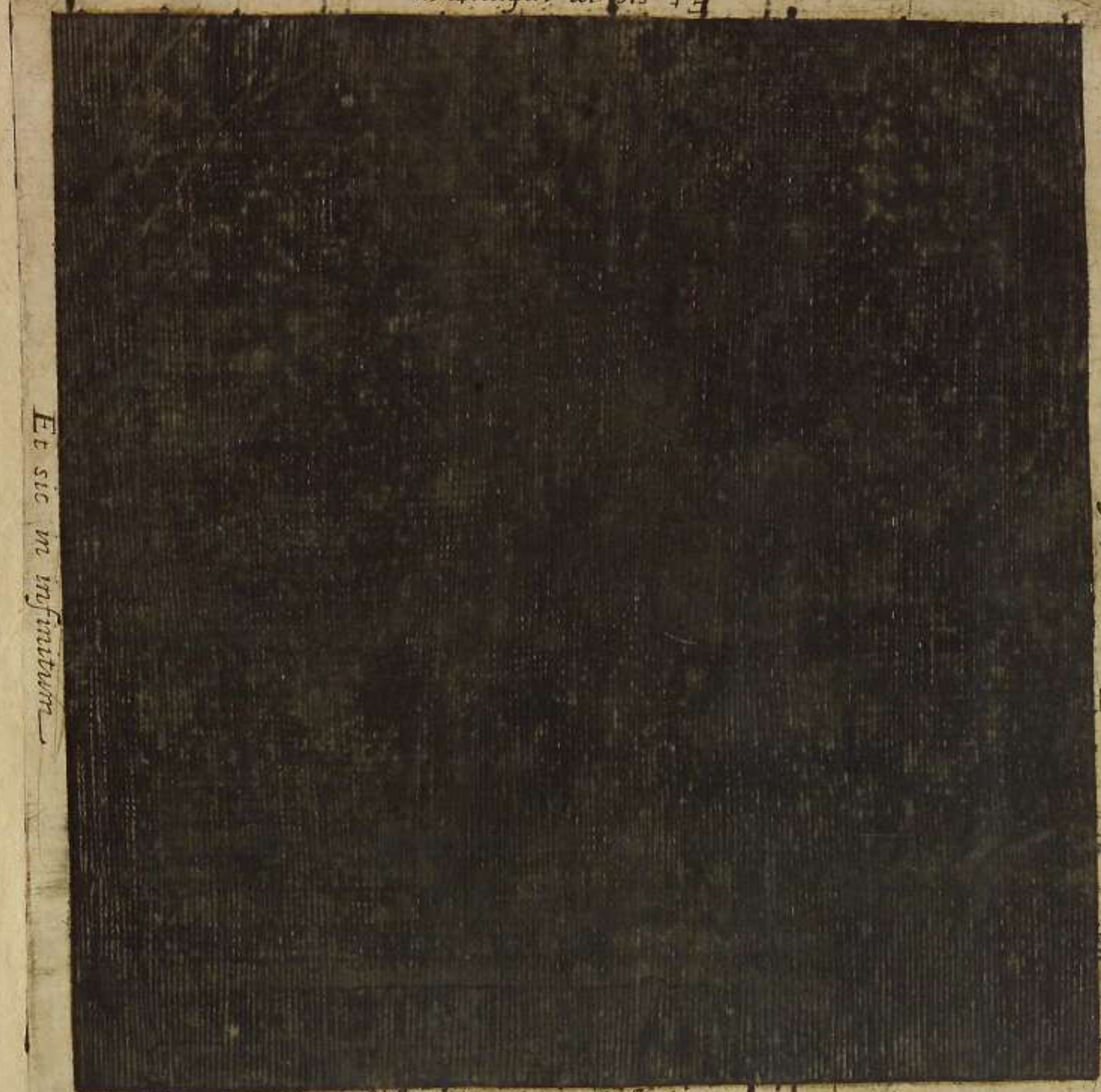

CAPUT V.

De tenebris & privatione.

AUGUSTINUS *contra Manichæos* asserit, privationem nihil aliud esse, quàm tenebras, quæ definiuntur lucis absentia. Sed si rectè consideretur tenebrarum significatio, illam latius quàm privationis vocabulum se extendere percipiemus. Nam, teste *Moyse*, *tenebræ super faciem abyssi fuerunt*, priusquam lux seu forma crearetur; privatio verò nominari non potest, nisi respectu cujusdam positionis, hoc est, ubi est alicujus formæ præcedentis absentia. Quare, ut cum *Augustino* consentiam, *omnis privatio est tenebræ*, hoc est, formæ lucidæ

lucidæ ablatio; *sed non è converso*: Unde manifestũ est, tenebras seu privationem à mundi creatione rebus corruptioni obnoxiis tantummodò accidere, cujusmodi sunt elementa & elementata cœli inferioris: nam cùm forma elementorum non sufficiat ad explendum materiæ appetitum (unde eorum volatilitas & imperfectio) necesse est, ut eadem ipsorum materia semper appetat formam novam: quem quidem appetitum, cùm absque formæ præcedentis absentia explere nequeat, necesse est, ut corruptio seu putrefactio novã illam formã præcedat, extinctâ prius & exutâ formâ antiquâ, cujus signa sunt: enebræ, quæ nihil sunt aliud quàm nigredo & obscuritas significantes lucis & formæ absentiam, ex qua rei putrefactæ pulchritudo & essentia prius derivata & cognita fuit. Hãc autem *nigredinem* Philosophi Chimici, multis appellationibus nuncupaverunt: inter quas hoc putredinis signum sæpius *caput corvi* vocarunt, per quod principium merè accidentale, & medium consocians materiam & formam, sponsumq; cum sponsa conjungens intelligebant; qui quidem color tenebrosus statim post generationem perit. Hîc igitur considerandum est, quod rei materia, dum tenebris submergitur, sic se habet in re forma privata, ut prima macrocosmi materia ante lucis productionem. nam habet potentiam ad lucis cujusdam præsentiã & pulchritudinẽ, sine qua in actum nunquam potest reduci: Intelligendum verò est, *tenebrarum* vocabulũ duplicẽ apud Philosophos significationẽ habere; *Aliquando* enim pro substantia aliqua tenebrosa accipitur, scilicet, ut pro aëre obscuro & nigro, aut pro umbra alicujus corporis opaci, *nonnunquam* etiam pro mero accidẽte sumitur, pro colore scilicet nigredinis: In priori significatione traditur à *Moyse* esse per faciem abyssi: in secunda pro lucis privatione habetur; utcunque tamen accipiatur, *semper tenebræ luci omnino repugnant*. Nam illæ faciunt rem abditam & occultam, timorẽ & mœstitiã inducunt, tollunt verecundiam, conciliãt somnũ, & quieti sunt amicissimæ; unde materiæ sunt comites: Hæc verò rem cognitã & manifestam reddit, pavorem eximit, confidentiam, animositatem & lætitiã affert, verecundos facit, torporem & segnitiem pellit, nec quiescere animal permittit, cùm vitam & motum in ejus sanguine excitet: est enim, uti superius dictum fuit, formarum & actionum origo.

CAPUT VI.

De essentia universali, qua opifex opificii universalis materiam informavit.

SAPIENTISSIMUS mundi opifex, qui dixit, *Ego sum lux mundi, verus ignis, luminumq; pater*, materiam hanc informem, hoc naturæ fundamentum, seu machinæ universalis subjectum, formarum habitaculum, &, ut cum *Platone* loquar, earum nutricem facere decrevit; ut ipsarum præsentia totius abyssi massa tenebris obruta visibilis & perceptibilis redderetur & in actum reduceretur, quod ut leviter perficeretur, claritatem sui ignis primùm cœlo Empyreo (nam *spiritus ejus oris*, quem *Mercurius Trismegistus*, DEUM ignis, & numen spiritus vocat, *ferebatur super aquas*) deinde & secundario cœlo æthereo ac soli cæterisque ejusdem creaturis sphæricis liberrimè communicavit, ut per earum virtutem, tanquam per instrumenta cœlum æthereum decoraretur, & forma vitaque creaturis inferioribus inderetur: Hanc autem creaturam igneam primo die ad divinæ ideæ similitudinem conditam, & veluti primũ ac præstantissimum donum à DEO ad reliquæ suæ structuræ perfectionẽ datum, lucẽ appellavit *Moyses*, *Artefius* claritatem, *Plato* ideam, *Aristoteles* principium diviñ & optimum: Nam ipse *in lib. de 5. substant.* agnoscit lucem dare rebus omnibus formam, pulchritudinẽ, & esse suũ, quippe sine qua nulla materia manifestari aut cognosci potest, sed abdita & quasi in potẽtia remanet: Hanc ipsam *Merc. Trismegistus*

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00031

giſtus in ſacro ſuo ſermone ſplendorem ſanctum appellavit, quem in principio floruiſſe, & ſub arena & humida natura elementa deduxiſſe aſſerit; quo quidem ſancto ſplendore informem materiæ ſinum formis illuſtrari voluit *Marſil. Ficin. in com ſuper illum ſermonem.* Omnes denique unanimi ferè conſenſu eam actum primum, formam, ſpeciem & eſſentiam appellare ſolent. Hæc itaque lux eſt ſubſtantia unica, eaque corporea, ſimpliciter in ſe exiſtens, omnium ſimpliciſſima, digniſſima & nobiliſſima; imò tantæ eſt nobilitatis, teſte *Auguſtino ſuper Geneſin*, ut etiam corporalia, quantò plus lucis participant, tantò perfectiora & nobiliora cenſeantur; unde & lucem primum in corporibus poſſidere locum aſſeveranter dicit. Atque hanc *lucis ſubſtantiam* idem *Auguſtinus* & *Dionyſius* propter ſuavem ejus calorem definiunt, *eſſe ignem purum, incombuſtibilem, immenſurabilem, & non dividendum, creſcentem & multiplicantem ſeſe in infinitum, ubique ſe extendentem & uno momento omnibus præſentem, omnia comprehendentem, nec tamen comprehendendum, in ſeipſo ſemper lucentem, aliis verò per ſe inviſibilem atque incognitum:* quoniam nunquam illuminat viſibiliter, niſi corpus aliquod, cujus materia illuminari apta eſt, interveniat. Atque hinc eſt, quod ſubſtantia cœli medii, quamvis in ſe ſit valdè lucida, atque ob lucis ſuę copiam primum inter corpora compoſita locum teneat, nocturno tamen tempore non illuminat. Ab hujus igitur lucis fonte ſupercœleſti derivatur procul dubio ignis ille inviſibilis *Zoroaſtris* & *Heraclti*, à quo cuncta eſſe genita docent; cujus virtutem, licèt inviſibilem, cuncta animalia, omnesque aliæ creaturæ ſublunares, imò & ipſum quoque mare in ſuo fluxu & refluxu interdiu noctuque agnoſcere & perſentire videntur. Hunc denique ignem Philoſophi ob ejus vivacitatem actum vocant ſimplicem; quo nihil eſt mobilius, & in ſuo motu velocius & potentius, nihil ſubtilius, & ob ſubtilitatem ſuam penetrantius, nihil utiliusaut virtute plenius, nihil pulchrius, autin eſſentia ſua uniformius, nihil magis Entia ſecundùm plus vel minus perficiens & exaltans, nihil ea citius diſſolvens, eorumque ligamenta facilius tollens, ut teſtatur *Calcidius ſuper Timæum.* Ex quibus manifeſtum eſt, contra *Damaſcenum*, & *Ariſtotelem* ſibi ipſi in hoc quodammodo contradicentem, lucem non eſſe accidens, quod per ſe nihil eſt, unde ſubſtantiam, cui inhæret, nobiliorem reddere, veriſimile non videtur, quoniam illud eſt officium formæ eſſentialis, à qua tum corporis cujuſlibet nomen, tum ejus eſſe derivatur. Concludimus igitur, *lucem eſſe vel increatam*, ſcilicet DEUM omnia naturantem; (nam in ipſo DEO Patre eſt vera lux, deinde in Filio ejus illuſtrans ſplendor & uberans, & in Spiritu ſancto ardens fulgor ſuperans omnem intelligentiam) *vel* ab ea increata *creatam*, quæ eſt vel cujuſlibet trium cœlorum ſimpliciſſima quaſi anima, & vera forma eſſentialis, ſpiritum limpidiſſimum, tanquam ejus retinaculum & vehiculum informans. Unde *Jamblicus* ob ætheris luciditatem putavit, eum nihil eſſe præter ipſum lumen, vel in quibuſlibet ipſorum creaturis compoſitis: Etenim in angelis eſt infuſa quædam ſplendens intelligentia, perfuſaque ſuper omnes rationis terminos diverſis tamen gradibus ſecundùm ſuſcipientis naturam ſuſcepta; Deſcendit deinceps ad cœleſtia, ubi in illis virtutem producit vivificam, unde vita & efficax propagatio cum ſplendore vivifico inferioribus induntur: In hominibus eſt lucidus rationis diſcurſus, in cæteris animalibus eſt ignis occultus actiones vitæ & ſenſus manifeſtè gubernans; in vegetabilibus anima quædam lucida, circa eorum centra deliteſcens, vegetationem & multiplicationem cauſans in infinitum: in mineralibus etiam eſt ſplendoris ſcintilla verſus perfectionis metam illa promovens. A luce igitur ſupernaturali, primo die creata oriuntur macrocoſmi cœlorum, & exiſtentium in illis corporum (nam puritate, ſimplicitate & dignitate diſtinguuntur) differentiæ: Etenim ſecundùm gradus exceſſus vel defectus iſtius eſſentiæ cœlum ſupremum ab infimo, & infimum à medio differre,

ac

ac quodlibet cujuſque cœli elementum hujus præſentia aut abſentia deprimi aut exaltari reperitur: nam quo magis diſtat materia à formæ nobilitate, eò groſſior, impurior, obſcurior & indignior eſt. Hinc etiam rerum creatarum & ſubſtantiarum diverſitas, hinc earum perfectio & imperfectio, cruditas & maturitas, volatilitas & fixatio, ſpiſſitudo & ſubtilitas, obſcuritas & ſplendor, gravitas & levitas, omnisque rerum proportio unam ab alia diſtinguens, ſecundùm *Mercurium Triſmegiſtum, in ſuo ſermone ſacro* aſſerentem, *res diſtinctas libratasq; eſſe ſpiritu igneo eas vehente:* neque enim materia prima ante hujus lucis productionem erat prædictarum qualitatum capax, quia æqualiter tenebroſa atque inanis eundem ſemper imperfectionis ſtatum retinebat, tanquam omni actu, quo moveretur de uno ſtatu ad alium, penitùs deſtituta. Ex quibus manifeſtum eſt, quod ſublata à mundo claritate ac luce, materiam ejuſdem in primum ſuum ſtatum & diſpoſitionem reverſuram, nec ullam ejus particulam cæteris dignitate, loco, aut qua alia qualitate aut quantitate præſtantiorem futuram credendum ſit. Quæ omnia demonſtratione hac ſequenti à poſteriori etiam ſenſui explicabimus factu poſſibilia eſſe, cùm ignea natura ſit à luce, aëreumque corpus ab aqua primam ſuam ducat originem: Delineavimus autem iſtam formam hoc modo.

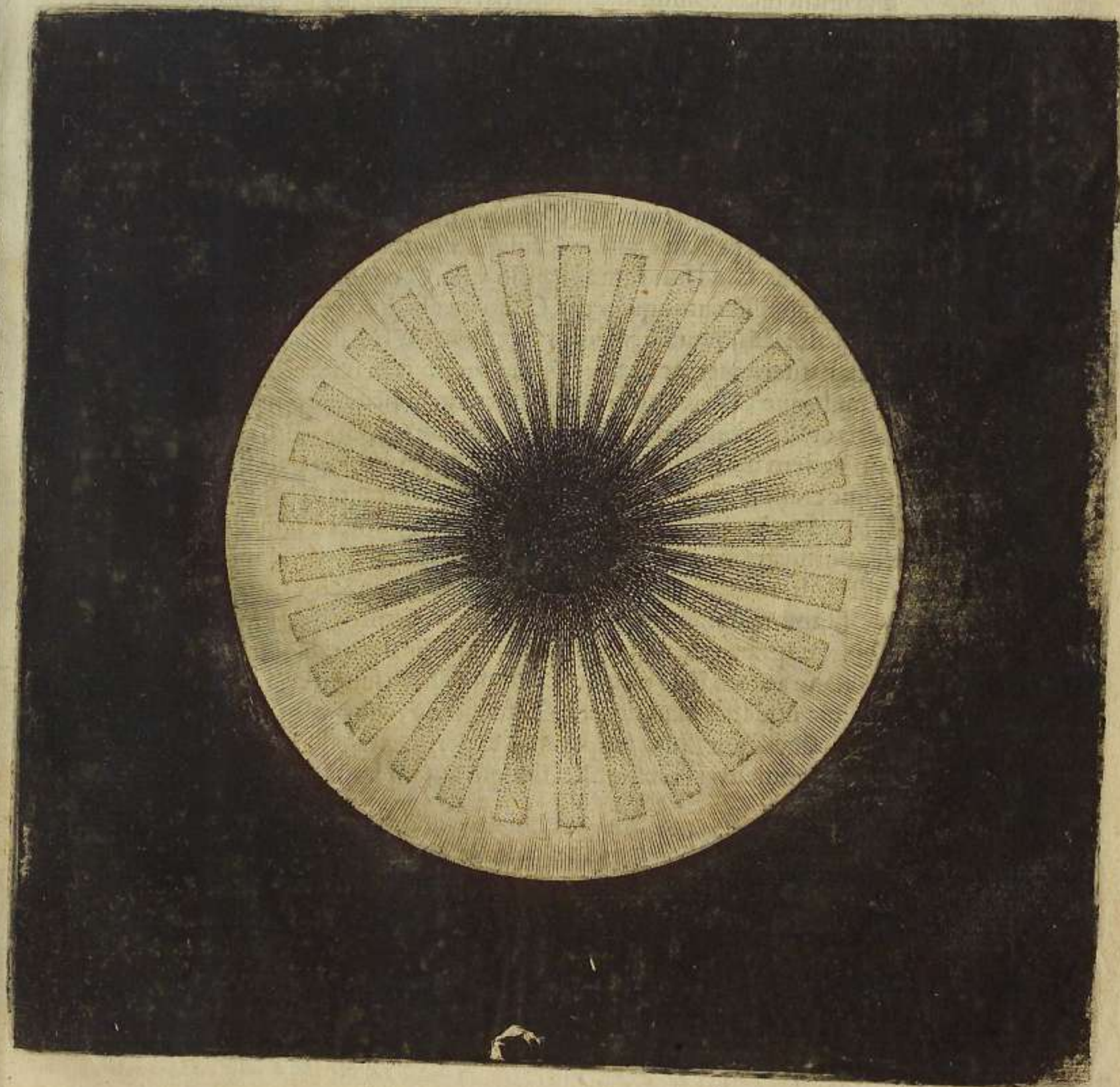

Hic forma lucida in hylæ abyſſi ſeu tenebrarum gremio circulariter apparere & eluceſcere incipiens particulares tenebras & craſſiorem hylæ partem in lucis circulo contentam virtute ſua ad centrum depellit, ſpiritusque aquei jam revelari incipiunt tanto quidem tenuiores, quo propinquiores ſunt lucis ſedi, tanto autem craſſiores, quanto exiſtunt à lucis ſede remotiores.

Demonſtrationes, quibus manifeſtum evadit, quod ceſſante formæ lucidæ actione, omnimodaq; ejus abſentiâ neceſſe ſit mundum ejusq; materiam in abyſſum primam ac hylen tenebroſam reverti, ſecundùm rationes à nobis ſupra expreſſas.

Quoniam lucis ſolaris præſentia omnium propinquiſſima & ſimilima eſt lucidæ creaturæ primo die conditæ, ſiquidem ſecundùm Theologiæ patres corpus ſolare factum eſt quarto die omnium ejuſdem radiorum receptaculum; idcirco hanc noſtram demonſtrationem ab ejus virtute & effectu exordiemur, qua comprobabimus, præſentiam ipſius lucis feciſſe hanc formalem in hyle alterationem, ejusque abſentiâ illam ipſam hylen olim informatam ad priſtinum hoc eſt, informem ſtatum ſuum reverſuram eſſe.

Fiat igitur pila ex plumbo, capacitatis ſatis amplæ, ita ut ſpiſſitudo materiæ ejus nec ſit nimis tenuis, ne ſcilicet citò frangatur, nec nimis etiam poroſa, ne aër per eam penetret: In hujus ſummitate fiat foramen, in quod tuba quædam recurvata ferè ad fundum ejus deſcendens ex materia eadem infigatur, ea ratione, ut nullus aër queat per aliam viam, niſi per canalis iſtius concavitatem ingredi aut egredi. Altera autem ejuſdem canalis ſeu tubæ curvatæ extremitas ferè ad alius cujuſdam vaſis aquâ repleti fundum extendatur: Sit ergo pila A. canalis ſeu tuba. B. & vas aqua repletum. C. Concludimus igitur, quod ſolis radii calefacientes pilam. A. expellent craſſum & fuliginoſum aërem pila A contentum, per canalem B. in vas. C. ad fundum aquæ illo vaſe. C. contentæ; qui aër craſſus virtute caloris expulſus cum aquâ vaſis. C. ſe permiſcebit, facietq; multas bullas, alteram poſt alteram; Simulac verò ſol receſſerit, aut res aliqua alia inter ipſum ſolem & pilam fuerit interpoſita, vel ipſa quoque pila in umbra locata, redibit ſolis abſentiâ pilæque refrigeratione prior ſtatus in concavitatem pilæ, nempe eadem aëris craſſi & tenebroſi portio, quæ fuit inibi antea. Probatio ſic fit, cùm aërem in eadem natura in vaſe aquâ repleto invenire non poteſt, ipſam aquam, quæ adhuc craſſior eſt, loco aëris ſibi attrahit, cujus tantam proportionem in pilam deſcendere cogit neceſſitas, quantam ab ea primùm radii ſolares ſubtiliatione & purificatione aëris expulerunt; quo quidem experimento, digito quaſi demonſtratur, omnem purificationem in hoc mundo & omnem inæqualitatem ſeu diverſitatem in ſpiſſitudine aut tenuitate provenire ab actu ipſius lucis eſſentificæ, ejusque præſentia uſque ad finem mundi in ſtatu tali differentiam retineri: Deficiente autem luce omnes res ad priſtinum ſuum ſtatum reverſuras eſſe, infallibiliter hoc ipſo experimento convincitur, cujus veritatem etiam oculis vulgaribus declarant, infra ſcripta duo experimenta effectus ſuos ab igne elementari depromentia. Demonſtrationem autem hujus primi experimenti ſic depinximus.

D. Eſt

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00034

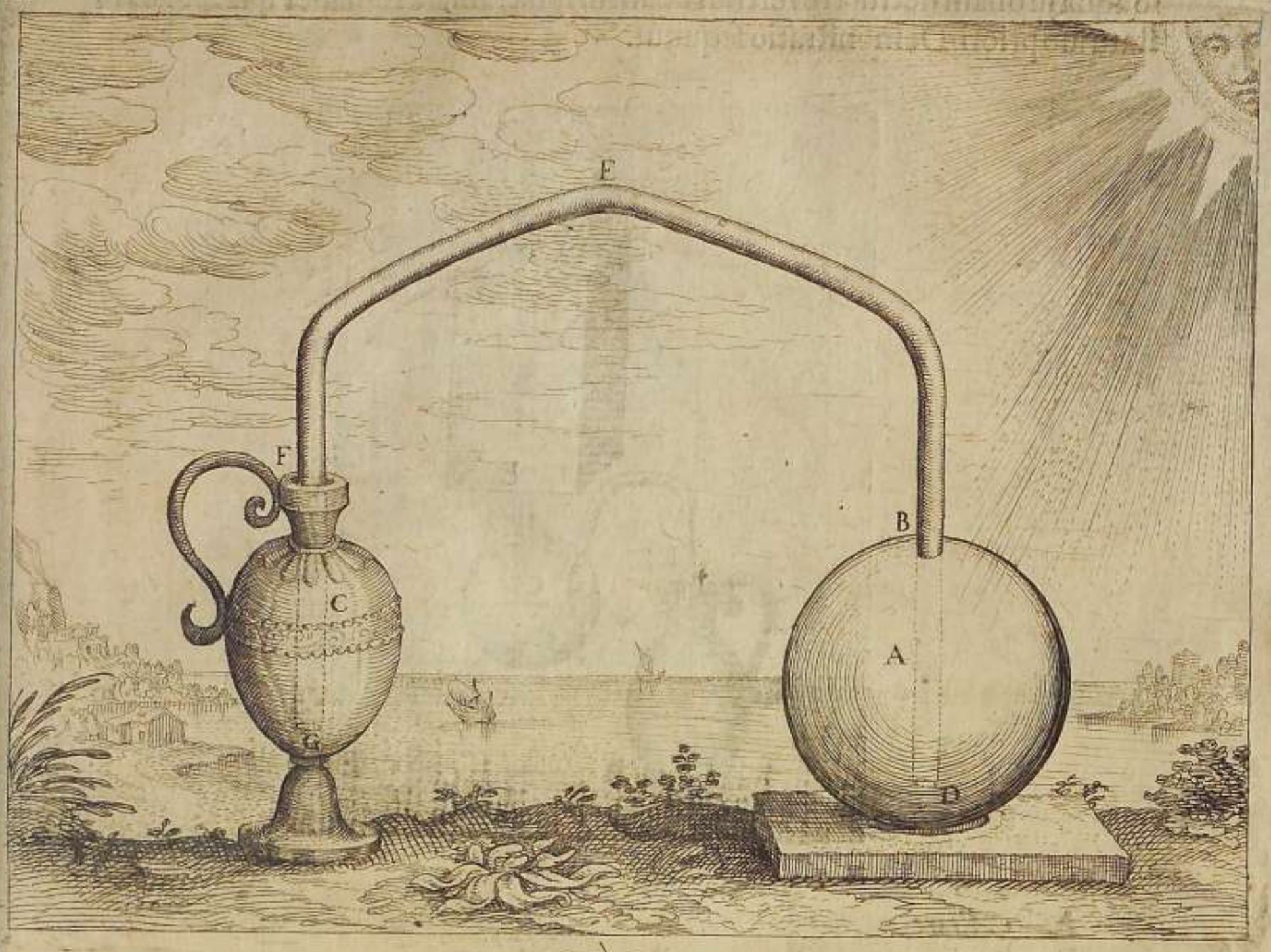

D. *Est orificium tubæ juxta pilæ fundum:*
B. *Locus, in quo tuba reflexa firmatur & ingreditur in pilam* C.
A. *Pila plumbea solo aëre denso & opaco repleta:*
C. *Olla aquâ plena:*
E. *Tuba inflexa:*
F. *Os ollæ aquâ repletæ, per quod altera tubæ pars ingreditur:*
G. *Os aliud tubæ inflexæ ad fundum ferè ollæ extensum.*

Et imiùs descendendo jam, ut aliam demonstrationem ab ignis nostri efficacia depromamus, qui à sole in primordio vim suam accepit, & per consequens secundariò à fonte lucido, hoc etiam testimonium afferimus, quo probamus, quod absentiâ igneæ naturæ res omnes ad pristinum revertuntur statum, & hoc experimentum est ejusmodi.

Si forma arulæ cujusdam fabricetur, in cujus basis medietate tubæ alicujus rectæ extremitas una ingrediatur, altera verò in globum sub altari positum, ex plumbo, vitro, vel qua alia materia conflatum, ita ut nullus aër ab arulæ ventre aut globi concavitate egredi possit, nisi per hanc tubam: ac si deinde siphonis alicujus reflexi extremitas una in globum seu sphæram ingrediatur, usque ad fundum ejus penetrans, extensâ alterâ ejus extremitate pari modo in ollam juxta globum locatam, ferè usque ad ejus fundum, ut infra demonstrabitur, tum si ignis super arulam accendatur, dicimus aërem in ejus concavitate contentum, ignis calore jam rarefactum, ampliorem locum petere: Unde per tubam E.F. aër rarefactus in arula A. descendit in sphæram C. & humorem in sphæra contentum extrudit per siphonem. G.H. in ollam seu ampullam I.K.L.M. Extincto verò igne aër attenuatus recedit, & ascendit in pristinum suum locum, quo digres-

so

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00035

ſo aqua in ollam detruſa revertitur etiam in ſphæram, ac remanet ipſa ſphæra in ſtatu ſuo priori. Demonſtratio ſequitur.

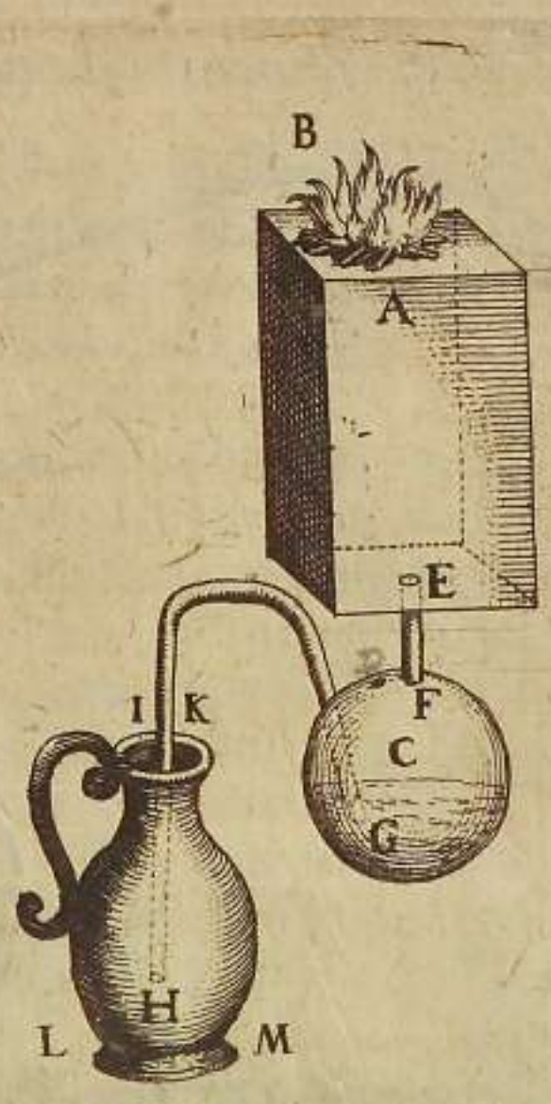

A. *Altare.*
B. *Ignis.*
C. *Pila ſeu globus.*
D. *Foramen per quod aqua imponitur in globum.*
E.F. *Tubus participans cum arula & globo.*
G.H. *Siphon in flexus participans cum globo & vaſe.*
I.K.L.M. *Olla ſeu ampulla.*

Similiter ſequenti hoc experimento ſpiritali ex *Heronis* concluſionibus deſumpto confirmatur præcedens naturæ operatio: ubi aër denſus in ſuperiori arulæ regione incluſus præſentiâ ignis ſuper eam accenſi ſubtiliatur. In qua quidem attenuatione fuliginoſior ejus pars per foramen. A. expellitur in regionem infimam, tanquam in partem ab actore remotiorem, ita ut aër regionis ſuperioris illuminetur & inactuetur: Extincto verò igne illa portio aëris fuliginoſa & ſpiſſa, quæ egreſſa eſt ex regione ſuperiori, revertitur in propriam ſuam ſedem priorem, & cum aëre ſubtili, ſe conjungit, ita ut ſpiritus ille aëreus tum ad priſtinum corpulentiæ ſuæ ſtatum redeat, in quo fuit ante ignis acceſſum.

Ex his igitur manifeſtum eſt, res omnes à luce eſſentiali informatas induere iterum informitates ſuas, poſtquam ipſas reliquerit ac deſeruerit benevolus lucis aſpectus formalisque ejus habitus, & per conſequens, ceſſante luce omnia eſſe in priſtinam hylæ tenebroſæ naturam ac diſpoſitionem relapſura.

EXPERI-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00036

EXPERIMENTUM EST TALE.

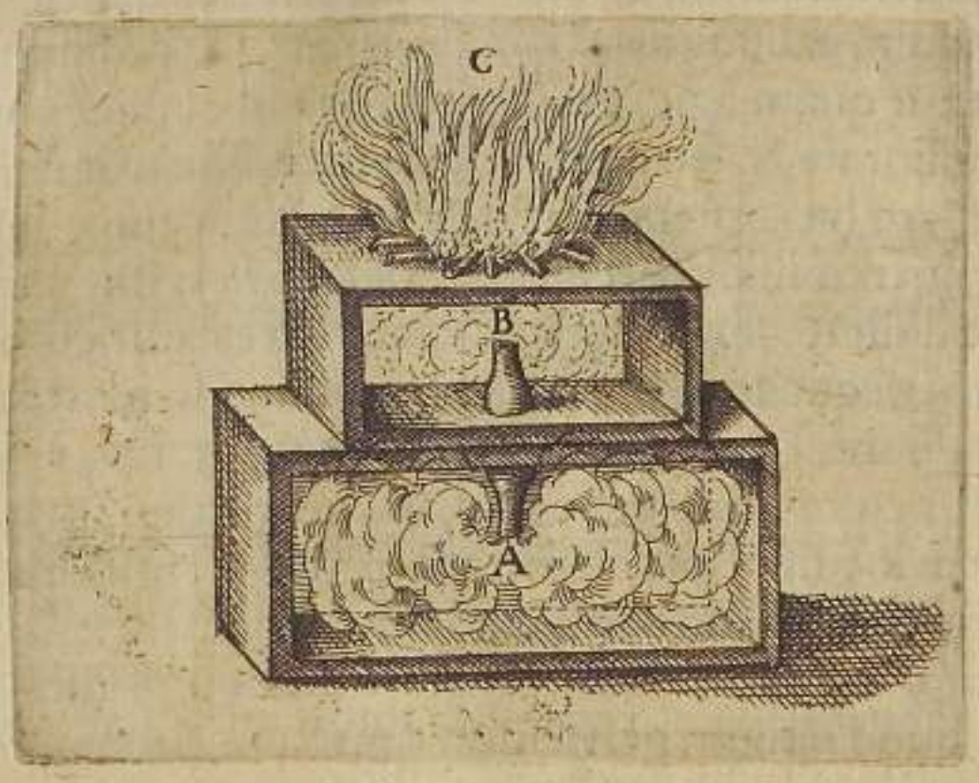

A. *Foramen, per quod aër grossus egreditur.*
B. *Est regio superior in aqua aër subtiliatur.*
C. *Ignis accensus super regionem* B. *mutationes causans in regionibus ei suppositis.*

CAPUT. VII.

De duabus qualitatibus simplicibus & primariis, à duabus primis substantiis derivatis; similiter de duabus qualitatibus ab illis simplicibus ortis.

EX qualibet duarum prædictarum constitutionis partium oritur quædam natura simplex, quæ dispositionem sui fontis præ se fert: Nam cùm igneus ferretur spiritus super aquis (quem lucis fontem & formarum originem supra appellavimus) qualitatem quandam essentialem actus suos concomitantem produxit: Unde agentem eam Philosophi, quasi formæ seu lucis vivacissimæ effectum dixerunt, quem etiam caliditatem vocaverunt, cujus natura est ad spissitudinis usque centrum penetrare, & penetrando res densas ac solidas aperire & dilatando eas resolvere, laxasque efficere, ac post resolutionem earum grossum à subtili dissipare & separare, ac rarefactione seu attenuatione eas mundare, volatilesque & leves facere; unde à natura elevantur, sursumque efferuntur: Homogenea denique congregat, digerit, maturat, fixat atque perficit; Heterogenea verò incidit, disgregat, pellit & reverberat: quæ omnia perficit, quatenus à corpore omnium nobilissimo & subtilissimo immediatè derivatur, ejusque substantiam tenuissimam & nobilissimam concomitatur. Hujus igitur naturæ agentis ortu declarato, superest, ut alterius partis constitutivæ qualitas seu simplex natura, passiva nempe, jam revelatur, cùm nulla possit fieri actio sine passione dispositа. Unde neces-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00037

se est, ut talis dispositio ab hyle seu prima macrocosmi materia, tenebris ante caloris ortum obruta derivetur. Nam prima lucis apparitione cœperunt moveri umbræ, &, quemadmodum lucis motu calor inductus est, sic etiam motu substantiæ abyssi, qualitas altera caliditatis actiones tolerans, ac proinde passiva dicta (quatenus plus patitur quàm agit) producitur; quæ non aliter comitatur substantiam materiæ crassiorem, & secundùm ejusdem crassitiem intenditur & remittitur, quàm calor illam lucis essentiam, quæ secundùm ejus copiam aut inopiam etiam intentior aut remissior percipitur. Frigiditatis igitur natura jam caloris ortu manifestata caliditati omnino opponitur & adversatur, cui ob subtilem ejus penetrationem persequenti ipsam restitit, & resistendo partes substantiæ abyssi impuriores, crassiores & obscuriores simul congregando, restringendo & condensando versus cosmi centrum contraxit, quippe quò fugit naturaliter frigiditas, tanquam in locum à mundi peripheria magis remotum, in quo major & purior lucidi Spiritus essentia ab origine ei inclusa existit: Atque hinc elementorum cœli inferioris crassities, hinc terræ spissitudo, opacitas & tenebrositas: Hinc etiam est, quod nullum grave ultra centri punctum transire possit, etiamsi per universam terræ molem foramen aliquod directè perterebraretur, scilicet, quoniam punctum centrale ipsius terræ pars est à mundi circumferentia remotior, & per consequens, sedes, in qua frigiditas naturaliter quiescere desiderat, quasi à caloris inimicitia, contrariaque ejus actione libera & immunis. Concludimus igitur, quod calidum formas magis amplectitur, & rei unicuique præstet vitæ functiones, ac animæ ejusdem sit comes: frigidum verò corpora materialia possideat, eaque diligat, ac naturaliter iis inhæreat. Ex mutua igitur horum actione & passione quædam macrocosmi partes subtiliantur magis aut minus secundùm recessum frigiditatis & accessum caliditatis, superiores nempe, & quædam incrassantur secundùm absentiam caliditatis, & præsentiam frigiditatis, nempe inferiores. Sic igitur factus est mundus & regiones ejus distinctæ, quibus naturis deficientibus necesse est, ut omnia ad pristinum revertantur statum, & de aliquo in actu ad aliquid in potentia reducantur. Ex hisce autem naturis seu qualitatibus simplicibus oriuntur duæ aliæ dispositiones, quas simplices de simplicibus appellavit *Artesius*, humiditas scilicet, & siccitas: quarum prior ex mistione & temperamento duarum simplicium fit: Nam si calor cum æquali frigiditatis parte conjungatur, fit natura humiditatis: Siccitatem verò illam qualitatem appellamus cum caliditate aut frigiditate conjunctam ubi penitùs abest humiditas. Constat igitur, siccitatem nihil aliud esse, quàm humiditatis absentiam, atque inde contrariæ invicem dicuntur hæ duæ qualitates; sunt tamen passivæ respectu primarum simplicium, ut infra suo loco declarabimus.

CAP.

CAPUT VIII.

Quod duo ad materiæ primæ existentiam concurrant : sub qua forma materia prima in actum reducta appareat? & quod sit aqua grossa & subtilis.

AD materiæ primæ existentiam duo requiruntur, quorum primum est Ens quoddam in potentia, quod est illius materiæ occultæ subjectum; aliud quasi caliginosum ejusdem velum, cujuslibet rei impressionem ab ea, quamdiu illi adest, tollens, quod à *Moyse* vocatur Tenebræ: quarum præsentiâ dicuntur entia esse in potentia, ipsarum autem absentiâ de potentia ad actum dicuntur reduci. Hanc igitur materiam adhuc informatam *Moyses* abyssum appellavit, referendo, quod *tenebræ fuerint super abyssum*. Simulac verò Spiritus Domini dictus est ferri super aquis, igneum iis vigorem exhibens, tenebræ paulatim discesserunt, & quod prius abyssus propter caliginem vocatum est, nunc informari incipiens, aquarum nomen sibi vendicavit; ipsarum etenim speciem repræsentare visum est, priusquam in spiritum per subtiliationem reduceretur. Hoc etiam divinus *Trismegistus in suo Pimandro* asseverare videtur, dicendo, *umbram horrendam obliqua revolutione circumlabentem in humidam migrasse naturam*, hoc est, in aquam conversam esse, & *in sacro suo sermone: umbram infinitam, aquam insuper & spiritum tenuem intellectualem per divinam potentiam in chaos fuisse* dicit. Illæ igitur, scilicet tenebræ, lucis specificæ præsentiâ discutiuntur, hæc verò nempe materia ejusdem, lucis claritate à tenebrosa caligine purificatur, spiritus tenuis vocatur, & de re penitùs occulta ac fuliginoso diræ caliginis vultu olim obducta, jam visibilis, jucunda, valdè perspicua, imò limpidissima redditur, in una tamen parte magis quàm in altera pro remotiore aut propinquiori ejus à fonte lucido positione: nam pars ejus inferior turbulenta est, fitque grossa & spissa, quoniam compacta est & inquinata vaporibus humidis, & terreis exhalationibus, quas abyssus tenebrosa ex sua voragine evomuit & expiravit: Unde ventiâ strenua hujus materiæ agitatione, similiter nubes, tonitrua, grandines & nives excitantur. Quare hæc aquarum pars corporea & corpulenta dicitur; pars verò media non est omnino corporalis, nec planè spiritualis; sed secundùm Philosophos est quasi non corpus, sed quasi jam anima, sive quasi non anima, sed quasi jam corpus, hoc est, participat de utroque extremo: & quia anima lucida partem superiorem possidens, eamque penitùs formalem reddens ab ejus oppositio degenerat, sine qua tamen corporales creaturæ vivere nequeunt, ideò præter usum ejus separationis aquarum ab aquis hunc medium spiritum ordinavit opifex, ut sit receptaculum & vehiculum animæ, per quod ea moveatur versus inferiora, quò per illa ulterius in corpora introducatur, atque ita vires suas mediante hoc vehiculo membris illorum exhibeat. Atque hinc est, quod vocant eum *Philosophi* mundi spiritum, & *Albertus* spiritum Mercurialem, quia virtutem habet penetrandi & alterandi corpora : Sic etiam *Græci* eum nominant aërem & ætherem, quasi spiritum ardentem, ac si dicerent,

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00039

ſpirituale receptaculum & retinaculum animæ igneæ, claræ & lucidæ à cœlo Empyreo deſcendentis: quare in hoc ſpiritu ſive quinta eſſentia omnis generativa & ſeminaria virtus ineſt. Hujus denique materiæ ſpiritualis pars ſuprema ita à luce noviter creata, & tam inexplicabili ejus ſplendore purificata ac ſpiritualis facta, & veluti nectare ejuſdem lucido ac illuſtrato inebriata eſt, ut tota propemodum ejus ſubſtantia nihil aliud ſit, quàm mera forma eſſentifica, habito præſertim ad inferiora reſpectu, qua cæteræ hylæ tenebroſæ partes de potentia in actum reducuntur: Cujus maſſæ formalis ſi ſcintilla aliqua in mediam ejus regionem deſcendat, protinus ea à ſpiritu medio, æthereo nempe, recipitur, & in tenue ejus corpuſculum involvitur, atque tum ambo, nimirùm, & vehiculum, & quod vehitur, deorſum deſcendentia taliter in inferioris regionis corpus includuntur, ut ipſa anima deſcendebat in ſpiritu medio, ſicuti in fine libri ſecundi, hujus tractatus copioſiùs declarabitur. Ex hiſce igitur manifeſtum eſt, tenebras ita ſe habere ad materiam in potentia, ſicut lux ad illam in actu, & quod materia in actum non deducta ſit quaſi ſubſtantia quædam tenebrarum caligine obumbrata & occultata: Hoc eſt, inter aliquid & nihil, ensque vix imaginabile, quia informe & à priore incognitum, quod quidem lucis præſentia clarificatur, informatur, manifeſtatur, & in forma aquarum tenuium ex poſteriori eſſe cognoſcitur, cum *Thaleſio*, *Heſiodo*, *Moyſe*, & *Petro Apoſtolo*, quarum regio inferior dicitur aër, continens aquam, quæ dicitur aër ſpiſſus, & ſphæras elementorum ſuperiorum ſublunarium; media appellatur æther ac ſpiritus medius; & ſuprema vocatur lucis & amoris ignei domicilium, ut infra ſuo loco latiùs demonſtrabimus.

CAP.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00040

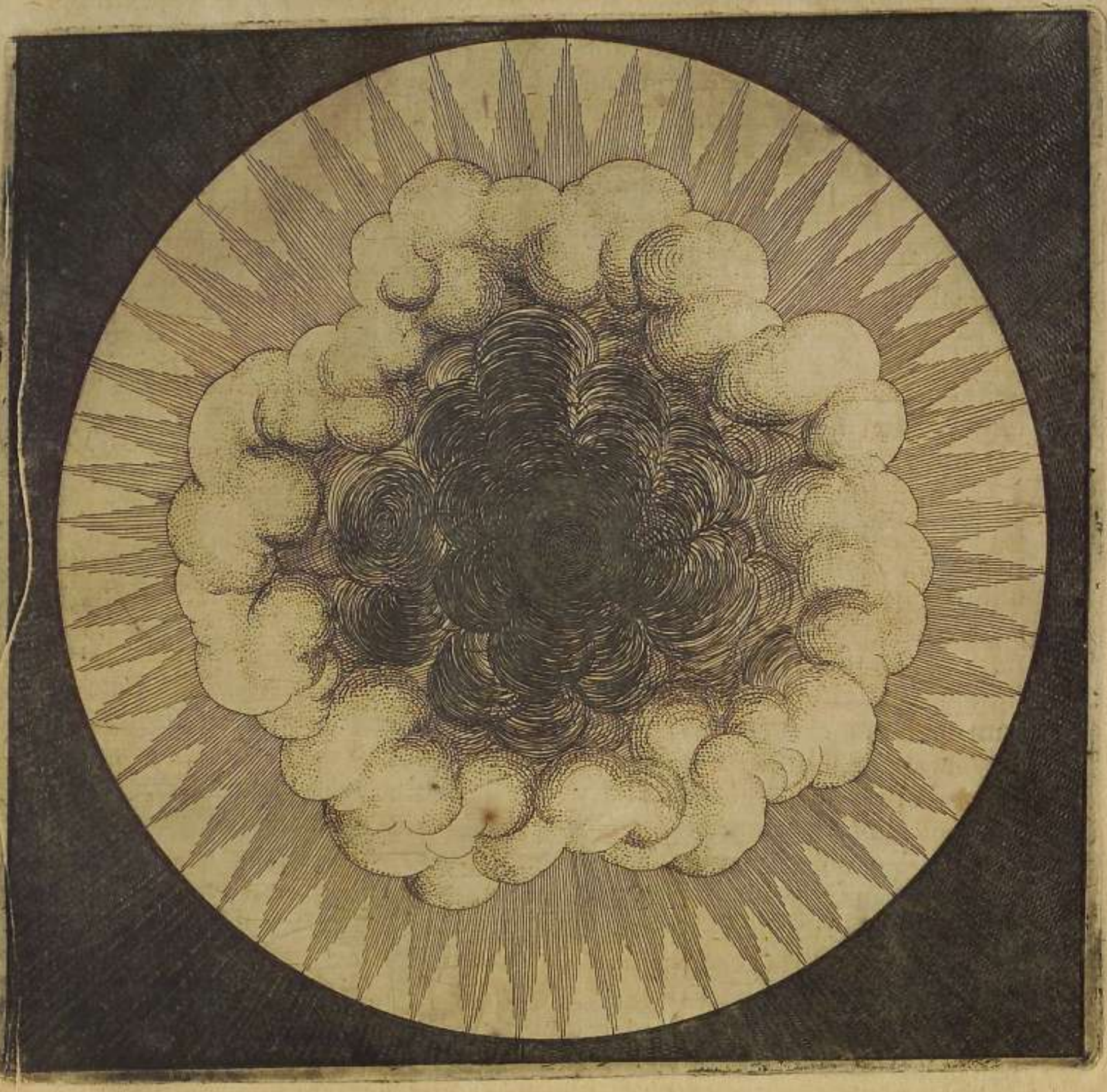

CAPUT IX.

Quod universa cœlorum tam spiritualis, quàm corporalium substantia sit aut elementum aut ex elementis compositum.

POST hujus igitur divini opificii complementum omnis cujuslibet ejus regionis substantiæ portio aut elementum aut elementatum esse comperta est; quarum, quæ elementum vocatur est prima, minima, & simpliciſſima pars, ex qua cujuslibet cœli elementatum immediatè constituitur. Et quia cujuslibet cœli substantia propter majorem vel minorem lucis præsentiam crassior, impurior, & imperfectior habetur, igitur elementi simplicitas vel absolutè intelligitur, tantummodò elementorum cœli spiritualis, vel respectivè consideratur: Nam si ad ea cœli inferioris comparentur,

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00041

simplicia & pura dicuntur; respectu verò superioris, elementa densa & materialia judicantur & per consequens minus pura. Elementa namque cœli spiritualis propter inexplicabilem eorum simplicitatem, puritatem spiritualem, virtutésque ineffabiles non modò in intelligentiis beatis & angelis illam mansionem frequentantibus, sed etiam in ipso DEO totius structuræ ordinatore & patrono inesse sacri Scriptores confitentur. In angelis enim est essentiæ stabilitas, visque terrea, qua sunt firma DEI sedilia; est etiam in angelis clementia & pietas, quæ est virtus aquea & mundificans; præterea est in ipsis Spiritus subtilis & aëreus; unde in sacra Scriptura, ventorum pennæ seu alæ vocantur; est denique in ipsis amor, qui est ignis splendidissimus. Atque hinc est, quod Psalmista Regius loquitur; *Qui facis angelos tuos Spiritus, & ministros tuos ignem ardentem.* Præterea Seraphini, virtutes & potestates, sunt ignei: Cherubini terrestres; Throni & Archangeli aquatici; Dominationes verò & Principatus aërei. De ipso denique Archetypo dicitur; *Aperiatur terra & germinet Salvatorem.* Similiter vocatur *fons aquæ vivæ*, quæ purgat & regenerat. Dicitur etiam *Spiritus vitæ*, spiraculum respirans, & idem denique secundùm Moysen & divum Paulum est *ignis consumens.* Similiter sphæra Trinitatis, procul dubio est lucidior & subtilior pars istius cœli spiritualis, cùm sit mansio Trinitatis, cui proximi sunt Seraphini. Hujus autem solium seu fundamentum est firmamentum seu sphæra cristallina, quam *sanctus Johannes* mare vitreum appellavit, quo terreum, subtile, & aqueum quiddam denotabat; quibus extremitatibus diligenter consideratis naturæ intermediæ facilimè intelliguntur. Elementa etiam ubique in cœlo æthereo reperiuntur, quorum massa quinta essentia appellatur, quia supra quatuor illa cœli inferioris tum dignitate tum subtilitate & loco exaltantur. Nam est in hac regione soliditas terræ absque aquæ crassitie, & aëris agilitas procul ab effluxu, ignisque calor incombustibilis, incorruptibilis, conservativus, lucidus, omniaque cœli inferioris corpora suo calore vivificans, cùm à cœlo spirituali immediatè derivetur. Hujus etiam regionis creaturæ de elementis ejusdem participant, cùm stellæ ejus tam fixæ quàm erraticæ eminentiores sibi dispositiones ab iis vendicent. Sic enim inter Planetas *Mars* & *Sol*, inter stellas fixas *Aries* & *Leo* dicuntur sydera ignea à caliditate sua cum siccitate conjuncta: *Jupiter* & *Venus*, *Gemini* & *Libra* aërei, quia calidas & humidas retinent naturas: *Saturnus* & *Capricornus* terrei dicuntur, à melancholica sua dispositione: *Luna* denique aqueam habere facultatem dignoscitur, cùm humorum dominatrix à Philosophis nuncupetur: Atque sic etiam inter Zodiaci imagines *Cancer* & *Pisces*. Hinc etiam est, quod Astrologi inprimis hujus cœli triplicitatem observarunt, sine cujus animadversione nihil possunt in sua arte perficere. Per horum quoque elementorum qualitates quilibet Planeta varios in hæc inferiora producit effectus, ut infrà suo loco declarabimus. Elementa denique cum elementatis spatium mundi infimum occupare, neminem, & ne quidem etiam ignorantem latere potest: sed hæc sunt impuriora, grossiora, sensibus nostris subjectiora & corruptioni magis obnoxia, utpote cæteris sublimioribus longè indigniora & simpliciora. Atque pari etiam ratione creaturæ ex horum compositione conflatæ complexiones suas ab illorum temperie obtinere dignoscuntur. Etenim herbarum & mineralium facultates ex caliditate, frigiditate, humiditate & siccitate, secundùm elementorum in ipsis dominationem describuntur & distinguuntur. Elementa igitur ubique & in omnibus mundi regionibus reperiri, sed ratione diversa pro formæ universalis defectu vel copia, nemo potest inficiari; in regione nimirum inferiori fœculenta & crassa, in parte media puriora & mundiora, in summitate seu parte supercœlesti spiritualissima & ex omni parte beata. Ex quibus intelligitur, elementa in Archetypo esse ideas producendorum, in intelligentiis esse distributas potestates, in cœlo æthereo

virtutes

virtutes & in regione infima corpora denſiora craſſioribus formis imbuta. Concludimus igitur ſecundùm intentionem noſtram, materiam elementi nihil aliud eſſe, quàm ſimplicem quamque materiæ primæ orbis ſuperioris amplexu comprehenſæ, & jam per claritatis præſentiam in actum deductæ portionem; quæ quidem portiones tantò magis ab invicem diſtinguuntur, quantò inveniuntur forma eſſentiali ditiores. Nam, ut ſupra diximus, lucis natura eſt purificare, ſubtiliare, & ad cœli ſuperioris apicem, ſi ſit poſſibile, ſublimare, cùm ſurſum naturaliter tendat, & ſubſtantiam, quam inhabitat, propoſſe ſuo ſecum ſurſum ferre, hoc eſt, digniorem facere intendat, quouſque ad perfectionis faſtigium eam deduxerit. Tunc enim natura hæc quieſcere dicitur. Harum, inquam, portionum in quolibet cœlo quatuor ſunt genera & non plura; nam illa materiæ cujuſlibet cœli portio, quæ habet plus formæ eſſentialis, hoc eſt, lucis, & minus materiæ, dicitur ignis; quæ verò minus formæ & plus materiæ habet, dicitur terra; ex quarum portionum mixtione elementa intermedia producuntur; quorum aliud de terra magis participat, nempe aqua, cùm ambo ſint frigida, quia minus habent formæ, plus verò materiæ; aliud verò de igne participat, nempe aër, cùm ambo ſint calida; ac proinde plus habent formæ, minus verò materiæ. Unde manifeſtum eſt, ex varia naturarum ſimplicium actione & paſſione fieri elementa, quoniam ex illis quælibet materiæ portio elementum dicta, derivatur ac diſtinguitur.

CAPUT X.

De Chaos, & principiis creaturarum cœli infimi.

MULTIPLICEM eſſe rerum materiam primam, tam ex præcedentibus, quàm ex ſequentibus manifeſtum eſt; quarum illa, quam *Hylen* ſuprà appellavimus, à compoſitione omnium eſt remotiſſima: *Secunda* eſt *materia elementorum* per ſe ratione prædominantis frigiditatis vel caliditatis diſtincta, & nominibus variis propter varios ſuos ſitus & operationes appellata: *Tertia* eſt *Chaos* ſeu materia confuſa & indigeſta moles, in qua omnia, puta, quatuor elementa erant confuſa & commixta, eò quod ex illis terra & aqua, quæ ſunt cæteris graviora, ſurſum uſque ad orbem lunæ aſſurgebant: ignis autem & aër tanquam leviora deſcendebant uſque ad terræ centrum. Et hæc ſecundùm aliquos erat informis illa materiæ cœli ac terræ moles ab initio hians, ex qua poſtmodum cuncta ſigillatim per ſpecies varias formasque proprias prodierunt; namque proculdubio fuit hæc maſſa informis primo creationis die in utroque cœlo inferiori ſub velo nigredinis per agentem in ea lucem reverberata, & ſecundo die in cœlum infimum compreſſa, quam rectiùs definire poſſumus tenebrarum ſeu aquarum in tenebris latentium, totique opificio materiam ſuppeditantium molem informem, cum lucidorum cujuſque cœli radiorum portiuncula in carcere obſcuro per aquarum dictarum viſciditatem retentâ; quæ tamen lucis portiones abſque perrennis lucidi fontis auxilio (quod tertio, quarto, quinto & ſexto die gradatim, hoc eſt, magis magisque ex divina opificis voluntate acceperunt) nihil informare potuerunt; neque enim adhuc quicquam proprium tenebat locum; nam tenebris cœli Empyrei debita lucis portio centrum tenebroſæ maſſæ contra naturam ſuam poſſidebat, & altera illa, quæ cœli medii erat propria, magis ſurſum, hoc eſt, ſupra incarceratam cœli Empyrei lucem verſus concavam

cavam ſuæ regionis ſuperficiem in mole illa indigeſta eſt retenta, ita ut contra naturæ ordinem portio lucis denſior & gravior locum eminentiorem, ſubtilior verò & leviorimas partes occcupaverit, atque eam ob cauſam nondum potuerint propter inverſum hunc ſitum ac diſpoſitionem vegetabilia per medii cœli lucem informari. Hæc denique eſt materia illa, de qua Philoſophi tam veteres quàm Chimici & recentiores, ac Poëtæ in libris ſuis cecinerunt & ſcripſerunt, atque ex qua naturas diverſas, tum ad macrocoſmi perfectionem, tum etiam ad operis Philoſophici complementum neceſſariò depromi voluerunt. *Quartam* verò & ultimam materiam primam vocaverunt Philoſophi illam, quæ corporibus propinquior eſt, & ex qua infimi cœli compoſita immediatè generantur & multiplicantur; cujuſmodi in animalibus ſperma eſſe dignoſcitur, in vegetabilibus ſemina, & in mineralibus ſulphur ac argentum vivum: De quibus infrà latiùs agemus. Chaos autem Philoſophicum ſic deſcribimus ſecundùm communem eorum intentionem, ubi calida frigidis & humida ſiccis pugnabant.

Ut

Ut in mundi primordio, ubi tenebræ cujuſque cœli cum partibus lucidis, quas viſcoſitas ſpirituum in illis concluſorum, informationiſque avidorum amplexa eſt, luctabantur in unica eademque maſſa, in regionem elementarem contracta.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00045

Quamvis nosmetipsi oculati simus testes, quod in anatomisatione cujuslibet istius massæ partis (nam secundùm *AEgidium de Vadis* remansit tantum in mundo aliqua illius materiæ pars satis omnibus cognita) meliorem hujus rei demonstrationem delineare possimus. Nam in parte ejusdem massæ exteriore fœdam & nigerrimam ac ponderosam terræ substantiam manifestè primo intuitu apud quendam amicum meum conspexi, cujus nigredine velamentoque horrendo reliqua elementa omnia, imò & ipsius Solis cœlique substantia ita erant obducta, ut nullus in ipsis ordo naturalis inveniretur. Deprehēdi enim omnia inibi contra naturæ leges posita; quippequæ levia erant, versus centrum deprimi, quæ verò gravia, circa massæ peripheriam habitare percepi; namque flagrantissimo naturæ cultello, igne videlicet, corpus hoc deforme anatomizando, vidi fluidam aquam contiguam esse cortici huic deformi & omnium nigerrimo ac terrestri in exteriori massæ parte apparenti, ita ut illa aquæ pars media cum terrea hac natura magis conversans & conjuncta effligeret omnium primò secundùm terream illam frigiditatem, quam in sese habebat clara & cruda; aliam verò istius elementi partem igni & centro massæ propinquiorem aëreoque spiritu ex omni parte tinctam ac mixtam post crudam illam naturam destillare percepi; ita ut aërem æqualiter cum aqua commixtum esse in sphæræ aqueæ parte inferiore, hoc est, versus centrum massæ magis tendente observarem; neque tamen erat hujusmodi aëris humiditas immunis à rebelli terræ nigræ siccitate; quæ quidem terra non solùm in massæ peripheria, ubi præcipuam & regaliorem suam sedem in confusione obtinebat, sed etiam per universam massam vim suam diffuderat, naturæque suæ vapores per eam disperserat, ita ut nulla totius massæ pars pura & ab inquinatione illa nigerrima libera existeret. Post aquam aëream ignis ex abysso istius chaos exsurgebat propter pollutionem terrestrem fœtidus & malè olens. Ex quibus certum est ignem hunc continuum habuisse bellum & conflictum cum aqueæ illius substantiæ parte, quæ aëre erat imbuta; nam dum ignis ille pabulo suo aëreo naturaliter refici appeteret ac tentaret, assiduas aquæ istius hostilis cum aëre dicto commixtæ injurias subinde experiebatur. E medio autem & intimo totius massæ informis centro, tanquam ab ipso totius abyssi puncto solarem massæ substantiam miserè & veluti ex purgatorio, quasi à mortuis resurgere & massæ impuritate adhuc laborantem ac veluti ægrotantem apparere, miraque ingenii operatione ac philosophicâ industriâ sublimari conspexi: Atque hanc quidem massæ obscuræ partem Philosophi nonnulli Solem centralem appellaverunt. Cujus sanè operatione edocemur, qua ratione in mundi primordio Sol hic noster cœlestis, factâ prius in hoc inferiori loco purificatione, in locum suum incorruptibilem, hoc est, in cor cœli ætherei sit exaltatus, quemadmodum *in libro hujus tractatus* 4. *in capite de Solis ortu*, clariùs demonstrabimus. Hisce autem gemmis pretiosis à nigerrima illa massa extractis, & quasi violentiâ raptis, fœculentam quandam & nigerrimam inveni materiam in fundo relictam, cujus manifestum erat nigredo, occultum verò rubedo, metallicam quasi naturam habentem; Hæc, tanquam Lucifer, à cœlo lapsa ad imam abyssum dejiciebatur, quoniam cœlesti etiam materiæ præsidere ac prædominari annitebatur.

Nostræ

Noſtræ igitur materiæ confuſæ deſcriptionem, cùm ſit portio illius generalis, hoc modo expreſſimus ſecundùm ſucceſſivam partium ejus occultarum apparitionem oculis noſtris oblatam.

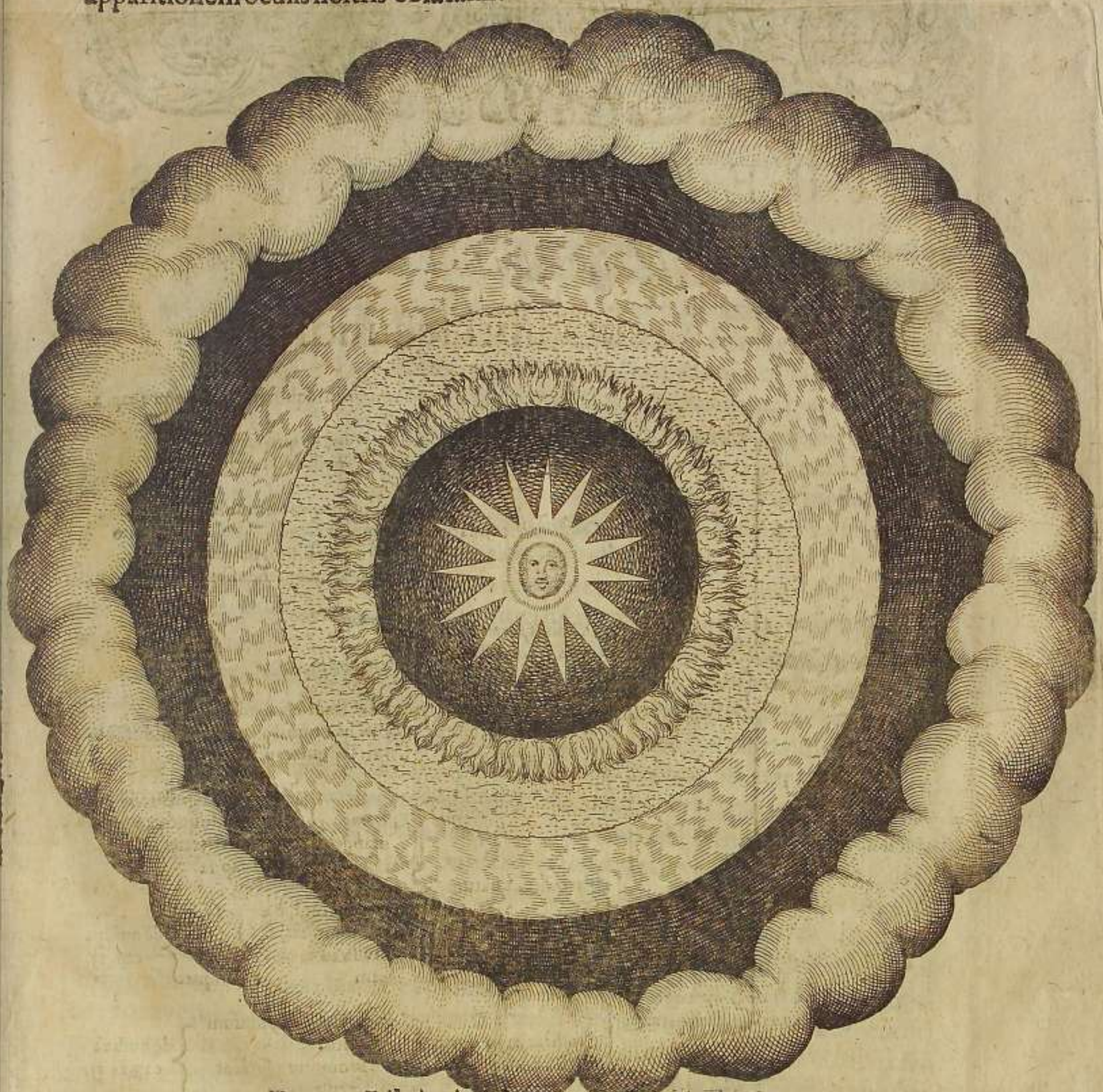

FINIS *Libri primi de Macrocoſmi principiis.*

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00047

LIBER SECUNDUS.

De Macrocosmi fabrica.

Contenta libri secundi.

- *Tres* sunt *Macrocosmi regiones*, nempe
  - *Suprema*, in qua duo notanda, scilicet ejus
    - *Partes tres*, nempe cœlum
      - *Trinitatis* absque termino, de quo cap. 2. & 3.
      - *Empyreum*, de quo cap. 3.
      - *Crystallinum*, de quo cap. 4.
    - *Constitutio*, conflatur enim ex
      - *Luce* essentifica, & omnium simplicissima,
      - *Spiritu* purissimo, tenuissimo, & incõprehensibili,
      - de quo cap. 5.
  - *Media*, æther dicta, de quo cap. 6. 7. 8. cujus
    - Octo sunt *partes*, nempe sedes *stellarum*
      - *Fixarum*,
      - *Erraticarum*,
    - *Constitutio*, quę est ex
      - *Luce* substantiali mediocri,
      - *Spiritu* nec nimis grosso, nec nimis subtili: De quo cap. 6. 7. 8. 9.
  - *Infima*, de qua cap. 10. In qua duo observantur
    - *Partes* tres, quarum
      - *Extremæ*, nempe
        - *Superior*, est ignis tabernaculum, de quo cap. 11.
        - *Inferior*, est terræ sedes, de qua cap. 12.
      - *Media* dicitur sphæra humiditatis, divisa in regionem
        - *Aëris*
        - *Aquæ*
        - de quibus cap. 13.
    - *Constitutio*, ad quam duo concurrunt
      - *Lux* tertiana & omnium grossior,
      - *Spiritus* omnium spissior & fœculentior,
      - de quibus cap. 14. 15.

CA-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00048

CAPUT I.

De mundo ejusque divisione

MARTIANUS *mundi vocabulum trifariam accipit*, nempe, vel pro illo, qui *Archetypus* dicitur; cujus substantia est incorporea, invisibilis, intellectualis & sempiterna, ad cujus exemplum & imaginem divinam mundi realis pulchritudo & effigies fabrefacta est, ut testatur *Boëtius*: Atque hic mundus permanens est in mente divina. Vel *pro cælo corporeo*, quod est mundus ille major, qui concava primi mobilis superficie terminatur & continetur; atque hic etiam mundus voluntate DEI est æternus. Vel denique *pro homine*, qui appellatur mundus minor, & respectu formæ dicitur perpetuus, respectu verò materiæ corruptibilis. Nos autem non multùm à *Martiani* opinione distantes de duplici mundo tractaturi sumus; de *Macrocosmo* scilicèt & *Microcosmo*, priorem ab homine seu Microcosmo distinguendo, totum illud materiæ primæ spatium pro mundo, cosmo, seu macrocosmo reputantes, quod lux spiritualis seu spiritus Domini aquas ambiens circulari suo amplexu comprehendit. Quæ quidem abyssi portio circularis substantiæ ex vario lucis & tenebrarum concursu per dispositionem, hoc est, per puritatem & impuritatem gradibus temperierum distinctio, in tres partes natura formali differentes distribuitur: Quarum superior est illud mundi spatium, in quo spiritus igneus ferebatur, & primaria lucis substantia continetur, extendens sese à concava sphæræ Trinitatis extremitate usque ad cœli stellati convexam superficiem. Atque hujus quidem mundi partis substantia propter formæ suæ abundantiam tam subtilis est & pura, ut nostri respectu insensibilis & omnino imperceptibilis habeatur: Unde eam intellectualem, & in summo gradu spiritualem vocaverunt Philosophi. Pars verò media stellis fixis & erraticis decoratur; quippe quæ totam illam universi concavitatem possidet, quæ inter convexam orbis lunæ superficiem, & concavam primi mobilis comprehenditur; atque hujus regionis substantia est respectu superioris corporea. Inferior denique mundi pars est totum illud spatium, quod concava orbis Lunæ superficies amplectitur: Unde manifestum evadit, molem mundi in duas partes principales distingui; quarum una est incorporea, spiritualis, purissima, & subtilissima, nempe superior; altera verò corporea. Atque hæc pars corporea iterum in duas partes subdividitur; quarum altera est subtilis, tenuis, & incorruptibilis, scilicet pars media; altera verò impura grossa & corruptioni obnoxia; & hæc est infima mundi portio, quam sublunarem & elementarem infrà appellabimus. Has autem Macrocosmi regiones tam veteres Philosophi, quàm sacri Scriptores Cœlos vocaverunt. Nam superiorem, cœlum Empyreum, & quasi ignem nominarunt, quia igne spirituali seu substantia lucis undique repletur. Atque hoc erat tertium illud cœlum in quod *divus Paulus* se Spiritu raptum esse fatebatur, quod ipse Paradisum appellavit;

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00049

pellavit: Mediam autem generaliter omnes ſcriptores cœlum æthereum ac quaſi lucidum,& cœlum per ſe nuncuparunt: Totam denique illam molem aëream inter ætherem & terram *Matthæus* Apoſtolus cœlum appellare videtur,in hæc verba loquens: *Volatilia cœli nidos ſuos condunt,&c.* At cùm terræ ſubtile ſit aqua,& aquæ ſubtile ſit aër,& ejus ſubtile ſit ignis,(nam fit unius elementi in aliud rotatio)neceſſe eſt,ut tota etiam hæc regio cœlum dicatur: Nam fatetur divus *Petrus*,eandem eſſe materiam firmamenti & terræ. Horum etiam trium cœlorum naturas & ſitus deſcribit *Ezechiel* in ſua viſione cap. 1. expreſſa : Etenim illic magna nubes igne circumdata duos cœlos deſcribit,ſcilicet unum ſuper firmamento,aliud ſubter: Cœlum verò inferius eſt totum illud ſpacium infra nubem delineatum. Ex his igitur luculenter patet,totam mundi ſubſtantiam nihil aliud eſſe,quàm hoſce tres cœlos ſubtilitate & ſpiſſitudine,hoc eſt,puritate & impuritate differentes.

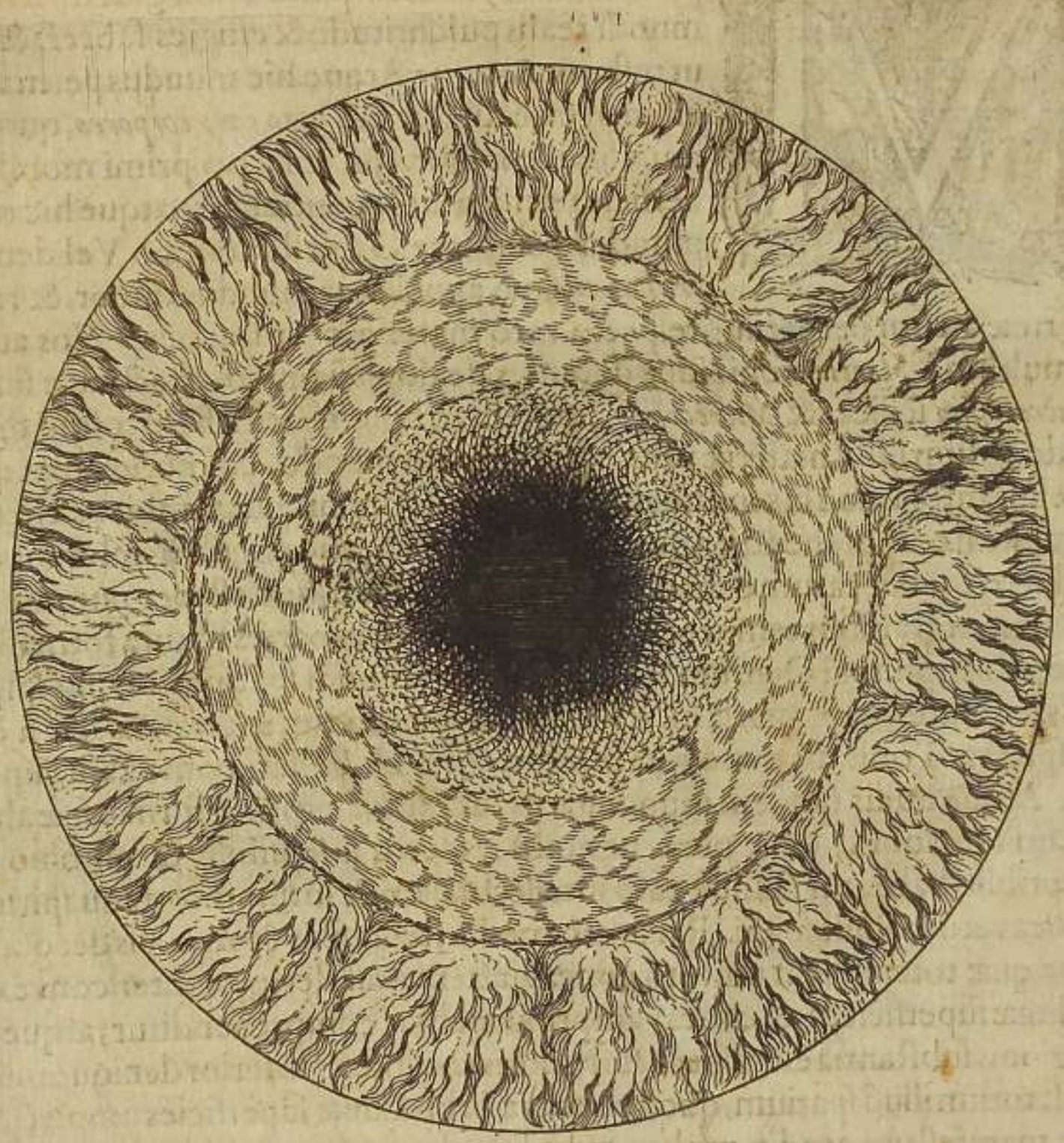

CAPUT

CAPUT II.

Quod DEUS *ante mundi creationem sibi ipsi tantùm reluxerit: De dono amatorio, quod* DEUS *hylæ parti mundum conflanti dedit: Unde mundi figura sphærica?*

MONAS secundùm *Hermetem Trismegistum* (qui est lux mundi) ante secula monadem, hoc est, DEUM ignis peperit, & suum in se reflexit ardorem: Hic enim luminum pater ante mundi creationem in seipso tantùm reluxit, nec claritatem suam revelare voluit, antequam de mundi creatione cogitavit. (Psal. 18. ℣. 11. *Fecit tenebras locum suum secretum, tabernaculumq; suum aquis obscuris fecit, nubibusq; densis obvelavit.* Hinc hylæ extra mundum portio significatur: *Tenebræ & nubes sunt circa ipsum.* psal. 97. ℣. 2.) Tunc enim, inquit *Mercurius Trismegistus*, formam suam mutavit, hoc est, occultam suam essentiam manifestavit, quo universa subitò revelavit. (Psal. 18. ℣. 12. *splendore ejus præsentiæ nubes & aquæ tenebrosæ fugerunt*) Omnipotens igitur hic DEUS liberè & non coactus constituit ineffabili sua sapientia condere Macrocosmum, atque ante ejus structuram de materia, essentia, figura, dimensione & partium ejusdem concatenatione mysticè determinare: Materiam ex ὕλης infinitæ gremio ad istius structuram eligebat, aptam, quæ diversis virtutibus & formis essentificis decoraretur; donum ei sanctum & amatorium liberè impertiri volebat, immediatè à seipso procedens: Actualiter enim ante creationem spirabat DEUS, & Spiritus oris ejus, hoc est, spiratio passiva, ab eo per modum amoris donabilis procedens, ferebatur super aquas, hoc est, sphæram aqueam, vel potius movebatur circa & super totam mundi corporalis materiam, videlicet super duos cœlos inferiores adhuc informatos, quorum materia primordialis erat aqua, ut testatur *S. Petrus.* 2. 3. Ferebatur, inquam, procul dubio motu circulari in mundo per ejusdem istius Spiritus præsentiam spiritualem facto super convectam mundi materialis superficiem, tanquam motu inter omnes nobiliori, per quem mundi corporalis materia, & simpliciissima ejus spiritualis substantia ab illa hylæ infinitæ seu massæ informis congerie extra utrumque mundum detrusa distinguitur, mundusque corporalis limites seu margines suos convexos, figuramque omnium capacissimam & nobilissimam, sphæricam scilicet, accepit. Imò, hoc est, illud DEI donum excelsum essentiæ divinæ, quam DEUS ei donavit repletissimam vi suæ processionis aptitudinem habens, ut detur, procedensque solùm per modum amoris donabilis, in quo omnia alia donantur: quia omnia dona communia dicuntur ratione amoris Spiritus istius sancti, qui est amor infinitus à Patre & Verbo procedens; à simplici igitur ejus actu virtutes & essentiæ omnes, imperante voluntate divina, cuilibet mundi parti veluti dona distribuuntur secundùm *Psalmistæ regii* sententiam, *Verbo Domini firmati sunt cœli, & spiritu oris illius omnis virtus eorum.* Hoc etiam idem confirmare videtur *divus Paulus: Per Spiritum*, inquit ille, *sanctum omnia expiscantur & singula singulis gradibus distinguuntur.* Spiritus igitur hic Domini, qui est amor igneus, ferebatur super aquas igneum illis vigorem impertiens, voluntate divina sic jubente: Unde prima mundi creatura omnium subtiliissima, simpliciissima, nobiliissima & actuosissima mundo primùm affulsit. Hunc itaque Spiritum etiam Ethnici agnoverunt: Nam Chaldæorum oracula dixerunt eum *amorem igneum* à Patre & Verbo procedentem

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00051

cedentem, ut testatur *Jamblicus*; *Mercurius Trismegistus*, DEUM ignis & numen Spiritus; Gentiles; ut apud *Plutarchum* legitur, eum descripserunt esse ipsum Spiritum intellectualem & igneum, non habentem formam, sed in quamcunque voluerit sese transformantem & se universis coæquantem: De quo etiam *Zoroaster* & *Heraclitus* loquentes, omnia unico ab igne genita esse voluerunt: Hinc etiam *Orpheus* cœlum medium Spiritus hujus ignei lumine illuminatum dixit ætherem quasi æthaërem, hoc est, ardentem spiritum, & pyripnon, id est, igneum spiraculum appellavit, ut antea dictum est: *Platonici*, eum vocarunt animam mundi, cui nobilitate proximam, lucem tantummodò agnoverunt, dicendo, quod nihil sit in ipso firmamenti circulo præter animam, quod majorem DEI similitudinem præ se ferat, quàm ipsum lumen, imò quamlibet rem tantum sibi Deitatis vendicare volunt nonnulli Philosophi recentiores, in quantum capax est luminis. Nec mirum, cùm DEUS ipse, ut in sacris scripturis traditur, lucem mundi & patrem luminum semetipsum vocet; cujus dono sancto seu spiritu igneo, qui Apóstolis sub forma ignis apparebat, lux mundana, id est, igneus aquarum vigor, primo creationis die honorata est, & ex cujus substantia essentiali cœlum, in quo spiritus movebatur, ac utrique cœli inferiores, eorumque creaturæ & pulchritudines suas divinitus & metaphysicè acceperunt. Atque hinc erat, quod *Democritus*, *Orpheus* & multi *Pythagoreorum*, quoniam hujus divinæ naturæ virtutem omnibus creaturis inferioribus secundùm plus minúsve ineſſe perceperunt, omnia Diis plena esse opinati sunt, quibus divinos statuerunt honores, dedicando eis preces & sacrificia, ac cultu illa divino venerando. Præterea hos Deos omnes ad unum reducebant JOVEM; per quod planissimè significaverunt, omnes caloris, claritatis, vitæ, formarumque essentialium rivulos ab unico fonte lucido supernaturali promanare, & ab ejus aqua perenni & spirituali incrementum & multiplicationem suam adipisci.

CA-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00052

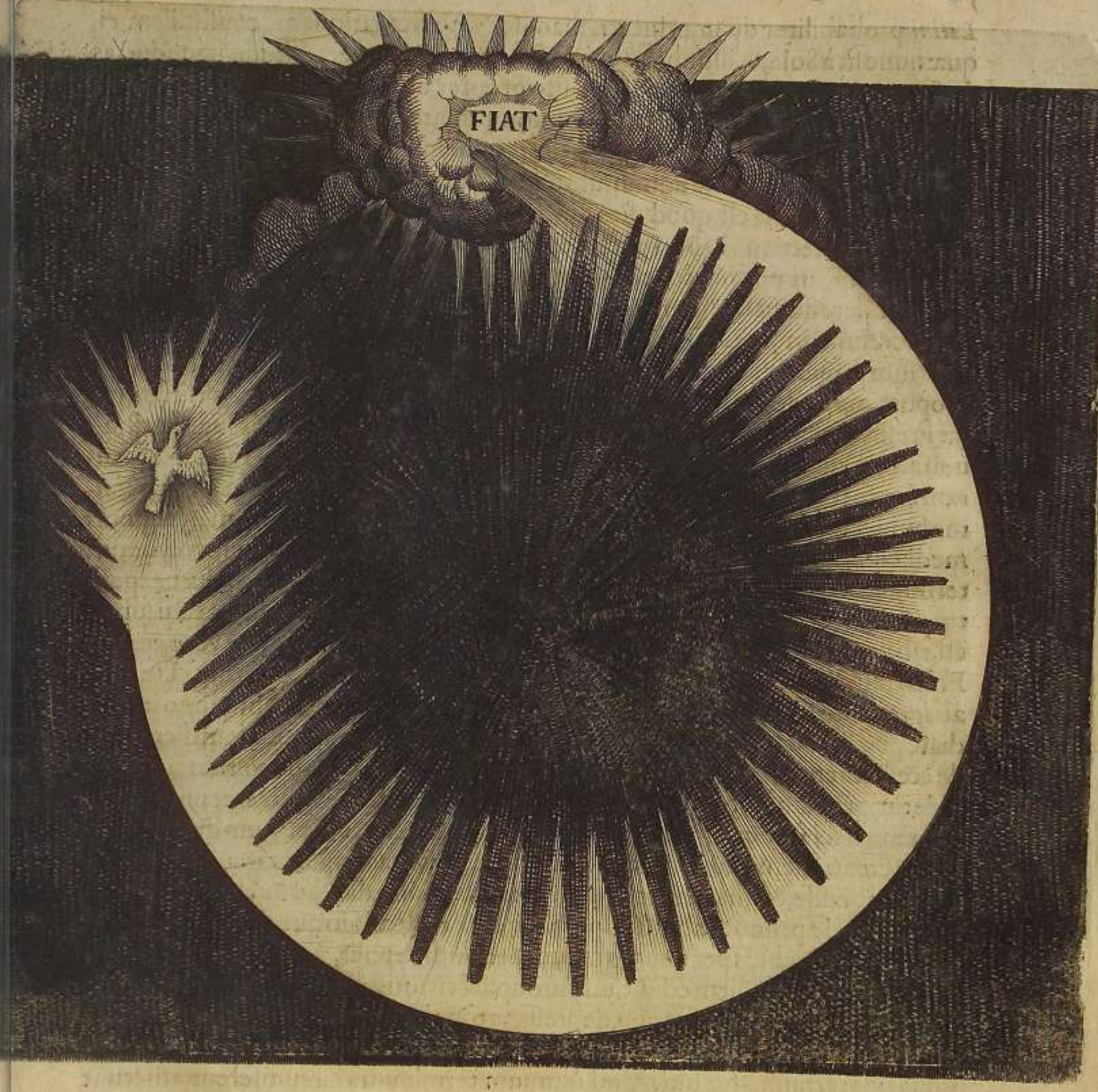

CAPUT. III.

De tribus prioribus creationis diebus.

DIFFICILIS videtur cognitio dispositionis dierum ante Solis creationem factæ, cùm inter ipsos quoque Patres Theologos differentia haud exigua de dierum illorum natura oriatur. Nam *Basilius*, *Damascenus*, & alii *Græci* volunt, quod lux illa facta primo die causaverit diem per emissionem luminis, noctem verò per retractionem illius voluntate divina factam. Sed *Doctores*

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00053

Latini probabiliter dicunt, lucem illam feciſſe circulationem, conſimilem ei, quæ nunc fit à Sole,& illuminaſſe hemiſphærium,in quo erat,atque ita inductas fuiſſe tenebras in hemiſphærio oppoſito propter objectionem materiæ groſſioris,ſpiſſioris,& nigrioris,quæ in medio totius materiæ informis exiſtebat. Nos verò duplicem illorum dierum interpretationem,quarum neutra fortaſſe, exactiùs aliquantò conſiderata,multùm à veritatis limite diſtare videbitur,proferemus;quarum prima eſt,quod dies ante Solis creationem pro luce primaria,ſecundaria,aut tertiana haberi poteſt,extendente ſeſe per univerſum perſpicuum; ita nimirum, ut nox pro tenebrarum dominio accipiatur, in illa parte, ubi nulla adhuc lux effulſit: Et ſic primus dies ſumitur pro claritate generaliter per integrum cœlum Empyreum diſperſa,poſtquam videlicet ea tenebras è regione ſua deorſum propulſaſſet,ſpiritualemque cœli ſui materiam ſecundùm actionis ſuæ proportionem depuraſſet ac ſubtiliaſſet. Hujus diei manè erat prima lucis divinæ in ejus tenebras penetratio,ac initium actionis lucis in tenebris ſuperioribus; non aliter,quàm manè apud nos vocatur illud tempus,quo Solis radii in obſcuram & tenebroſam noctis maſſam penetrare incipiunt: Similiter veſper eſt infima hujus cœli ſuperficies,in qua vapores adhuc tenebroſi, tanquam in regionis mediæ ſuperficie exiſtunt,& ibi obliqua revolutione adhuc circumvolvuntur, terminantque actionem primi diei,& ſic in cæteris. Neque certè eſt hæc expoſitio penitùs rejicienda,cùm tam dies,quàm nox conſideranda ſit reſpectu ſubjecti,cui prædictæ duorum temporum diſpoſitiones objici debent. At verò cœlum Empyreum poſt creationem ſuam per totum erat lucidum & clarum: Unde & ab igne nomen ſuum accepit, eaque propter nec nox,nec tenebræ in eo immediatè poſt illius creationem ullo modo tolerabantur. Atque hoc idem dici poteſt de cœli æthereiſubſtantia. Secunda tamen interpretatio noſtra, veritati,ut nobis videtur,propinquior,utpote quæ & cum Theologis Latinis directè convenit,ex ſequenti declaratione ſe elucidabit. Namq; probabile eſt, Spiritum divinum ante ullã creationem emiſſum ac vectum ſuper aquis,eas triplici circumvolutione circũambiviſſe,& quemlibet curſum ejus produxiſſe diẽ ſpiritualẽ ſeu ſupernaturalẽ: Unde primo ambitu ſuo primum diẽ conſtituit,in quo cœlum Empyreũ perfecit,ac tenebras per unum gradum deorſum depulit. Secunda autem revolutione ſecundum diem edidit,in quo duplici virtutis divinæ præſentia teñebræ per gradum ſecundum fuerunt depreſſæ; atqûe hoc modo lux & virtus divina in media & ætherea mundi regione effulſit. Tertia denique & ultima ejus revolutione per tertium gradum, & ad ultimum terminum à circumferentia fuerunt tenebræ tertiæ impreſſionis divinæ virtute diſcuſſæ. Atque ita completum eſt mundi integri tabernaculum, ac productæ fuerunt divini Spiritus potentiâ omnes regionum illius virtutes & eſſentiæ. Hic igitur finiti fuerunt tres illi dies ſpirituales à Spiritus divini actu haud aliter menſurati,& ad numerum perſonarum Trinitatis relati,quæ omnes egerunt ad mundi creationem. *Nam* DEUS *Pater dixit;& Verbo ejus firmati ſunt cœli;ac Spiritu ab ore ejus omnis virtus eorum.* Horum itaque dierum ſpatio, ac poſt ipſorum complementum producti ac eſſentificati ſunt cœli, operatione divina, in quibus Spiritus macrocoſmi univerſus formam & eſſe accepit. Mox deinde dies ſolares, qui circa res mundi corporaliores verſantur,originem ſuam ſunt adepti; ad quarum creaturarum genera producenda,horum ſolarium dierum tres priores provenerunt, prout ad trium cœlorum manſiones fabricandas,tres ſpirituales primùm emicuerunt. Nam primo die ſolari,qui eſt quartus à creationis origine, ſtellæ ſeu aſtra erratica,& cœli creaturæ, ſecundo animalia omnia irrationalia, & die ultimo mundus minor ſeu Microcoſmus creata & completa fuerunt;non aliter,quàm Macrocoſmus die ultimo ſpirituali fuit ad perfectionem ſuam perductus. Quis igitur poteſt ferè dubitare,

quin

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00054

quin talis ſit motus Solis poſt mundi complementum, qualis erat motus Spiritus ante ejus perfectionem, cùm DEUS poſt trium dierum ſpiritualium terminum condiderit tabernaculum ſuum in ipſo Sole? Per ipſum Solem igitur, tanquam per ſolam demonſtrationem à poſteriori ad verum iſtius Spiritus divini motum, quo ad mundi compoſitionem quolibet die dicto movit, pervenire poſſumus; neque enim in eo aliquis hæſitabit, quin dies ſequentes in creatione fuerint præcedentibus dimenſione æquales, & per conſequens, Spiritum divinum in revolutione ſua eodem tempore moviſſe, quo movet Sol in ſua: Imò videtur ipſum corpus ſolare eſſe quaſi ſpeculum & cor mundi, in quod ipſius Spiritus à Trinitate effulgentis radii ſupernaturales infunduntur; cujus virtute radioſa, prẽter omnem rationem humanam viſibile redditur corpus illud ſolare, & motum voluntate divina conſtantem ac immutabilem ſemper præſtat, eoſdem quantitate dies omni tempore producens, quibus creatio fuit completa. Videtur itaq; quod Spiritus ille ſanctus, qui Apoſtolis in forma columbæ radioſæ ac fulgidæ apparuit, in forma ſpirituali circumambiverit aquas, illuminans motu ſuo obſcuritatem illarum, ac radios ſuos in illas infundendo, eoſq; ipſis poſt receſſum ſuum, ut aquæ iis informarentur, relinquẽdo, eum præſentiâ ſuâ ineffabili modo omnia clarificaſſe & illuſtraſſe ſpiritualiter, non ſecus, quàm Sol facit præſentiâ ſuâ, corporaliter. Et quod (ut ad Latinorum Theologorum opinionem tranſeam) lux illa increata lucem in res creatas infundendo circulationem eandem primis tribus creationis diebus fecerit, quam motu ſuo deinceps Sol quolibet die abſolvit; & quod illuminaverit ſphæram ſuam, in quo erat, non aliter, quàm illuſtrat Sol ſuam; ſimiliterque etiam quod factæ ſint tenebræ in Hemiſphærio oppoſito propter interpoſitionem materię groſſioris, ſpiſſioris, & opacioris in medio totius maſſę informis ſeu umbræ horrendæ. De Spiritus autem divini motu ſuper aquis loquuti ſumus cap. præced. in cujus fine etiam pro captu humano motum ejus primo creationis die factum depinximus; cujus emblematis rationem circa finem capitis hujus quinti explicavimus.

CAPUT IV.

De lucis creatione & natura, & de ejus operatione cœlique Empyrei ſeu primæ mundi regionis conſtitutione.

DIXIT DOMINUS; *Fiat Lux*, & factum eſt primo die cœlum ſupremum luce repletiſſimum. Nam hujus cœli contentum nihil aliud eſt, quàm eſſentialiſſima & ſpiritualiſſima lucis ſubſtantia, ex magna animæ portione & pauxillo Spiritus tenuiſſimi conflata; quæ ideò Spiritus igneus & cœlum Empyreum, hoc eſt, igneum & ardens appellatur, ut dicit *Iſidorus*; non quod urat, ut ignis elementaris, ſed quia lucis ſplendore & claritate undique eſt perfuſa. Unde illorum opinionibus non aſſentior, qui cœlum hoc immobile eſſe & quieſcere putaverunt; quia hę proprietates ſunt lucis ſubſtantiæ, ex qua hoc cœlum conflatum eſt, omnino contrariæ; cùm lux ſit actus primus & ſimplex, quo nihil eſt in ſuo motu velocius. (*Fulgur ejus eluminabat mundum, & terra*, id eſt, tenebræ, *videns eum, pavida erat & effugiebat*: Pſal. 97. ℣. 4.) Hujus igitur creaturæ ſeu vigoris ignei prẽſentiâ deorſum per obliquam revolutionem depelluntur ſuperioris illius adhuc informis & obſcurę partis tenebręac caligo; idq; propter duas rationes, quarum prior eſt, quia occulta & potentialis umbræ qualitas, ignea lucis activitate jam revelatur & frigiditatis nomen aſſumit; cujus diſpoſitio cùm omnimodò lucidi caloris qualitati contrarietur, eſt, lucis operationes ejusq; objectum fugere & averſari. Factum igitur eſt inde, ut crudior & craſſior materiæ pars propter

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00055

prædominantem in ea frigiditatem, versus globi universi centrum, quod remotius à lucis primariæ habitaculo distat, semetipsam magis magisq; receperit. Secūda ratio est, quia idem est respectus inter lucem & tenebras, qui est inter formā & privationem: quare tenebrę lucis aspectum evitando instar umbrę horrendæ, ut *Merc. Trismeg.* utar verbis, obliqua revolutione subterlabebātur, & Peripheriæ centrum petebāt; atq; hinc est, quod hoc cœlum in excelsissimo gradu depuretur & mundificetur, separādo subtile à spisso, & prętermodum illumineturſplendescatq; fugando caligines omnes à margine suo versus centrum. Est igitur hoc cœlum seu suprema & supernaturalis mūdi regio fontis lucidi habitaculum & quasi patria ac solum nativum, in quo rerum primordium lux primùm creata & collocata est; Unde mundi fundamentum vocatur, cujus formali præsentia totius hujus cœli materiæ appetitus in summo gradu expletur. Certum est enim hujus cœli materiam valdè esse tenuem & subtilem, cùm tota ejus substantia sit formalis: Nam secundùm *Aristotelem* 4. *metaphys.* ubi plus est formæ, ibi minus est materiæ, & per consequens crassities materiæ paucitatem formæ arguit; multitudo enim formæ lucidæ, suis actionibus puriorem materiæ abyssi partem, in hoc cœlo ex divina voluntate retentam assiduè rarefacit, ejusque massam rarefactione latiùs extendit, quemadmodum in arte chimica percipitur; ubi si res crassa in vitro satis amplo Hermeticè sigillato vehementiore subtiliatur igne, partes ejus rarefactæ ampliorem naturaliter appetunt locum; unde vitrum disrumpitur, ut vapores attenuati liberius inveniant spatium; Sic etiam hujus cœli materia limpida admodum latè sese extendit amabili hujus cœli calore rarefacta. Atque hinc est, quod hoc cœlum secundùm *Basilium* lib. 2. Hexamerōn omnibus cœlis sese latiùs extendit. Concludimus igitur, hoc cœlum esse formam omnium nobilissimam, & ultra omnem imaginationem spiritualem ac simplicem, quantitate omnium maximam propter materiæ extenuationem, qualitate lucidissimā, & vigore igneo repletissimam, actione actuosissimam, & motu suæ substantię lucidæ velocissimā, calore à motu derivato suavissimā, temperatissimā, amabilem, non urentem nec destruentem, sed vinculis proportionalibus omnia inferiora concordi pace connectentem, eaque in suo proprio spiritu, qui vix ob subtilitatem suam percipi imaginatione potest, conservantem, per se moventem & viventem, ac sine contractu alicujus rei heterogeneæ, aut frigiditatis alicujus impedimento in sua sede connaturali existentem, figurâ sphæricam, quam à motu Spiritus, qui ferebatur super aquas, & à procedente ab ipso per divinam voluntatem virtute lucida accepit; Nomine Empyreum vocatur quasi igneum, ut suprà. Dicitur etiam Olympus à sua limpitudine. Vocatur quoque supernaturale, quia ultra naturæ leges spirituale contra corporeitatem, & intellectuale, quia nobis non visibile, sed intelligibile tantùm, & demonstratione à posteriori solummodò perceptibile, vel quia angelis & intelligentiis repletissimum.

CAPUT V.

De cœli spiritualis basi, ejus compositione & natura, positionisque utilitate.

QUOD hujus cœli partes, quas superiùs elementa appellavimus, simplicitate & puritate differant, & quod earum superiores digniores sint inferioribus ex *Ezechielis* visione colligendum est, de qua in 2. istius libri cap. fecimus mentionem; cujus cœli basim *sanctus Johannes* in *Revelat.* 4. videtur mare vitreum cristallo simillimum appellare; & prædictus Propheta firmamentum cristallo

criſtallo ſimilimum; quo nomine non videtur intelligere totum ſpatium inter ſphæram lunæ & concavitatem ſphæræ criſtallinæ, qua aquæ ab aquis ſeparatæ ſunt, ut apud Moyſen habetur, ſed denotare ipſam ſphæram cœlo Empyreo continuam; quam quidem ſphæram eſſe illam ipſam, quam alii ſtellatam & firmamentum (malè ipſam à ſeipſa diſtinguentes) vocant, infra demonſtrabimus: Hæc enim ſphæra nobiliſſimæ eſt conditionis in ſua ſpecie, quia participat de natura claritatis & tenuitatis cœli Empyrei, cujus eſt baſis; unde tam à Propheta quàm ab Euangelo in ejus viſionibus ſpiritualibus in explicatione gloriæ DEI introducitur, & ſub throni ſeu ſolii ſimilitudine ponitur, quaſi medium inter ſpiritualitatis & corporeitatis naturam exiſtens; circa convexam enim ſuam ſuperficiem participat magis de natura cœli ſpiritualis, at in ſuperficie ſuâ cavâ magis per intervalla eſt corporalis, quemadmodum in ſimplici ejus compoſitione, ſeu partium appoſitione & aſſimilatione explicabitur. Nam ut craſſior pars elementorum cœli infimi in diſpoſitione terrea ſenſibiliter reſidet, ſic etiam intellectualiter concipiendum eſt, quod denſior pars limpidiſſimæ cœli ſpiritualis materiæ jam ab immunditie & obſcuritate per lucis præſentiam expurgatæ, inſenſibili & vix credibili frigiditate propter ſuam denſitatem imbuta caloris benevoli actione verſus hujus cœli baſim pellitur. Nam quodammodo, licet leviter & ſuaviter, propter ſuam exiguitatem patitur frigiditas lucis actiones, cùm materiæ ſit qualitas, & tenebrarum amica: Unde patet, quod major ejus ſubſtantiæ portio ſit magis ſpiritualis quàm corporalis. Similiter intelligendum eſt, quod lucis primariæ radii, quorum natura eſt denſum penetrare, umbram horrendam in primordio velociter perſequentes deorſum ultra cœli Empyrei limites penetraverunt, & propter vehementem denſæ ac tenebroſæ materiæ lentè deorſum tendentis reſiſtentiam reſilierunt & reflexi ſunt, quorum reflexionibus vapores ſubtiliantur, & in exhalationes nebuloſas motu radiorum reſilientium ad concavam ſphæræ aqueæ ſuperficiem elevantur, ac frigiditate ſicca ibi glanduloſo more conſtringuntur & congelantur; nam radii lucidi reflexi calorem accidentalem ſuo motu excitantes, benevolum per antiperiſtaſin conſervant & augmentant frigus in materia glaciali incluſum in concava ſphæræ parte; non aliter, quàm radii ſolares à terra cœli infimi reverberati mediæ aëris regionis frigus fortificant, & in parte convexa ejuſdem ſphæræ criſtallinæ idem officium præſtat calor eſſentialiter à lucis primæ actione derivatus, ut mediæ aëris regionis frigiditas; cœli infimi ſphæræ ignis virtute. Hæc igitur ſphæra propter aſſiduam formarum actionem quaſi fixatur, & ad ultimum ſuæ perfectionis faſtigium ſublimatur in formam criſtallinam ſeu adamantinam globulos nebuloſos & obſcuros amplectentem; qui magneticam habent vim prætereuntes radios inviſibiles ſibi attrahendi & in mundum medium ejaculandi; nam formâ non aliter appetit eorum materia, quàm fœmina marem: corruptioni tamen nunquam ſunt obnoxii: quia tanta eſt iis formæ abundantia, ut eorum materiæ appetitus omnimodo expleatur, nec putrefactionem ullam ibi loci poteſt frigiditatis præſentia invenire, quia eſt terreſtris, hoc eſt, cum natura ſeu qualitate eſſentiali terræ, nempe cum ſiccitate conjuncta; cujus eſt igneæ naturæ amiciſſimam eſſe. Nec fruſtra divinæ voluntatis ordinatione, in hac regione poſita eſt criſtallina & ſicca hæc aquarum congeries, cùm ejus ſitu magna commoda utilitatesque haud exiguæ, tum cœlo ſpirituali, tum etiam medio corporali afferantur: non enim pro medio tantùm habetur, quo ſpiritualia & ſupernaturalia à corporalibus & naturalibus diſtinguuntur atque ſeparantur; ſed etiam eſt quaſi cribrum quoddam rarum, per cujus diaphragma lucis ſpiritualis radii proportione divina tranſeunt, cribrantur, & in hæc inferiora quaſi infunduntur. Præterea calor à

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00057

cœli medii motu violento ortus hujus ſphæræ frigidæ præſentiâ contemperatur & longè remiſſior redditur, ut teſtatur *Beda*. Atque hoc modo completum eſt primi diei opus, videlicet cœlum Empyreum; cujus baſim cœlum criſtallinum eſſe diximus: Secundi verò diei opus erat, hanc aquarum ſpiritualium congeriem ab illis aquis inferioribus, materiâ nimis craſsâ oneratis, & corruptioni ob formæ defectum obnoxiis ſeparare, mediumque ſeparationis, nempe cœlum æthereum eſſentiis nobiliſſimis ornare, ut infrà declarabimus.

Explicatio picturæ maſſam deformem ac tenebroſam luce increata illuminatam & motu ſplendoris ſancti circulari circumſeptam repræſentantis, ac in fine capitis ſecundi hujus libri delineatæ.

Monas ante mundum genuit monadem, & in ſeipſum reflexit ardorem ſuum, hoc eſt, ſibi ipſi tantùm reluxit. Triſmegiſt.

Fecit tenebras locum ſuum ſecretum, & aquis nigerrimis ac nubibus denſis circumſepiebat tabernaculum ſuum, ut velamenti loco ipſi inſervirent. Pſal. 18. ℣. 11.

Tenebræ fuerunt ſuper abyſſum. Gen. 1.

Splendore præſentiæ divinæ evanuerunt nubes, fonteſq; aquarum viſibiles ſunt facti, & fundamenta mundi rotundi revelata ſunt. Pſal. 18. ℣. 12. & 15.

Spiritus Domini movebatur ſuper aquis, vigorem igneum edens. Auguſt. ſuper Geneſ.

Dixit, FIAT, *& firmati ſunt cœli, ac ſpiritu ab ore ejus omnis virtus eorum procedit.* Pſal. 33.

Mens divinæ potentiæ in principio mutavit formam & univerſa ſubitò revelavit, & vidi, omnia in lumen converſa, ſuave nimiùm ac jucundum: Et paulò poſt: *Umbra quædam horrenda obliqua revolutione ſubterlabebatur, &c.* Triſmegiſt lib. 1. Pimand.

Erat umbra infinita in abyſſo; Aqua autem & ſpiritus tenuis in chaos inerant: Floruit autem ſplendor ſanctus, qui ſub arena & humida natura elementa deduxit, gravia, tenebris ſubmerſa ſub arena humida reſederunt. Triſmegiſt. ſermon. 3. Pimand.

Quid dici poteſt hiſce evidentiùs, quàm quod immediatè poſt verbum Domini, FIAT, ſpiritus ab ore ejus ante mundi originem egrediens, motu ſuo orbiculari illam hylæ partem jam mundi nomine inſignitam circumdederit, & ſplendoris ſui immenſi reflexione ineffabilem iſtam partis abyſſi deformitatem in convexa mundi integri ſuperficie, ante hujus preſentis mundi exiſtentiam, deleverit, ac aquas tam groſſiores, quàm tenuiores originaliter viſibiles reddiderit, eſſentialiterque eas informaverit.

Explicatio figuræ ſequentis.

Quoniam hoc loco hiſtoriam noſtram de rebus creatis incipimus, idcircò in primæ Macrocoſmi regionis creatione res increatas, Spiritusque ſancti deſcriptionem hic omiſimus, depingentes ſolummodò pro imaginationis noſtræ captu operationem radiorum ipſius increatorum, per convexam regionis omnium primæ ſuperficiem deorſum ad ejus baſin penetrantium; quorum reflexiones merè formales cum tenui ſuperiori ſpiritu, ſeu aqua ſubtiliſſima mixtæ dant lucis nomen excelſæ illius regionis ſubſtantiæ ſpiritualiſſimæ; ita ſanè, ut etiam ob luciditatem illius rectè eam, ut ſupra dictum eſt, vocaverint Theologi Empyream & igneam. Reflexiones autem illorum radiorum increatorum ſunt quaſi imagines quædam, ſimiles illis, qui in ſpeculo aliquo ſolent occurrere, nullo autem

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
0 1 2 3 4 Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00058

autem modo cum ipsis radiis increatis eædem; Et ut speculum absentiâ objecti suas perdit impressiones; sic etiam absentiâ horum lucis increatæ radiorum & vel in momento aut nutu oculi perdet suam formam ac pulchritudinem, prioreḿque tenebrarum deformitatem rursus induet spiritus iste supercœlestis. Lucente igitur gratia divina vivit mundus mundiq́ue creaturæ; illâ verò in semetipsam tantùm reflexâ, & aquis nigerrimis ac nubibus densis obvelante creatore tabernaculum & sedem suam, desubitò mundum ac creaturas ejus perire necesse esset: *Benedictus itaq; sis super omnia* DEUS, *qui & spiritualiter & corporaliter nos illuminas, nec avertas à creaturis tuis splendorem faciei tuæ ob merita unigeniti filii tui Amen.*

Regio autem hæc jam impleta est luce creata, ac tenebras substantiam ejus tenuem occupantes virtute sua lucida deorsum detrusit, & lucis increatæ radios deorsum à loco spiritus increati in hanc regionem creatam descendentes imitando, suæ quoque lucis creatæ radiis basin regionis suæ penetrat, deorsum tenebras persequens, ut infra declarabitur.

Fiat lux, & factum est cœlum spirituale. Basil. lib. 2. Hexameron. & Beda.

LVCIS CREATÆ PRIMARIÆ APPARITIO.

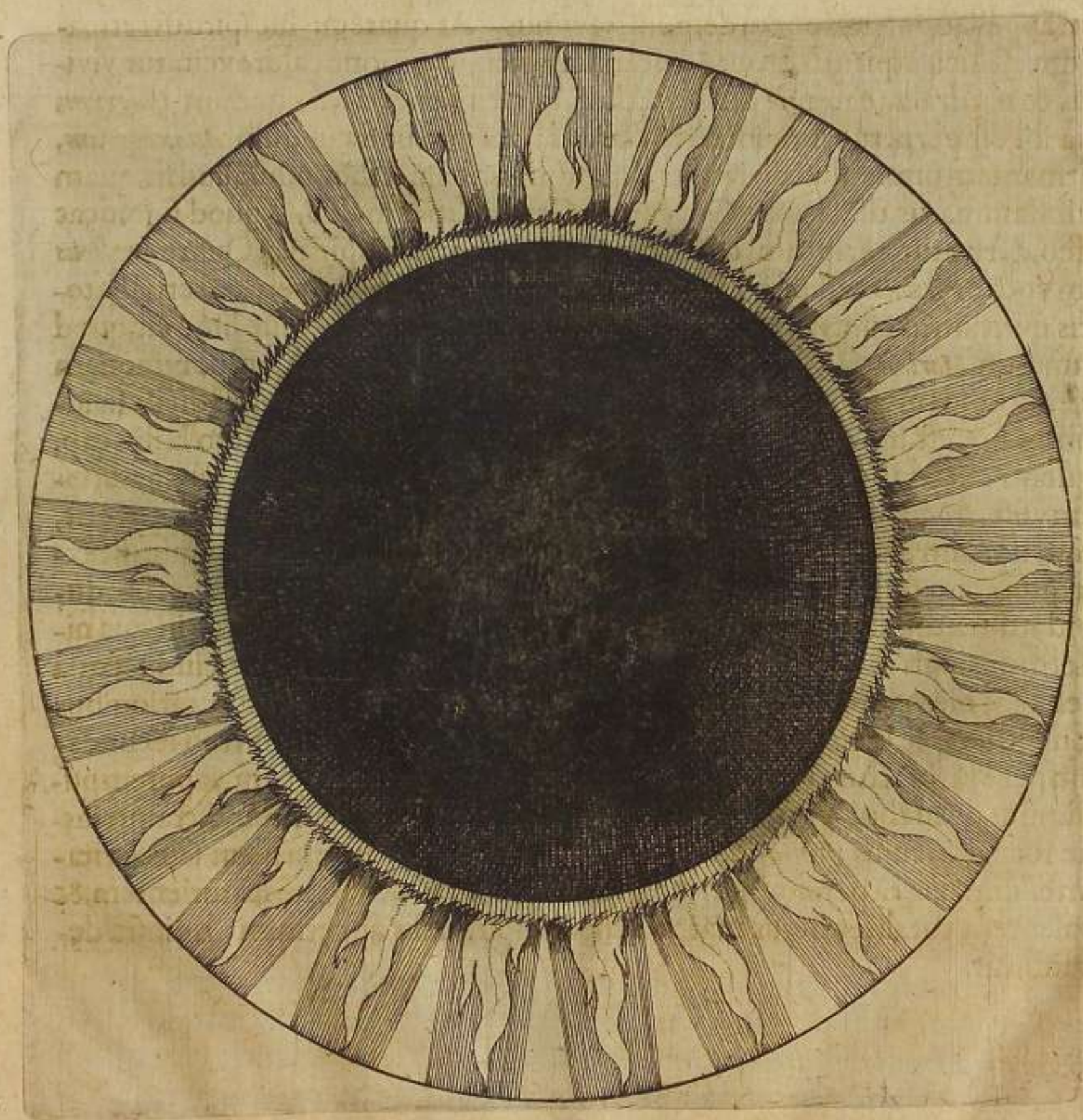

CA-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00059

CAPUT VI.

De cœlo medio & de variis ejusdem appellationibus ac de ipsarum ratione.

MEDIA mundi regio secundo die creationis completa propter lucis materiæ deorsum tendentes operationes habet appellationes diversas; nam ut per se sumitur, hoc est, respectu suæ propriæ materiæ, dicitur spiritus medius post tenebrarum discussionẽ; respectu verò cœli superioris, hoc est, substantiæ lucidæ, ac mixtionis cum hujus spiritu dicitur æther; quatenus autem ad quatuor elementa inferiora tertio die apparentia & distincta refertur, dicitur Quinta essentia: Per se igitur, hoc est, in propria sua substantia secundo die revelata, & à sua caligine mundificata præ se fert formam aquarum subtilissimarum, & vaporosi cujusdem ac nunquam quiescentis fumi: Unde apud Platonicos spiritus mundi medius vocatur, quem lucis essentialis & animæ mundi receptaculum, retinaculum, & vehiculum supra cap. 5. lib. 1. appellavimus; ubi etiam ejusdem appellationis rationem demonstravimus. At quatenus hic spiritus retinaculum est lucis à spirituali fonte descendentis, cujus actione calor excitatur vivificus & naturalis; eatenus dicitur æther, id est, splendens, secundùm *Isidorum*; quia ibi est perpetua limpiditas & claritas; vel igneus secundùm *Anaxagoram*, affirmantem omne illud dici æthera, quod ardet, cùm æther nihil aliud sit, quam aër inflammatus, unde juxta Græcorum Grammaticam ab αἴθω, quod significat ardeo, derivatur; aër spiritus quasi athaër, hoc est, ardens spiritus: Quare *Orpheus* eum vocat *Pyripnon*, id est, igneum spiraculum, & *Porphyrius* cum cæteris Platonicis spiritum in cujus medio animam mundi posuerunt; Atque hinc est, quod secundùm *Marianum* in æthere dies est perpetuus, quia tenebræ istuc nunquam accedunt; quamvis ejus substantia simplex à stellaribus corporibus divisa sit invisibilis, hoc est, mortalium oculis non perceptibilis, quemadmodum latiùs cap. sequenti declarabimus: Denique pro unico habetur elemento, quemadmodum vult *Aristoteles* in libro Meteorωn, ubi loci ætherem nihil aliud esse asserit, quàm unicum elementum: Unde necesse est, ut hoc unicum elementum sit extra numerum quatuor essentiarum inferiorum in infima regione mox producendarum: atque hinc etiam quinta essentia à Philosophis appellatur, in qua nihil corruptionis invenitur, quoniam duo contraria putrefactionem inducentia in eodem elemento non reperiuntur. Ex horum igitur nominum rationibus manifestum est, hujus regionis materiam olim primariam, nunc verò secundariam per ejus in actum reductionem factam nihil aliud esse, quàm vaporem purissimum, aut nebulam quandã subtilissimam, spiritum generaliter dictam; ejúsque formam, cujus præsentia in actum deducitur, esse lucem illam seu claritatem essentialiter à perenni spiritus divini & supercœlestis fonte scaturientem, & explentem totaliter hujus materiæ mediæ spiritualis appetitum, ut infra declarabitur.

CA-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00060

CAPUT VII.

Cœli medii compositio cur sphæra æqualitatis dicatur? quod hæc regio respectu superioris cœlum vocetur corporeum?

VT cœlum Empyreum ex re unica, nimirum ex substantia lucis, primo die creatum fuit, quod ex tribus quartis tenuissimi ignis & una quarta spiritus subtilissimi conflatum est; unde & respectu inferiorum totaliter est formale, ac propter ignis in eo prædominationem igneum nominatur: Ita cœli hujus secundi materia, cùm magis sit corporalis, quàm illa primi & superioris, correspondet formæ suæ lucidæ, proportione illa debita, quâ materia ad formam suam æqualibus trutinis ponderari solet: unde ex una lucis igneæ & tenuissimæ extra cœli Empyrei fontem per sphæræ cristallinæ diaphragma descendentis parte & pari materiæ primæ jam tum informatæ ac spiritus nomen sortitæ quantitate componitur, quod etiam Pythagoras videtur asseverare, solem, lunam, & cæteras stellas ex igne & aëre conflari scribens: Hinc etiam est, quod *Artesius* Philosophorum veterum suffragio hanc regionem cœlum æqualitatis nominavit, in cujus centro sphæram animæ collocaverũt sapientes; Ex quibus, hujus cœli constitutionem ex duabus spiritus medii quartis, & ex totidem substantiæ pulcherrimæ, animæ lucidæ satis aptæ ad complendum materiæ ejusdem spiritualis appetitum, & à mutationibus corruptibilibus eam præservandam consistere verisimile videtur. Quod autem hæc regio magis sit corporalis, quàm illa suprema, multis rationibus probare possumus; quarũ una est, quoniam, ubi minus est formæ, ibi plus est materiæ; sed in hoc cœlo secundo minus est formæ, quàm in cœlo Empyreo, cujus tota substantia completè formalis est; Ergo in hoc cœlo plus est materiæ, quàm in cœlo Empyreo. Major ex quarto Metaphysicorum depromitur. Alia ratio est, quia materiæ primæ massa ante lucis apparitionem unicum & eundem semper retinebat statum; agente enim carebat, cujus actionibus de una in aliam dispositionem reduceretur; Unde neque tenuior nec crassior dici potuit, cùm omnes ejus partes potentiales & imaginabiles ejusdem conditionis æstimandæ sint tam in una mundi potentialis regione quàm in altera. Cùm autem lucis dispositio talis sit, ut eâ nihil existat subtilius corporaque magis penetrans & aperiens, necesse est, ut partes materiæ crassioris attenuare semper appetat, quò in eisdem sine impedimento promptiùs agat & moveatur; unde quò formalior res est, eò subtiliorem esse ejus substantiam necesse est; Cujus certè rei ratio merè philosophica est, quia lux formalis suo actu movetur, suoque motu calorem excitat; cujus natura est attenuare, dilatare, dissipare: Hinc igitur est, quod perennis illa lucis scaturigo, primo die in superiori mundi regione creata ejusdem materiam occultatam mox patefaciens, eamq; in actum reducens, tenuem & subtilissimam partem secundùm suiipsius dispositionem efformavit, crassiorem ejus portionem deorsum versus centrum in mediam regionem detrudendo, ut sine impedimento ullo simplicissimam spiritus substantiam, quam quasi in formam universalem reduxit, gubernare, & secum per omnes mundi latebras transferre posset. Atque hinc est, quod dimidia hujus regionis informatæ corporalitas, in mediam repercussa, mediam magis corpo-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00061

ream reddit,quàm ſupremam. Ultima denique ratio Muſica eſt;Etenim tam materia,quàm lux in hac media regione invenitur in ſeſquialtera proportione, cùm materia ſurſum aſcendendo, & forma deorſum deſcendendo in cœlo hoc medio ſeu æthere conſonantem diapenten quodammodò reſonare faciant, ut infra copiosè demonſtrabimus. Lucis autem ſecundariæ actiones in hac regione,ſequenti modo ſenſui repræſentavimus.

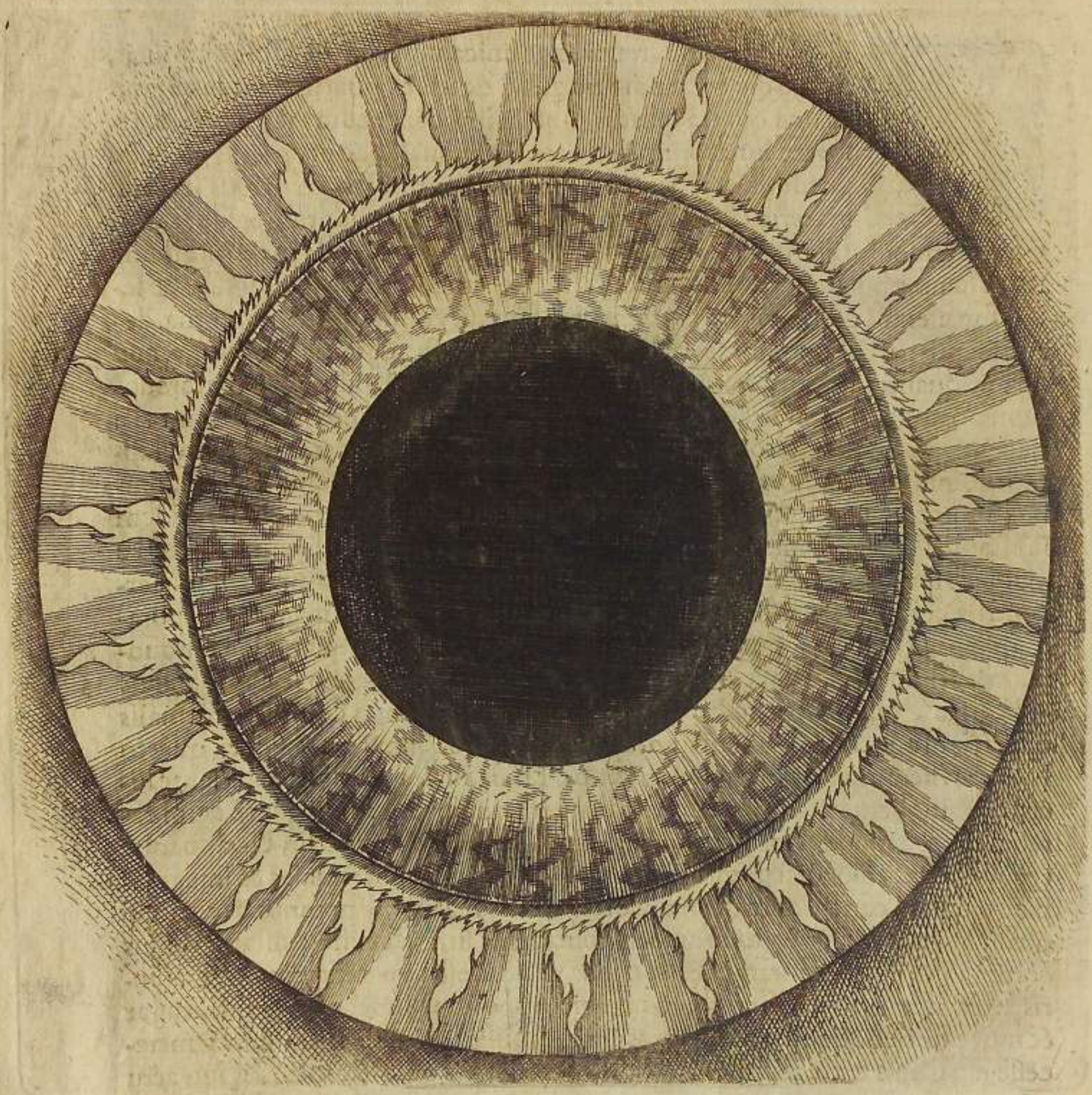

CA-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00062

CAPUT. VIII.

De duplicium cœli medii tenebrarum in infimam mundi regionem repercussione, & de ejus lucis dispositione ac effectu, hoc est, de calore ab ipsa proveniente, & quod lux invisibiliter per se atque in se luceat.

VIRTUS seu claritas cœli supernaturalis per cribri aquei foramina vel potiùs ubera ex creatoris ordinatione descendens, & deorsum, quasi ex fonte suo perenni sese in cœlum medium adhuc potentiale & informe profundens, sua præsentia hujus materiæ partis caliginem & tenebras discussit, easque versus regionem infimam adhuc invisibilem & abditam propulsavit, efficiens hac ratione ejus substantiam visibilem & informatam, puram, subtilem, tenuem, & inferioris cœli massa perfectione & pulchritudine longè excellentiorem: Imò hæcilla est essentia lucida à primo fonte supercœlesti per infinitos rivulos in omnem maris cœlestis partem scaturiens, quam veteres vocaverunt æthera; nos verò *lucem Secundariam*, quia à prima radice immediatè derivatur: Sic etiam Solis & stellarum radios in infimam mundi regionem penetrantes *lucem tertiariam* dicemus. Hæc itaque lux, quamvis secundaria, est tam activa & vivacissima virtute repleta, ut universum hoc cœlum à sua immunditie prima liberet, obscuritatemque ejusdem depellat, & more umbræ horrendæ in infimam mundi partem obliqua revolutione subterlabi faciat; partes ejus imperfectiores & crassiores cum tenebris detrudit ad inferos, separando subtile à spisso, substantiam ejus illuminat, & ætheream facit; Spiritum ejus materialem sua perfectione implet & totum materiæ appetitum explet, unde ea corruptioni aut putrefactioni non subjicitur & contrariis minimè affligitur, quia omnes ejus partes sunt homogeneæ. Hæc denique erat illa essentia secundaria, quæ per triduum à mundi creatione vices Solis agens, quarto die, ut vult *Dionysius*, in substantiam Solis transiit, imò hic est actus ille simplex, cujus operatione cœlum hoc æthereum rutilis ignibus fabertimè decoratur, motusque ejus diversa ratione differentes, nempe orientalis, occidentalis & secundùm latitudinem, quem trepidationis vocant, oriuntur, & calor denique benignus, vitæ creaturarum amicissimus, & perquàm necessarius accenditur, qui propter hujus cœli substantiam spissiorem intensior, & sensibilior est in hoc loco, quàm ille superioris; nam quò densior est materia, eò vehementiùs resistit agenti, & per consequens, agens fortiùs agit in patientem; Sed materia hujus cœli, ut dictum est, crassior est, quàm illa cœli Empyrei: Ergo lux in eam fortiùs agit, eaque pariter resistit, & per consequens calidiores producit effectus ad propulsandas frigoris, olim occultati, nunc verò propter caloris præsentiam manifesti, injurias, cujus natura est, crassiorem materiam semper concomitari: Hic itaque calor, ut est supremo intensior, ita respectu inferioris longè temperatior, subtilior, & simplicior est; quia formæ dispositionem sequitur, à cujus actione immediatè procedit. Concludimus igitur, quod, quemadmodum hujus cœli formæ substantia ex immortali parente nata est, & nullo modo corrumpenda, atque dignitate ob originem suam exaltata & nobilissima, vitam & animam creaturis mundanis inspirans, easque lumine suo fovens; sic etiam ejus calor ab

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00063

actione & motu illius derivatus, sit vivificus, naturalis, amabilis, suavis, temperatus & incorruptibilis; è cujus fonte calidum animalium, & vegetabilium, mineraliumque innatum hauritur, & cujus benignitate apparente corpora omnia inferiora generantur, vivificantur, multiplicantur, & usque ad perfectionem fixantur. Quod autem hujus regionis lux, quamvis assiduè clara, lucida & perspicua sit respectu ejusdem loci substantiæ, tamen, quatenus ad inferiora comparatur, invisibilis aliquando existat, ratio in promptu est; Nam, secundùm *Dionysium* lux est substantia in se existens, & ex qua claritas, splendor & fulgor corporum procedit: Lux igitur per se, in se tantùm lucet, aliis verò per accidens; illis scilicet corporibus lumen & splendorem communicans, quæ ad illuminationem aptè dispositа reperiuntur; cujusmodi sunt corpora opaciora, & nulla aut non eximia perspicuitate prædita. Hoc etiam videtur *Augustinus* affirmare, asserens substantiam cœli lucidissimam esse, primumque ob lucididitatem suam locum in corporibus possidere, & tamen nobis nocte non visibiliter lucere, sed invisibiliter adesse, quatenus scilicet in se lucet; atque hoc modo lux dicitur esse ubique, id est, in quolibet loco & locato, in corporibus scilicet opacis & transparentibus invisibiliter, & in superficie opacorum visibiliter, quemadmodum apparet in stellis & corporibus opacis inferioribus stellarum reflexiones suscipientibus: imò necesse est ad continuationem corporum animatorum, ut lux quodammodò iis nocte luceat. Nam secundùm *Hippocratis* doctrinam, si vita stellarum aëris crassitiem nocturno tempore non temperaret, corpora ipsorumque spiritus suffocarentur, & tamen hæc stellarum impressio nocte non percipitur, imò earum splendor undique dispersus vix aut difficulter, nisi in luminibus, distinguitur.

CAPUT. IX.

Quod cœli istius poli & circuli sint merè imaginarii, artificiales, & nullo modo ei naturaliter convenientes.

MULTA invenerunt Astronomiæ peritiores arti cosmographicæ magis utilia, quàm vera; quæ, quamvis ficta & artificialia sint, tamen, quia studiosos in arte magis promptè dirigunt, pro veris & naturalibus æstimanda sunt; inter quæ in hujus cœli peripheria *polos duos* posuerunt, sibi invicem oppositos, quos axis cujusdam imaginarii seu dimetientis, & per mundi centrum transeuntis fines, mundique vertices vocaverunt; super quibus ejus globum circumferri finxerunt; *circulos* etiam in iis descripserunt *majores* & *minores*; quorum *majores* partim *immobiles*; partim *mobiles* fecerunt: *immobiles* duos tantùm statuerunt, quos *externos* appellarunt; quorum unum *Meridianum* per mundi & Horizontis polos ductum, & alterum *Horizontem*, hemisphærium superius ab inferiori dividentem, visumque nostrum terminantem appellarunt; huncque rectiorem vel obliquiorem pro poli depressione seu elevatione fecerunt. *Circulos* autem *mobiles*, quos *internos* finxerunt, aut *majores*, aut *minores* dixerunt. *Majores* autem omnes, præter unum, latitudine carent, eosque in *parallelos*, aut *non parallelos* distinxerunt; Majorem parallelum *AEquinoctialem*, propter ejus mundi in duas partes divisionem (æqualiter enim

enim ab utroque polo distat) cingulum mobile nuncupaverunt: Minores parallelos, (qui ideò minores dicti sunt, quia mundum in partes inæquales dividunt) quatuor constituerunt; duos videlicet majores & totidem minores: Majores *Tropicos* vocaverunt, unum *Cancri*, borealem nempe, & alterum *Capricorni*, quem in parte mundi australi posuerunt. Minores verò circulos, quorum unum *Arcticum* & alterum *Antarcticum* finxerunt, nuncupaverunt *polares*. Major denique non parallelorum, qui latitudinem habet, *Zodiacus* dicitur, quem etiam *Signiferum* vocant, quia duodecim signa in illo depinguntur. Hic autem circulus inter reliquos internos solus est obliquus: Etenim obliquè se à Tropico Cancri ad illum Capricorni extendere fingitur. Reliqui verò duo latitudine carentes *Coluri* nuncupantur, per mundi vertices transeuntes, & Æquinoctialem circulum in quatuor partes æquales intersecantes. Hi, inquam, circuli cum duobus mundi verticibus sunt merè fictitii & solummodò imaginatione concepti, tanquam artis vocabula, & nullo modo naturæ hujus cœli ab origine connexi. Ab Astronomis tamen & Cosmographis super convexam firmamenti centrique ejusdem superficiem intentionaliter ad faciliorem artium earum explicationem delineantur; nam cuilibet prædictorum circulorum proprietatem quandam arti Cosmographiæ convenientem attribuerunt: Unde *in circulo meridiano* Sol medios dies & medias noctes facit: *Horizon* conspectam mundi partem ab inconspecta dirimit; *Æquinoctialis* officium est, ut Sole per ejus intersectiones transeunte, quas *Zodiacus* in ariete & libra facit, fiat æquinoctium per universum terrarum orbem; unde *Æquator* dicitur diei & noctis; *Tropici* ambo extremos Solis motus secundùm latitudinem comprehendunt, & Zonam temperatam à torrida separant; *Circulis polaribus* datur, Zonas frigidas terminare, easq; à temperatis separare; *Zodiacus* viam septem planetarum demonstrat; *Coluris* denique duobus duplex tribuitur officium; scilicet, tum solstitia, æstivale nempe & hyemale nobis obsignare; tum etiam æquinoctia, videlicet vernale & autumnale demonstrare. Quæ omnia, quia ad historiam technicam magis, quàm Physicam pertinent, tractatui de Astronomia reservabimus.

CAPUT X.

De cœlo tertio, & de variis ejusdem nominibus; Cur infima hæc regio cœlum dicatur?

ANTE lucis actionem in tertiam & infimam mundi regionem, ejus continens erat quasi umbra seu fumus crassissimus teterrimusque, nulla forma visibili præditus, sed densitate substantiæ quodammodò distinctus: Nam deorsum spissior erat propter lucis & caloris præsentiam; Postmodum autem tertio die, lucis operatione deorsum ad terram circa centrum mathematicum creandum tendente, completo, inquam, hoc cœlo, ut infra dicetur, varias ei appellationes Philosophi tam recentiores, quàm antiqui attribuerunt; nam quidam, ejus dimensionem significare volentes, *regionem mundi sublunarem* illud vocaverunt, denotantes totum illud spatium, quod inter concavam cœli medii superficiem seu sphæræ Lunæ & centri physici seu terræ convexitatem commensuratur: Alii ejus orbes elementares considerantes, quorum corporibus repletur hujus cœli capacitas, nuncupaverunt illud *regionem elemẽtarem*; quamvis elementa superiora etiam cœlos quodammodo replere suprà declaravimus: Non-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00065

nulli illud dixerunt *corruptibile*, quoniam materia ejusdem prona est & dispositа ad formas novas appetendas veteresque relinquendas. Quod autem sit cœlum, duplici ratione demonstratur; nempe, tum, quia est cœli generali nomine sumpti portio; scilicet, quo cœlum à terra distinguitur: tum etiam, quia in multis sacræ Scripturæ locis dicuntur aves, volatilia cœli, ubi cœli vocabulum non latè sed strictè sumitur. Ex secunda igitur ejus appellatione certum est, quatuor esse in hoc cœlo differentiæ gradus, quos forma lucida tertii ordinis suâ majori vel minori præsentiâ distinctos, hoc est, tenuiores, activiores, vivaciores & leviores, aut grossiores, tardiores, immobiliores, aut graviores reddidit; nam quò remotior est materia à nobilitate formæ, eò est grossior, impurior, indignior & obscurior, ut testatur *Aristoteles in lib. de substantiis*. Hinc igitur quatuor oriuntur elementa, sede, natura, dignitate & perfectione differentia. Hæc est vera Hermetici ænigmatis expositio affirmantis, superiora non esse, nisi ut inferiora, grossumque esse subtile, & subtile illud quod grossum, rerumque materiam per se sumptam unicam & eandem esse. Et procul dubio, si lux primo die creata, divina voluntate extingueretur, mundi universi materiam in eundem statum redituram Philosopho minimè impossibile videbitur; cùm omnes materiæ ab invicem tantùm ratione formæ differre, & sine forma eandem habere conditionem percipiantur, dum sub eadem potentia comprehenduntur; ita ut quælibet ὕλης pars alterâ nec dignior, nec tenuior, nec crassior, nec levior existat, nec alia ulla differentia aut qualitate existimanda sit à cæteris discrepare.

CAPUT XI.

De elemento ignis.

MATERIA fuliginosa & tenebris obducta deorsum à cœlo supremo virtute lucis primariæ primo creationis die in cœli medii regionem, ac deinceps à cœlo medio, virtute lucis secundariæ, secundo die cum omni ejus regionis obscuritate in tertium, & infimum cœlum deturbata & contracta, jam valde spissa, tenebrosa, & rebellis redditur in hac plaga inferiori, ita, ut naturalis lucis tertianę (quæ cœli secundi solummodò est propago) virtus ad fœdam & informem, nigramque illam materiam in universi centrum propellendam & deprimendam, propter frigoris in ea delitescentis multitudinem, non sufficiat. Hinc igitur ordinavit maximus ille opifex, ut naturales calidæ lucis tertianæ facultates per accidens fortificarentur; voluit enim ut fervor quidam adventitius oriretur, non à luce immediatè procedens, sed à violenta materiæ agitatione seu motu. Nam circulari & rapta cœli medii vibratione & rotatione ab oriente in partem ejus oppositam à lucis primariæ actione immediatè procedente, tum propter cœli inferioris materiæ aptitudinem ad quamlibet formam, sive accidentalē, sive essentialem, suscipiendam, tum etiam propter frigoris materiæ crassæ resistentiam, per antiperistasin conservantis & fortificantis advētitium illud calidum in convexa cœli infimi superficie, tum etiam propter materiæ densitatem, fit collisio quædam convexitatis unius contra concavitatem alterius, atque tandem etiam propter resultationem radiorum lucidorum à cœlo medio egredientium ardens fervor, adventitius tamen & accidentalis, in superiori cœli infimi parte excitatur, cujus

præsentia

præsentia ejus superficies convexa, totaque circa ipsam substantia flamma invisibili incenditur; Unde frigoris potestas ab illa sphęra penitùs expellitur atque per consequens nulla humiditatis portione imprægnatur, sed per accidens, hoc est, per humiditatis absentiam (quæ ex alicujus partis frigidi cum calido conjunctione fit) valde sicca esse necessariò debet. Hic autem calor, licèt naturaliter huic parti insit, attamen, quia nõ est de vera lucis essentia, sed quasi ultimus ejus actionis effectus, immediatè à materiæ motu profluentis, ideò ad vitæ functionem nihil facit, nisi quatenus ad corporis constitutionem, quod est vitæ sedes, refertur, nec est ignis ille Philosophorum invisibilis, unde cuncta genita esse dicunt; sed ille tantùm, cujus super naturale calidum dominio res cunctæ ad putrefactionem perducuntur, dum humidum radicale seu spiritus humiditatum ejus ardore præter naturam absorbetur, humidum viscosum & aqueum in venenum convertitur, compositique uniuersalis substantia calore febrili accenditur & desiccatur. At verò, quamdiu humidi naturalis proportio ei supereſt, cum calido innato, quod vitale appellamus, ei proportionali, supprimuntur illius adventitiæ qualitatis vires, ita ut præter naturæ leges in corpore physico transire prohibeantur. Hunc igitur fervorem ejusque substantiam totam, hoc est, spiritum perturbatum, Philosophi elementum ignis appellaverunt; quod supremam cœli infimi occupat sedem; cujus naturam omnes unanimi consensu calidam & siccam propter rationes prædictas fecerunt. Non tamen negandum est, lucem cœlestem in hoc elemento inesse, cùm illa in inferiora descendere non possit, nisi ignis sphæram penetret. Elementi ignis positio hoc modo exprimitur.

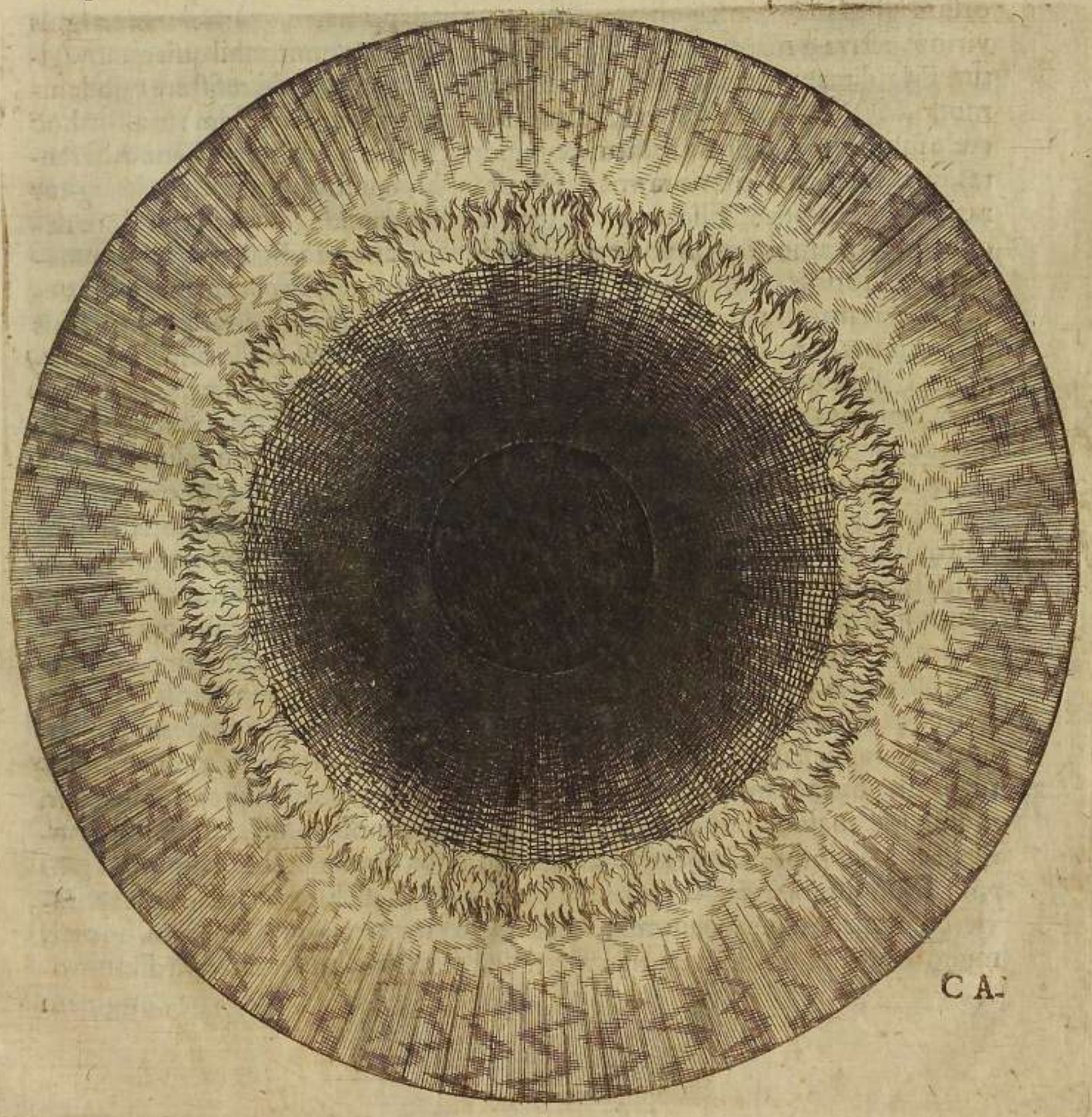

CA-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00067

CAPUT. XII.

De elemento terræ.

DUABUS igitur viribus unitis, naturali scilicet & adventitia, fortiter ab iis reverberatur materia ob frigiditatem suam rebellis; Ea quæ naturali quodam instinctu illos à peripheria emissos, & frigidam suam naturam persequentes, tam primarios, quàm secundarios lucis effectus usque ad loci ab ejusdem istius lucis circumferentia remotioris sedem fugiens, sese in forma horrendæ & obliqua revolutione subterlabentis umbræ circa universi machinæ sphæricæ centrum seu medium punctum, in durum solidum, & opacum globum restrinxit. In hoc enim loco ab adversarii sui, caliditatis nempe, actionibus multò est securior, & à lucis domicilio, utpote à cujus actu caliditas illa inimica oritur, longè remotior; qui quidem materiæ motus non per se, sed prædicta illa duplici lucis actione concitatus est. Sicut enim absque lucis manifestatione materia tenebrarum fuit tantummodò aliquid potentiale; sic etiam sine caloris præsentia, quæ essentialis est lucis qualitas, naturalis illa materiæ dispositio, nempe frigiditas, nihil quidem actu erat; & per consequens nullas per se mutationes producit. Deorsum igitur materiæ frigiditas pellitur, tam lucis primariæ, quàm elementi ignis virtute activa à materiarum motu producta; sine his enim nihil quicquam agitur. Frigiditas autem illa caliditatis repercussiones patiendo resistere quodammodò, & resistendo reagere videtur. Quibus actionibus & passionibus alii in hoc cœlo infimo gradus producuntur, & regiones intermediæ dispositione differentes, quas elementa inferiora vocant Philosophi, constituuntur. Ex his igitur ratio illa præcipua explicatur, cur gravia ultra mundi centrum decidere nequeant, & quamobrem in eo perpetuò conquiescant; quod scilicet gravitas materiæ densioris & compactioris existat comes; cujus crassitiei causa frigiditas erat, materiam dissipatam & tenuem ad mundi centrum à caliditatis penetrantis rabie contrahens, eamque ibi loci constringens, & contra radiorum lucis invasiones defendens. Cùm autem frigus in qualibet rei crassæ parte, & præcipuè circa centrum magis dispersum ex omni sui corporis mole caloris actio persequatur, lucisque radii, quorum est, corpora facillimè penetrare, ipsum ubique veluti obsideant & circumcingant, fit inde, ut gravia ultra illud centrum versus naturale lucis habitaculum nulla ratione queant procedere, nisi caloris violentia frigus illud in gravibus à natura conclusum opprimatur & violetur. Atque hinc est, quod grave aliquod sursum violenter emissum, naturaliter & sua sponte deorsum ad centrum seu frigiditatis sedem revertatur. Manifestum igitur est, omnem tenebrarum substantiam, cujus præsentia totius mundi materia spiritualis occultata erat & informis, jam tandem virtute lucis, in molem densam & opacam circa mundi centrum collectam redigi & conglobari, quæ quidem elementum terræ appellatur. Reliqua vera totius materiæ jam informatæ massa spiritualis, diaphana & mirificè transparens à terræ marginibus usque ad convexam mundi spiritualis superficiem extensa cœlum generali nomine audit. Hoc inter sacros scriptores *Moyses* divinissimus in ipso *Geneseos* limine confirmat; *In principio*, inquit, *creavit* DEUS *cælum & terram*, hoc est, lucem à tenebris separavit; cœlum enim perspicuum lucidumque fecit; terram verò opacam, hoc est, mundi centrum tenebris immergebat. Partem igitur ejus positivam dierum originem

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00068

riginem fecit,& partem privativam noctium causam constituit. Nisi enim terrã in mundi cẽtro opifex posuisset,neq; ulla mundus spurcitie aut impuritate squaleret,omnia quoque lucida forent,diesque perpetuus eluceſceret. Minimè itaq; mirandum est,tot tantasque in mundo hoc inferiori corruptelas rerumque mutationes accidere;quippe cùm in ejus centro seu corde corruptissima ilsa ruinæ & privationis mater mœstum & obscurum illud separationis formarum & essentiarum à creaturis compositis obsignaculum deliteſcat,testisque & nuntius veridicus tyrannidis præternaturalis elementi in rebus physicis olim informatis ibidem perpetuò collocetur. Hinc sanctissimus *Job*; Et *terra tenebrosa cooperitur cum obscuritate* Mortis;& alibi;*terram de miseria & obscuritate esse* dicitur;imò hæc est quasi locus perditionis,in quo Adam cum Eva è Paradysi gaudiis exterminatus mortis inevitabilis signum sibi accepit,heredibus reliquit. Elementum verò ignis est quasi igneus Cherubini gladius,ideò à cœlesti spiritu vibratus,ut ingressum ad vitæ arborem,hoc est,ad nectar illud divinum & immortale intercluderet , & omnibus immortalitatem nimiùm sitientibus vel subitam vel saltem inexpectatam mortem inferret. Est denique centralis hæc congeries dirus tristitiæ & erroris,propter cœcam & furtivam ejus conditionem, sodalis, cùm non modò hominum,sed & DEI Opt. Max. ac intelligentiarum cœlestium hostis,propter horrendam suam rebellionem in ventris ejus meditullio includatur. Quare vænobis misellis in terra,quibus tanta miseriarum caterva quotidie insidiatur,tantumque corporis animæque periculum semper imminet! Vos autem,oh creaturæ cœlestes, verique suavissimi Paradysi incolæ, vos, inquam, oh ter & ampliùs felices, ac ultra humanum captum beati,qui à tam miseris ærumnarum vinculis per ineffabilem lucis potestatem liberi estis & immunes!

Quod autem ad hujus massæ centralis dispositionem attinet, quamvis omnes ferè Philosophi naturalem ejus qualitatem,siccitatem esse asserant,illámque velint in ea prædominari,frigiditatem verò illius accidentalem & adscititiam planè statuant;quippe quæ ab aquæ dispositione naturali derivetur; Si tamen & præcedentem nostram intentionem,& naturæ ipsius possibilitatem accuratiùs parùm considéremus, nihil istâ illorum phantasiâ à veritatis meta graviùs aberrare perspiciemus. Cùm enim naturalis lucis sedes essentialis in mundi peripheria existat,calidique origo ab ejusdem lucis fonte dependeat,necesse est,ut tenebræ,quæ lucis sunt contrarium,atque etiam frigiditas,quæ caliditati opponitur,locum à se invicem remotiorem sortiantur. Per consequens igitur,ut calidi originalis sedes est in cœlo supremo;sic frigidi primordiale habitaculum est in centro ejusdem physico,tanquam in loco remotiori: Unde fit,ut magis naturaliter frigiditas in eo prædominetur,siccitas verò in eo magis adventitia existat; hoc est,propter humiditatis naturalis absentiam in eo loco dicuntur terræ partes siccæ;quia humiditas fit ex temperie frigiditatis cum caliditatis portione; quæ quidem caliditas propter rationes prædictas nullam habet potestatem aut possessionem in illo loco. Præterea neminem adeò insulsum futurum puto,quin illud corpus frigidius appellaverit, cui nulla omninò caliditatis portio contingit;sed certum est,in elemento aquæ aliquam caliditatis aëreæ partem inesse,quoniam humiditatem suam,unde ejus fluiditas,ab ipso aëre derivavit,quem certissimè humidum & calidum esse constat: At verò certum est,terram nec de aëre participare,quia nullam in se fluxibilitatem habet;neque verò ullum habet cum igne commercium,tum quod remotissimè ab ejus sphæra distat,tum etiam quod aqua,quàm igni contrariam faciunt,inter ipsam & ignem interponitur. Denique cùm terra sit reliquis elementis longè crassior, & verò frigiditatis dispositio sit,res tam heterogeneas quàm homogeneas condensare, infallibiliter quidem ab effectu probatur,frigiditatem in terra magis abundare. Terræ & ignis regiones noc modo delineavimus. I C A-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00069

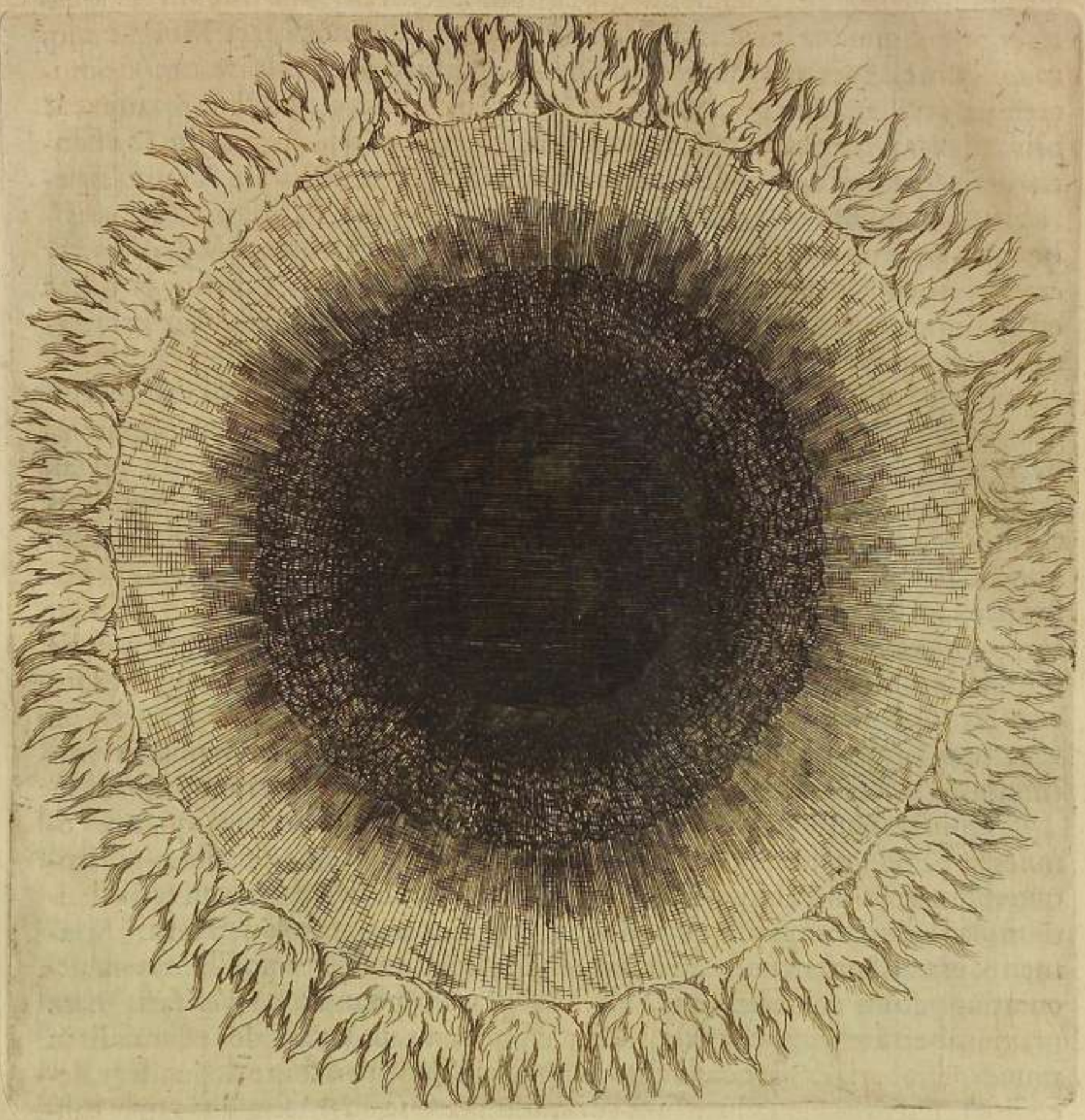

CAPUT. XIII.

De ſphæra media, quæ ſphæra humiditatis dicitur, & de elemento aquæ & aëris.

SPHÆRA *humiditatis* in medio inter centrum terræ,& convexam ignis ſuperficiem ſita, dicitur *ſphæra æqualitatis*, quia ex æquali parte utriuſque elementi extremi conflatur; neque enim frigiditas terræ per ſe, nec verò ſola ignis caliditas humiditatem valet producere, ſed utriuſque conjunctio & quaſi maſculi cum fœmina coitus illam conſtituit. Quemadmodum enim frigiditas ſola terreſtris ſpiritū mediū, cui pręſens eſt, cōſtringit, ſic caliditatis ei ſuperveni-entis eſt, ſpiritum illum glacialem reſolvere, liquefacere, fluxilemq; reddere. Similiter etiam caliditas per ſe, hoc eſt, ſiccitati ſuæ annexa ſpiritus illius ſuccum abſor-

absorbet, aut certè sua qualitate eum in partes insensibiles dissipat; Unde humiditatis distinctrix potius quàm productrix meretur appellari. Caliditatis ergò violentia majori minorive frigiditatis concursu plus minúsve retunditur; Unde operationes utriusque intensæ impediuntur, spiritusque à frigore coagulari propter caliditatis præsentiam minimè permittitur. Nec possibile est, ut calidum secundùm naturæ suæ proprietatem spiritus humectantis partes dissipet & discutiat, quod propter frigiditatis præsentis reluctationem accidit; unde spiritus caloris assistentiâ dissolutus est; at dissolutus non dispergitur, nec ad nihilum ferè subtiliatur, quod frigoris omnino præsentiâ perficitur; sed in medio remanet naturaliter fluens, & per fluxibilem suam naturam ac liquiditatem res omnes intermedias, aut magis corporaliter & visibiliter humectat, scilicet si majori frigoris portioni adhæserit, aut magis spiritualiter & insensibiliter madefacit, nempe si ampliorem caliditatis partem amplectatur. Atque hinc est, quod ab hujus humidi dispositione duo elementa intermedia deriventur, ut statim demonstrabimus. Materia igitur crassa, ut antea dictum fuit, ad centrum ab alto depulsa, & ob immensam, quâ prædita est, frigiditatem ibidem retenta, desiderat illic aquiescere; At verò, quia caliditatis natura est frigiditatem semper hostiliter oppugnare, eamque naturali quadam antipathiâ persequi; atque pari etiam modo cujuslibet rei subtilis natura est penetrare, ideò qualitas hæc activa illam passivam deorsum depellens, istuc eam persequitur, ejusque molem assiduè tentat penetrare. Et quia cujuslibet rei finis est ejus contrarium, nec quies duntaxat, sed & motus etiam motui opponitur; ideò motui isti deorsum ad centrum sive medium intento alius insuper successit motus, nempe ab imo sursum versus elementum ignis, per frigoris sese caloris injuriis opponentis resistentiam & repugnantium huic radiorum lucis reverberationem, concitatus. Unde duæ frigiditatis terrestris partes sursum ascendentes ad propulsandum calidi injurias in media inter centrum & ignis sphæram via totidem caloris partes obviam habuerunt, descendentes ad frigiditatem illam expellendam. Atque harum partium unione sphæra humiditatis constituitur, cujus pars media simpliciter & æqualiter humida existit: Etenim vires caloris in ejus medio sunt illis frigiditatis proportionales, ita ut veluti æquali & in neutram partem magis propendente trutina ponderentur, ac eandem fortitudinem & agendi vim utrinque possideant; hoc est, neque magis deorsum, neque ad latus magis tendunt, & per consequens dum moventur, necesse est, ut circulariter ferantur. Hujus autem sphæræ mediæ dimensio, deorsum versus ejus concavitatem tendens, elementum aquæ appellatur, quod propter suam elemento terræ propinquitatem, & longiorem à sphæra ignis distantiam magis terrestre, spissum, visibile & sensibiliter humectans apparet. Ejus namque temperies ex tribus quartis frigoris terrestris conflatur (multo enim magis contigua est terræ) & una quarta caliditatis ignis; in quo temperamento, licèt minima insit caliditatis portio, sufficit tamen ad congelativam frigoris dispositionem impediendam, & ad hanc sphæræ humiditatis partem in sua fluxili qualitate conservandam. Atque hæc eadem ratio est, quam superius protulimus; planissimè ut pateat, frigiditatem non in aqua, sed in terra multò intentiorem existere, quoniam aqua per absentiam aut diminutionem partis illius quartæ caliditatis congelatur & in glaciem, hoc est, substantiã magis terrestrẽ & non fluidam redigitur. Prędictę autẽ sphærę medietas altera, sursum versus concavam ignis superficiem protuberans, quia longiùs à terra distat, & propter suã cum elemento ignis vicinitatẽ valdè est caliditatis particeps, & parùm admodũ in se cõtinet frigiditatis, quâ calor ejus igneus tẽperetur, propterea multò subtilior, spiritualior & invisibilior est parte ejusdem inferiori, & ob subtilitatem magis penetrat, profundiusque humectat. Ex quibus colli-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00071

gendumeſt,ejus temperamentum ex tribus calidi igniei & unica tantùm frigidi terreſtris parte coaleſcere. Hanc autem ſphæræ humiditatis portionem elementum aëris Philoſophi dixerunt. Concludimus igitur, actione & paſſione duarum qualitatum primariarum elementis extremis naturaliter inſitarum motus complures intermedios generari;quorum unus eſt, ab utroque extremo ad medium,quo ſphæra media humiditatis producitur; alter ad medium punctum tendit,inde uſque ad centrum univerſale deſcendens,unde oritur ſphæra aquæ,& tertius ad punctum à puncto prædicto medio ad ignis ſphæram aſcendendo procedit;& inde elementum aëris generatur. Ex quibus manifeſtum eſt, cœlum infimum in tres partes dividi,ſcilicet in ſphæram ignis,in ſphæram humiditatis,& in centrum univerſi; Aëris verò atque aquæ elementa accidentaliter quaſi produci,nempe propter extremorum elementorum propinquitatem, utrique ſphæræ humiditatis parti vim & virtutem variam præſtantium. His igitur exactiùs conſideratis,evidenter patet,frigiditatem nihil prorſus,niſi quatenus actione caliditatis provocatur,poſſe operari,& per conſequens lucem,cujus effectus eſt caliditas,cauſam eſſe cujuſlibet tam in cœlo inferiori,quàm etiam in ſuperioribus differentiæ, atque locorum quoque eorundem varietatis. Atque hic etiam illud venit obſervandum,ſubſtantiam illam perſpicuam inter duo elementa extrema eſſe ſpiritum;de quo quidem,quod ſatis eſſe poteſt,in libro primo memoravimus;cujus ſubſtantia eſt materia,in qua varios ſuos effectus qualitates ſimplices loco & natura ſibi invicem oppoſitæ producunt. Sphæra integra humida hîc cum duplici ſua partitione deſcribitur.

CA-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00072

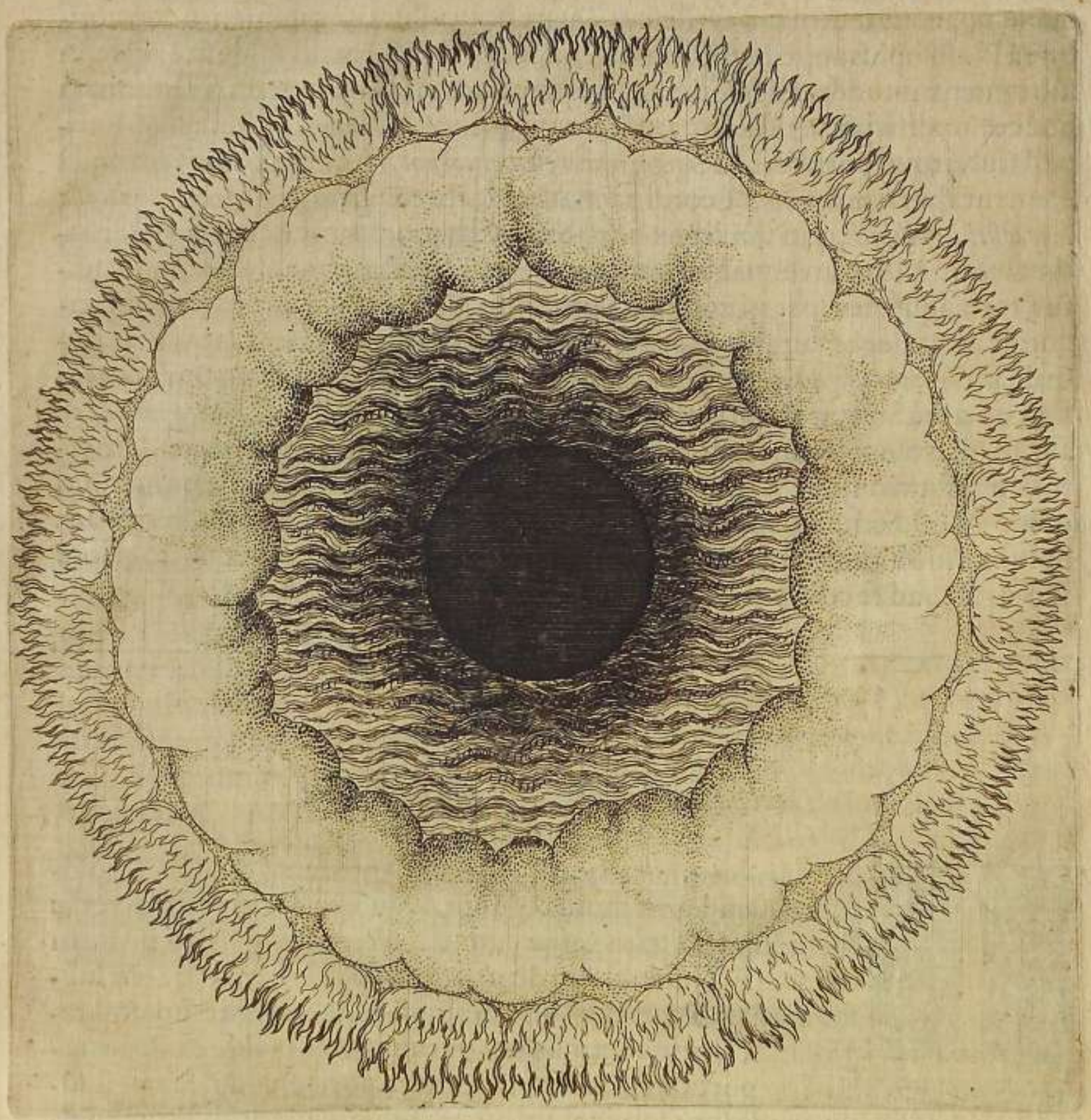

CAPUT. XIV.

De elementorum forma.

FORMA hujus cœli debilior eſt, quàm illa ſuperiorum, propter longinquitatem à ſua origine; Hoc autem facilimè ab effectu ejus probatur. Etenim ignis noſter terreſtris vim ſuam calefaciendi à luminis actione accipiens, quanto longius à paſſivo ſuo diſtat, tanto debilius calefacere ſolet; & per conſequens certum eſt, hujus cœli materiam, quò magis centro appropinquat, eò groſſiorem, impuriorem, & indigniorem eſſe; ſecundùm illud *Ariſtotelis* in metaphyſicis, *ubi plus eſt materiæ, ibi minus eſt formæ, & è converſo.* Unde liquidò conſtat, hujus cœli materiam, propter formæ ſuæ remiſſionem prædominari, & per conſequens novam ſubinde formam quotidie appetere, neque enim ſuppetit huic regioni ſatis formæ, ut materiæ ejus appetitus inde poſſit expleri & ſatiari. Hinc igitur aſſiduæ in ea rerum mutationes oriuntur; hinc corruptiones quâlibet

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00073

libet horâ & generationes producuntur, præcipuè verò, ubi materia propter formæ ſuæ paucitatem magis craſſeſcit; Quare hoc cœlum non immeritò corruptibile à Philoſophis appellatur. Etſi autem hæc natura formalis valdè ſit exigua, in ſuo tamen motu adeò eſt efficax, ut abſque calore ipſius eſſentiali nihil prorſus in hoc cœlo perficiatur. Unde natura formæ, *vis quædam infinita* à Philoſophis appellatur, atque porrò etiam *ligamentum elementorum, & virtus commiſcendi*, quâ elementa harmonicâ & concordi pace ad invicem colligantur: Imò eſt *ignis ille Heracliti inviſibilis*, quo ſimilia ex ſimilibus rebus procreantur, cuncta generantur alunturque, & in re qualibet mixtiones trutinis juſtitiæ ponderatæ inducuntur, formaque ſuæ ſpeciei congrua inprimitur, quâ res quævis à reliquis diſtinguitur atque ſegregatur. Hoc enim *Ariſtoteles* in lib. de 5. ſubſtantiis aſſerit, ubi dicit, *formam eſſe quâ res una ab alia differt.* Hanc cœli hujus formam *Platonici* immediatè à Sole, in quem quarto die lux ſecundi cœli contracta eſt, procedere affirmant, volentes cum cæteris Philoſophorum ſectis, ſolem eſſe fœcundam rerum omnium hujus cœli genetricem; nam animam mundi in ſole poſuerunt; quippe à quo omnis generandi & res generatas conſervandi virtus derivatur: Sol enim ſuo lumine vitam & caliditatem inferioribus inſpirat, & cuncta calore ſuo vivifico ad ſe convertit.

CAPUT XV.

De elementorum prædictorum ſubſtantia.

IN capitibus præcedentibus de elementorum gradibus, & ipſorum dependentia mutua egimus, & quomodo reſpectu diverſæ mixtionis qualitatis terræ cum illa elementi ignis ab invicem differant; Nunc autem de præcipua ipſorum materia ſeu ſubſtantia pauca narrabimus. Spiritus tenebrarum è ſuprema regione in centrum excuſſarum, qui nullam aut valdè exiguam retinebant lucis primariæ portionem, poſtquam è terra poris ejus apertis, poſt ſolaris ſpiritus fugam egreſſi ſunt, ſuperiorem hujus regionis inferioris locum poſſidebant, quaſi craſſiores illius maſſæ partes ſeu fœces, ex qua corpus ſolis puriſſimum in cor medii cœli elevatum ſeparatur, quæ quidem ſpiritus prædicti partes ibi loci, nempe in ſphæra ignis habitare & circulariter ferri coguntur, tum quia deeſt ipſis anima ſufficiens ad ipſas altiùs elevandas, tum etiam, quia cœli medii forma majorem materiæ quantitatem completè informare non poteſt, tum denique, quia craſſior eſt, impurior eſt ejus maſſa, quamvis omnium cœli inferioris ſubtiliſſima, quàm illa materiæ cœli. Spiritus autem tenebrarum mediæ mundi regionis partes, quæ ſcintillas aliquas lucis ſecundariæ ejuſdem incluſerunt, in vegetabilia & plantas ſecundo die redactæ ſunt, atque cæteræ ejus partes, quæ radiorum æthereorum partem ferè nullam poſſident, cùm naturaliter contiguæ ſint ſpiritui ſupercœleſti, materiæ elementi ignis ſuccedunt, locúmque aëris ſupplent. Spiritus denique tenebrarum tertiæ & infimæ mundi regionis, qui omniũ craſſiſſimus & maximè gravis eſt, cùm ſit illi ætheris contiguus & proximus, ordine naturæ ei ſuccedit; Unde regionem aquæ poſſidet, dicitúrq; aqua; ac ſi ſpiritus hujus partes aliquam lucis hujus cœli portionem includunt, mineralia producũt. Atq; hac ratione in regreſſu ſuo craſſiores ſpiritus tenebrarum exturbati ex cœlo Empyreo, tanquã regione omniũ ſuprema, conſtituerunt elementum ignis, ex media autem regione ſeu æthere dejecti evaſerunt in ſubſtantiam

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00074

tiam aëris;atque tandem ex infima mundi regione expulsi præbuerunt aquæ suam essentiam. Terra autem est omnium horum quasi sterquilinium, ipsorum superfluitatum receptaculum,&, ut cum *Philosophis chimicis* loquar, totius massæ spiritualis caput mortuum seu fœces, quarum spissitatem & immunditiam sequitur aqua, quæ est tanquam aëris pars abjectior, quemadmodum aërem ignis,& ignem Quinta essentia. Hæc igitur est chimica naturæ extractio, cujus pars excellentior est illa Quinta essentia cum sua anima ad æthera exaltata;non aliter quàm in spiritus vini rectificatione experti sumus;deinde sublimatur crassior spiritus pars, quam aquam ardentem vocant;in qua sunt tres quasi partes quintæ essentiæ & una phlegmatis,quæ crassiori spiritus tenebrarum cœli medii parti elementum ignis constituenti assimilatur; Huic succedit debilis ille liquor,quem aquam vitæ vulgarem dicunt,ubi duæ vini spiritus partes sunt, cum totidem aquæ;qui elemento aëri comparatur, & ultimo loco destillatur phlegma in quo nihil ferè spiritus est,sed totaliter pro aqua pituitosa habetur, quæ cum elemento aquæ confertur. Horum autem omnium fœces seu caput mortuum in cucurbitæ fundo repertum elemento terræ non impropriè assimilandum est. Atque hoc modo admirabilis naturæ operatio in materiæ elementorum electione,purificatione & ipsorum ordinatione luculenter explicatur. Concludimus igitur,quod Terra sit fœx spirituum cujusque cœli,& tenebrarum substantialium coacervatio; Aqua est grossior ille spiritus tenebrarum infimi cœli,luce ferè vacuus;nam spiritus istius cœli lucem amplectentes in metalla varia convertuntur pro majori aut minori lucis proportione in iis contenta;unde eorum humidum radicale invenitur à Philosophis esse aquam grossam & viscosam. Aër est spiritus ille cœli secundi à terra subtiliatione elapsus,cujus pars densior lucem secundariam amplectens,vegetabilia calidiora vel frigidiora producit secundùm lucis & spiritus illius pinguis proportionem idoneam;& ille denique Ignis est spiritus tenebrarum cœli Empyrei,cujus substantia crassior luce primaria repleta solare constituebat corpus;ut infrà declarabitur.

Experimentum de vino,ex quo cujusq; elementorum natura colligi potest.

Ex ipso vino præstantiori experimentum fecimus,elementorum & ipsius quintæ essentiæ substantias,digito & quasi fiduciæ regula nobis apertè indicans. Namque extracto spiritu ex vino,operatione haud nova oleum exinde extraxi super spiritu natans. Deinde ex fœcibus vini oleum extraxi,& ad purificationem summam illud rectificatione diversa perduxi. Postea phlegma etiam post spiritus extractionem destillatum sæpiùs rectificavi. Denique fœces totius vini multis ablutionibus à lutosa sua sorde mundificavi : Hæc igitur omnia in vitrum rotundum proportione æquali indidi;quod Hermeticè,ut vocant,sigillavi,& vase hoc per integram noctem quiescente,inveni manè 5. regiones;inferiorem nigram & obscuritate obvelatam; super hac phlegmatis portio residebat; Deinceps illam cooperiebat oleum ex fœcibus extractum, super quod quarto loco spiritus vini ascendebat; Oleum verò ex eo extractum ordine quinto ipsum obtegebat.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00075

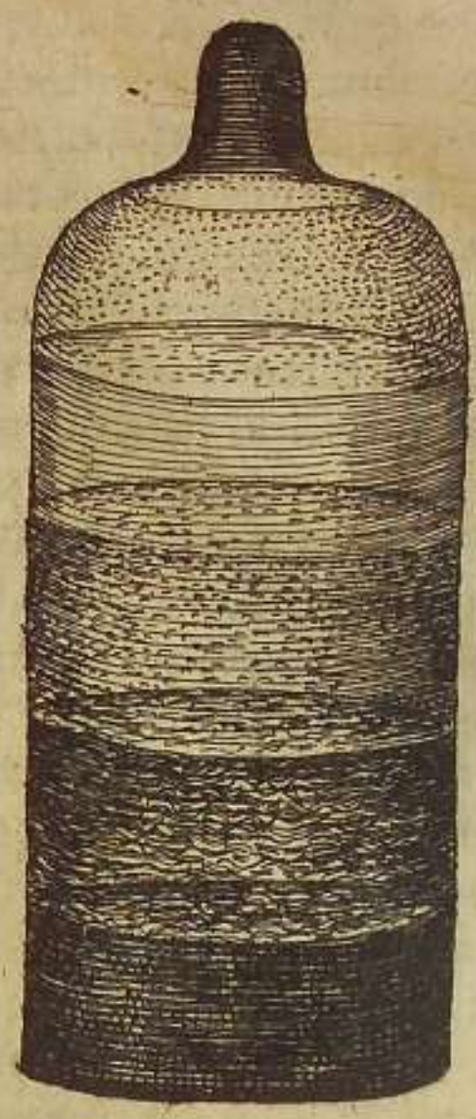

CAPUT. XVI.

De quibusdam experimentis aquarum in cœlorum prædictorum constitutione varias dispositiones luce operante demonstrantibus.

CErtum est ignem sub lucis nomine comprehendi, & ab ipsa luce provenisse; cùm nullibi in universali creationis descriptione nobilissimæ illius creaturæ ignis mentionem fecerit divinus noster Antistes *Moyses*, præterquam de luce loquendo: Hoc etiam libro sexto cap. 8. luculentiùs declaratur. Aërem quoque & aquam fuisse de massæ illius, aquarum videlicet universalium substantia, nemo ambiget, cùm ex illa omnia conflari testentur sacræ Scripturæ. Jam verò, quia procul dubio prædictæ operationes nonnullis sensu magis quàm ratione nitentibus in suspicione sunt, restat etiam oculis eorum istas operationes per effectus à duabus illis causis primariis, aqua nempe & luce, derivatis repræsentare, quas quidem facilimè visibiliter percipient, si sequentia experimenta diligenter observaverint.

Experimentum primum de igne & aëre seu aqua subtili.

Igne accenso in superiori instrumenti concavi & optimè clausi parte, in cujus fundo igni oppositò foramen seu tuba aliqua minima constituitur, aër intrinsecus, quò magis ad ignis locum accedit, eò magis attenuatur, crassiorque aëris attenuati pars, quæ frigidior est, ab igne operante ad imiorem vasis locum, utpote ab inimico suo remotiorem, tendit, quod quidem visibiliter patet, quia informa vaporis humidi per tubam seu foramen illius regionis egredi sensim percipitur.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00076

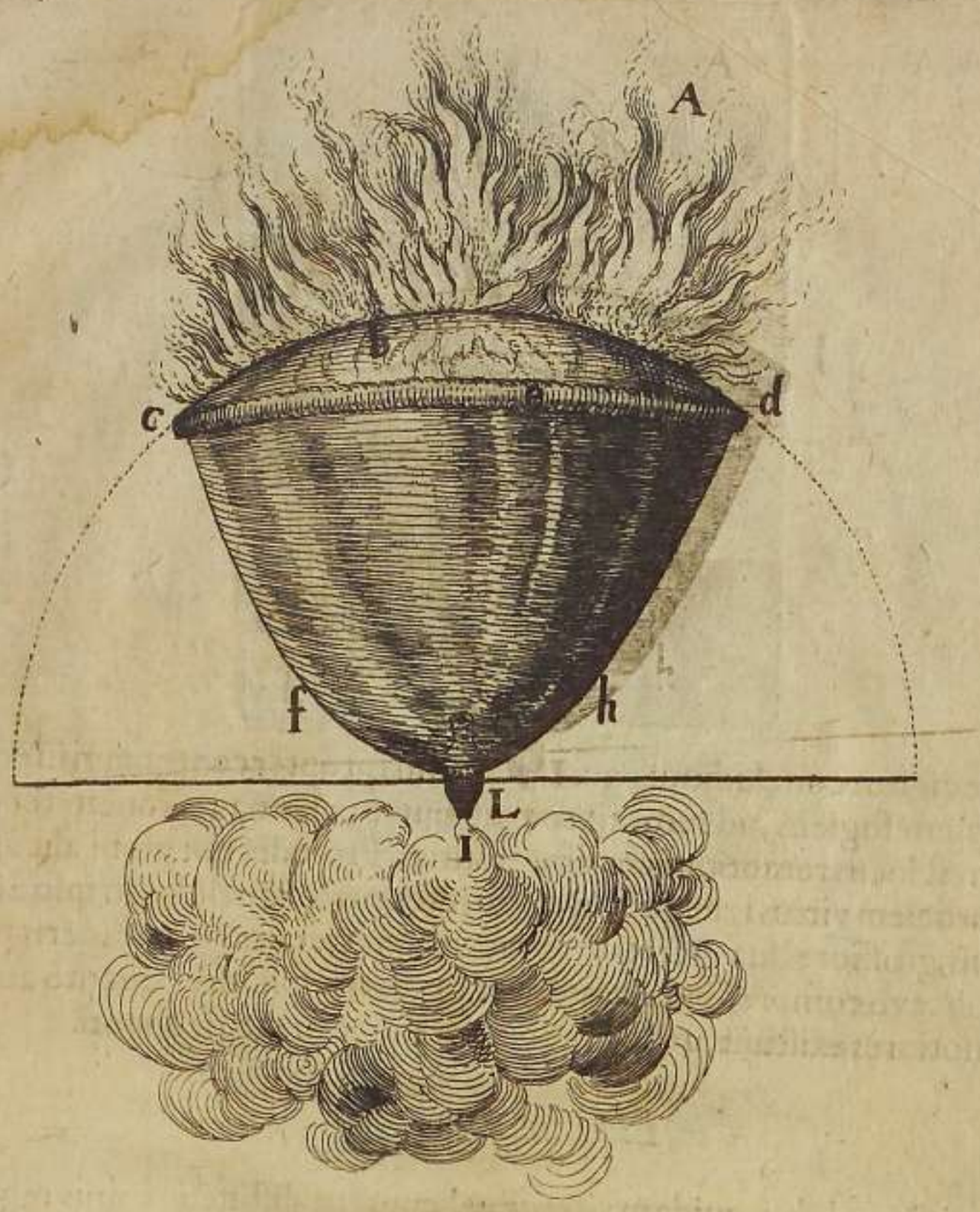

B. C. D. E. F. G. H. eſt vas in forma altaris factum; in cujus ſuperiori ſuperficie ſi ignis A. accendâtur, aër incluſus inde ſubtiliatur, & pars ejus craſſior ignem fugiens, per tubam I. exitum quærit, atque per foramen exterius L. inſtar vaporis humidi egredi percipitur. Hæc pleniùs in *Heronis Alexandrini ſpiritualibus*, experimento nempe 11. demonſtratur: Hic verò aëris motum ſecundùm circuli diametrum delineavimus, quia magis ad hoc noſtrum propoſitum pertinet. Ut etiam poſſim hoc experimentum reddere evidentiùs, accepi ovum vitreum vacuum, & ſolo aëre repletum, Hermeticéque ſigillatum cineribus impoſui, ac lampadis igne ſubmiſſo calefeci ſuaviter vitrum; quo facto, aëris in vitro incluſi pars craſſior rarefactione à tenuiori ſeparata fugiebat ignem, & in vaporem ſeſe reſolvens tandem in forma guttarum ſummitati vaſis adhærebat.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00077

Hinc igitur concludimus, quod aër ſpiſſus propter contentam in eo frigiditatem ignem fugiens, ad remotiorem ab ejus præſentia regionem tendat; At centrum eſt locus remotior à circumferentia; Proinde, ubi globi alicujus concavi ſuperficiem virtus ignea occupat, ibi retentus & concluſus in ipſo aër ſeu aqua tenuis, groſſiores ſuas partes ad centrum emittet, imò omnes aëris partes in globo concavo comprehenſæ tantò ſunt gradatim ſpiſſiores, quantò ab ignis vigore remotiores exiſtunt, ut hoc explicatur experimento ſequenti.

Experimentum II.

Fiat igitur globus quidam vitreus vel cupreus diſtinctis tribus regionibus, ita ut altera integram alterius concavitatem complectatur; habeantque regiones iſtæ foramina ſeu tubas quaſdam modo inferiùs depicto protuberantes, ac cingatur undique igne vivaciſſimo extima globi ſuperficies; Quo facto ad ocularum apparebit ignem illum exteriorem ſuperiori regioni vigorem ſuum vivaciorem accommodare, aëremque in eâ contentum propter vivi ignis contiguitatem mirè attenuari; atque alteram etiam regionem mediam percipere quidem à prima vigorem igneum; ſed tamen, quoniam ille in ea mitior eſt, quàm in ſuperiori, idcircò exiſtentem in ea aërem minùs ſubtilem eſſe & tenuem, non valente nimirum vi ignea eum ulteriùs rarefacere. Ignea denique virtus in media regione deliteſcens vim quoque aliquam, licèt exiguam, in infimam regionem infundet; Unde ſpiſſum aërem, tum ſuperioris regionis, cujus major eſt quantitas, tum illum regionis mediæ, cujus eſt proportio minor, tum denique infimæ etiam regionis, qui omnium pauciſſimus eſt, ad centrum tendere, & in guttas ibi conglomerari commonſtrat propoſitio præcedens, & illa etiam quæ poſt finem capitis ſeptimi eſt expreſſa. Demonſtratio ſequitur.

Sphæra

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00078

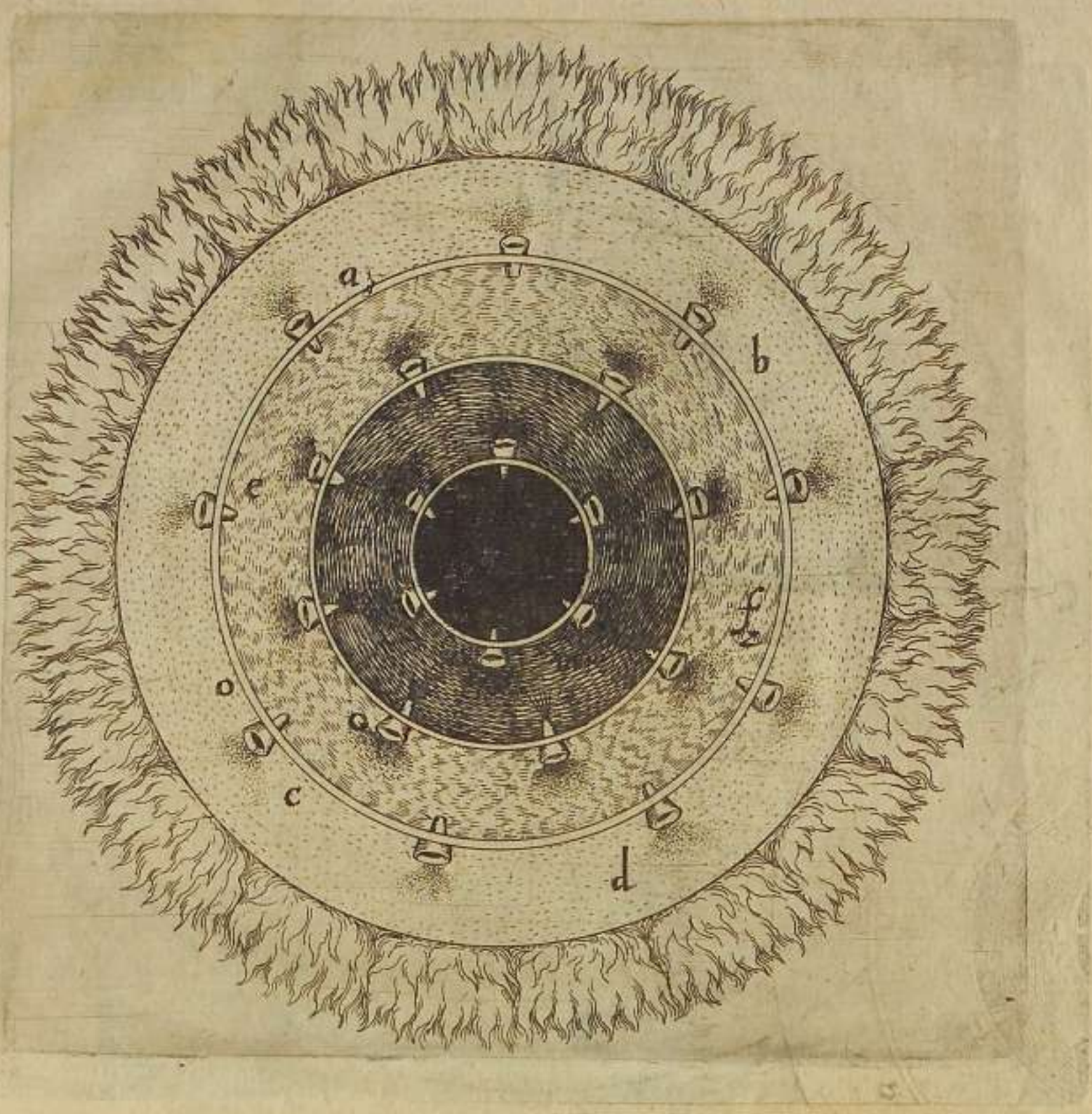

Sphæra ſuperior, ſuper cujus ſuperficiem primaria ignis virtus conſiſtit, eſt A.B.C.D. Secunda ſphæra eſt, E.F. Tertia eſt. I.H. Linea menſurans ultimum diſtantiæ locum, ad quem movere poteſt frigida natura, in craſſo aëre deliteſcens, ignea virtute impulſa eſt L.M. quæ eſt circuli majoris ſemidiameter. O. o.o. ſunt foramina inconvexitate regionum contenta, per quæ aëris pars ſpiſſior deorſum verſus centrum pellitur.

Experimentum. III.

Supereſt jam experimentum tertium, ex cujus demonſtratione patet, neceſſariò aërem craſſum à circumferentia ad centrum depulſum conflare corpus valdè ſpiſſum, denſum & propter denſitatem opacum.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00079

EXPERIMENTUM EST TALE.

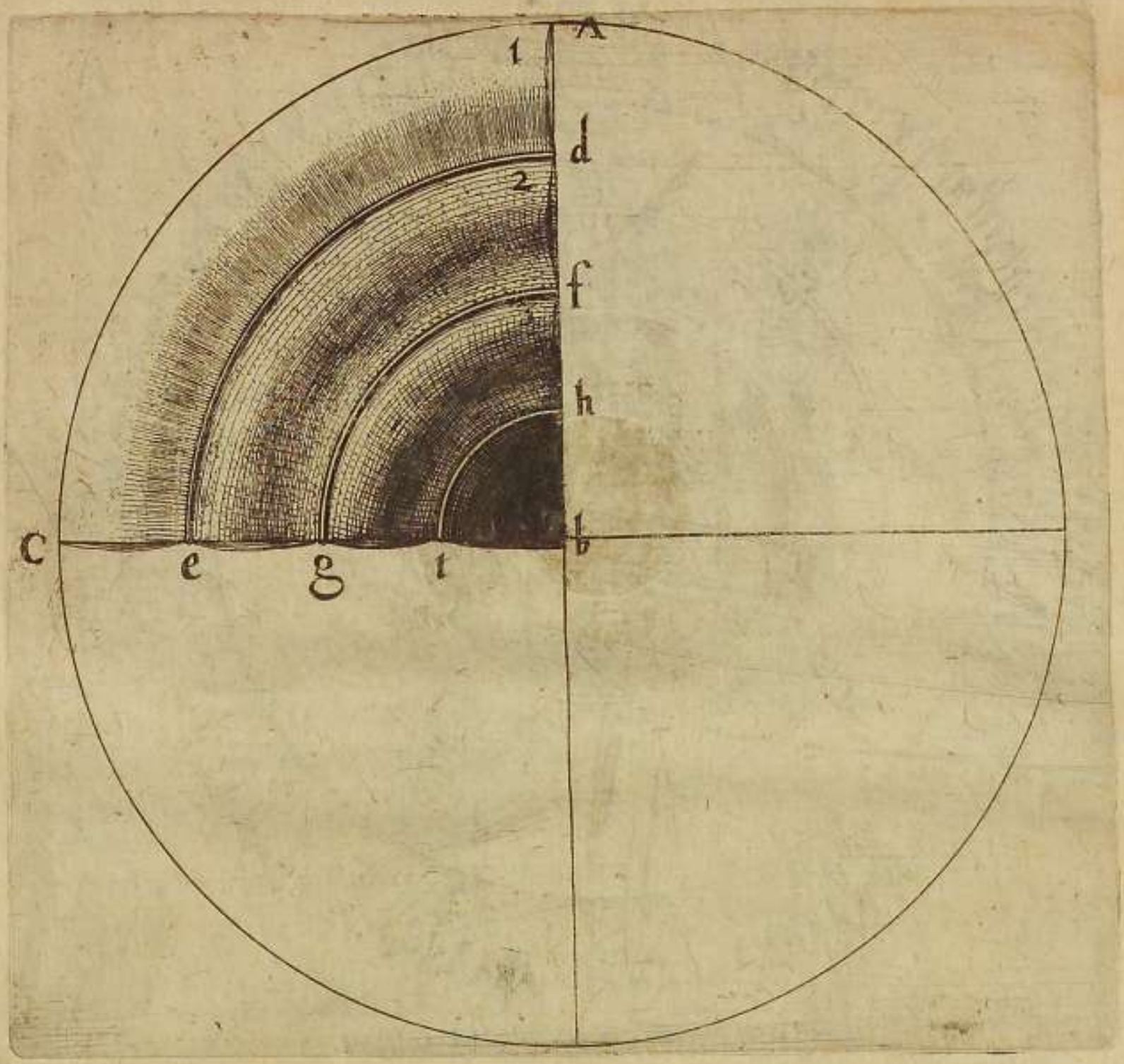

In principio ſubſtantia potentialis aquarum in mundo non erat alia, quàm ſi globi alicujus artificialis in concavitates diverſas certis interſtitiis ad centrum à circumferentia tranſeuntibus diviſi pars aliqua, utpote, in demonſtratione præmiſſa arcus a. c. b. aquâ limpidâ ſeu aëre repleatur, ubi omnes aquæ partes ſunt ejuſdem ſpiſſitudinis & diſpoſitionis: At ſi ignis tetigerit extremam illius arcus ſuperficiem, aër ſpiſſior ſuperioris regionis per I. denotatus, qui multò major reſpectu illius centri eſſe reperitur, ſimiliter & ille ſecundæ ac tertiæ regionis, cùm ad centrum reverberatur, erit valdè groſſus & compactus, neque enim alicter in loco tam anguſto, qualis eſt ille centri contineri poſſet: namque aër, qui antea in ſpatiis A. C. D. E. & D. E. F. G. & F. G. H. I. comprehenſus erat, in parvulum illum arcus angulum comprimitur, coanguſtatur & in groſſam & vaporoſam maſſam redigitur. Hinc igitur dependet magnum illud antiquorum Phiſophorum myſterium inveniendi pondera atque proportiones elementorum. Et ſanè totus mundus hanc ob cauſam in formam ſphæricam eſt redactus, corporaque craſſiora verſus machinæ centrum diſpoſuit Archetypus, ut ea rarefactione & attenuatione ſubtiliora facta ſemper aſcendendo ampliorem ſibi locum poſſent eligere; namque minorem res craſſæ locum ante reſolutionem, quàm poſt ſubtiliationem requirunt, ut ſupra dictum eſt. Hujus igitur cognitionis complemento non erit difficile cœlorum capacitatem metiri, cognitâ ſaltem priùs terræ magnitudine; neque etiam elementorum proportiones ad invicem

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00080

cem, cùm de propria earum extenſione ac dilatatione judicare poſſumus, inveſtigare operoſum erit. Proinde quoque & vel cœco etiam ex illis, noſtras in hoc libro ad cœlorum diſtinctiones & poſitiones delineandas, productas demonſtrationes, non frivolas, ſed cum ipſa rerum natura convenientes eſſe, luce clariùs apparebit.

Finis Libri Secundi
DE MACROCOSMI FABRICA.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00081

LIBER TERTIUS.

De Musica mundana.

Contenta hujus libri.

- In *mundi compositione* reperiuntur
  - *Concordantiæ*; Unde ejus *Musicæ*
    - *Species*, quæ est vel
      - *Generalis*, ad universi cœli consonantias pertinens, de qua cap. 1. 2. 3.
      - *Specialis*, nempe Musica illa elementaris, de qua cap. 4.
    - *Rationalis progressus*; Nam proveniunt
      - Ex dimensione mundi pyramidali *proportiones mundanæ*, de quibus cap. 1. & 2.
      - Ex proportionibus *consonantiæ* ejusdem, de quibus cap 3.
      - Ex consonantiis denique ejus *Musicæ*.
    - *Praxis*, de qua cap. 7. & 8.
  - *Discordantiæ*, de quibus cap 9.

CA-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00082

CAPUT I.

De proportionum mundanarum ratione.

EX præcedentibus patet, quod, ſicut cœlum Empyreum eſt ignis & lucis ſupernaturalis domicilium ac ſedes, à qua immediatè ignis naturalis, & mediatè alter ille magis accidentalis progreditur, ſic etiam locus ejus oppoſitus, terminans ac finiens motus radiorum ejus, ſit materiæ & tenebrarum receptaculum. Cùm autem idem ſit contrariorum reſpectus, neceſſe eſt, ut propter mundi continuationem, iiſdem gradibus eademque proportione ſe habeat naturæ humidæ tenebrarum diſpoſitio ad igneam illam lucis: Unde ut centrum phyſicum naturaliter in quarto gradu frigidum eſſe ſuperiùs declaravimus, denſiſſimum, opaciſſimum & ponderoſiſſimum, & per ſe quietem naturaliter appetens; ſic etiam regio machinæ ultima proculdubio in omnibus non loco duntaxat, ſed & conditione quoque illi opponitur, ita ut æquali unius actione & proportionali alterius paſſione omnia corpora intermedia conſtituantur, & pro ſubjecti natura, hoc eſt, pro copia vel inopia prædominantis in eo lucis, aut privationi diutiùs reluctentur, aut citiùs ei cedant & ſubjiciantur. Quis igitur ambiget ſupremam cœli Empyrei regionem ab omni frigiditatis invaſione, cujus proprium eſt incraſſare, liberam eſſe & immunem? quippe cùm ſit ſubtiliſſima, puriſſima, leviſſima, ſupremo perſpicuitatis gradu pellucida, & quaſi nihil aliud, quàm ignis ad ultimum caliditatis amatoriæ ſuaviſſimæque apicem ſublimatus. Haud dubiè igitur harmoniam mundanam perquàm nobilem illæ rerum proportiones inducunt, per quas operante in materiam intermediam lucis primariæ virtute, indiſſolubilis rerum concordia conciliatur, ac muſica quadam inexplicabili aures intellectus permulcentur. Hujus namque melodiæ inſtrumentum, machina ſcilicet mundi, eſt quaſi monochordum, cujus chorda, per quam conſenſus partium introducitur, eſt intermedia totius mundi materia. Autor autem in hac muſica exiſtit mundi anima ſeu lux eſſentifica; haud ſecùs, quàm in muſica illa hominis inſtrumentali, in qua Γ. id eſt, Gamma, ut principium ſumit ab inferiori ſyſtematis parte, aſcendendo cum gravibus, excellentibus, & ſuperexcellentibus vocibus; Talis nimirum fit etiam in monochordo mundano progreſſus, nempe à terra proportionaliter ad ſuum *ee la*, aſcendendo, quod terminus eſt ultimæ peripheriæ: Et ut in Γ. gravior & profundior eſt ſonus propter extremam ejus diſtantiam ab *ee la*, à quo aſcendendo intenſior fit vocis percuſſio; ſic etiam quò altiùs à terra verſus cœlum Empyreum aſcenditur, eò fortior locis & caloris effectus invenitur, tenuiórque ejus virtute redditur ſpiritus mundanus; quemadmodum etiam ad vocis humanæ elevationem major vis, ac proinde major animæ lucidæ virtus requiritur, in ejus verò depreſſione minor omninò deſideratur;

tur; ſic etiam major animæ mundanæ proportio in elatiori & ſubtiliori mundi ſpiritu invenitur, & per conſequens acutiorem reddit harmoniam & excellentiorem, in depreſſiore verò & ſpiſſiore minor; unde graviores & profundiores harmoniæ effectus producere dignoſcitur. Ex his igitur facilimè colliguntur harmoniæ iſtius conſonantiæ ex debitis numerorum proportionibus conſiſtentes, quas à ſimplicium principiorum amplexu derivari & provenire probatu haud eſt difficile, nempe à mutua materialis & formalis pyramidis commixtione: nam quælibet harum habet in hoc Macrocoſmo pyramidalem dimenſionem, quâ non aliter, (magis tamen in uno & minùs in alio loco) operari ſolet, quàm una pyramidis corporeæ portio gradatim ſibi ampliorem concavitatem requirit, in qua altera contineatur: Sed pyramidis formalis baſis eſt ipſi cœlo Trinitatis contigua, ejúsque conus ad terram uſque ſe extendit, quemadmodum è converſo baſis pyramidis materialis eſt in terra, ejúsque conus uſque ad cœli Empyrei verticem aſcendit, hoc eſt, in concavam cœli ſuperficiem. Has autem formales mundi dimenſiones in fine libri quinti delineavimus, quo pyramidalis iſta dimenſio eſt in rebus phyſicis intelligenda. Hic tamen proportionalem unius pyramidis ad alterius amplexum breviter delineavimus, ut ad perfectiorem hujus noſtræ muſicæ mundanæ explicationem ſtudioſos magis ſenſibili proportionum demonſtratione meliùs inducamus; in qua quidem luce manifeſtius eſt, tres materiales pyramidis partes infimam mundi regionem occupare, cum quibus ſe miſcet pars una pyramidis formalis, nempe quæ juxta conum eſt; ea quæ toti illi materiæ maſſæ formam dedit eſſentialem; & duæ ejuſdem partes regionem mediam implent, quæ ibi loci totidem pyramidis formalis portionibus informantur; ac unica ejus portio cœlo Empyreo dat ſubſtantiam, quam tres pyramidis formalis portiones ſupernaturaliter informant. Ex quibus luculenter apparet pyramidem materialem tribuere cuilibet mundi parti ſubſtantiam, & quod reciproca pyramidis lucidæ receptio illam de materia prima in ſecundam & formatam tranſmutet, ac per conſequens omnia inter terræ margines & ſummam cœli Empyrei peripheriam accepiſſe proportiones ſuas à duarum harum pyramidum actione & paſſione; ex quibus etiam omnes Macrocoſmi proportiones & conſonantiæ harmoniam mundanam conſtituentes derivantur. Demonſtratio autem hujus rei eſt talis.

A. B. C

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00084

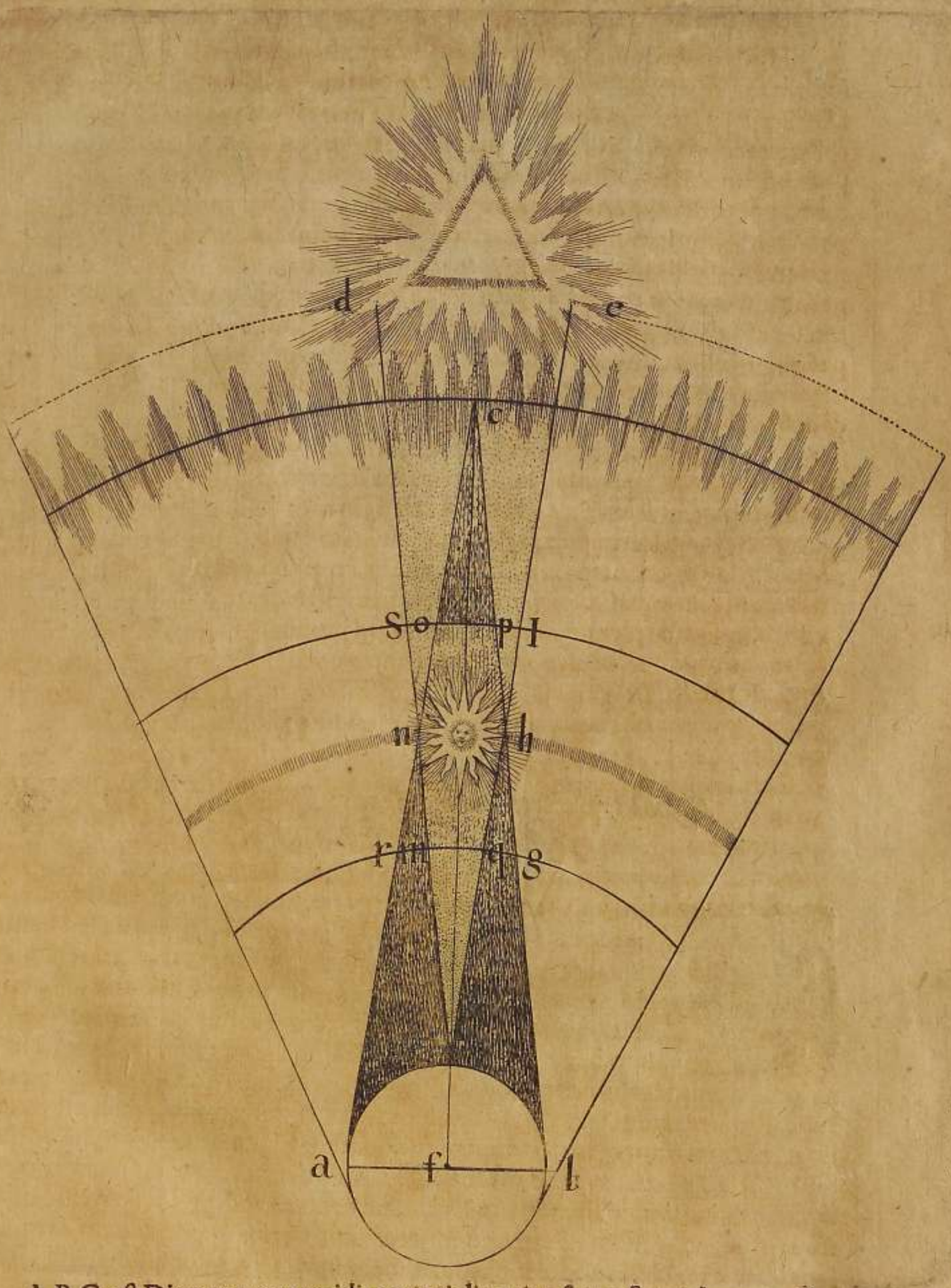

A.B.C. eſt Diameter pyramidis materialis, cujus fons eſt tenebrarum Oceanus, nimirum terra; namque in terra baſin ſuam habet: Hujus pyramidis pars inferior A.B.R.G. dat inferiori mundi regioni ſubſtantiam & corpulentiam, cum quâ pars minima pyramidis formalis deorſum tendentis ſeſe miſcet per minima.

Similiter pars pyramidis materialis. O.P.G.R. eſt materialis pars regionis mediæ, quæ informatur æquali ſibi portione I.S.M.Q. pyramidis lucidæ deſcen-

dentis. Portio denique pyramidis materialis O.C.P. dat tantum corpulentiæ, quantum ei est regioni superiori, quæ ejus substantia minima informatur majori pyramidis radiosæ portione, nempe D.E.S.I.

Unde patet quod major pyramidis formalis pars minorem illius materialis informans superexcellenter & ultra ejus naturam appetitum illius explevit: Media ejus pars æquali portione pyramidis lucidæ perficitur, ac id quidem excellenter & ad appetitus substantiæ illius satietatem; Inferior ejus portio in proportione tripla se habet ad illam pyramidis formalis, nempe, ut 3. ad 1. Unde materiæ appetitus in infima pyramidis corporeæ portione non expletur, sed corruptibilis est & mutationibus obnoxia: imò & in ejus basi non agit, nec penetrat pyramis formalis ad ipsius terræ centrum, nisi per accidens; nam ejus conus superficiem tantùm penetrat ipsius terræ, non aliter, quàm conus pyramidis materialis ei oppositus in basi & gloriæ formosissimæ puncto desinit. Ex his igitur per quàm pulchrè invenimus sphæram æqualitatis totius mundi, & ipsius animæ mediæ locum, in quo lux increata tabernaculum suum posuit, animamque mundi collocavit: Imò hæc sphæra æqualiter à parte tum superiore tum inferiore perfectionem consonantiæ magis perfectæ recipit; nam ab ipsa ascendit Diapason spirituale & ad ipsam ascendit Diapason materiale; In dupla enim proportione se habet ad terram, & ad locum & sedem formæ simpliciissimæ: In ejus ergò regione consonantiæ perfectissimæ musicam vitalem producunt; cujus monochordi spiritualior pars, si pulsetur, vitam æternam dabit, materialior autem pars transitorium. Cognitis igitur his principiis non erit difficile proportiones ex illis elicere, quarum consonantiâ musicam mundanam provenire dicimus.

CAPUT. II.

Quomodo proportiones mundanæ ex situ & loco partium cujusque pyramidis eliciantur?

QUONIAM in omni hylæ parte, similiterque etiam in omni lucis formosissimæ portione, nulla prorsus differentia sed summa æqualitas erat, priusquam fieret illarum commixtio, sequitur inde necessariò, alterationem tam in hylæ materia jam informata, quàm in ipsa forma jam creata consistere in majori vel minori horum principiorum actione & passione. At quia lucis naturalis radii deorsum tendentes cum cono pyramidis suæ nondum penetrarunt ad viscera ipsius terræ, ideò necesse est, ut interiores terræ partes, cùm quælibet res ex quatuor quartis componatur, quatuor frigiditatis testimonia ob integram lucis absentiam retineant & possideant: At verò regio diaphana ei supernatans, cùm limpida, perspicua & clara sit, denotat hoc ipso, unicam lucis portionem sibi concessam esse, quâ hujusmodi naturam suam diaphanam & mobilem obtineat: Unde apparet proportionem inter terram & infimam illam regionem esse perspicuam, cùm terra habeat quatuor spissitudinis testimonia, regio autem elementaris diaphana non nisi tria; ita sanè, ut in proportione sesquitertia sese habeant, siquidem terra sese habet ad transparentem illam elementarem regionem, ut 4. ad 3. Deinde tres hujus regionis infimæ perspicuæ partes ad duas illas regionis æthereæ, in cujus medietate sol exaltatur, in proportione sesquialtera inveniuntur, atque se habent ad invicem, ut 3. ad 2. quemadmodum etiam ulteriùs duæ partes regionis illius intermediæ corpulentiam constituentes,

tuentes, si referantur ad unicam illam suæ pyramidis portionem, quæ in regione suprema seu Empyrea invenitur, in dupla proportione reperiuntur, atque se habent, ut 2. ad 1. Atque has materiæ pyramidalis proportiones secundùm multiplicationem aut diminutionem partium lucis provenire certum est; prout etiam ipsius formalis pyramidis proportiones oriuntur à majori aut minori portionis materialis præsentia vel absentia; nam ejus fons merè formalis & increatus, à cujus basi pyramis formalis descendit, quatenus est merè & absolutè formalis, eatenus nullam materiæ portionem in se habet, ac proinde cognoscitur ex quatuor caliditatis quartis, hoc est, ex perfectissima simplicitate & absoluta homogeneitate constare. Ad quam pyramidis scaturiginem si tres illæ lucis creatæ portiones in suprema aëris regione, Empyrea nempe, referantur, in sesquitertia proportione se habebunt, videlicet, ut 4. ad 3. Similiter tres portiones lucis istius cœli cum duabus cœli intermedii collatæ sesquialteram constituent proportionem, atque se habebunt ad invicem, ut 3. ad 2. Duæ autem portiones cœli medii comparantur ad illam unicam cœli inferioris in dupla proportione, habentes sese ad invicem, ut 2. ad 1. Ex quibus manifestum est, pyramidem formalem iisdem proportionibus à sua basi descendere ad terram, quibus ascendit ad cœlum pyramis materialis, & per consequens in ipsarum concursu proportionaliter sese unam ad aliam habere. Ex quibus quidem proportionibus generalibus consonantiæ tam generales quàm particulares ipsius monochordi, mundani producuntur, ut in capite sequenti declarabimus. Harum autem Macrocosmicarum proportionum demonstratio sic fit.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00087

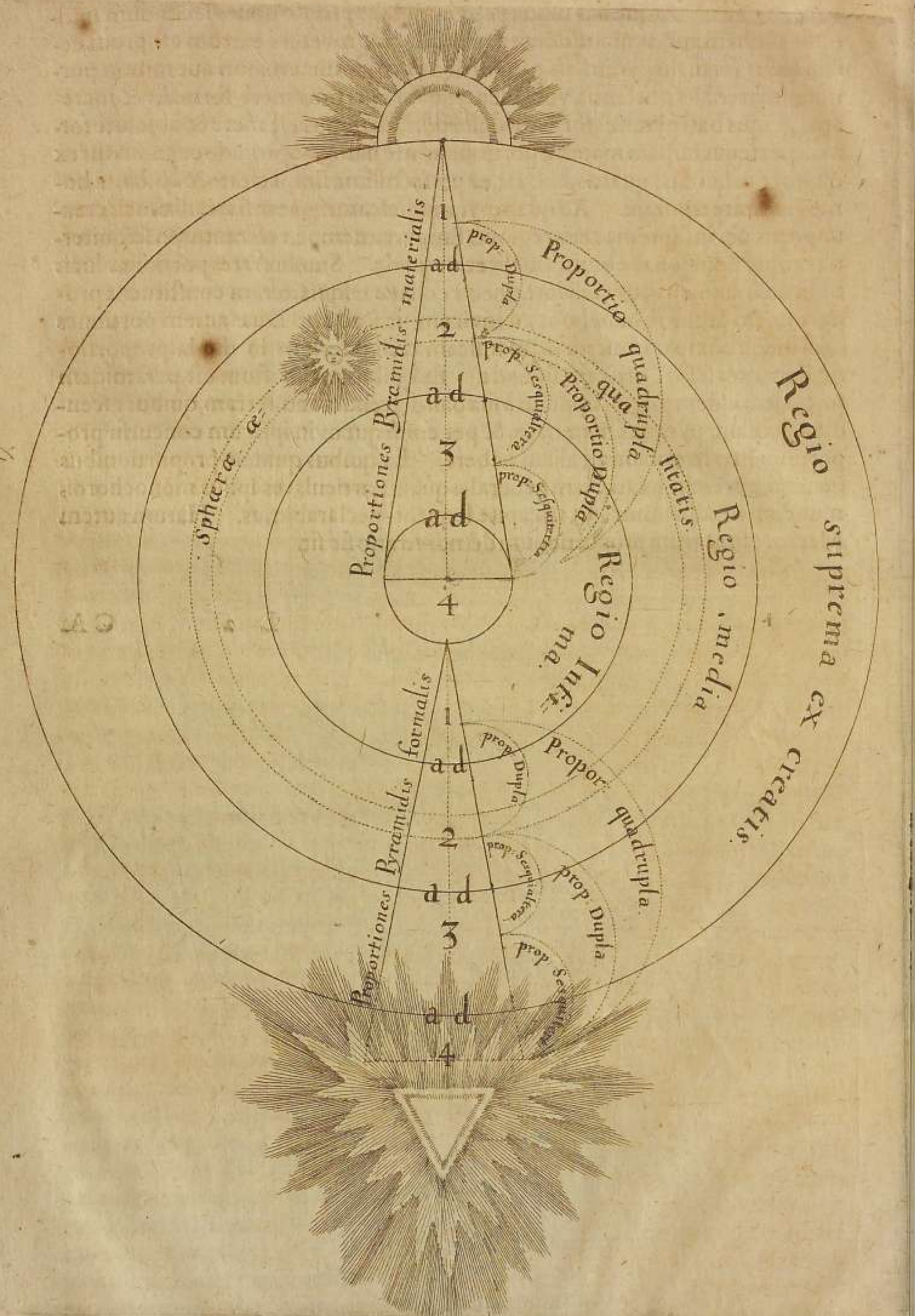

CA-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00088

CAPUT. III.

De monochordo mundano & de consonantiarum illius tam simplicium quàm compositarum inventione, ex quibus harmonia mundana conflatur.

QUONIAM omnes istæ proportiones in qualibet prædicta pyramide per se nihil valent ad producendas consonantias musicas sine utriusque commixtione (neque enim barbiton sine musico, nec musicus sine barbito ad consonantias musicas faciendas sufficit) idcircò necessariò concurrere debent ad harmoniam mundanam constituendam pyramides utræque, tum scilicet materialis, quæ loco instrumenti musici, seu chordæ monochordi, aut instrumenti & spiritus canentis est, tum etiam formalis, quæ officium animæ pulsantis vel canentis vocisque producentis præstat. Incrementum igitur formalis substantiæ acutiorem & subtiliorem producit aërem, & per consequens rariores & excellentiores symphonias mundanas edit; haud secùs, quàm intensior hominis spiritus aut instrumenti chorda voces acutiores aëremque subtiliorem violentioribus vibrationibus dabit. Ejus autem decrementum, grossiorem aërem, & per consequens graviorem harmoniam mundanam facit, non aliter, quàm vox hominis remissa seu chorda monochordi relaxata sonos molliores reddit; idque accidit propter nimiam aëris spissitudinem. Agit igitur lux in materiam mundanam iisdem mediis, quibus hominis spiritus in aërem. Ex quibus manifestum est, unam naturam, sive materialem sive formalem, sine altera nihil valere, & proinde Musicam mundanam ex utrisque pyramidibus per minima mixtis provenire. Nam sine lucis præsentia non haberet materia humida formam pyramidalem, nec forma creata suam absque materia humida. Unde certum est, quod secundùm plus vel minus ad invicem misceantur pro natura portionum cujusque pyramidis oppositè in Macrocosmo moventium & ad invicem concurrentium. His igitur cognitis à mundi materia exordium sumamus, quam chordæ monochordi, cujus instrumentum magnum est ipse Macrocosmus, assimilavimus; ut quemlibet gradum, per quem aliqua locorum differentia inter instrumenti mundani centrum & ejus peripheriam discernitur, intervallis musicis tam simplicibus quàm compositis aptè comparemus. Quare sciendũ est, ut instrumenti chorda ratione ascensionis à Γ per intervalla proportionibus metricis dividi solet, ita etiam tam materiam, quàm ejus formam gradibus quantitativis distribui, proportionibusque similibus, consonantias musicas constituentibus, distingui: Etenim si monochordum à summitate cœli Empyrei ad basin ipsius terræ imaginativè extendatur, radium cujuslibet pyramidis constituens, percipiemus ipsum in partes consonantias constituentes dividi; cujus dimidia pars si premeretur, consonantiam Diapason ederet, quemadmodum etiam in monochordo instrumentali idem illud evenire docet experientia.

Considerandum est autem, quod in hujusmodi monochordo mundano consonantiæ tam simplices quàm compositæ, & similiter intervalla propria eadem mensurantia delineari possint non aliter, quàm cum monochordum instrumentale in partes proportionales dividimus. Etenim effectus frigiditatis in terra, & per consequens ipsa terræ materia in crassitie atque pondere ita naturaliter se habet ad frigiditatem & materiam regionis infimæ, in qua non nisi unica

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00089

quarta lucis & caliditatis naturalis ineſt, ut 4. ad 3. quæ eſt proportio ſeſquitertia, ut ſupra dictum eſt; in qua quidem proportione conſonantia Diateſſaron conſiſtit ex tribus intervallis conflatum, nempe ex aqua, aëre & igne: Nam terra in muſica mundana ſe habet, ut Γ in muſica, unitas in Arithmetica & punctum in Geometria: Eſt enim quaſi terminus, à quo ratio materiæ proportionalis habenda eſt, quippe cùm materialis pyramidis baſis & fundamentum ſit: Aqua igitur locum toni unius poſſidebit, & aër etiam unius intervalli ulterioris: Ignis autem ſphæra, quoniam eſt non niſi ſummitas regionis aëris accenſa, locum Semitonii minoris habet: At quatenus hujus materiæ duæ portiones ſurſum uſque ad medii cœli punctum ad calidi ſupernaturalis actionibus reſiſtendum pyramidaliter elevatæ, & totidem lucis partes etiam pyramidaliter deorſum in duas illas materiæ portiones agentes, faciunt ſphæræ ſolis compoſitionem, eique naturaliter æqualitatis nomen tribuunt, eatenus proportio ſeſquialtera in eo producitur, quatenus ſcilicet tres ſpiritus ſeu materiæ inferioris medii cœli partes ad duas illas ſphæræ ſolaris referuntur, & per conſequens conſonantiam Diapente producunt. Talis enim eſt differentia inter lunam & ſolem, cùm inter convexitatem hujus cœli & medietatem ſphæræ ſolis quatuor ſint intervalla, nempe integræ lunæ, Mercurii & Veneris ſphæræ, integris tonis comparatæ, & dimidia ſolaris ſphæræ pars, quam Semitonio compoſuimus. Cùm verò conſonantia Diapaſon ex Diateſſaron & Diapente conſtituatur, neceſſe eſt, ut conſonantia iſta Diapaſon illic producatur; Atque hæc eſt magis perfectæ materiæ conſonantia, quæ perfectionem nullo modo acquirere poteſt, niſi forma ſolari appetitum ſuum expleverit. Præterea cœlum hoc medium, licèt in corde ipſius, ſole videlicet, conſonantia materiæ magis perfecta deſinat, & motum ad formale Diapaſon incipiat, in ſua tamen concavitate tam ſuper ſphæram æqualitatis, quàm ſub ea nihil præter Diapente conſonantiâ perſonat; quæ ideò inter alias conſonantias huic loco magis convenit, quoniam, ut hæc minùs eſt perfecta, & in medietate inter perfectam & imperfectam collocata; ſic etiam hoc cœlum, quamvis perfectum ſit, & à corruptione liberum, minùs tamen perfectum reſpectu cœli ſuperioris dicitur, & medium inter utrumque cœlum, perfectum nempe & imperfectum, ſitum obtinet: Præterea punctum exactæ æqualitatis, quod eſt exacta duarum pyramidum interſectio, nempe, N.H. eſt verus conſonantiæ magis perfectæ terminus, ubi talis eſt unio & amplexus materiæ cum forma, ut nunquàm fieri poſſit ſeparatio & diviſio: At verò quoniam partes pyramidum in regione ætherea tam ſupra interſectionis ſphæram, nempe S. Q. O. P. & N. H. quàm infrà, videlicet R. M. Q G. & N. H. ſunt æquales ſatis ad perfectionem, ita videlicet, ut materia ætherea extra ſphæram animæ ſatis habeat formæ ad implendum ſuum appetitum, quamvis non ad perfectionem ſphæræ ſolaris, idcirco proportio intervalla conjungens dicitur conſonantia perfecta, ſed minùs completa, quàm illa ſolis, quàm Diapente vocaverunt Muſici præſtantiores. Atque hæc unica fuit ratio, cur Philoſophorum nonnulli ſubſtantiam ejus nomine Quintæ eſſentiæ inſigniverunt, quandoquidem ejus compoſitio reſpectu utriuſque cœli extremi magis de conſonantia Diapente participavit. Deſcendendo enim à ſphæra ſolis in ſeſquialtera proportione ad cœlum infimum ſe habet, & aſcendendo ad cœli ſpiritualis margines ſub eadem proportione reperitur: Differt autem conſonantia ſuperior ab inferiore, quia hæc ad formam, illa ad materiã refertur: Quãtò igitur forma quàm materia eſt præſtantior, tantò ſunt ejus conſonantiarum naturæ ſuperillas materiæ eminentiores: Sicut igitur Diapaſon à cẽtro ad ſolis ſphæram eſt productũ, quod materiale fuit, ſic etiam aliud Diapaſon ſurſum à capite materialis ad ſupremum cœli Empyrei faſtigium elevatur, quod exiſtit ſpirituale. Pars namque cœli medii ſuperior à ſphæra interſectionis triangu-

triangulorum, in qua ſolis centrum exiſtit, ad regionem criſtallinam recedens ſpiritualior eſt illa inferiori propter ſuam cum cœlo Empyreo propinquitatem; Unde & conſonantia inibi producta eſt quoque ſpiritualis: nam quatenus duæ portiones lucis hujus ſuperioris cœli partis referuntur ad illas tres materiam cœli Empyrei informantes, eatenus invenimus earum diſpoſitionem proportione ſeſquialtera regulari. Etenim ex materialis pyramidis parte inter ſolis habitaculum & cœli Empyrei margines contenta, propter referentiam & reſpectum utriuſque lucis portionis ad invicem, eliciuntur in ea. 4. intervalla, ex quibus conſonantia Diapente ſpiritualis conflatur & perficitur; Ex una namque orbis ſolaris portione, ſuperiori nempe, ab interſectionis pyramidalis ſphæra, ad verticem orbis ſolaris protenſa, invenitur illud intervallum, quod Semitonio minori comparatur, ita ut inferior ejuſdem orbis ſolaris pars retineat locum Semitonii minoris ad compoſitionem Diapente materialis, & portio ſuperior ſerviat pro Semitonio minore Diapente formalis. Duplex verò exceſſus, quo Semitonia duo majora excedunt totidem minora, videlicet duo commata ad exactam ſphæræ æqualitatis compoſitionem concurrunt, in qua centrum corporis ſolaris, animæ mundi vehiculum, libratis ponderibus ſuſpenditur: Deinde ſphæra Martis, & illa Jovis, atque tandem etiam ſuperior iſta Saturni pro tribus aliis Diapente ſpiritualis intervallis numerantur, quæ tonis integris comparavimus, quoniam quilibet horum orbium naturas & operationes diſtinctas habet tum in ipſo cœlo medio, tum etiam in hæc inferiora: Super hanc igitur conſonantiam ſpiritualem minùs perfectam fundatur conſonantia illa omnium perfectiſſima, quæ dicitur Diapaſon ſpirituale. Atque hoc loco diligenter rem intuentibus divinum ſeſe revelabit myſterium, quod, ut Diapaſon formale præſtantius eſt materiali, ſic etiam fundamentum ejus præſtantius eſt, & longè nobilius tum in proportione harmoniæ, tum etiam in cujuſlibet baſi; Ut igitur terra longè eſt ignobilior corpore ſolari, ſic etiam Diapaſon materiale & conſonantiæ in eo comprehenſæ ſunt iis ſpiritualibus longè poſtponendæ. Nam terra eſt baſis conſonantiarum Diateſſaron & Diapente materialium, conſtituentium Diapaſon materiale: At ipſe orbis ſolaris eſt fundamentum, ſuper quod Diapente, Diateſſaron & Diapaſon ſpiritualia elevantur. Præterea conſonantia fundamentalis Diapaſon materialis eſt Diateſſaron omnium concordantiarum imperfectior; ſed formalis Diapaſon concordantia fundamentalis eſt Diapente, concordantia nimirum perfecta: Hinc igitur gradus materialium omnium, tanquam in ſpeculo conſpiciuntur; atque inde etiam oculis intellectus ſcala & ordo ſpiritualis manifeſtatur. Generationes igitur omnes ſub ſole fiunt vimque ſuam ab inferiori ſolis ſphæræ ſemitonio minori, quod materiale ſuprà appellavimus, accipiunt; At verò regenerationes omnes à Semitonio orbis ſolaris ſuperiori ortum habent, à quo ad ſpiritualitatis ſummitatem fit ſublimatio. Proinde quæ ad orbis ſolaris faſtigium non pertigerunt, ea non poſſunt acquirere regenerationis perfectionem, nec fieri ſpiritualia ex corporalibus. Beata igitur corpora, quibus ad tantam celſitudinem & dignitatem pervenire licet. Sed, ut ad propoſitum noſtrum redeamus, tres illæ lucis partes unicam materiæ tenuiſſimæ informantes, ad quatuor illas merè formales, & integram formam conſtituentes, in quibus nihil omninò eſt materiæ (cujuſmodi naturæ eſt lux increata) relatæ in ſeſquitertia proportione conveniunt, quæ conſonantiam ſpiritualem Diateſſaron conſtituunt; cujus ſpiritus ſubtiliſſimus etiam, veluti transformatus & liberatus à corporea ſubſtantia, in tria ulteriùs intervalla dividitur, quæ tribus Hierarchiis attribuuntur; quorum duo orbes inferiores tonis integris ſuperior verò Semitonio aſſimilatæ, quatenus Epiphaniæ ordines, & præcipuè Seraphin tanquam ipſi DEO adminiſtrantes dicuntur, extra materiæ limites ſeſe exten-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00091

extendunt, & ob ſplendorem ineffabilem, quem à divina præſentia accipiunt, quaſi penitùs formales reputantur. Ex his igitur concordantiis junctis provenit Diapaſon ſpirituale, cujus perfectio captu humano comprehendi non poteſt, quoniam in triangulari puriſſimæ formæ natura deſinit. Eſt igitur ſummum totius perfectionis, altitudinis & puritatis mundanæ faſtigium, ultra quod nihil præter unicum & ſolum DEUM exiſtit. Atque hæc eadem conſonantia producitur etiam tam ex parte materiæ, quàm ex parte formæ: Nam ſi duæ partes materiæ ſubſtantiam cœlo æthereo dantes ad unicam illam referantur corpulentiam, cœlo Empyreo communicantem, dupla proportio proveniet, in qua conſiſtit conſonantia Diapaſon: Ex quibus certum eſt, quadruplam eſſe proportionem inter terram & convexam mundi ſpiritualis ſuperficiem, cùm ex duplici Diapaſon confletur ejus Semidiameter, quem in demonſtratione ſequenti, monochordi noſtri Macrocoſmici chordam eſſe finximus. Hinc igitur manifeſtum eſt, quemadmodum inſtrumentum Muſicum, Monochordum dictum, ſi in medio inter utramque extremitatem comprimatur, Diapaſon ab illo medio ad utramque extremitatem reſonabit, quod ita etiam actio in media mundi altitudine ſeu medio Semidiametri à centro ad ejus circumferentiam, quæ in ſolari præcipuè corpore explicatur, ducti puncto duplex in ejus centro harmoniæ Diapaſon edere percipiatur. Unde clariſſimè elucet, cœli ſpiritualis perfectionem ad ſolis centrum ſeſe extendere, terramque ab illa meta ſolari omnem, quam habet, perfectionem, qualis & quantacunque eſt, petere acceptamque habere. Unde & motus lucis propterea deorſum tendit, ut inferioribus perfectionem impertiatur; terminus motus iſtius eſt in Sole: Sic corpus illud ſolare, quod collector eſt emiſſorum lucis radiorum, eadem proportione eos ad terræ ſuperficiem ejaculatur: Cœlum itaque formale formam dat, à quo materia, quod datur, avidè arripit.

Concludimus igitur Solem naturæ DEUM, ſed creatum, virtute harmoniæ ſpiritualis per Diapaſon formale cum intervallis ſuis proportionaliter ordinatum accipere omnem formalem & lucidam virtutem à DEO omnium maximo, ſupernaturali creatore increato; terram verò per Diapaſon materiale ejuſdem DEI influentias accipere, indeque habere eandem cum Sole correſpondentiam, quam habet Sol cum DEO excelſiſſimo; qui ideò dicitur à *Pſalmiſta regio condidiſſe tabernaculum ſuum in ſole*: Probavimusque in hac noſtra Muſica, ambas Diapente conſonantias in parte mundi intermedia reperiri, ita quidem, ut etiam ſubſtantiam ejus vocaverint exinde Philoſophi Quintam eſſentiam; Ambas verò conſonantias Diateſſaron in partibus mundi exterioribus conſtitui & conſonantiam Diapaſon in Sole, Diſdiapaſon autem in ipſo DEO inveniri. Hæc itaque eſt machinæ univerſalis harmonia naturalis, quam nemo hactenus, quod ſciam, ita ſuccinctè atque dilucidè explicavit: Iſtiuſmodi autem monochordi mundani conſonantiæ hoc modo depinguntur.

Mundi

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00092

Mundi disposition is ad Monochordi proportiones suscipiendas apta descriptio:

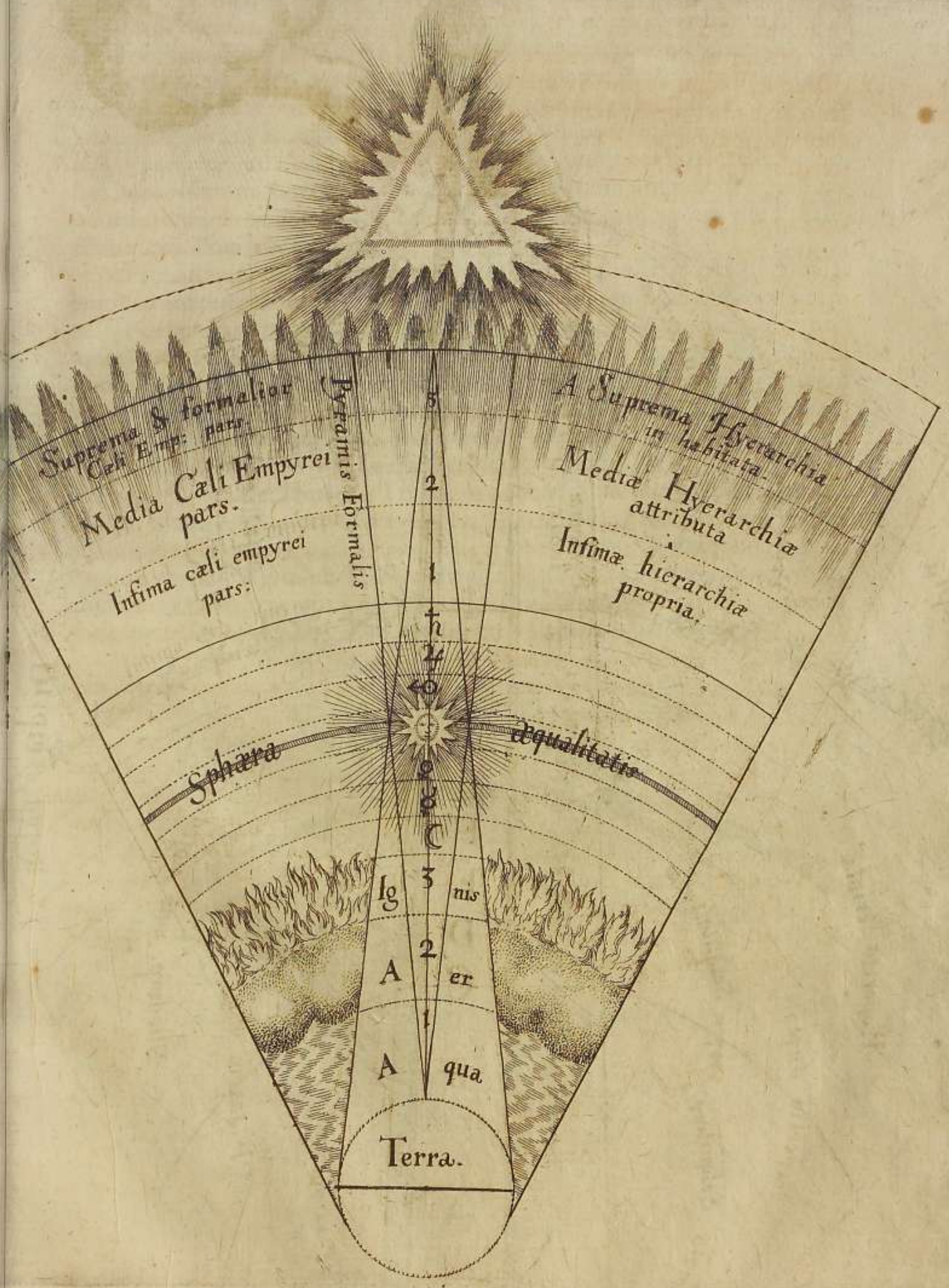

M Hic

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00093

Hic autem monochordum mundanum cum ſuis proportionibus, conſonantiis & intervallis exactiùs compoſuimus, cujus motorem extra mundum eſſe hoc modo depinximus.

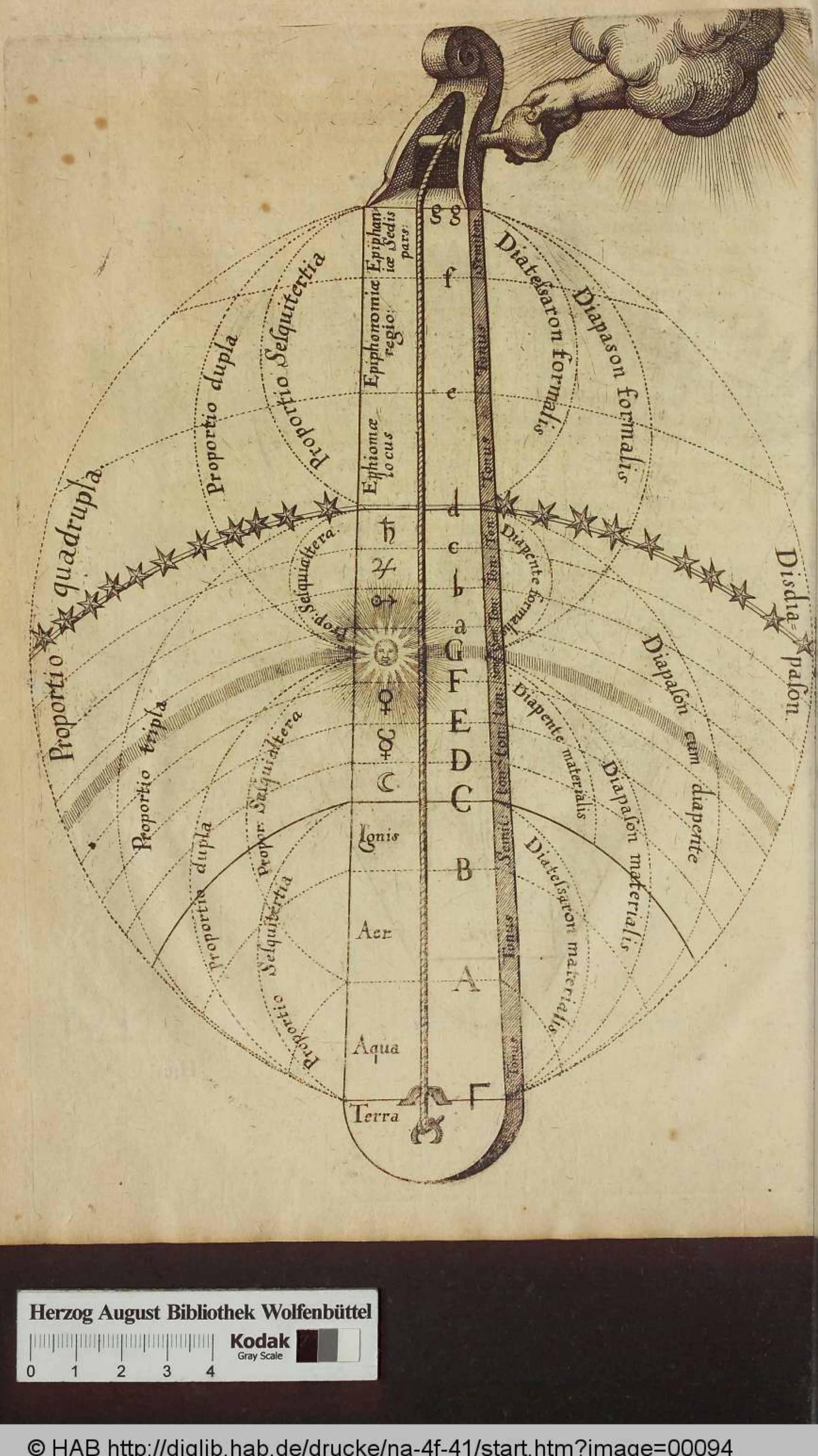

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00094

Diateſſaron ſuperius in hoc convenit cum Diateſſaron materiali, quod ſicutiinferiùs Diateſſaron, etſi eſt perfectius reſpectu terræ ſub ipſo poſitæ, utpote quod plus in ſe habet formæ ipſum informantis quàm illa, ad ſuperiora tamen, hoc eſt, ad Diapente ſuæ naturæ relatum, reperitur imperfectum, & ad cœli ætherei materiam nullo modo comparandum, non magis, quàm conſonantia Diateſſaron cum illa Diapente conferri poteſt, ita etiam Diateſſaron formale ſeſe per omnia habet; Nam ſi ad cœli ætherei naturam comparetur, perfectius eſt eâ, imò & ſua conſonantia formali Diapente, quatenus nimirum hujus intervalla magis ſunt materialia, illa verò de Diateſſaron magis ſpiritualia; Sin autem ad meram ſupra ſe formam comparetur, ſunt hujus conſonantiæ intervalla adhuc imperfecta; Unde hæc conſonantia ibi invenitur, ut videat intellectus noſter, hanc ipſam regionem, ut vel maximè etiam ſit omnium mundi regionum, quoad nos, puriſſima & perfectiſſima, immenſo tamen ſpatio ipſam eſſe à perfectione cœli Trinitatis remotam.

Probatur autem hujus monochordi mundani ratio ab effectu, pyramidalem illam materiæ mundanæ proportionem & qualitatem aptè nobis explicante. Fiat igitur inſtrumentum muſicum pyramidaliter conſtructum, & ab uno unius lateris ejuſdem puncto ad punctum lateris alterius è diametro ſibi oppoſitum extendatur chorda ænea; Deinde etiam à puncto alio protendatur itidem ad ejus oppoſitum chorda ſecunda, ac deinceps tertia & quarta, ſic quoque procedendo in cæteris, donec totius inſtrumenti pyramidalis ſpiſſitudo ſit chordis proportionaliter inter ſe differentibus repleta. Dicimus igitur eaſdem chordas æquali vi extenſas retinere Tonorum ac Semitoniorum intervalla, ita utà baſi pyramidis verſus ejus conum per ſcalas illas muſicas, quas intervalla rectiùs dicimus, de gravioribus ſonis ad acutiores ſemper aſcenſuri ſimus, quouſque ad conum perventum ſit; ultra quem altiùs aſcendere non minùs erit impoſſibile, quàm ultra Arithmeticam unitatem aut punctum Geometricum progrediendo penetrare: Inſtrumentum autem iſtud hoc modo delineatur.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00095

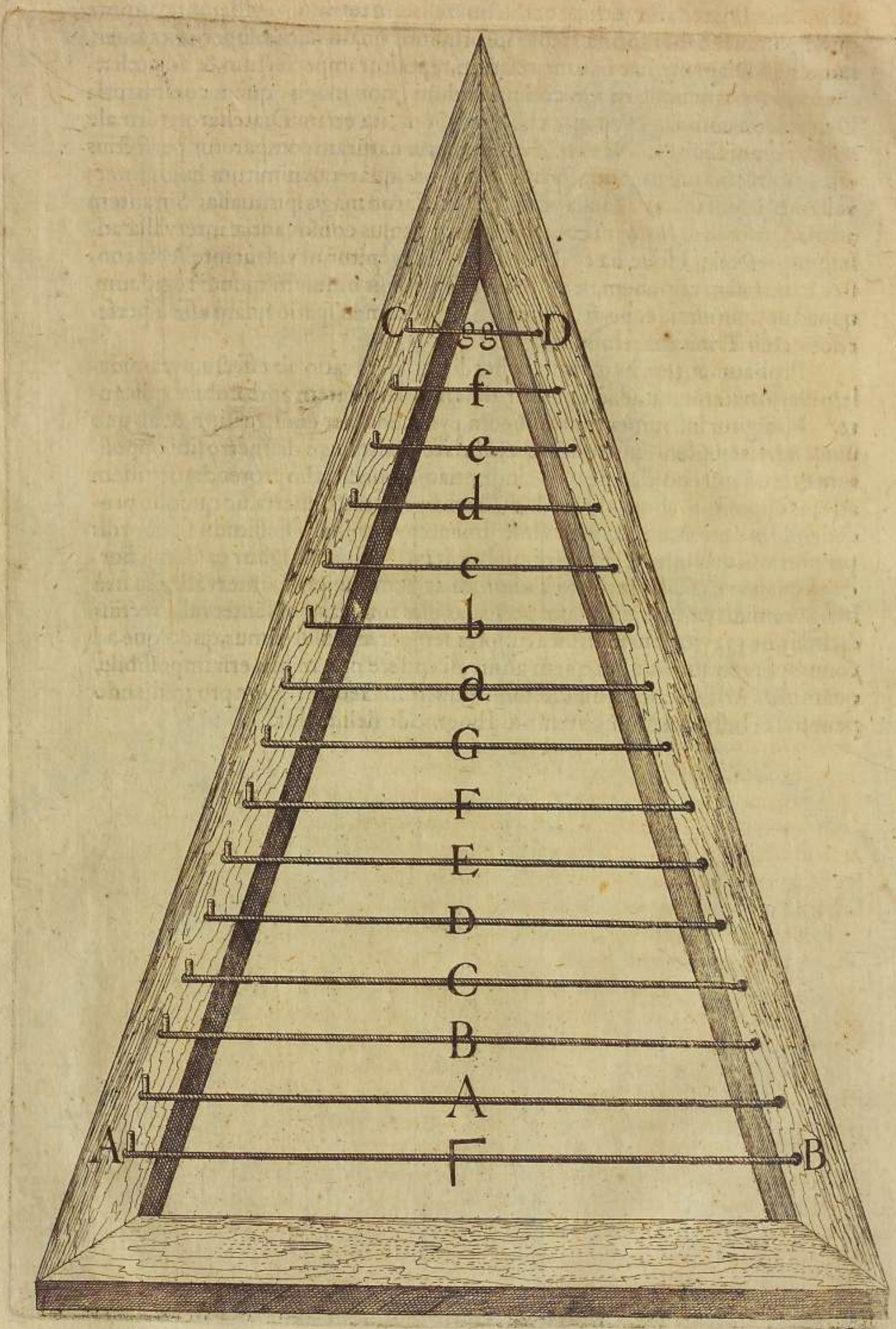

Pof-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00096

Possumus etiam ex instrumenti istius natura multa occulta eficere, diligenter considerando rationem sonorum ipsius gravium & acutorum : Nam chorda A. B. in eadem dimensione & longitudine sonaret in tenuissimo cœli superioris spiritu, ut chorda C.D. in inferioris regionis medio aëreo; hoc est, sonum redderet tam acutum & excellentem chorda A.B. quàm illa. C.D. Ratio tamen, cur chorda A. B. sonat tam graviter in hoc medio aëreo est, quod medium existit nimis spissum & claritatem soni submergit, ac anima movens invenitur nimis esse debilis ad materiam illam spissam subtiliandam. Nota igitur, quod anima sonorum in chorda ab agentis actione proficiscitur; Medium verò, per cujus dimensiones sonus editur, est substantia ipsius aëris, recipiens per vibrationem, animæ modulationes. Nam chorda eadem extensa & laxata varias voces reddit, non aliter, quàm in voce humana cernitur, quæ elevata per eandem trachea m arteriam varias voces edit. Est igitur aër medium, & quasi instrumentum, in quo Musica fit, Unde, quemadmodum parvulum instrumentum voces acutiores, & magnum graviores reddere solet; sic etiam aër attenuatus & subtilis subtiliores sonos edit; & è converso spissus graviores : Non igitur est chorda, sed ejus anima, à vibratione chordæ in medium seu instrumentum immissa, quæ sonos edit, nec in trachea arteria consistit sonorũ principalis virtus, sed in anima vitali aërem circumstantem impellente. Etenim sicuti medium spissius tantò magis frangit ac impedit visus radios, quantò est spissius, ut in nebuloso & turbido aëre videre licet; in medio autem clariori & tenuiori acutiores ac certiores sunt visus effectus; ita etiam medium spissum graviores sonos auditui offert, rarius verò acutiores, ita quidem, ut quò rariùs est medium, eò excellentiores soni reddantur. Præterea videmus, quod miscente sese anima pulsantis, strenuè pulsando, cum chorda, edat ipsa chorda vibratione fortiori sonos duriores & intensiores, sed ubi illa debilior chordam premit, ibi submissiorem vocem cogit chordam remissiori vibratione emittere. Sic etiam in voce humana cernitur, quod fortiori animæ moventis impulsu intensiores & clariores soni edantur, debiliori verò remissiores & obscuriores : Ita videmus quoque ventum fortiter aliquam domus fissuram perflantem reddere vocem altiorem & acutiorem, atque protinus eundem debiliter flantem sonum graviorem per eandem istam fissuram semper concitare; quod etiam in tuba sonandi ratione evidenter demonstratur : Ratio igitur hujus rei consistit in viribus remissioribus aut intensioribus animæ moventis, & per consequens in medio, in quod anima vibratione chordæ aut vocis ingreditur; nam debilior anima movens non satis potestatis habet ad aërem ita subtiliandum, ut acutiores sonos edat, & vice versa anima motiva potenter agens, acutiores & sublimiores voces reddit in aëre, propter magnam suam in aëris subtiliatione vim & virtutem, unde anima sonans magis & facilius se dilatat in aëre & magis acutè in eo agit. Hujus autem rei demonstratio in fortiori & debiliori chordæ pulsatione ejusque vibratione cernitur, & præcipuè in vocis humanæ exaltatione vel depressione. Similiter etiam chorda in intensione & remissione soni idem præstat aliâ viâ; nempe, cum anima motiva majori vi contrahit ipsam chordam, altiùs ea sonat, quia secundùm majorem animæ contrahentis vim atque proportionem, majori violentia vibrat, & & vibrationibus suis medium subtiliat, quo voces altiores & acutiores reddantur. Pari quoque modo chorda minoris corpulentiæ minorem animæ motivæ virtutem requirit ad sonos acutos & elevatos proferendos, quàm chorda major, quoniam faciliori motu viam facit in aërem vibratione leviori, propter corporis sui exilitatem; Unde minorem locum in aëre implet, & tamen vis ejus latè ac acutè se extendit : Id quod chorda majoris corpulentiæ facere non potest; unde & fortiorem animæ contractionem requirit. Nónne etiam ita se habet

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00097

instrumentum mundanum, cujus consonantiæ regionis superioris excellenter acutæ & elevatæ sunt propter fortitudinem animæ divinæ ibi residentis, seu propter lucis amatoriæ abundantiam ibi loci prædominantis, & exactè attenuantis medium suum in naturam spiritualitatis? Unde, ut locus ille est aliis in mundo altior; sic Musica ejus ex acutissimis & excellentioribus constat consonantiis; imò & propter medii sui tenuitatem, & chordæ radiosæ virtutem intensissimam, longitudinis chorda A. B. excellentiorem redderet eo loci sonum, quàm chorda C. D. in aëreo nostro medio. Ex quibus, quàm apta sit hæc Musicæ mundanæ cum instrumento nostro comparatio, neminem in Philosophia versatum latebit; quod etiam per fistulæ naturam aptiùs in cap. sequenti describetur.

CAPUT VI.

Quomodo per fistulam, arte ad Musicam inventam, omne prædictum luculentiùs demonstratur?

Ecce ante oculos demõstrationem notabilem ab ipso inventore haud perceptam; per quam luculenter apparet, magna etiam & ingentia arcana in rebus sæpè vulgaribus latere; quorum tamen rationem & radicem nullatenus percipiunt oculi vulgares, superficietenus magis, quàm radicaliter res inspicientes.

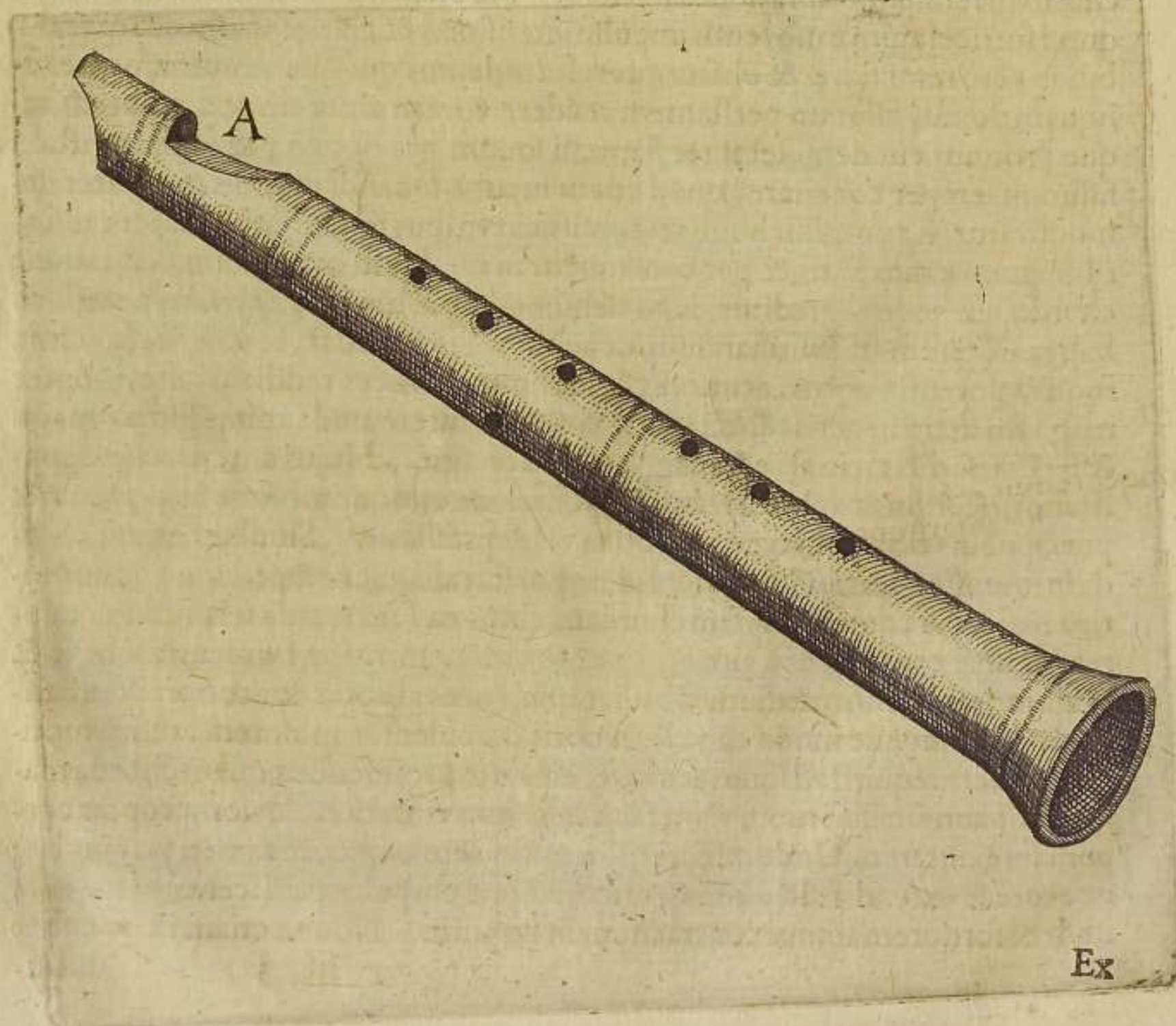

Ex

Ex hoc enim instrumento musico, *fistula* dicto, vera totius mundi proportio colligitur. In tres autem regiones illud dividitur; quarum duæ inferiores tria habent foramina denotantia cujuslibet regionis principium, medium, & finem; suprema verò regio unico tantùm magno foramine constans designat naturam cœli supercœlestis, cujus quælibet pars ejusdem est conditionis tanquam repletissimæ unitate divina: At verò sicut hoc instrumentum in sua natura & per se sine anima movente non sonat, movetur, aut quicquam virtutis habet; sic etiam etiam nec mundus aut mundi partes movere vel agere per se possunt sine mentis immensæ exagitatione: Ut igitur mens summa DEUS in totius machinæ apice, & quasi extra superficiem mundi extremam, facit mundi compagines exhibere musicam suam, graviorem in parte inferiori, & acutiorem ac clariorem, quò magis & propinquiùs ad ipsam summitatem accedunt; ita etiam musico extra fistulæ continentiam & in ejus summitate vitam ac motum sufflante, quò magis foramina distant ab ejus virtute subinflante, eò graviores voces edunt; quò autem altiùs versus ejus spiritus folles ascenditur, eò excellentiores redduntursoni; & quemadmodum foramen illud unicum, A. dat cæteris inferioribus quasi vitam & animam; quippe quæ sine eo voces non reddunt; sic etiam cœlum Empyreum sphæris omnibus inferioribus: O quanta & quàm cœlestis esset hæc in re tam frivola contemplatio, si diligenter & penitiùs aliquantò mente intelligente considerarctur!

CAPUT. V.

De musica elementari.

IN elementari etiam mundi parte quandam esse harmoniam constat; cujus consonantiæ, quoniam ex proportionibus magis ab ignis cœlestis calore, qui non est de vera lucis essentia, sed coactus potiùs & adventitius, quàm ab illa essentiali procedunt, idcircò etiam compositiones symphoniacas efficiunt, quarum harmonia propter veræ lucidæ formæ in iis exiguitatem non quidem est permanens, sed transitoria & subita quadam celeritate evanescit. Quod autem quodlibet elementum proportionibus musicis tam in suo cœlo, quàm in cœli quolibet composito, consensu naturali disponatur, vel ipsa luce clariùs, si exactiùs & penitiùs eorum naturas & situs intueamur, percipiemus: Etenim certum est, eorum materiam seu corpulentiam crassiorem esse, & per consequens graviorem & duriorem; aut tenuiorem, ac proinde leviorem & molliorem; quod fit secundùm majorem frigiditatis terreæ aut caliditatis igneæ in ea prædominationem: Cùm ergò frigiditas in terra solummodò dominium habeat, (unde propter absolutam calidi gnei absentiam quatuor illi quartæ frigiditatis insunt, quæ quasi integra est terræ natura; at verò elementum aquæ non ultra tres frigiditatis quartas, cum unica ignis conjunctas possideat, (quod ei propter ejus participationem cum media humiditatis sphæra accidit; similiter sphæra media humiditatis duas tantùm frigiditatis portiones, & totidem quoque caliditatis contineat, elementum denique aëris unicam tantùm humiditatis portionem sit adeptum, cùm tres quartas qualitatis ignis vicini elementi amplectatur; necesse est, ut terra densior, gravior, durior sit aquâ, & aqua sphærâ æqualitatis spuriâ, ac illa denique aëre, qui est spharæ illius humidæ pars superior;

&

& per conſequens frigiditas, denſitas, gravitasque terræ, ad illas aquæ in ſeſquialtera proportione ſe habent; & eædem aquæ diſpoſitiones ad ſphæram mediam humiditatis in ſeſquialtera; cujus denique materiæ conditio ad illam aëris proportione dupla refertur. Conſonantia igitur à baſis ſuperficie convexa ad illam Diateſſaron reperitur, & ab iſta aquæ ad alteram ſphæræ humiditatis Diapente commenſuratur; à qua uſque ad concavam ignis ſuperficiem Diapaſon ſeſe extendit, ita ut inter ignem & terram Diſdiapaſon, quod in quadrupla proportione conſiſtit, producatur. Nam in ſphæra æqualitatis ſpuriæ & corruptibilis aſcendendo Diapente poſt Diateſſaron definit, quæ ſimul juncta Diapaſon conſtituunt: Præterea deſcendendo à ſphæra ignis, in qua etiam quatuor caliditatis advẽtitiæ gradus inſunt, illi cum tribus iſtis aëris Diateſſaron formale producunt, & prædicti tres aëris binis illis ſphæræ humiditatis annexi Diapente faciunt: quæ etiam duo ſimul coalita Diapaſon formale generant; atque iterùm illæ duæ quartæ caloris ſphæræ æqualitatis, unicæ aëris copulatæ, Diapaſon alterum pariunt; Unde in elemento aëris Diapaſon materiæ cum Diateſſaron formæ ſymphoniacè convenit, & in ſphæra media humiditatis, Diapente materiæ cum Diapente formæ, quæ ibi etiam Diapaſon reſonant; Unde in eo perfectior elementorum ſedes & temperamentum ad juſtitiam; ac in elemento aquæ Diapaſon formæ cum Diateſſaron rationis auribus dignoſcitur reſonare. Hæc igitur elementa ſecundùm iſtas muſices proportiones in corporibus Phyſicis diſpoſita, optima illis temperamenta producunt; Ubi verò malè, hoc eſt, conſenſu minùs harmoniaco ordinantur, ibi diſcraſiam & intemperiem efficiunt, litem & diſcordiam excitant, morbos & ægritudines in corporibus progignunt, & ad corruptionem denique, niſi expeditiùs corrigantur, certiſſimam deducunt. Hujus autem muſicæ proportiones ſequenti modo deſcribuntur.

Ad muſicam elementarem præparatio.

CA-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00100

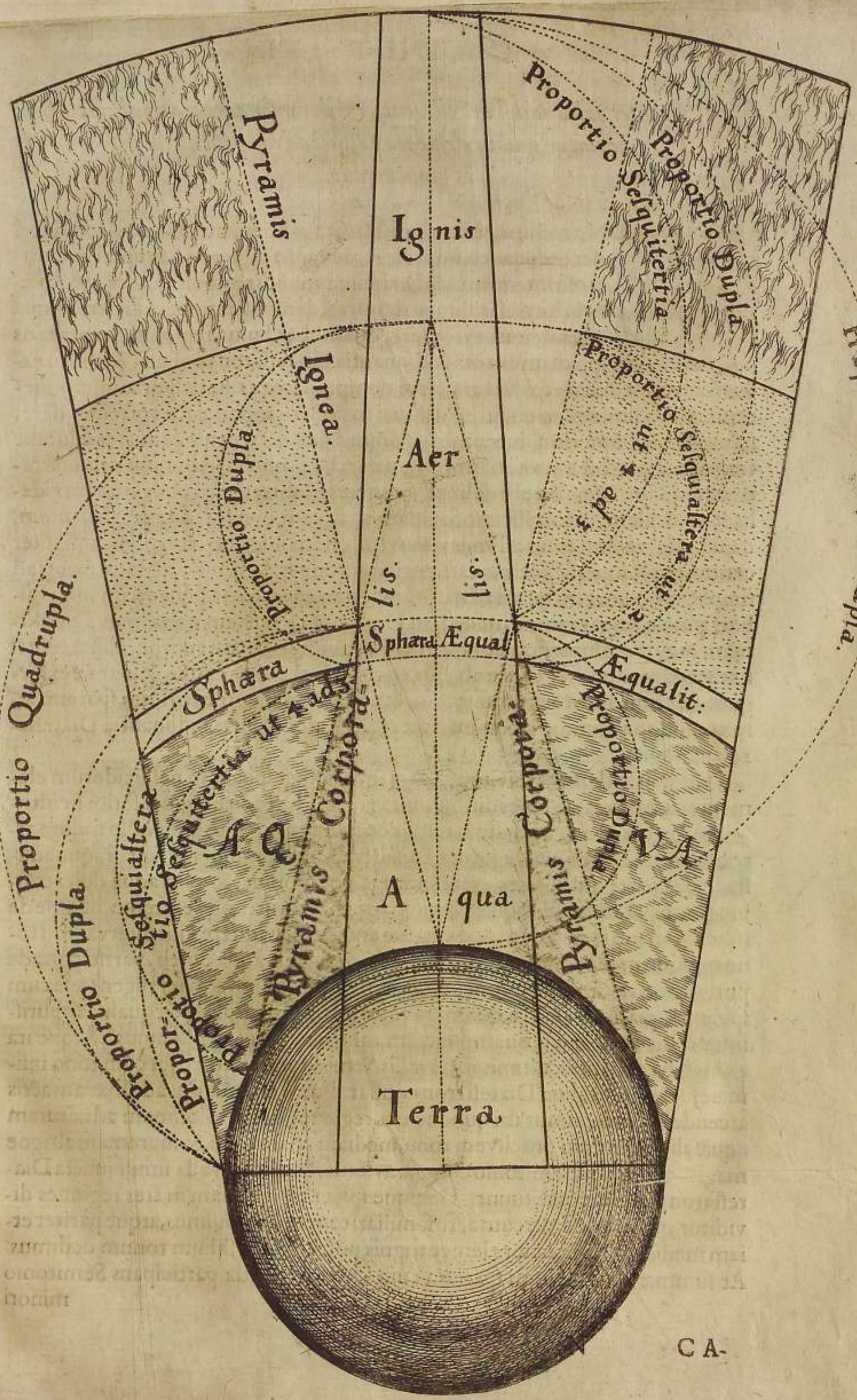

CA-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00101

CAPUT VI.

De intervallis cujuslibet elementi, & de consonantiis, quæ ab illis oriuntur, quibus elementa pacificè ad compositionem concurrunt.

IN tractatu generali de Musica probavimus, Diatessaron, quod est consonantia imperfecta, inveniri solùmodò propter impuritatem suam in qualibet infimæ mundi regionis sphæra. Hoc verò in loco clarissimam hujus rei demonstrationem faciemus, quâ ostendemus evidenter, quamlibet hujus regionis elementaris sphæram ex tota consonantia Diatessaron conflari; Acnisi in extremorum medietate sphæra amicitiæ, nempe illa æqualitatis spuriæ interponeretur, impossibile esset, unam ex his alteri melodiâ symphoniacâ correspondere; namque ratione hujus sphæræ mediæ omnes prædictæ consonantiæ redduntur tum minùs perfectæ, tum etiam magis perfectæ, prout lucidissimè in demonstratione sequenti apparet; ubi delineavimus tres globi terrei regiones; unam videlicet centralem, & simpliciter frigidam ac siccam, ponderéque præcellentem, cujus intervallum tono assimilavimus: Alteram intermediam, nimirum inter centralem & superficialem, quam regionem mineralem nuncupamus, magis ad simplicitatem centri, quàm ad naturam aquæ vergentem; cujus etiam intervallum tono comparavimus, unde jam Ditonum terrestrem invenimus: Et ultimam regionem superficialem, quæ magis cum aqua, quàm cum purissima centri natura communicat; Unde ab ejus circuitu fontes erumpunt, & plantæ exsurgunt, quarum nutrimentum est aqua & aër; Et hujus terræ regionis spatium semitonio applicuimus; Ex quibus intervallis terrestribus consonantia Diatessaron exsurgit.

Similiter demonstravimus etiam, quamlibet sphæram pellucidorum elementorum in tres regiones distingui; ita videlicet, ut aquæ regio inferior sit lutosior & fœculentior, cum natura terræ communicans, cujus intervallo tonum attribuimus: Deinde ejus regio media, salsedine terræ imbuta, est quasi aqua adusta, cujus partes subtiliores extrahuntur ac evaporant, & cum aqua dulci conjunguntur; Unde hæc aquæ portio participat de utroque extremo, nempe de natura fœcum terrestrium, & de natura aquæ dulcis; quare ejus intervallum tono quoque comparatur. Regio autem superior est aqua dulcis, participans de puriori orbis salsi regione ac nebulosa aëris spissi natura, & conjungens sese cum sphæra æqualitatis spuriæ, quam ita vocamus respectu sphæræ æqualitatis purissimæ & incorruptibilis, quam sphæram animæ mundi appellavimus: Atque ita ex his sphæræ aqueæ ultimis intervallis Semiditonus oritur, qui cum tono infimæ ejus regionis aliud Diatessaron conflat. Porrò etiam altiùs ad sphæram aëris ascendendo invenimus ibi quoque tres regiones, quarum infimam ad naturam aquæ aliquantulum proclivem tono, mediam etiam tono, & supremam ab igne magis occupatam Semitonio comparavimus; quæ intervalla simul juncta Diatessaron tertium constituunt. Denique sphæra ignis etiam in tres regiones dividitur, quarum infimæ cum aëre familiari tonum attribuimus, atque pariter etiam mediæ, ubi simplicior elementi ignis portio existit, alium tonum dedimus: At summæ illius regionis spatium cum Quinta essentia participans Semitonio minori

minori retulimus. Ex quibus manifestum est, quod in meris elementorum naturis nulla consonantia præter illam imperfectam reperiatur: Quorum quidem intervallorum inveniendorum ratio hæc est, quod in omni gradu, quò magis versus igneam naturam à terrestri ascenditur, eò, propter majorem ignis operationem gradatim accrescentem, materia ascendendo magis alteratur; quas quidem operationes, quoniam sensibiliter in tribus dictorum elementorum locis inveniri certum est, idcircò ab istis alterationum gradibus intervalla consonantiarum Musicæ nostræ desumpsimus. Ut ergò hæ omnes consonantiæ Diatessaron naturaliter & pacificè ad invicem agant, necesse est, duas illarum corporales, quæ nimirum sunt visibilium elemẽtorum, ad duas illas elementorum invisibilium concatenari: Atque hunc nexum ex sphæra æqualitatis spuriæ oriundum esse clarè demonstrabimus, cui sphæræ intervallum toni integri assignavimus, intervallum nimirum perfectissimum; quod quidem si cum aqueæ sphærę Diatessaron conjungatur, producitur hujusmodi nexu & copulatione consonantia minùs perfecta, quæ unita cum Diatessaron terrestri gignit perfectissimam illam consonantiam corporalem, dictam Diapason. Similiter sursum ad regiones elementares invisibiles ascendendo, si Diatessaron sphæræ aëreæ cum perfecto sphæræ æqualitatis spuriæ intervallo jungatur, protinus consonantia minùs perfecta aërea proferetur, quæ juncta cum Diatessaron igneo incorporeum, hoc est, invisibile Diapason constituet. Hujusmodi igitur medio communicabit ignis cum aëre in Diapason, conflatum ex Diatessaron, & Diatessaron aëreo, ac sphæræ mediæ intervallo, & ignis in aëre cum aqua in Diapason, conflatum ex Diatessaron aëris cum igne per præcedens Diapason animato, ac tono sphæræ mediæ, & Diatessaron aquæ, quippe quæ constituunt aliud Diapason, & ignis in aëre & aër in aqua tanquam in vehiculis invisibilium elementorum cum terra per Diapason tertium & infimum conflatum ex tono seu intervallo sphæræ mediæ, & Diatessaron sphæræ aquæ, ac Diatessaron terrestri, utpote quæ omnia juncta pariunt Diapason. Atque hac via clarissimè demonstratur, quibus vinculis elementa ad invicẽ concatenentur, & cur ignis magis sit in aëre, & minùs in aqua, omnium autem minimè, seu portione maximè exiguâ, in terra. Hinc etiam declaratur, quomodo unum elementum est alteri quasi matrix, vehiculum & receptaculum, videlicet cuilibet suo superiori proximo, ut aër igni, aqua aëri, & terra aquæ, quæ hac ratione omnium elementorum est receptrix; Unde etiam à Philosophis terra omnium elementorum mater non immeritò nuncupatur. Hæc ergò est harmonia illa elementaris, cujus consonantiarum virtute partes in compositionis mixtione exactissimè & ad pondus connectuntur, & in ea pacificè conservantur.

Concludimus igitur, quod verus modus connectens ad invicem in compositione proportiones elementorum contrariorum est sphæra æqualitatis, tonumque ejus intervallum implentem esse naturale illud superiorum & invisibilium elementorum cum inferioribus & visibilibus ligamentum, sine quo nullo modo possunt 4. elementa ad compositionem aliquam naturalem concurrere.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00103

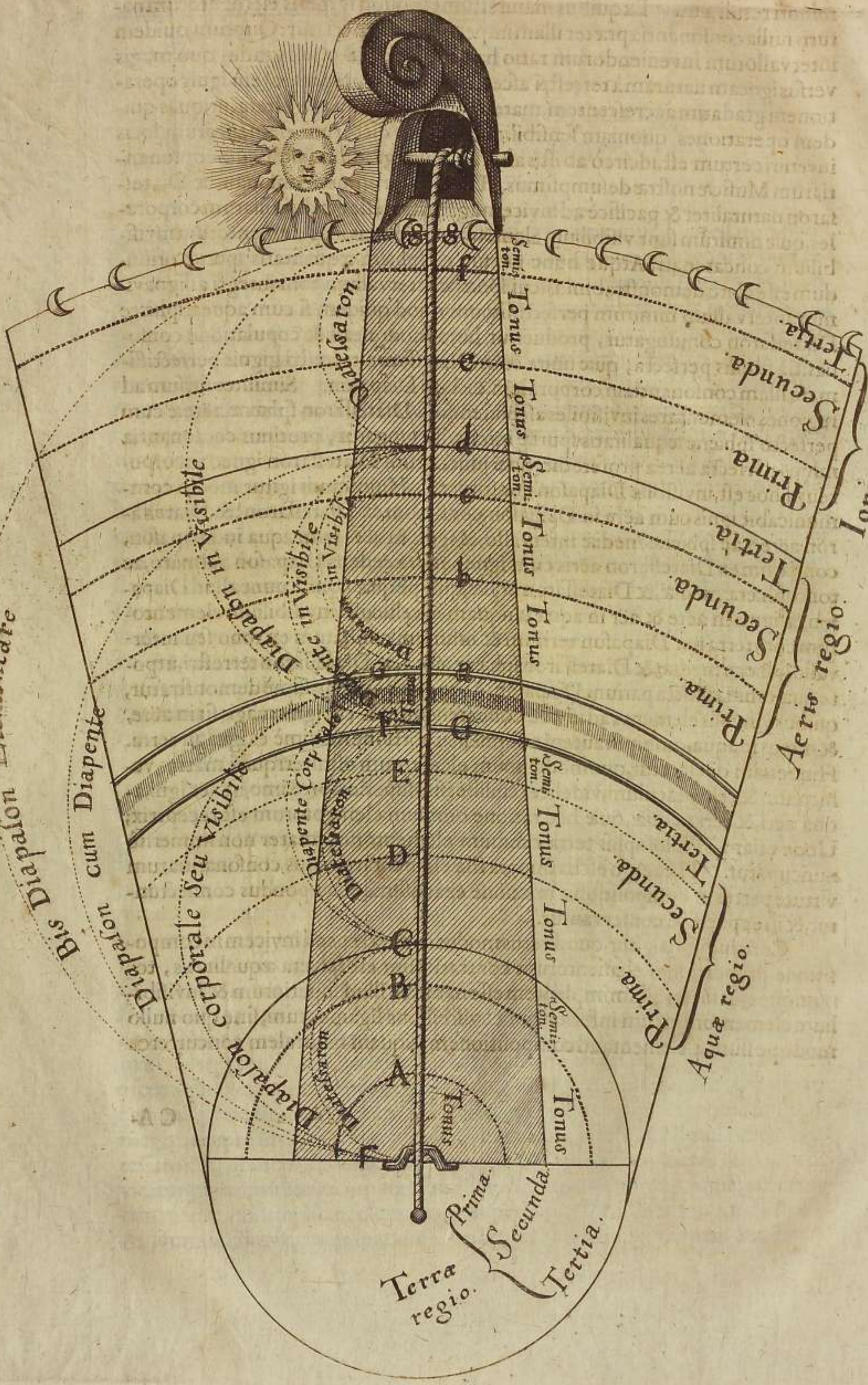

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00104

CAPUT VII.

De muſicæ mundanæ, & conſonantiarum ejus praxi ac actione, à cœli ætherei ſphæris in has elementares inſusa.

QUEMADMODUM in Muſica vocali ſeu inſtrumentali non ſufficit ſpeculatio, niſi ad praxin ea transferatur, ac dignoſcatur uſus ejus experientiâ practicâ; ita etiam in harmonia hac mundana fictus fortaſſe exiſtimabitur præſens noſter diſcurſus, niſi ad praxin non intellectui ſolùm, ſed & ipſi ſenſui familiarem, illum pro viribus noſtris extendamus. Ediſſeremus igitur primùm, quibus proportionibus & conſonantiis quælibet mundi ſphæra ſuam harmoniam in aliam infundat, ac deinceps, ſecundo loco, diſcordantiarum mundanarum rationem declarabimus.

Cùm igitur infimæ regionis ſpatium perſpicuum referatur ad terram in proportione ſeſquitertia, evenit inde, ut ignis accidentalis ei correſpondeat, ſed imperfectâ conſonantiâ; namque reſpectu ſolius ſiccitatis, quæ eſt qualitas accidentalis tam igni quàm terræ propria, in tali concordia cum terra exiſtit: Sed ratio, cur hæc regio in genere terræ convenit, eſt in multitudine corpulentiæ, quam originaliter à terra accepit; Unde regionis perſpicuæ intervalla conducunt ad connectendam hanc regionem magis materialem ad ſuum fundamentum conſonantiâ imperfectâ (pro natura ſcilicet loci) quò ſymphonia ex apta ſphærarum ejus concatenatione oriatur.

At verò ſi in primum gradum regionis æthereæ aſcendamus, inveniemus, Lunæ ſphæram habere referentiam ad terram in ſeſquialtera proportione, & reſpectu iſtius proportionis guſtat terra de Quinta eſſentia, ac infunditur eadem hac proportione in terram melodia mundana, conflata cum ipſa ex conſonantia minùs perfecta. Nam quatenus inter terram & *ſphæram Lunæ*, quatuor inveniuntur, nempe aqua, aër & ſphæra Lunæ, quæ tonos important, & ſphæra ignis, quæ Semitonii loco habetur, eatenus Diapente cum terra conſonabit, & Diateſſaron cum aqua; conſiſtens, ut dictum eſt, duobus tonis aëre nimirum & ſphæra Lunæ, ac uno Semitonio, videlicet igne: Atq; hæc eſt ratio, quod Luna aſſiduè tam fortiter & ſtrenuè in hæc inferiora ac præcipuè in terram agit per influentias ſuas. Similiter *ſphæra Mercurii* Diapente in ſphæram aquæ reſonabit: Hinc igitur aquarum inundationes, mariumque perturbationes propter tenuem & flatuoſum ſpiritum Mercurialem in illis occultatum, pariterque etiam hujus ope cum adjumento Lunæ fit fluxus & refluxus maris. Porrò quoque ſimili conſonantia refertur *Venus* ad ſphæram aëris, quæ ſymphoniam blandam & ſuavem habet in aëre, propter exactam ſuarum proportionum concordiam: Hinc aër in ſe retinet eaſdem qualitates, quas Venus habet, videlicet caliditatem & humiditatem, quæ vitæ animali ſemper ſunt propitia; imò & ipſis plantis loco humidi radicalis inſerviunt cum ſpiritu iis proprio. Sphæræ denique *Solis* pars infima in ſphæram ignis influentias ſuas ſpargit, quæ ſimul in hæc inferiora deferuntur, & ad plantarum multiplicationem ac perfectionem virtute conſonantiæ Diapente conferunt. Sed, ut ad conſonantiæ perfectioris vires & facultates perveniamus, quæ inter terram & ſphæram æqualitatis reperitur, omnes vitæ cujuſque animalis terreſtris perfectiones ab hujus conſonantiæ intervallis provenire certum eſt, materiæ nempe corporeæ incrementum & vivacis illius formæ

mæ vitales actiones ac motus; Unde ad exactam rerum materialium perfectionem est hæc omnium prædictarum consonantiarum efficacissima. *Mars* etiam quamvis in sua natura & per se sit valdè utilis, attamen, quia ejus Diapason se extendit ad sphæram aquæ, ideò infausta est hæc stella viventibus inferioribus, quoniam ob contrariam suam cum aqua naturam producit contra vitam rebelles & malitiosas in hæc inferiora operationes, & ab Astrologis pro infortunio minori habetur. *Jupiter* verò Martis sphæram immediatè orbe suo complectens benevolè à sphæra aëris accipitur, qui melodiâ ejus ex proportione dupla consistente mirificè delectatur, nam omnimodo in naturarum & qualitatum proportione conveniunt, præterquàm quod aër de natura inferiori, sphæra autem Jovis de superiori participat; sunt enim ambo calidi & humidi: Hinc igitur est, quod in primis ad vitam animalem conferunt; ac habet aëreus ille orbis benevolam suam dispositionem à *Jove*, qui ideò *fortunium majus* ab Astrologis appellatur, & à *Venere*, quæ *fortunium minus* ab iisdem nuncupatur. Ultimum denique hujus regionis intervallum à *Saturno* gubernatur, quod ad intervallum elementi ignis se habet in dupla proportione, in qua Diapason consistit: At verò, quoniam natura Saturni & illa sphæræ igneæ sunt contrariæ, ideò melodia talis, quamvis uni fortassè atque alteri speciei prodesse soleat, turbida tamen est & injucunda, imò & generi animali malitiosa; nam terminante sese frigida Saturni natura in calida illa ignis, repugnat caliditatis qualitas frigiditati; atque ita, licèt in monochordo mundano consonans sit ista proportio quantitativa, haud exiguam tamen in concordantia illa discrasiam producunt oppositâ suâ repugnantiâ contrariæ datoris & receptoris qualitates, quam facilimè animata propter formarum suarum debilitatem sentiunt ac percipiunt. Hinc igitur est, quod *Saturnus* ab Astrologis *infortunium majus* vocatur, pari videlicet ratione, quâ illi *Martem* appellant *infortunium minus*.

Ex his igitur constat, Solem & Lunam per influentias suas transmittere in hæc inferiora generalem Musicam mundanam, cæteras autem stellas particulariorem, atque iterùm harum quasdam faustè in hæc inferiora immittere melodias suas, quasdam verò infaustè: Quæ faustè influunt, clarè, purè & simpliciter influunt; quæ verò infaustè; illæ per Diapasontis intervalla demittunt interruptè naturas suas in hæc inferiora, quæ plurimum interruptè agunt in corpora omnia, nisi bene admodum sint disposita.

Stellarum denique naturæ etiam harmonico quodam consensu cum ipsis Planetarum naturis concurrunt: Sic *Leo* propter vitæ suæ singularem vivacitatem pro Domino suo recipit Solem; Unde *Leo* est quasi unisonus cum natura Solis: Sic etiam *Cancer* cum Luna: *Aries* cum Marte, & sic in cæteris: Nam quælibet Planetarum domus cum natura sui Domini debet esse conformis, & quasi unisonus, hoc est, eodem sono debet Domino suo resonare; Unde eodem modo & iisdem consonantiis, cum Dominis suis influunt.

Quod denique ad Diatessaron superioris regionis attinet, intelligendum est, quod Hierarchia superior infundat virtutes suas in mediam, & media in infimam; hæc verò cum cœlo æthereo communicat, quod non modò splendorem suum à cœlo illo igneo, sed etiam à creaturis ejus nuntia & mandata DEI expectat, exceptaque exequitur; quæ quidem operationes virtute consonantiarum spiritualium fiùt, in qua igneus ille amor, universum cœlum Empyreum implens, & usque ad Solis centrum se extendens continetur, cujus quidem consonantiis spiritualia omnia rationalia mediante vehiculo illo æthereo in corpora optimè disposita descendunt. De quibus, quoniam in libris nostris de Macrocosmo latiùs discurremus, hoc loco ea omittemus, quò ad magis naturalia rectiùs transcendamus.

CA-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00106

CAPUT VIII.

De melodiæ elementaris praxi & de effectu ejusdem tam in simplicibus quàm compositis corporibus, ac de ejus discordantia & lite.

VT subtiliores superiorum dispositiones & naturæ in corpora inferiora infunduntur; sic etiam necesse est, corpora ad influentias istiusmodi aptè suscipiendas ex regione pyramidis materialis substantiæ, quæ in elementa dividitur, componi: Atque hęc quidem materialis compositio habet formam suam essentialem non ab elementis, sed ab ipso cœlo; prout egometipse oculis meis talia videndo expertus sum: nam ex re viva quatuor distincta elementa separavi; deinde percepi ultimo loco, & oculis apertissimis vidi rei vitam, quam à cœlo, Quinta essentia & natura solari esse cognovi, siquidem elementa quatuor inferiora ad partem separavi. Nostra igitur hîc intentio est de proportionibus agere, & de illis consonantiis, quibus in corporum mundanorum mixtione & compositione fit apta unius elementi cum alio connexio. Sic igitur se habet in Musica elementari terra ad sphæram aquæ ut 4. ad 3. cùm existant in terra quatuor frigiditatis quartæ, ad tres illas aquæ relatæ; nam unica ista pars elementi ignis simul cum pyramidis lucidæ cono inest in spæhra aquæ, quippe quæ, si plures in ea caloris partes existerent, tenuioris foret substantiæ, atque adeò etiam in aërem esset conversa, eaque ratione nec sphæra ejus terrę proxima maneret, nec gravedine aut pondere tanto oneraretur: Quod autem aliquid caliditatis, hoc est, formæ igneæ in se habeat, testatur ejus perspicuitas & fluiditas, ut antea dictum est suo loco: Propter hanc igitur proportionem sesquitertiam convenit terra cum aqua; sed imperfecta & minùs absoluta est hæc dictorum elementorum combinatio; quia partes unius humidæ sunt contrariæ partibus siccis alterius; consonant tamen ad invicem per consonantiam Diatessaron; quia conveniunt in prædominantibus in ipsis qualitatibus activis. Sic etiam ad sphæram æqualitatis spuriæ, in qua duæ sunt partes materiales, & totidem ignis, terra se habet in proportione dupla, nempe, ut 4. partes terræ ad duas ejusdem sphæræ; nam has partes humidas produxit natura terrestris virtute lucis cum ea conjunctæ dissoluta & subtiliata. Similiter aqua se habet ad istam sphæram æqualitatis, ut 3. ad 2. unde proportio sesquialtera orta est; Atque ita adepti sumus Diatessaron, Diapente, & Diapason pyramidis terrestris. Similiter sphæra æqualitatis se habet ad illam aëris, comparatis duabus sphæræ æqualitatis partibus igneis ad tres illas aëris portiones; unde Diapente igneum oritur; & aëris partes tres igneæ ad quatuor illas sphæræ ignis producunt consonantiam Diapason. Convenit ergò terra cum aqua in Diatessaron, cum sphæra æqualitatis in Diapason; Et aqua convenit cum sphæra æqualitatis spuriæ in Diapente, & sphæra æqualitatis spuriæ cum aëre in Diapason, nempe, quoniam in dupla proportione habentur. Sic etiam ignis cum aëre convenit in Diatessaron, & cum sphæra æqualitatis in Diapason, & aër convenit cum sphæra æqualitatis in Diapente, & sphæra æqualitatis cum aqua in dupla proportione seu Diapason. Duo ergò elementa visibilia optimè concurrunt ad compositionem per vinculum consonantiæ Diatessaron, & duo invisibilia elementa miscent sese illis virtute amplexus, quem habent cum proportionibus corporalibus. Nam ignis refertur ad

aërem

aërem per consonantiam Diatessaron, & aër ad sphæram æqualitatis per Diapente, ac conjunguntur sphæræ æqualitatis tam ignis, quàm aër in proportione Diapason. Sphæra autem æqualitatis elementa ista invisibilia formalibus consonantiis simul concatenata cum visibilibus elementis per corporalia vincula seu consonantias connectit. Similiter aër ad terram jungitur proportione quadrupla, & per consequens ignis etiam aëri vinculo Diatessaron conglutinatus cum terra & aqua uniri solet; sed tamen ita conjunguntur ad invicem, ut debita consonantiarum sedes, ac ordo legitimus observetur, ne discordia & lis inter ipsa oriatur; Unde consonantiæ corporales corporaliora elementa respicere debent, & igneæ igneas. Cujus rei ratio est, quoniam regio tam terrestrior & visibilior, quàm ignea & invisibilis terminatur, ac perficitur consonantiâ perfectissimâ; Unde limes pyramidis corporalis seu visibilis est intra Diapason corporale; & itidem igneus ille intra suum Diapason minùs corporale: At verò quatenus utrumque Diapason conjungitur virtute sphæræ spuriæ, eatenus elementa corporea invisibilibus illis junguntur & concatenantur; Unde non debet unica proportio alteram respicere extra suam regionem; nam aliter loco concordiarum discordiæ provenirent; Verbi gratiâ, ignis ex 4. caloris partibus constat, & aqua ex tribus frigiditatis; quamvis igitur hic est proportio sesquitertia, consistit tamen illa inter corpora malè, ratione qualitatum, disposita, & fit progressio à regno igneo ad illud corporale, quorum naturæ omninò sunt oppositæ. Similiter terra se habet ad aërem, ut 4. ad 3. sed ratione eadem convenire nullo modo possunt; Unde ignis in aëre includitur, quo mediante per sphæram æqualitatis (quæ non aliter pro medio habenda est conjungendarum formarum igniarum & aëriarum cum corporibus aqueis & terrestribus, quàm spiritus æthereus in conjunctione animæ cum corpore inferiori pro tali reputatur) transit aër, & cum sua anima ignea ab aqua comprehenditur, quæ aqua virtute consonantiæ Diatessaron cum terra facilimè & naturaliter conjungitur: Et hæc est harmonia illa, quâ fit corporum mixtorum sublunarium compositio. Solvuntur autem hujusmodi ligamenta lite & discordia; Nam ignis Martialis proportio ultra debitam suæ consonantiæ naturam aucta citissimè absorbet vehiculi sui aërei humiditatem, & ex carcere suo, violatâ consonantiæ Diatessaron igneæ proportione, in aqueam regionem erumpit ac bellum ex pace in composito causat; Unde morbi desperati & incurabiles oriuntur, igneaque illa natura per aquam & terram violenter penetrans, & ab iis erumpens animam cœlestem, cui propter cœli ætherei cum ignis sphæræ familiaritatem & cognationem proxima est in compositione, secum rapit, atque hac via dissolvitur compositum, & corruptionem patitur, ac reducitur gradatim in primam suam materiam. Hoc idem accidit, cùm terra Saturninâ suâ frigiditate & siccitate aëream caliditatem & humiditatem destruit, ut viam cum aqua inveniat, quâ ignem extinguat vitamque rei præfocet: Sed de lite hac mundana plura capite sequenti dicemus.

CA-

CAPUT IX.

De discordiis mundanis.

POSTEAQUAM de concordia mundana egimus, sequens est, ut de ejusdem discordiis & ratione illarum sermonem instituamus: Ex superioribus igitur luculenter demonstratum est, chaos ante mundi completionem ex proportionibus litigiosis conflatum fuisse, nihilque in massa illa rudi fuisse concordiæ secundùm illud Poëtæ; *Frigida pugnabant calidis, humentia siccis.* Ex his igitur hostilium Macrocosmi incursionum, pacificæque ejusdem amicitiæ causis effectus producuntur. Nam in principio natæ caliditatis, etiam oppositum ejus frigiditas est suborta, inter quas bellum ad invicem gerentes humiditas tanquam tertium aliquid intervenit, ut quoddam ex duobus illis primariis conflatum, nec tamen ullatenus cuilibet dictarum extremitatum totaliter conveniens quatenus videlicet de duobus illis extremis participat, unde & medium inter illa locum tenet. Hinc igitur siccitas ab utroque extremo nunquam discedens bellum habet perpetuum cum contrario suo, humiditate, ita ut una inimicitiâ non determinandâ aliam insequatur. Interrumpens itaque hostiles hosce in Macrocosmi natura concursus natura infinita ex rebus indistinctis distinctas libratasq; fecit: quo facto levia in excelsiores regiones subvolarunt, gravia autẽ sub arena humida resederunt, ita ut quælibet eorum in proprium & proportionalem locum, ut *Trismegisti* ore loquar, igneo vehantur spiritu. Quibus ita dispositis in cœlo æthereo Planeta quilibet in propria sua exaltatione est repertus, quippe qui taliter in Zodiaco cœlesti siti erant, ut qui conditionum erant contrariarum, longiùs ab invicem distarent: Hinc *Sol* exaltationem suã in prima creationis suæ instanti in *Ariete* invenit; cui proximam exaltationem *Luna* habebat, quoniam ille ei quasi de substantia sua tribuit, atque hæc est tanquam uxor seu fœmina, ac *Taurum* possidebat: Similiter *Jupiter* Soli & Lunæ amicissimus in *Cancro* exaltabatur, *Mercurius* in *Virgine*; *Saturnus* autem Soli malitiosissimus distabat ab ipso per integrum totius cœli Semidiametrum in *Libra* axaltatus: *Mars* denique in *Capricorno* exaltatus, æqualiter tam à Sole, quàm à Saturno distabat. Atque ita fuerunt omnes hæ cœli creaturæ dispositæ, ut inter qualitates earum lis nulla manifesta esset. At verò postquam motu suo naturali in aspectum malevolum incidebant, quod quotannis communiter ab origine ipsarum accidit, rebelles producunt in hæc inferiora effectus, quibus compositiones istæ inferiores aut penitùs destruuntur & exstirpantur, aut mirificè affliguntur & debilitantur, hocque propter malevolas Planetarum malè se aspicientium influentias, quæ eò sunt praviores, quò pravior est inter Planetas sese aspicientes ille, qui tempore aspectus illius est alio fortior & potentior: Pravos autem Planetas *Saturnum* & *Martem* appellant; quippe qui naturaliter duplas suas proportiones deorsum tendentes in sphæras suis naturis incongruas & contrarias extendunt: Unde corruptam faciunt harmoniam, & potiùs accidentales quàm naturales his inferioribus, ac præsertim viventibus, producunt effectus, ut antea dictum est: namque Planetæ omnes in se boni sunt, sed influentiæ ipsorum, quamvis ipsæ quoque per se bonæ sint, & præsertim horum duorum propter rationes jam allegatas, in corporibus, non aptè ad influentias & naturas eorum recipiendas, dispositis, malos operantur effectus, ita sanè, ut non sit culpa in datore, sed in recipiente: Id quod etiam confirmare videtur *Jamblicus* his verbis; *Cœlestia non sunt mala, quamvis hic suscipiantur ut mala; nam vires cœlestium omnes inde bonæ descendunt, in hac autem contrariorum permixtione mutantur; ideóq; qualitas, quæ nocet in terris, alia est præter illam,*

quæ cœlitùs hucusque pervenerat; Cujus quidem ratio Philosophiæ nostræ effectu confirmatur. Nam primum universaliter loquendo, sphæra aquæ accepit influentias *Martis* per consonantiam Diapason, sed recepit illas sphæræ istius naturæ contrarias; Unde invisibiliter pugnat ignis cum aqua, & aqua resistendo præternaturaliter perturbatur: Sic *Saturnus* in eadem proportione suas emittit influentias in ignem, qui in receptione earum similiter tum agit, tum patitur in particularioribus. Videmus quodvis *Saturni* est contentiva & per accidens frequenter obest, quando videlicet à materia frigidiori susci pitur: tunc enim nocet, quia recipitur, ut plurimum per modum congelationis. Similiter cognoscimus, vim *Martis* esse motricem, videmusque ejus influentias obesse, nempe cùm à materia ferventiori recipitur; atque tum ille nocet, quia per æstum recipitur: quæ quidem nocumenta non eveniunt propter pravam influentiarum operationem, sed propter malam materiæ dispositionem. Similiter etiam densitas & raritas materiæ potest in culpa esse: Invenimus etiam aliquando subjecti debilitatem in causa esse, ut radii & influentiæ bonæ malos in eo producant effectus; Fit enim nonnunquam, ut lux *Solis* offendat languidi oculos; & ejus calor ac radii æstivales etiam fortiores & biliosiores lædunt. Sic etiam invenimus, *Mercurii* & *Veneris* influxus exagitare quandoque in aëre flatus & ventos; docetque experientia in biliosa natura cum superfluo humore pituitoso mixta per influentias *Martis* & *Lunæ* malo aspectu, utputa quadrangulo, conjunctione, aut opposito se invicem aspicientium sordida ulcera genita esse, quoniam ignea *Martis* natura cum aquea natura *Lunæ* assiduè ad corruptionem agit, quousque purulenta materia producatur. Similiter ipse *Mars* & *Saturnus* subjecta contraria in uno homine vel animali invenientes afficiunt illud, ut plurimum peste, febre putrida, aut morbis consimilibus, dum alia interim animalia ejusdem speciei propter defectum materiæ Martiali & Saturninæ naturæ contrariæ, recipiant liberè Planetarum istorum influxus absque periculo & citra ullam manifestam alterationem. Ex quibus patet, quamvis omnes influxus cœlestes per se veniant salutares, quod tamen interdùm subjecti perversitas aut debilitas, superiorum naturas nequeat tolerare. Pari quoque ratione in regione Elementari, posteaquam quælibet ejus natura indistincta quondam & perturbata jam in proportiones consonantes esset concordantiarum regulis redacta, obtinuit terra locum ab igne tanquam contrario suo remotiorem; Similiter aqua interposita est inter aërem & terram, ne iterùm contenderent; imò & sphæra æqualitatis spuriæ se interposuit inter frigiditatem aquæ, & aëris caliditatem; atque ita ratione hujus sphæræ mediæ, æqualiter de utrisque participantis, pax retinetur inter has sphæras elementares sibi oppositas, uti superiùs dictum est. Ubi igitur istiusmodi paris vincula in corporibus simplicioribus rumpuntur, ibi videmus in elementis, litis & discordiæ effectus; Verbi gratiâ, si ignis aquæ misceatur, tonitrua & fulgura causantur; si ignis aëri in proportione nimia, coruscationes, Cometæ & cætera meteora ignita oriuntur; Si frigiditas terræ aëri, nives & grandines in aëre coguntur ac colliguntur; si aqua aëri, nebulæ & nubes: Atque ita consonantiarum imò & ipsorum tonorum fit nonnunquam confusio; quæ omnia accidentia in infimam mundi regionem morbos corporum simpliciorum seu elementorum producunt. Porrò etiam in corporibus compositis oritur nonnunquam lis magna, corpori exitialis, quæ fit aut propter violationem ligamentorum elementarium in composito contentorum, aut propter inæqualitatem proportionis unius elementi ad aliud, de quibus hoc loco latiùs disceptare, nostri non est propositi, siquidem illud ob spatiosum illius subjecti campum magis esset tædiosum, quàm huic nostro discursui Musico conveniens: Concludimus itaq; nostram hanc Musicam mundanam hoc axiomate: *Tonat Sol Diapason suum ad generationem, & tonat terra suum ad corruptionem.*

LIBER

LIBER QUARTUS.

De creaturis cœli Empyrei.

Contenta hujus libri.

- In *creaturis primi diei* duo considerantur, scilicet eorum
  - *Differentia*, quâ sunt
    - *Boni*, circa quos not: eorum
      - *Appellationes*,
      - *Divisio* in tres Hierarchias, scilicet in
        - *Epiphaniã* seu superiorem, cujus chori sunt: *Seraphin*, *Cherubin*, *Throni*,
        - *Epiphonomiam* seu mediã, cujus chori sunt: *Dominationes*, *Virtutes*, *Potestates*,
        - *Ephioniam* seu infimam cujus chori sunt: *Principatus*, *Archangeli*, *Angeli*.

        (de quibus cap. 3. & 4.)
      - *Locus*, de quo cap. 3.
    - *Dæmones*, qui sunt *Angeli*
      - *Mali*, circa quos not. eorum
        - *Appellationes*, de quibus cap. 1. & 5.
        - *Divisio*
          - secundùm *Theologos* in novem gradus seu classes,
          - secundùm *Psellum* in sex genera,

          (de quibus cap. 6.)
        - *Rebellio*, & *ejectio ex cœlo Empyreo*, de quo cap. 5.
        - *Corpora*, *passiones*, & *proprietates*, de quibus cap. 6.
        - *Sedes exilii*, de qua cap. 7.
    - *Anima* in qua observ.
      - *Essentia* atq; circa hanc
        - Variæ *Philosophorum opiniones*, de quibus cap. 8.
        - *Ejus descriptio*, de qua cap. 9.
      - *Differentia*
        - *Generalis*, ut illa anima mundi, de qua cap. 10.
        - *Particularis*, de qua cap. 8.
      - *Immortalitas*, de qua cap. 11.
  - *Compositio* ex
    - *Luce essentialissima* & diviniſſima,
    - *Spiritu subtilissimo* & puriſſimo,

    de qua cap. 2.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00111

CAPUT I.

De ſpiritualium cœli Empyrei creaturarum differentia, tam ſecundùm Philoſophos veteres, quàm Theologiæ Patres.

ÆMONIS vocabulum non pro Diabolo ſolo, ſed pro ſpiritu, ſic vocato ex vocabuli proprietate, ſumitur, quaſi ſciente, intelligente, & ſapiente; qui ideò intelligentiæ nomine audit, quia eſt ſubſtantia intelligens ab omni craſſi & putrefactioni obnoxii corporis mole libera, immortalis, inſenſibilis, cunctis aſſiſtens, & cunctis influens; Dicitur autem aliquando *Angelus*, id eſt, nuntius, quod à DEO mandata ejus hominibus revelare jubetur; Atque ita Dæmonis nomen videtur eſſe vocabulum generale ad omnes creaturas ſpirituales pertinens, ſolâ animâ exceptâ; licèt mihi nonnullos extitiſſe innoteſcat, qui Dæmones ab aliis cœli ſupremi creaturis diſtinxerunt. *Jamblicus* de quatuor ſpirituum cœleſtium ordinibus mentionem faciens, priori videlicet, *Deorum*, ſecundo *Dæmonum*, tertio *Heroum*; & ultimo *animarum*, hos tres poſteriores DEORUM pediſſequos appellavit, eorumque ordinum alterum altero potentiorem eſſe, & ſecundùm ipſorum dignitatem præſtantiores hujus cœli locos ſeu regiones, quas elementa paulò ſuperiùs nominavimus, ſingulos poſſidere demonſtrat, ut in eorum deſcriptionibus & proprietatum differentiis ſatis prolixè declaravit; Atque *idem autor* alibi ſpirituum cœleſtium chorum in octo ſpecies ſeu differentias diſtribuit, nimirum in DEOS, *Archangelos*, *Angelos*, *Dæmones*, *Heroës*, *Principatus*, *Principes & animas*; quamvis *Magorum* traditio has omnes ſpecies præter exteriores, vel potiùs exceptâ noviſſimâ ſub Dæmonis nomine (Dæmonis vocabulum pro ſpiritu ſciente, intelligente & ſapiente accipiens) comprehendere videatur; Unde ſpiritus tam præcœleſtes & cœleſtes, quàm miniſtros identidem inferiores, Dæmones nuncuparunt. Has Dæmonum ſpecies *Theologi* (inter quos *Dionyſium* nomino) in *tres hierarchias* contrahere voluerunt; quarum quamlibet in tres ordines gradu & proprietate differentes, diſtinguebant, quos illi choros appellaverunt: *In ſuperiori* igitur hierarchia, quam *Dionyſius Epiphaniam* vocat, prior ordo eſt *Seraphin*, ſecundus *Cherubin*, & tertius *Throni*; *in media*, ab ipſo *Epiphonomia* nuncupata *Dominationes*, *Virtutes*, *Poteſtates*; *in infima* (ipſi *Ephionia*) *principatus*, *Archangeli*, *& Angeli*. Omnes denique, qui de rebus divinis ſcripſerunt, Dæmones in *bonos* & *malos* dividere conſueverunt: qui boni ſunt, cœleſtes à *Jamblico* vocitantur; qui idem tales beneficos eſſe, & nihil, quàm ipſum bonum conari & operari autumat: Malos Dæmones *Proclus* materiales & terrenos dicit; atque bonos Dæmones animo magis expoſitos eſſe; malos autem & terrenos diligentiſſimâ, quâ poſſumus, cautelâ propellendos. Ut igitur cum priſcis Philoſophis, & Theologis hujus ſeculi neotericis conveniamus, cœleſtes ſeu ſpirituales

tuales creaturas primo die in,& cum cœlo ſpirituali conditas in duas ſpecies diſtribuimus: Hæ autem ſunt *Dæmones* & *animæ:* Dæmones, quos angelos vocant Theologi, in *bonos* iterùm & *malos* ſubordinamus; quos alii *beneficos* & *maleficos*, & *Johannes* in Apocalypſi *Angelos faventes* & *nocentes* nominat: Bonos ipſi in tres hierarchias diſpoſuerunt; Malos autem, quos *Plato* Cacodæmones, angelos deſertores, ſcelerum & impietatis cultores vocat, Luciferum cum ſuis ſociis, quorum infinitæ ſunt legiones, nuncupaverunt: Boni iterùm *lucis*, mali verò *tenebrarum angeli* appellantur. Anima autem infima eſt intelligentiarum ſpecies; quod quidem exinde comprobatur, quia ſeſe naturaliter ſolet cum corporibus inferioribus commiſcere, ut forma eſſentiali queat ea adornare.

CAPUT II.

De Dæmonum & Angelorum compoſitione; Quomodo incorporei dicantur? Argumenta nonnulla Dæmoniorum ſubſtantiarum compoſitionem probantia.

AUGUSTINUS ſuper *Geneſin, Dæmones aërea & ignea dicit animalia:* Per aërea puram materiam ſpiritualem denotat; per ignea verò formam intelligit. *Damaſcenus lib. 2. cap. 3.* Angelos *luces intellectuales* vocat, quas *Pythagoras* ex ſolo igne factas arbitratus fuit, quæ Sole, Luna, cæterisque Stellis lucidiores dicuntur, propterea, quia ex igne tenuiſſimo in ſpiritu ſubtiliſſimo incluſo hæ originem duxerunt; illæ verò ex igne ſpiſſo de aëre vel humiditate ætherea participante ortum acceperunt; quamobrem manifeſtum eſt, Angelos materiæ cœlorum inferiorum nequaquam eſſe participes, ut *libro tertio de anima* habetur, ſed certè ſpiritus formalis, cujus materia reſpectu ſubſtantiæ inferioris tota eſt forma, & quaſi ex unica eſſentia conflata; Unde *Dionyſius* Angelos *Agalmata* vocat, hoc eſt, clariſſima ſpecula, lumen DEI ſuſcipientia, ejusque imaginem repræſentantia, & rerum occulta revelantia, quemadmodum *lib. de divinis nominibus* teſtatur: Quod autem hi ſpiritus gradu, dignitate, & ſplendore à ſe invicem differãt, *Jamblicus* per apparitiones eorum ſacerdotibus hac ratione probare conatur; DEORUM, inquit, *ſpectacula prælucida nobis occurrunt, fulgentia ad ſummum & & ſplendore mirificè dearticulata: Archangeli habent circa ſe & ante & retrò quàm plurimam ignis multitudinem, lumenq; præcedit in ſe diviſum; Angelorum lux eſt fulgida, ſed minor quàm Archangelorum, eſtq; diviſa; Dæmones apparent ac ſi turbidus ignis eſſent; Heroës miſtum lumen ex pluribus habent; Principatus autem lumẽ eſt purius; Principes lumen ex diſſimilibus contrariisq; confuſum poſſident; Animæ ignem reddunt plenum ex multis generationibus & admiſtionibus atque diviſum; quas quidem differentias habent ſecundùm eorum ſitum: nam quò* DEO *propinquiores, eò fulgidiores: quò autem remotiores, eò ſunt obſcuriores.* Ex his igitur colligere licet, Dæmones ex ſubtiliſſimorum cœli ſpiritualis elementorum materia componi, quæ quidem materia reſpectu inferiorum eſt ſimpliciſſima & aërea, ac ex forma divina, à ſplendidiſſima DEI beatitudine promanante; quorum compoſitio, ſi cum creaturis cœlorum inferiorum comparetur, incorporea dicitur; ſed reſpectu ſimplicitatis ſubſtantiæ lucidæ cœli Empyrei, in quo, cum quo, & ex cujus elementis primo die creati ſunt, non aliter quàm plantæ, herbæ earumque ſemina die tertio cum terra, cœlo Empyreo oppoſita, facta fuerunt, pro corpore ex elementis ſpiritualibus conflato

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale 0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00113

habenda erit. Atque hinc est, quod *Augustinus* eos corpora aërea ab initio creationis suæ habuisse asserit; hoc est, ex superiore aëris parte ad agendum idonea, & non ad patiendum formata fuisse; atque hoc idem insuper etiam *Basilius* affirmat: Quid autem Dæmonum compositionem manifestiùs denotare poterit, quàm eorum actiones & passiones: Quod autem agant & patiantur, (*Resolut. Theolog. tract.* 2. *cap.* 2.) quoniam & recipiunt & dant iterum illuminationes, atque actum intelligendi producunt, eumque etiam recipiunt, neminem certè tam crassè cœcutire & hallucinari existimo, qui istud abnuat. Certum est igitur, inesse ipsis aliud, quod agit, aliud autem, quod patitur; nec verò illud, secundùm quod agunt, aliud quàm actus esse poterit, qui forma dicitur; neque etiam illud secundùm quod patiuntur, est quicquam præter potentiam; hæc autem materia appellatur. Quin hîc præcipuè observandum est, compositionem ex materia & forma, pro trium cœlorum diversitate, triplicem pariter respectum habere. Etenim in corporibus inferioribus materia formæ quantitati, & contrarietati subjacet; in corporibus autem cœlestibus formæ quidem & quantitati, sed non contrarietati; in creaturis verò spiritualibus formæ quidem, nullatenus autem quantitati corporali & contrarietati subest. Concludimus igitur Dæmones inter omnes creaturas subtilissimæ esse compositionis, & omnibus fulgentiores ac clariores, quia formali essentia sunt repletiores, & per consequens spiritualiores, nobiliores, & quasi incorporei, semper mobiles, liberi, & immortalitatis, ut ait *Damascenus*, participes. Eorum enim essentia, unde existunt, simpliciissima est, & quasi immaterialis, lucida, pura, distincta, & discreta; eorum virtus, ex qua potestatem habent, libera est, intelligens, amabilis & sempiterna; eorum denique operatio, per quam exercentur, voluntaria est, subita, utilis, & honesta; operantur enim sine retardatione aut impedimento, nobisque omnino absque cessatione inserviunt, ut in *Resolut. Theolog. tract.* 2. *part.* 2. reperitur.

CAPUT. III.

Quomodo angeli in loco esse dicantur?

ALITER DEUM quàm Angelos, atque aliter etiam Angelos, quàm creaturas corporeas in loco esse *in secundo capite primi libri* declaravimus; cùm DEUS tantùm secundùm suam præsentiam hîc & ubique esse dicatur, nempe in cœlo Empyreo, tanquam beato ipsius tabernaculo, & in qualibet mundi, tanquam sui imperii parte; Angeli verò sine corporum assumptione in aliqua mundi parte non præsentialiter tantùm, sed etiam definitivè, & assumptis corporeis substantiis, tum præsentialiter, tum definitivè & circumscriptivè in concava aliqua superficie esse judicantur: Unde *Angeli* secundùm Theologorum resolutionem *formaliter in loco esse dicuntur*, hoc est, per præsentias suas; nec tamen eodem temporis momento ubique esse poterunt; quoniam definitivè in loco esse dicuntur; neque verò necessariò sunt in loco, quia possunt ferri vel nullo existente corpore continente: possunt enim esse extra omnem corpoream naturam. Atque hinc est, quod in loco potentialiter esse perhibentur; habent enim potentiam in corpore aliquo continente existendi, at non in actu, quia nec latera continentis distare faciunt, nec superficiem aliquam continentem in actu efficiunt. Ex his igitur constat Angelos propter suam compositionem quodammodo

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00114

modò esse in loco: Sed hic observandum est; Angelos, quatenus corpora crassiora sibi assumpserunt, in loco esse circumscriptivè; Certum enim est, Angelos tam bonos quàm malos corpora sæpenumero accidentaria cujuslibet speciei induisse; quibus mox iterùm exuebantur; quemadmodum ex variis sacræ Scripturæ locis compertum est, & veneficarum præstigiatorumque apparitionibus comprobatum.

CAPUT IV.

De Dæmonum differentiis, eorumque officiis, tam secundùm Magorum veterum, quàm recentiorum traditionem.

MAGI tria Dæmonum & intelligentiarum genera statuentes (nam alii secundùm ipsos sunt *præcælestes*, alii *cælestes*, & cæteri *rerum inferiorum ministri*) *præcælestes*, mentes vocaverunt, à corpore penitùs sejunctas, & quasi sphæras intellectuales, DEUM unicum, tanquam punctum eorum stabilissimum & centrum colentes; imò eos DEO plenos, & quasi nectare divino inebriatos esse autumant, circaque DEUM solum versari credunt, neque ullam prorsus corporum mundanorum curam suscipere existimant, nec inferiorum administrationi quavis ratione inservire arbitrantur; Concludunt autem, illud eorum officium esse, ut susceptum à DEO lumen inferioribus mox ordinibus infundant, singulisque singula officia distribuant. Atque hæc Dæmonum species est procul dubio illa, quam *Jamblicus* vocat, DEOS DEUM *primum omnibus omnia dantem sequentes*, qui omnibus aliqua largiantur. Est etiam & hæc prima & superior Angelorum Hierarchia ordines *Cherubin*, *Seraphin*, & *Thronos* comprehendens, quorum officium est divinæ prudentiæ ordinem contemplari; Nam prioris ordinis Angeli in DEI bonitatem, secundi in DEI essentiam, tanquam formam, tertii in ejus sapientiam inspiciunt. Hi denique sunt Angeli DEO proximi, quem hymnis continuis & laude sempiterna magnificant, & *pro nostra salute* DEUM *orant*, ut ait *Athanasius*. *Intelligentias cælestes*, Dæmones mundanos appellant Sapientes; quia ultra divinum cultum mundi sphæris accommodantur, & unicuique cœlorum stellarumque præsident; Unde fit, ut in totidē ordines distribuantur, quot in mundo orbes & in orbibus stellæ numerantur: Atque hinc est, quod nonnulli vocantur *Joviales* alii *Saturniales*, &c. Hujusmodi Dæmones *Mercurius Trismegistus in sacro suo sermone* DEOS vocat, qui postquam emicuisset cœlum in septem circulos, in astrorum ideis cum signis eorum conspiciebantur, dicitque dinumeratas esse stellas secundùm eos, qui inhabitant illas, DEOS. Hi autem absque dubio sunt Dæmones illi *Jamblici*, quos ille ministros Deorum appellat, tanquam architectos in opificio mundano, qui ea, quæ in Diis ineffabilia sunt & abscondita, exprimunt. Hi etiam sunt illi Angeli qui in media hierarchia collocantur, tanquam imperium in mediam mundi regionem habentes; Appellantur autem à *Trithemio Abbate*, intelligentiæ secundæ, quæ ordinatione primi intellectus, id est, DEI, æthera & orbes Planetarum dicuntur gubernare. *Dæmones inferioris ordinis* Magi ministros appellant, qui ad ea referuntur, quæ sunt in inferioribus disponenda: Hos *Origenes* invisibiles quasdam virtutes vocat, per quas terrestria quælibet disponuntur, eosque asserit nemini conspicuos & negotia nostra perficere, & itinera dirigere, & præliorum pericula præsentes avertere, & clandestinarum insidiarum exitus prævertere, opta-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00115

optatosque amicis successus præbere, prospera nempe conciliando, adversa autem infringendo: In hac Dæmonum specie *Jamblici* Heroës numerandos judicamus, quorum officia, ut ipse opinatur, circa res terrestres exercentur; Eas enim vivificant, rationem iis tribuunt, animas earum custodiunt, quas etiam ab iisdem solvunt & liberant: Ex quibus intimare præcipuè videtur; Heroës circa animas ut plurimum versari. Infimum autem hoc intelligentiarum genus Theologi in ultima Hierarchia, *Ephionia* dicta, totum posuerunt; Cujus Dæmones sive Angeli tanquam ministri ad inferiora curanda descendunt; Illi autem prioris hujus hierarchiæ ordinis officium publicum esse asseruerunt, Principes scilicet magistratus, provincias & regna curare; Secundi verò ordinis est, sacris interesse, precesque hominum & eorum sacrificia ad DEUM referre; Tertio denique Angelorum ordini id provinciæ mandatur, ut minora quæque appositè disponant; Singuli enim singulis custodes adsunt, & herbis, mineralibus, omnibusque inferioribus virtutes proprias subministrant. Ex prædictis igitur concludimus, sicut cœlorum inferiorum elementa formas essentiasque suas è fonte lucido cœli superioris acceperunt; sic etiam eorum creaturas ex elementis eorum conflatas & compositas ab illius cœli spiritualis creaturis ordinari, dirigi, & conservari: Atque hoc etiam *Augustinus* confirmat, qui rem visibilem apud nos nullam quidem extare prædicat, cui non Angelica potestas præsit, corporaque omnia per rationalem vitæ spiritum regi constanter decernit; cui etiam *Origenes* videtur assentire, qui in commentariis suis non hominibus solummodò, sed & brutis etiam animalibus, plantis, mineralibus, cæterarumque rerum incrementis proprium spiritum assignavit.

CAPUT V.

De malo Angelo Lucifero, de ejus rebellione & superbia contra DEUM, *& de ejectione illius cum sociis ex cœlo Empyreo.*

PRIMO creationis die Lucifer creatus est, sic dictus, quia omnibus Angelis claritate & splendore prælucebat, ut inquit *Gregorius:* Quemadmodum enim primus erat Angelus, reliquos omnes creatione præcedens, sic excellenti lucis qualitate inter omnes longè eminebat. Atque hinc evenit, *Augustino lib. de quæst. vet. Testament.* astipulante, quod ille elevatione sua occœcatus DEO similis fieri gestiverit, id est, ut omnibus præesset & prædominaretur: Unde *Esai.* 14. in persona Luciferi: *Ascendam in cælum & ero similis Altissimo:* Hæc autem *Luciferi malitia*, quæ secundùm *Scotum, incepit ab amore sui, & consummata est in odio* DEI, quod perquàm maximum erat peccatum, triplicem à Theologis statum habere determinatur; *Initium, incrementum, complementum: Initium* à præsumptione habuit; quamprimum enim pulchritudinem suam contemplatus fuit, statim præsumpsit: *Incrementum* autem in ambitione cepit; Etenim cùm priùs præsumpsisset, illud insuper, quod supra se omninò fuit, & quod obtinere minimè potuit, ambitiosâ quadam evectus aurâ appetivit: *Complementum* ejus in pernitiosissimis odii invidiæque affectibus terminabatur; Etenim cùm illum teterrima ambitio flagrantissimo divini imperii desiderio titillasset, & verò ipse, impossibile esse perspiceret, ut conatibus ullis illud assequeretur,

queretur, abominandâ ſubinde invidiâ in DEUM optimum fuit accenſus: Unde Angelus ille propter horrendam iſtam ſuperbiam cum cæteris inferioris ordinis, qui ejuſdem Theomachiæ impios ſeſe commilitones exhibuerunt, è cœlo Empyreo ejuſque beatiſſima lucis ſede per bonos Angelos meritiſſimo fuit præcipitatus: Deorſum verò & ipſe & conſortes ejus præcipitati ceciderunt, & in aëre tenebroſo ſeu umbra horrenda & opaca, quæ deorſum obliquo motu ſubterlabebatur, incluſi fuerunt & incarcerati, ne minimâ quidem ſpei ſcintillâ recuperandi prioris ſtatus ſuperſtite, ita ut Lucifer, ab eximia luce & ſplendore ſuo ſic dictus, per nimiam ſuam ſuperbiam ex fulgore angelico, in Diabolicam obſcuritatem ceciderit, ab amoris ſede in omnium odium & invidiam tranſmigraverit, ex ſummo proſperitatis cacumine in infimam infelicitatis & miſeriæ abyſſum devolverit, ut ait Gregorius; Poſtea igitur quàm iſto modo cecidiſſet, non Lucifer ulteriùs, ſed ἀπὸ τῦ διαβάλλειν, id eſt, dejicere, Diabolus, quaſi ob ſuperbiæ ſuæ gravitatem deorſum dejectus, appellatur. Atque hoc etiam nomine reliqui tam præclari Dynaſtę milites eâdem proditionis macùlâ inquinati inſigniuntur. Sed non abs re erit, ſi cum Theologis obſervemus, triplicem eſſe ordinem inter Luciferi peccatum, & reliquorum, qui cum ipſo ceciderunt, Angelorum. Primus eſt in *gradu gravitatis*; peccatum enim in eo gravius eſt; Unde fit, ut ipſe ad centrum ceciderit, multò nimirùm reliquis profundiùs, & è Lucifero Lucifugus factus ſit: Secundus eſt *ordo occaſionis*, quia aliis viam & occaſionem peccandi præbuit; Tertius eſt *ordo durationis*; Lucifer enim primò præſumpſit & aliis quibuſdam Angelis animi ſui ſententiam aperuit: quorum ſanè quidam horrendæ nequitiæ opem ſuppeditarunt, alii à tanto facinore abhorrentes DEO, ut decuit, adhæſerunt. Hinc potentiſſimus omnium creator innocentes Angelos in cœlo retinuit, lucidiſſimâ gloriâ coruſcantes, proditores verò è regno ſuo deturbavit, perpetuis tenebris obvallandos. Quin etiam his Angelis, ſecundùm peccati eorum naturam ſedes exilii ſive lenior, ſive gravior conſtituitur; Etenim nonnulli propinquiores ſunt cœlo Empyreo, nempe *Ignei* & *Aërei*; alii verò remotiores nimirùm *Aquei* & *Terreſtres*, quippe qui cœli lucem quàm maximè fugiunt, quod ipſius præſentiâ debilitantur; Unde *Lucifugi* à *Marco* dicuntur, ſicut infrà demonſtrabimus; Poſtquam igitur à cœli Empyrei facie in cœlum infimum Lucifer cum ſuis ſociis dejectus eſt, ab eo tempore certè dicitur aliquando criminator ſeu *accuſator*, quia bonos falſis calumniationibus vellicavit: Unde *Apocalyp. 12. Projectus eſt accuſator*; aliquando *Draconis* & *Serpentis* nomine ob virulentam ſuam aſtutiam appellatur; *Leoni* etiam propter audacem violentiam comparatur: Unde Petrus? primo & ultimo, *Tanquam leo rugiens*, &c. Et, quia pertinax & radicatus in ſua eſt nequitia, *Aper etiam quandoque nominatur, ut Eſai. 25.* Vocatur quoque *Coluber*, utpote, qui ſub tenebris deliteſcit: *Auguſtinus ſuper Geneſin lib. 8.* ipſum cum *Platone Cacodæmonis* nomine veluti ſtigmate notat: Atqui *Plato* omnes Dæmones ſubterraneos & tenebroſos, Angelos defertores, Dæmones malos, & denique Spiritus nequam appellitat; quia ultrò mirifico quodam nocendi ſtudio ducuntur, ut *in cap. ſequente* declarabimus.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00117

CAPUT VI.

De malorum Dæmonum corporibus, passionibus, proprietatibus & generibus.

August. super Genes.

NECESSE est, ut Dæmones hi secundùm loci naturam, quò proscribuntur, corpora aut crassiora aut tenuiora accidentaliter induant; nam Ignei subtiliores sunt Aëreis, & hi Aqueis, atque illi denuò Terrestribus; quamvis ejusdem cum *Augustino* sim sententiæ, omnes Angelos in initio creationis suæ corpora aërea habuisse; Atque hoc idem quoque *Psellus* videtur confirmare, qui bonorum Angelorum corpora quasi immaterialia esse dicit, illa verò Dæmonum malorum quodammodò esse compacta è materia asserit, & sicut umbrarum corpora; quæ etiam passionibus subjici, gladii ictu resecari & dividi, in divisione ejusmodi dolere, igne denique exuri, & in conspicuos verti cineres, variis in libello suo exemplis comprobavit: Procul dubio enim, si aërea solummodò corpora habuissent, necesse foret, ut passionibus omninò subjicerentur, non aliter, quàm ipsum aërem, si cubi percutiatur, & subitò recedere, & strepitum edere, & ictu dividi, assidua docet experientia; Hujusmodi verò passionibus nequaquam cedere, vel locum dare potuerunt, respectu primæ suæ compositionis, quæ eadem erat cum Angelorum substantia, quam quidem è spiritualibus cœli Empyrei elementis paulò superiùs conflari diximus; sed propter elementorum corruptibilium & materialium participationem, cum quibus secundùm peccati sui gravitatem commixti sunt, & plus minúsve onerati; Quod etiam ex variis corporum Dæmoniorum descriptionibus *Orpheus* luculenter satis comprobat; quorum certè illa Dæmonum Terrenorum nobis conspicua magis, sensibusque nostris magis obvia & occurrentia esse affirmat; de quibus etiam *Agricola in lib. de animalib subterran.* mentionem fecit. Horum Dæmonum naturæ & proprietates DEO optimo, illiúsque creaturis prorsus quàm fieri potest, adversissimæ existunt: Nam cùm divinam Majestatem incassùm Diaboli tentavissent, huc statum malitiosas cogitationes intenderunt, ut, quoniam ipsi nequirent, saltem præstantissimis ipsius, & divina imagine præditis creaturis insidias nefandas struerent. Homines enim quietos & insontes divexant, iis damnum, miseriam, detrimentum inferunt, &, nisi tanta eorum audacia & malitia à bonis Angelis refrænaretur, ad unum omnes implacabilem eorum tyrannidem quotidie persentiscerent; quoniam, ut ait *Porphyrius*, nullum est malum, quod non audeant perpetrare; mores enim malesanos & omninò violentos habent; Quin etiam illud non rarò accidit, ut eorum malitia ex divina permissione in impiis hominibus plectendis exerceatur; Unde *Platonici* Dæmones tenebrosos, scelerum & impietatis ultores (ad divinæ justitiæ ordinationem respicientes) appellaverunt. Hîc autem misericors & divinissima DEI bonitas se nobis offert consideranda: Quid enim Dæmonum horum catervâ crudelius? quid acutius, & ad quælibet mala ingeniosius? Nam secundùm *Isidorum* res alias speciei subtilitate cognoscunt, alias duratione temporis, & experientiâ intelligunt, alias revelatione à bonis Angelis percipiunt, hominumque damna & infelicitatem avidissimè concupiscũt; Sed ecce tamẽ suis viribus nullum vincunt, neminem prosternunt, tantũ fucatis quibusdam & dolosis persuasionibus animos hominũ seducẽtes, ut testatur *Gregorius lib.* 32. Quandoq; igitur mentes humanas desidiâ consopiunt, aliquando quietẽ eorum vehemẽter perturbant, vel elementa violẽter exagitãdo, aut tẽpestates

ſtates,tonitrua,pluvias,ventos,coruſcationes & reliqua ejus generis exuſcitando,aut turgidos maris fluctus promovendo,aut fructus humano uſui neceſſarios deſtruendo,& infinita hujuſmodi nocumenta honeſtis hominum deſideriis objiciendo. Horum itaque Dæmonum legiones complures numerantur, qui juxta ſtellarum & elementorum nomina,& mūdi plagas diſtinguuntur,quorum alii potentiores ſunt, alii eorum autoritati ſubduntur; Nam quidam ſecundùm *Magos*,à Regibus & Principibus gubernantur: Atqui ſecundùm Theologorum ſcholam,mali Dæmones in gradus ſeu *claſſes novem* diſtribuuntur; non aliter,quàm boni ſupra in tres hierarchias,quæ novem ordines comprehendunt, dividuntur: In primo gradu ſunt illi,qui DEI nomen uſurpantes,divino cultu adorari volunt,ſacrificia & conſimiles ceremonias efflagitantes; Dicuntur autem *Pſeudothei*,id eſt,falſi Dii;E quorum numero Dæmon iſte erat,qui Chriſtum ad ſui adorationem in ſublimi pinnaculi apice importuniùs pertentavit;& quidem etiam iſtiuſmodi Dæmones ab *Indis* hodie pro Diis habentur,quos variis ſuffiminibus & innumeris ſacrificiis adorant: Horum autem Princeps nominatur *Beelzebub*. Gradum ſecundum conſtituunt *Spiritus mendaciorum*, falſa Prophetis vaticinia ſuggerentes;Atque horum Princeps eſt *Python*;unde *Apollo Pythius*, & mulier *Pythia* apud *Samuelem* dicitur, quæ *Pythonem* in ventre habuit: Hoc Dæmonum genus ſeſe oraculis immiſcet,& divinationibus ſeu prædictionibus incertis dubiisque fucum generi humano facit. Sub tertio gradu illi Dæmones continentur,qui ob impietatem ſuam *vaſa iniquitatis*, vaſa iræ,mortis,furoris,interfectionis & interitus dicuntur: Hi malorum ſunt inventores,qualis erat *Theutus* Dæmon iſte apud *Platonem*, qui ludos & aleam docuit; Princeps autem horum eſt *Belial*,id eſt, inobediens & Apoſtata, de quo Corinth. 2. & 6. In quarta claſſe ſunt *ultores ſcelerum*,quibus Princeps eſt *Aſmodeus*, videlicet judicium faciens. Sub quinta ſerie *Præſtigiatores* collocantur;qui miracula videntur operari: Hi,ut plurimum maleficis & Cacomagis inſerviunt, ut populum imaginariis apparitionibus ſeu præſtigiis decipiant; Princeps eorum *Satan* eſt,qui,ut in *Apocalypſi* ſcriptum eſt,univerſum orbem ſeducit,faciens ſigna magna. Sexti loci Dæmones illi ſunt,*qui tonitruis,fulminibus fulgurique immiſcentur*, aërem peſtilentiâ inficientes, aliaque mala aërea inferentes; inter quos etiam quatuor illi Angeli recenſentur,qui ventos regunt à quatuor orbis angulis perflantes; Horum princeps eſt *Meririm*,id eſt,Spiritus æſtuans,Dæmon furens in Meridie,quē *Paulus ad Epheſios* principem poteſtatis aëris hujus vocat,& Spiritum,qui in filios diffidentiæ operatur. Septimo *Furiæ* computantur, malorum ſeminatrices,diſcordiæ,belli,ruinæque matres;& earum princeps eſt *Abadon*,hoceſt,exterminās & vaſtans. Octavam manſionem *criminatores* & calumniatores poſſident;quorū princeps dicitur *Aſtaroth*,qui peccata noſtra lætabundus & pernix coram DEO exaggerat & inculcat. Ultimum locum *Tentatores* ſive inſidiatores complent,qui ſingulis hominibus ſinguli adſunt,& *Geniorum* nomen ſortiti ſunt; è quibus ille *Bruti Genius* fuit,qui illum ad prælium iſtud ſollicitavit,in quo ultimum ſpiritum expiravit; Princeps autem horum *Mammon* nuncupatur. *Marcus* verò *Pſellum* allocutus ſex tantùm Dæmonum genera conſtituit; quorum *primum Lehireon*, id eſt, igneum vocat,quod circa ſublimiorem aëris partem pervagatur: *Secundum* in aëre nobis propinquo oberrat,quod ideò ſpecialiter aëreū dixit; *Tertium* terrenum eſt,quod plurimum circa terram verſatur,terrenisque rationibus ac machinis omnibus adverſatur: *Quartum* Aquatile & marinum,quod libenter lacus, fluvios,& paludes frequentat,multosque aquis obruit & peſſundat,ac terribiles in mari fluctus & tempeſtates excitans,navigia viris onuſta funditùs ſubmergit: *Quintum* genus,cùm ſub terra deliteſcat,ſubterraneum appellatur; Hoc in puteis cavernisque profundis mineralium foſſores lethaliter aggreditur, terræ

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00119

hiatus efficit, fundamenta ejus concutit, & ventos flammivomos exuscitat: *Sextum* & ultimum genus est Lucifugum, imperscrutabile, & penitùs tenebrosum, res omnes passionibus frigidis violenter perdens. Hæc verò omnia Dæmonum genera tam pravè affecta esse ajebat, ut DEUM & Angelos fatali penitùs odio persequantur, & generi humano perpetua hostilitate adversentur; licèt non æqualis odii rabies omnes exagitet: Aquatile enim, Lucifugum, atque etiam subterraneum summoperè præ cæteris malefica videntur & pernitiosa. Huc enim atque illuc spiritus isti in morem ferarum sylvestrium palantes, quem devorent rapaciùs investigant, in hominum pernitiē velociſſimè ruentes; Sic etiam Aquatiles in aquis errantes suffocant, & homines morbo comitiali ac dementia affligunt: Aërei mentes humanas decipiunt, & perturbationibus turpissimis pernitiosiſſimisque distrahunt; Quæ quidem *Marci* sententia, partim ex nonnullis sacræ Scripturæ locis, partim scriptorum tam veterum quàm recentiorum autoritate & exemplis, firmari videtur & stabiliri.

CAPUT VII.

Quam cœli inferioris plagam Lucifer cum Angelis suis ut plurimum frequentet?

DIABOLUS rebellionis Princeps, olim *Lucifer*, nunc verò *Lucifugus* dictus, cum legionibus suis sibi peccati gravitate proximis in Septentrionalibus terræ partibus magis versatur, ut cum sacra Scriptura conveniamus, quâ Satanam in ea mundi parte sedem suam tenere docemur; quod etiam tum ratione manifesta, tum vivis exemplis confirmare minimè hercle difficile fuerit. Nam si extremæ illius partis naturam exactè consideremus, cum Dæmonum Lucifugorum dispositione optimè situm ejus videbimus convenire: *Olaus* enim *Magnus* Biarmiæ regionem ait, Septentrionalem polum Arcticum pro Zenith suo; pro horizonte Æquinoctialem habere: Dicit porrò exterioribus ejus partibus (illis nempe, quæ Tropicum Cancri spectant) diem unicum duntaxat naturalem in anno solari illucere: Illis namque annus in duas partes æquales dividitur; in diem nimirùm unicum artificialem, deinde etiam in unicam noctem: Dies, Sole in Arietem ingrediente, emergit; nox autem, eodem à Libra egrediente, incipit: In partibus verò hujus à Tropico remotioribus, magisque sub Polo, & ultra eum positis, pars quædam terræ immensa reperitur, ubi nunquam Sol radios suos ejaculatur, sed quæ perpetua tenebrarum caligine obfuscatur: quod idem *Freigius* etiam vult in *Geographia* sua, qui partem Zonæ frigidæ polo viciniorem, neque illustrari unquam, neque calefieri, sed frigore & caligine horrere & rigere asserit: Hinc igitur ratione manifesta demonstratur, Dæmones istos Lucifugos hanc terræ plagam majore voluptate delinire, quoniam ipsi naturaliter lucis præsentiam, tanquam DEI imaginem, odio habentes, ut evitent ipsam, in loca ejusmodi tenebrosa recedunt. Atque hoc veterum ceremoniæ videntur confirmare, quibus in more fuit positum, ut lucernæ prægrandes cum oleo ad lucem sufficiente juxta defunctorum cadavera apponerentur, quò Dæmones ejusmodi Cacomagis inservientes, eximio lucis fulgore deterriti à solita eorū laniena reprimerētur; At verò in hoc loco cùm lucis absentiā semper inveniāt, mirum est, quàm catervatim ibi conglomerentur; quod, cùm à DEO altissimo ita ordinatū sit, nulla ratione potest evitari. Quin etiā hîc Dæmonūhorum miseria, &

Apulejus lib. 2 metamorphoseōn.

& ſumma infelicitas obſervari poterit; qui, etſi in creatione ſua, ex ſubſtantia aërea igneaque conflati eſſent, poſtea tamen, quàm flagitia horrenda perpetraſſent, anima eorum ignea vapore quaſi caliginoſo & frigidiſſimo ſuffocabatur; corpora aërea ſiccitate terreâ congelabantur, & humiditatis ſuæ ſpiritualis libertate privabantur: quare omnimodò actionibus contrariis affliguntur, puniuntur, & in Gehennæ quaſi perpetua voragine cruciantur. Exempla verò, quæ Dæmonum horum frequentiam in prædictis locis probant, quamplurima nobis autores ſuppeditant: Inter quos *Olaus Magnus* in *Biarmiæ* partibus exterioribus, præcipuè in *Suecia*; & ſimiliter quoque, licèt non adeò frequenter, in *Dania*, *Finnia*, *Iſlandia* lares ſeu larvas nocturno tempore tripudiare; lemures ſub forma beſtiarum apparere, manes gentium incolas terrefacere prædicavit: Fauni quoque & Satyri, & Panes, & Striges, ac infinitæ hujuſmodi Dæmonum ſpecies noctis tempeſtate viſibiliter obambulantes, graviſſimum indigenis terrorem incutiunt. Præterea pars ferè quælibet harum nationum veneficis in mirificas ſeſe formas transformantibus abundat, & Cacomagis, qui intimam cum his Dæmonibus familiaritatem habent, ubique repletur; ut Scriptores de regionibus Septentrionalibus prodiderunt. Nec verò minùs pernitioſis ſpectris plaga oppoſiti poli ſcatet, cùm tenebris etiam ut plurimum circumducatur. Sed tamen hoc Dæmonum genus uno gradu ab illo polum borealem inhabitante diſcrepat. Hi enim luci & calori aliquantò familiarius ſeſe, quàm Boreales illi exponunt; Imò libenter aliquando ſolares radios intuẽtur, nõ quod eos ament, (lucem enim pernicioſiſſimè oderunt) ſed ut gelidi eorum artus grato calore parumper reficiantur; quæ ipſis libertas ſuper Lucifugos permiſſa fuit, quia non adeò graviter atque illi deliquerunt. Hæc autem ſpecies igneum quendam fulgorem tenebroſitate quaſi præfocatum in ſe occultè continet; nec verò ita frigore & ſiccitate terreſtri compoſitionis eorum partes contrahuntur & conſtringuntur, quemadmodum iſtis Lucifugis accidit; quod ſcilicet æſtuoſi ſunt propter internum ignem frigiditatis operationes nonnihil retundẽtem: Atque hic ſulphureus eorum fulgor occultatus tenebroſos & liquidos ſubſtantiæ ipſorum vapores impedit, quominùs congelentur. Divina igitur voluntas, ſecundùm peccati eorum gradum, leviorem iis pœnam infligere volens, hunc ſecundum peſſimorum Dæmonum ordinem in hanc mundi partem exulem protruſit, ubi cœlum nec adeò pertinaciter ſævit frigore, nec ſiccitate terreſtri res heterogeneæ ita facilè congregantur, propter Solis in perigæo ſuo exiſtentis propinquitatem, qui illic mundi centro magis appropinquat, quemadmodum in hujus oppoſito, in *Auge* ſua nempe, elevatur, & longiùs, ſecundùm Aſtronomos, à terra diſtat: Hinc in Septentrionali plaga nives indiſſolubiles & glacies perpetuæ, nomen illius partis mari tribuentes, ac violenti & terreſtres flatus ſpiritu ſuo congelativo, grandinem, pruinam, nivem glaciemque inducentes; quæ omnia ſæpenumero accidit Spirituum Lucifugorum halitu in magna hominum beluarumque detrimenta excitari: Atq; hæ quidem veriſſimæ ſunt Satanæ hujus plagæ Principis mirabiles operationes. Cætera, quæ Cacomagis ipſius mirabilia videntur, pro fictis & phantaſticis imaginationibus ſunt habenda, & pro Diabolicis illuſionibus fortiter explodenda. Altera verò pars nive non ita abundans, nec glacie tantopere obdurata (unde maria ejus quâlibet anni tempeſtate ſulcãtur,) etſi pari cum ſede oppoſita tenebrarum velo obducatur, ubique tamen flammas & ignea meteora eructat; Unde *Terra del fuogo* à Coſmographis appellatur. Hujus igitur plagæ Dæmones frequentiùs, quàm illi Boreales, tonitrua ſolent excitare: Unde Princeps eorum *Meririm* vocatur, id eſt, Dæmon Meridianus, Spiritus æſtuans, Dæmon furens in meridie: Hunc Paulus ad Epheſios Principem poteſtatis aëris vocat; Regit quoque ventum Auſtralem; Cujus legiones, ut te-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00121

ſtatur *Cornelius Agrippa*, tonitruis, fulminibus, & fulguribus ſeſe immiſcent, ut ſuprà dictum eſt; Unde fit, ut hujuſmodi tempeſtates in illis partibus crebriores ſęviant; quinetiam & aërem pravis vaporibus inficiunt, peſtilentia, ægritudinibúsque aliis Epidemicis populum corripientes: Sed de his alibi copioſiùs diſcurremus. Sunt quoque & intermediæ Dæmonum legiones, qui plus minúsve de natura duorum extremorum participant. Nam Dæmones inter Tropicum Cancri & circulum polarem in infinitis propè locis reperiuntur, in locis frigidioribus & montium cavernis deliteſcentes: Inter hos locos montes *Alpini*, *Apennini* & *Pyrenæi* multò repletiores judicantur: quod inde clariùs eluceſcit, quia tanta illic incantatorum & veneficarum multitudo invenitur. Memini enim, me ex quodam bonæ fidei in *Helvetia ſuperiori* audiviſſe, omnem totius parochiæ catervam, tam viros, quàm fœminas, unico tantùm miniſtro excepto, Cacomagiæ reos compertos, & jure Chriſtiano morte mulctatos fuiſſe. Hi autem Dæmones ſunt quaſi ex Lucifugorum genere, & naturæ frigidiſſimæ, ut ex confeſſione mulieris cujuſdam è prædicto vico judices iſtius loci recordantur; quippe quę faſſa eſt, ſe cum loci illius Dæmone coiviſſe, atque in actu ejus frigiditatem prorſus intolerabilem perſenſiſſe. Sic etiam Dæmones intermedii ultra æquatorem verſus polum Antarcticum habitantes plus minúsve de natura ſpirituum meridionaliū participant, niſi quòd, quantò tropico Capricorni & Æquinoctiali ſunt viciniores, tantò calidiores & æſtuoſiores ſunt æſtimandi; Unde quotidie ferè coruſcationes, tonitrua & fulgura iis percipiuntur, qui illas partes æſtate ſolent præterire: Inter hos etiam nonnulli ſunt *Pſeudothei*; è quorum numero eſt Dæmon ille, quem *Madagaſcari* præ timore cultu divino honorant: Hujuſmodi quoque Diabolo ſacrificia & preces offerunt *Chinenſes*, ut referunt peregrinatores, qui cum illis nationibus commercium habuerunt.

CAPUT VIII.

De animæ variis appellationibus, & incertis Philoſophorum veterum opinionibus de ejus eſſentia.

INFIMA ſpiritualium creaturarum ſpecies *Anima* dicitur, quatenus vitam omnibus tribuit; Unde Gentilium nonnulli ventum eam & ſpiritum vocarunt; Dicitur etiam animus, quatenus voluntatem aliquam habet; Ratio, quatenus directè judicat; Spiritus itidem, ſpirationis reſpectu; Senſus denique, dum ſentit, ut teſtatur *Iſidorus lib.* 15. *cap.* 14. Sed ut pleniùs ab omnibus intelligatur, quid ſit hæc ultima intelligentiarum ſpecies, quoniam veteres tum *Græci*, tum *Arabes*, tum *Latini Philoſophi*, qui in ejus naturæ exploratione ſudaverunt, non tam certas quàm diverſas & nutantes de ipſa ſententias protulerunt, idcircò eorum opiniones hoc in loco primùm explicare operæpretium exiſtimamus. Alii enim huc, nonnulli illuc, & omnes in diverſas ſententias diſtracti varium de ea judicium protulerunt. *Plato* igitur definit animam eſſe eſſentiam in ſe viventem; *Ariſtoteles* actum corporis Phyſici organici, vitam habentis in potentia; *Zeno* numerum ſeipſum moventem; *Xenocrates* numerum in ſeipſo moventem; *Ariſtoxenus* numeri principium; *Pythagoras* harmoniam & melodiæ concordiam, cum quo *Dinarchus*, principium quatuor elementorū, afferens corpori, cum quo jungitur, pulcherrimum eorum temperamentum & harmoniam; *Hipparchus* ignem ſeu vim igneam; *Heraclitus Ponticus* lucem; *Alius* ejuſdem nominis ſubſtantiæ ſtellæ

læ cujuſdam ſcintillam; *Poſſidonius* ideam vocat, quatenus eſt forma ſpeciei animatæ; *Aſclepiades* eam quaſi chordam quandam fingit, præſtantem quinque ſenſibus functionum ſuarum expediendarum facultatem; *Hippocrates* eam ſpiritum ſubtilem arbitratur, per univerſos corporis meatus diſperſum; *Democrates* incertum ſubtilem ſpiritum cenſet, ex minutiſſimis individuisque corpuſculis, quæ atomos vocat, in ſe concurrentibus & cohærentibus: *Tertullianus* & *Avicenna* animam ita ab anima naſci autumant, ut corpus à ſperma te procreatur, eamque ita multiplicari, ut lux multarum candelarum ab uno lumine accenditur; *Thales Mileſius* eam virtutem motivam cujuſque rei appellat; atque hinc illa ejus opinio derivatur, magnetem ideò animatum eſſe, quod ferri laminas ad ſe trahat; *Alcmeones* eam corporibus cœleſtibus comparavit, quoniam res eſt mobiliſſima, imò ſemper mobilis; ex qua ejus diſpoſitione æternitatem ejus facilimè, ait, poſſe diſcerni; *Parmenides* hanc ex terra & igne factam eſſe vult; *Epicurus* ex igne & aëre; *Empedocles*, & *Ericrates* rem in corpore maximè valentem dicunt; *Alii* denique eam cerebrum, *alii* ſanguinem, ut *Critia*, ſentiunt; *alii* vaporem & humorem credunt; *quidam* eam ſubſtantiam eſſe, omnino inficias eunt. Horum autem veterum Philoſophorum aſſertiones, licèt magna ex parte graviſſimè inter ſe diſcrepare videantur, alias tamen aliis veritati propiùs accedere, imò etiam nonnullas cum ipſa veritate conſentire ex infrà ſcriptis manifeſtè declarabimus.

CAPUT IX.

Anima quid? & de ejus proprietatibus.

SECUNDÙM *Auguſtini, Damaſceni, Iſidori, Bernardi, Remigii Calcidii, Philoſophorúmque* ferè omnium, tam Gentilium, quàm Chriſtianorum ſententias, animæ naturam & diſpoſitionem duplici modo explicari colligimus; aut ſcilicet per ſe, hoc eſt, à corpore ſeparata conſideratur, aut quatenus corpori conjungitur, illudque informat. Ut igitur in ſua propria & libera diſpoſitione accipitur, deſcribitur: I. Eſſe *lux* quædam *divina* ad primi exemplaris, hoc eſt, ad lucis increatæ imaginem condita, & pulchritudine quaſi angelicâ ornata. II. *Subſtantia ſpiritualis*, à divinis fontibus emanans, ſimplex, indiſſolubilis, immortalis, libera, incorporea, & inviſibilis, quantitate, figurâ, pondere, & colore carens. III. *Intellectus rationalis*. IV. *Spiritus intellectualis*, rationis particeps, ſemper movens & ad beatitudinem per ſe tendens. V. *Mens* denique *divina*, omnia intelligens, omnibuſque ſe aſſimilans. Et in hac quidem deſcriptione proprietates ejus ad amuſſim delineantur. Harum *una* eſt, cognitionem illuminare: Unde *in reſolut. Theolog. tract. 2. part. 2. por. 3. quæſt. 2.* intellectus lux & ratio cognoſcendi dicitur, quoniam cognitionis principium eſt activum: *Altera* eſt Microcoſmum ad DEUM ſuâ præſentiâ reducere, ut *primo Geneſeos* habetur; Unde animam lucem ad lucis increatæ imaginem creatam definivimus: *Tertia* ejus proprietas eſt, ut, cùm ſubſtantia ſit puriſſima, ſimpliciſſima, ſpiritualiſſima, inviſibilis, & incorporea, communicationem cum intelligentiis habeat, &, ut cum *Jamblico* loquar, per harmonias eſſentiæ & actionum ſuarum nonnunquam ſe divinis conciliet: *Quarta* eſt, quod, dum corpori includitur, mori illud nunquam permittit; quia eſt ipſa vita, nec unquam mortis violentiâ perimitur; (quemadmodum optimè loquitur *Porphyrius.*) Unde eam cum Sapientibus immortalem & indiſſolubilem nominamus: Sed & *aliâ* inſuper *proprietate* inſignitur,

Agrippa lib. 3. c. 37.

Damaſcen. homil. & Bernard.

Damaſcen. ibid. Senec. Auguſtin.

tur, ut scilicet sui semper reminiscatur, & nunquam sese nõ intelligat. Nihil enim tam novit, quàm id, quod sibi prẽstò est, nec quicquã mẽti magis prẽstò est, quàm ipsa sibi; ut testatur *Aurel. lib.* 10. & 14 c. 10. Atq; hinc est, ꝙ eam intellectum rationalem & spiritũ intellectualẽ esse definivimus, quia omnia à mente intelliguntur; quæ ab *Augustino*, quia rebus cũctis se assimilat, omniũ dicitur similitudo, *lib. de Anim. & spir.* vel quia rerum omnium similitudines in se retinet, quas intelligere intendit; cùm omnis cognitio per viam assimilationis sit: Unde per suam essentiam terræ; per imaginationem, aquæ; per rationem, aëri; per intellectum firmamento assimilatur: *Sexta* ejus proprietas sequitur, quæ est, secundùm *Bernardum*, ut sit rationis socia: *Septima* est, ut per se ad beatitudinem tendat, quam *Porphyrius* ipsam vitam divinam appellat; cujus rei contemplatio contemplatorem cum eo, quod contemplatur, in unum conflat, ut videre est apud prędictum autorem; hinc est, quod animam humanam beatitudinis participem, heredemque salvationis *Bernardus* vocavit: *Nona* & ultima ejus proprietas, quam ex prædicta definitione observavimus, est, ut semper & indè sinenter moveatur; Quare formam esse vivacissimam, actumque primarium certum est; Unde à *Platone* in *Phædra* numerus seipsum movens vocatur, & à *Xenocrate* numerus in seipso agens; movetur enim anima in suo spiritu. Ex his igitur manifestè apparet, primam prædictarum proprietatem cum *Hipparchi, utriusque Heracliti* & *Epicuri* opinionibus concurrere: Per tertiam *Platonis* sapientia & *Alcmeonis* profunditas clarissimè elucent: Cum nona denique *Thaletis Milesii, Aristoxeni* & *Xenocratis* sententiæ conveniunt.

Porrò, quatenus anima corpori conjungitur, eatenus etiam eam bifariam descripsimus; aut respectu solius Microcosmi, vel quatenus ad bestias & vegetabilia refertur: Ut autem cum solius Microcosmi corpore conjungitur, anima cum suo vehiculo definitur, principium incorporeum, numerus proportionalis, & actus primus corporibus nostris accommodatus, cujus prẽsentiâ vivimus, sentimus, secundùm locum movemus, ratione prẽditi sumus, intelligimus primum, & bonæ malæve voluntatis capaces sumus. Ex qua ejus descriptione quasdam ipsius proprietates circa corporis humani dispositionem observavimus: Quarum *prima* est, ut sit principium, quatuor elementa in compositione adeò aptè & congruè connectens, ut pulcherrimam iis temperiem, suavemque harmoniam impertiatur: *Secunda* est, quod quatenus est numerus proportionalis, potestatem habet harmonico quodam consensu corporis partes, ad vitæ, sensus, motus & actionis rationes rectè disponere: Et hujusmodi proportio in corpore humano humanam Musicam producit, quæ nihil aliud est, quàm concordia; per quam anima diligit corpus, corporisque partes; Unde non malesana fuit *Pythagoræ* opinio, animam melodiæ esse concordantiam existimantis: *Tertia*, quod necesse sit, ut corpus, ubi hæc anima reperitur, vivat, sentiat, moveatur, & ratiocinetur: *Quarta*, quod in suo motu semper bonæ malæve voluntatis capax est; Nam, quamvis à corpore libera & separata nunquam sui meminisse, & nunquam se intelligere desinat, ut dictum est, quatenus tamen rebus terrenis involvitur, quas per sensus haurit, nonnunquam illud haud ita exactè præstare solet. Atq; hîc quidem *Jamblici* sententiam minimè censemus repudiandam, quâ docemur, passiones qualescunque animalium non certè animæ illorum inesse, sed corpori, quod sub anima certam qualitatem possidet, quâ agat & patiatur: *Ultima* ejus proprietas est, quod universaliter corpus regit & gubernat, secundùm *Remigii* opinionem, non aliter, quàm nauta navem, vel juxta *Calcidium*, quemadmodum aranea in telæ suæ centro manens suo motu totam telam movere percipitur, sic etiam in corde, quod centrum est corporis, ipsa delitescens universam corporis molem movere solet. Cæterùm ut ad bestias refertur creatura hæc spiritualis, definitio

Plato. Damascen. Aristoteles. Remigius. Augustin. Seneca.

ejus

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
0 1 2 3 4 Kodak Gray Scale

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00124

ejus,iis omnibus pariter ac hominibus convenit;nisi quod illis intellectum & rationem non affert; quippe quæ specifica est differentia,homines à brutis distinguens, quæ ob illorum defectum irrationalia dicuntur; Unde per animæ hujus præsentiam eodem modo cum homine vivunt,sentiunt, & localiter movent; nihil verò intelligunt,sed sensualiter tantùm res quasdam distinguunt & cognoscunt. Similiter anima in vegetabilibus eodem modo definitur, quo in brutis; præterquam quod iis sensum non suppeditat. Quare,ut anima bestias non facit rationis participes,sic vegetabilia sensus expertia relinquit. Hæc igitur animæ descriptio cuilibet animalium speciei convenit; quod scilicet sit vis quædam sensibilis, seu spiritus vivificans corpus animatum, eique sensum tribuens, quo cognoscit & discernit materialia sensibilia,hoc est,formas corporeas rerum corporalium tam præsentium,quàm absentium,foris & intùs. Ut autem tam animalibus in genere, quàm vegetabilibus competit, definitur à *Damasceno homil.*26. & ipso *Aristotele*;esse vis quædam corpori cor vitæ,vegetationem & generationem impertiens,hoc est,virtus quædam seu actus primus in corpore physico organico vivente,convertens alimentum in substantiam aliti,ut ipsum in suo esse conservet,ad quantitatem debitam provehat,& simile in specie generare tribuat; in qua quidem descriptione tres vegetativæ facultatis potentiæ exprimuntur, nimirum *nutrire*, *augere*, & *gignere*. Ex hac itaque animæ descriptione multas alias proprietates colligere possumus; de quibus cùm promptè philosophantibus sine dilatatione innotescant,hoc in loco dicere supersedebimus.

CAPUT X.

De anima mundi, seu virtute divina ubique in mundo dispersa, & præcipuè in ejus medio; unde anima media naturæ dicitur.

MUNDUM non modò animam & spiritum habere affirmarunt *Platonici* omnes,*Pythagorici*,*Orpheus*,*Trismegistus*,*Aristoteles*,*Theophrastus*,*Avicenna*; sed etiam eum divinæ mentis quodammodò participem judicarunt, cum quibus *Marcus Manilius*, & *Virgilius*, similiter *Boëtius* & *Augurellus*, Poëtæ tam Gentiles, quàm Christiani videntur consentire; Quorum prior *in Astronomicis ad Augustum*:

Hoc opus immensi constructum corpore mundi,
Vis animæ divina regit.

Secundus *sexto AEneidos*:

Spiritus intùs alit, totamq; infusa per artus
Mens agitat molem.

Tertius:

Tu triplicis mediam naturæ cuncta moventem
Connectis animam, &c.

Quartus *lib.*1. *Chrysop.*

Nonnulli, quicquid diffunditur undique cœli,
Aëraq; & terras, & lati marmoris æquor
Intùs agi referunt animâ, quâ vivere mundi
Cuncta putant, ipsumq; hac mundum ducere vitam.
Ast animæ quoniam nil non est corporis expers,

Mundus at, & mundi partes quoque corpore constant,
Spiritus hos inter medius sit, quem neque corpus
Aut animum dicunt, sed eum qui solus utroque
Participans in idem simul hæc extrema reducat.

Habet igitur mundus, habent cœli, habent stellæ, habent elementa animam, cum qua generant animam in ipsis inferioribus & mixtis; quia, ut *Augurelli* argumento utar, corpora sunt perfecta; quorum perfectionem ab anima quadam provenire necesse est. Quid igitur dubii est, mundum quasi vivere & movere motu naturali, cùm sit corpus nobilissimum, & per consequens animam habere vivacissimam, vitam motumque ei suggerentem cum spiritu quodam pubissimo, qui vehiculum est & medium, quo anima ad inferiora transfertur. Sed qualis sit hæc mundi anima, quamvis in capitibus de forma universali & cœli Empyrei descriptione satis jampridem loquuti simus, de eo tamen quid alii nonnulli sentiant, cum levi quodam nostræ opinionis contactu, hoc in loco parumper examinabimus. Est igitur hæc mundi anima secundùm nonnullos, essentia quædam omnia replens, omnia ad centrum usque penetrans, omnia colligans atque connectens, ut unam reddat totius mundi machinam, sitq; tanquam unum monochordum tribus creaturarum generibus resonans unico flatu tantummodò, & unicâ vitâ: In cujus quidem definitionis particulis, tum veterum Philosophorum opiniones prædictæ, tum recentiorum optimè depingũtur; ut in prædictis animæ capitibus latiùs declaratur. Secundùm alios describitur anima mundi esse virtus DEI, & quasi ipsius naturæ DEUS, seu anima media naturæ, per quam DEUS in mundo ubique esse, eum implere, moderari, jugiterque conservare dicitur. Atque hæc est illa virtus divina, quam DEUS rebus creatis affluè de perenni fonte Spiritus sui liberaliter impluit, quâ res omnes vivunt, sustentantur, crescunt & multiplicantur; quam quidem mundi animam in Sole præcipuè collocari crediderunt. Quamplurimi enim Philosophi corpus solare eximium suum splendorem & pulchritudinem inde accepisse autumant; nec quicquam in cœlo esse referunt, quod magis lumine & claritate DEI similitudinem præ se ferat; imò rem quamlibet, in quantum luminis capax fuerit, tantum DEI sibi vendicare arbitrantur. Concludimus igitur hanc mundi animam esse quasi lucis primo die creatæ actum & essentiam, submittentem sese ex cœlo Empyreo per cœli Cristallini cribrum in inferiora, & seipsam quarto die in Sole, tanquam in cœli ætherei centro & corde congregantem, ac exinde circulariter ubique sese ejaculantem & extendentem: quam quidem naturam lucis formalem *Augustinus in lib. de lib. arbit.* cujusque rei formam esse, & animam hac ratione arguere videtur. Dicit enim, lucem in corporibus primum tenere locum, quæ quidem ipsius est animæ dispositio. Præterea *in libro super Genesin*, ad literam; & *alibi* dicitur, quod tantæ sit lux nobilitatis, ut etiam corporalia, quantò plus lucis participant, tantò nobiliora & perfectiora judicentur; sicut in elementis perfectè cernitur. Nihil enim est in toto mundo eâ dignius, cùm sit actus quidam simplex, cuncta ad se vivifico calore convertens, cuncta permeans entia, qualitates eorum virtutesque ducens per omnia, ac omnes denique tenebras & caligines discutiens: Atque hinc est, quod Sol propter suæ claritatis excellentiam, tanquam Rex æthereus, & Imperator mundi corporalis sceptrum ac gubernaculum tenens, in ejus medio collocetur, fulgore super reliquas mundi creaturas eximio illustratus, vitam, sensum, motum & vegetationem inferioribus per radios suos inspirans & infundens.

CA-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00126

CAPUT XI.

Quod anima intellectualis, quamvis componatur, ſicut & Angeli multi, tamen rationibus ab iis differat, & de animæ immortalitate.

ANIMAM ex materia & forma componi omnes ferè teſtantur tam veteres, quàm recentiores Philoſophi: Sed hujuſmodi compoſitio ex materia præjacente non fit, quemadmodum illa generabiliũ & corruptibilium, ſed ex nihilo, hoc eſt, ex materia non prę exiſtente, & per creationem producta, ex qua cœlum Empyreum ejuſq; creaturæ inter quas animæ numerantur, derivantur, ut *reſol. Theolog. tract. 2. part. 2. port. 3. quæſt. 3.* latiùs declaratur. Et quamvis eadem ſit animarum & angelorum compoſitio, has tamen duas creaturas prę cœleſtes ſpecie multis rationibus differre compertum eſt, tum à Philoſophis, tum ab ipſis quoque Theologis, ut *in prædicto tractatu* habetur; quarum *prima* eſt, quia forma creata quãtò eſt nobilior, per tantò plures gradus multiplicatur ſpecificos; quod etiam confirmat *Jamblicus*, intelligentias in quatuor gradus diſtinguens: Sed creatura intellectualis eſt nobiliſſima: Ergo plures habet ſpecies; ac per conſequens, angelus & anima non ſunt ejuſdem ſpeciei: *Secunda* eſt, quia diverſus eſt modus intelligendi; major in angelis, minor in animabus: *Tertia*, quia anima aliquando eſt diſcurſiva, quatenus ſcilicet eſt in corpore humano; Angelus verò ſemper eſt intuitivus & ſine diſcurſu: *Ultima*, quia anima eſt corporis perfectrix; Angelus verò nihil ad corporis adfert perfectionem. Ex quibus manifeſtum eſt, animam eſſe inferiorem intelligẽtiarum ſpeciem & hominibus proximam, ac ad ipſorum corpora gubernanda aptiſſimam, immortalem tamen & poſt corporis ſui corruptionem perpetuò ſuperſtitem. Nam quamvis virtus materiæ compoſitæ naturaliter corruptibilis ſit, & tempore ſeneſcat; Animæ tamen rationalis & mentis operatio temporis progreſſu minimè conſumitur, aut vetuſtior redditur; imò juveneſcere magis videtur, & mirifica ratione refloreſcere. In ſenibus enim viget ſapientia, & temporis lapſu prudẽtia augetur. Præterea, cùm intelligere ſit animæ operatio rationalis, à corpore non dependẽs, quia nullum eam determinat corporis organon, certum eſt, ipſam eſſe incorruptibilem. Eſt etiam incorruptibilis, quatenus beatitudinem naturaliter appetit, ut ante dictum fuit; qui appetitus naturalis nõ eſt fruſtraneus, quandoquidem anima beatitudinem habere poteſt; Ubicunq; autem eſt beatitudo, ibi eſt ſecuritas; ubi ſecuritas, ibi immotalitas & incorruptibilitas, ut *reſol. Theol. tract. 2. port. 3 q. 2.* habetur. In quibus certè rationibus videntur autores nonnunquam mentem intelligere, aliquando ſpiritum rationalem, quatenus beatitudinem appetit; non rarò etiam mẽtem ſimul cum ſpiritu ex quibus ſit animæ rationalis compoſitio. Concludimus igitur præter rationes prædictas, animam propter ſuæ compoſitionis rationem incorruptibilem eſſe; quia nulla cõtraria ad compoſitionem ejus concurrũt, cùm ſpiritus, qui eſt quaſi animæ materia, aëreus ſit; mens verò ignea, quæ eſt forma compoſiti; eſt enim de ſpirituali lucis ſubſtãtia: Cùm verò aër & ignis amiciſſimi exiſtant, & unum ſit quaſi pabulum alterius, alterum verò tanquam vita & anima ſuo nutrimento, matrimonio naturali quaſi vinculis perpetuis ſimul copulantur, & non aliter inter ſe agunt ac patiuntur ſine unius aut alterius deſtruſtructione, quàm vir & mulier ſimul coëuntes: Præterea multitudo formæ lucidæ adeò materiæ ſpiritualis appetitum explevit, ut novam formam minimè deſideret; ſed ita formalis eſt in ſua ſubſtantia, ut ipſum etiam craſſum microcoſmi corpuſculum ex terra & luto confectum divinitùs informaſſe Sapientes ſcripſerint.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00127

LIBER QUINTUS.

De Creaturis cœli ætherei.

Contenta hujus libri.

- In *creaturis cœli ætherei* tria sunt observanda, scilicet.
  - *Compositio*, de qua capite 4. Conflatæ autem sunt ex
    - *Spiritu*, nec nimis spisso, nec nimis tenui, de quo cap. 1.
    - *Lucе secundaria*, Sole excepto, de qua cap. 5.
  - *Differentia*, suntque aut
    - *Stellæ fixæ*, de quibus cap 3
    - *Planetæ*, de quibus cap 9. In his *tria* notantur, scilicet eorum
      - *Natura*, cap 10.
      - *Influentia*, cap 12.
      - *Motus*, cap. 13. 14. & 15.
  - *Modus retentionis cujuslibet in suo loco*, de quo cap 4.

CA-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00128

CAPUT I.

De corporis ſtellaris ſubſtantia, natura & diſpoſitione.

OMNES ferè Philoſophi in hoc conveniunt, corpora ſtellaria eſſe ex propria medii cœli ſubſtantia: Et *Ariſtoteles* quoque in *libro de cælo* vult, quod ſtellæ ſint de materia cœli, in quo ponuntur: Nos autem cum illis non penitùs conſentientes, corpus ſolare ex mole tenebroſa è cœlo ſuperiore depulſa derivatum eſſe dicimus, ut infrà ſuo loco declarabimus. Quod autem ad cæterarum ſtellarum conſtitutionem attinet, neceſſe eſt, ut aliquid denſitatis & opacitatis corpori ſtellari inſit, cujus præſentiâ viſibile reddatur; quæ tamen in tenui cæli ſubſtantia minimè quidem reperiri poterit. Atque hoc eſt, quod in Optica ſcientia peritiores voluerunt. *Nam*, inquit, *Algazel de natura ſpeculi, quod ſtellæ orbis pars nulla viſivæ potentiæ objecta, luminiſve Solis receptiva & retentiva ſit, præter ejus partem denſiorem, quam ipſam ſtellam appellamus*, reddens rationem, *quia orbis ejus in aliis partibus, cùm ſit rarior lumine verſus ipſum projecto, non fit lucidus, hoc eſt, non illuminatur, quoniam colori non ſubjicitur, & per conſequens non eſt viſibilis.* Dicit enim *Hatten. lib. 1. de aſpectibus, illud viſibile non eſſe, quod colorem non habet, quoniam*, inquit ille, *res viſibilis non eſt, niſi ſecundùm lucem in re viſa, lux autem viſibilis coloratum tantùm occupat.* Præterea dictus *Hatten* aliam etiam rationem dat, cur tenuior ſphæræ pars non videatur; ſcilicet *quia neceſſe eſt, ut res viſa ſit reſiſtens viſui*, nempe, ut non ſit in ea perſpicuitas, aut ſi ſit, ut tamen ſit multò ſpiſſior perſpicuitate aëris mediiinter viſum & rem viſam; ſed tale etiam ſubjectum non poteſt eſſe, niſi cum colore aut ejus ſimili. Ex his igitur certum eſt corpus quodammodò opacum & coloratum requiri ad lucis radios recipiendos & retinendos; cujuſmodi eſſe non potuit tenuior cœli medii materia, quatenus ſecundo die creata erat, propter nimiam ejus perſpicuitatem: quin potiùs, poſt Solis in cœli corde poſitionem quarta die factam, natura Solis concurrebat ad cæterarum ſtellarum omnium erraticarum conſtitutionem; Partes enim cœli infimi ſubtiliores ſurſum ad ſe attrahebat, easque cum cœli medii ſubſtantia conjungebat, corporaque cæterorum Planetarum ſitu differentium corrogabat, quemadmodum paulò inferiùs docebimus. Sed quia quædam materia aptior eſt aliâ ad lucem ſuſcipiendam, quærendum putamus, qualem ſubſtantiam natura potiſſimùm ſelegerit, quaſi magis idoneam ad corpora ſtellaria conſtituenda. Ut autem ad loci naturam & diſpoſitionem, ubi includuntur, inclinent, neceſſe eſt; Unde ab omni ſorde terreſtri & opacitate (exiguâ quâdam obſcuritate exceptâ, quæ nimiam ejus perſpicuitatem retundat) immunis eſſe debet. Quamvis igitur corpus ſolare ex materia umbræ terreſtris ſpirituali quodammodò confletur; opus tamen eſt, ut illa formam ſuam putridam elementaremque exuat, quò novam cœleſtemque meliùs & faciliùs induat. Videmus enim *ligna putrida*, quorum majorem partem aërem ſeu ſpiritum eſſe per eorum in aquis ſupernatationem conſtat, lucem inviſibiliter per aërem diſperſam, ſibi nocturno tempore attrahere, acſi avidiſſimo deſiderio caperentur formam lucidam ſuſcipiendi; quod quidem

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00129

priuſquam putredine iſta fuerunt affecta nullo modo præſtare potuerunt. Similiter *ſquamæ* quorundam piſcium hoc idem faciunt; nam propter ſuam humiditatem facilè aëris calore putreſcentem vi quâdam magneticâ lucem inviſibilem reddunt manifeſtam. Sunt etiam & alia corpora, quæ propter completam ſubſtantiæ perfectionem ſolares radios naturaliter, & quidem gradatim ad ſe attrahunt, attractosque firmiter retinent. Nam *ſecundùm meritum materiæ*, ut inquit *Plato*, *datur forma*, cùm forma agat ſecundùm diſpoſitionem materiæ. Hujuſmodi igitur ſpeciei ſunt *aurum* & *Carbunculus*. Sunt etiam adhuc nonnulla alia corpora, quæ, licèt perfecta non ſint, ſpiritum tamen quendam in ſe habent, corpori Quintæ eſſentiæ, propter diſpoſitionis ſuæ puritatem, ita propinquam, ut nocte ſplendeſcere percipiantur; cujuſmodi eſt illa *Cicendulæ* pars totum ſuum corpus vermiculatum in tenebris viſibile reddens. Reperiuntur & alia corpora, quæ, quamvis perſpicua ſint, radios tamen ſolares evidenter attrahere ſolent, ita ut de forma Criſtallina ad Rubini ſimilitudinem tranſeant; qualem ego ipſe humorem ſpiritualem ex corpore quodam nobiliſſimo extraxi, ejuſque in Sole miram tranſmutationem obſervavi; imò memini me vidiſſe, illum ſpiritum propter calorem ſuum naturalem à ſole acquiſitum per ſecum ſua tinctura noviter aſſumpta in caput alembici more Rubini fulgentiſſimi abſque ulla ignis elementaris violentia aſcendiſſe. Sed, ut verè fatear, poſt ingreſſum lucis ſolaris in eum Spiritum, ſeu potiùs concubitum maris cum fœmina, aliquantulo ſpiſſior & opacior redditus erat: Unde eorum patet ignorantia, qui ſolis lumen merè accidens eſſe opinati ſunt, & non omninò materiale.

Sed ut adhuc propinquiùs ad rem accedamus, & ut tribus quaſi gradibus ad medii cœli ſummitatem aſcendamus, primum de *meteoro*, quod ſtellam cadentem vocant; ſecundo de *Cometæ* materia, ultimo de *viæ Lacteæ* ſeu *Galaxiæ* ſubſtantia & conſtitutione paucis agemus.

Ipſe autem aliquando nocturno tempore & cœlo ſereno per campos obambulans, ſtellam *meteoron* juxta me cadentem conſpexi, ejus ſubſtantiam vigilanti indagatione tandem inveni, manibus contrectavi, in craſtinum reſervavi; ipſam verò ſequenti aurora diligenter reſpiciens, è viſcoſa admodùm & lubrica ſubſtantia compactam eſſe, & more ſpermatis ranarum conſiſtentiam ſuam habuiſſe obſervavi. Ejus enim materia ſubalbida & obſcuro modo perſpicua erat, multis minutiſſimis maculis obſcuris infecta. Procul dubio igitur hujus ſubſtantia ex vapore terreſtrem ſpiritum includente facta erat; quæ nõ accenſa, ut nonnulli volunt; ſed more ſpeculi radiorum ſtellarium claritatem recipiens, ſicut ſtellæ radiorum lucis cœli ſpiritualis & claritatis ſolaris, veram ſtellæ naturalis effigiem ejuſque claritatem repræſentabat: & ſine dubio maculæ illæ, quæ in ejus perſpicuitate nebuloſa includebantur, materiam illam tranſparentem aptiorem reddebant ad lucis radios in ſuam materiam ſuſcipiendos; imò, ni fallor, loco liciniorum ſunt humori diaphano, non aliter ei lumen præbentes, quàm licinia illa lampadis oleo flammam. Nam & hoc idem in lunæ ſubſtantia videri poteſt; in cujus corpore partes denſiores & obſcuriores etiam oculis noſtris apparent, arboris alicujus ramulis non multùm diſſimiles.

An multùm ab hoc differt illud, quod Philoſophi de *Cometæ* ſubſtantia & conſtitutione narrant? dicentes, *Cometam eſſe exhalationem ſubtilem non inflammatam, ſed lucentem ex lumine ſolis & aſtrorum in ipſo incorporato*; quam quidem exhalationem dicunt in viſceribus terræ generari, maximè cùm pori per frigus conſtringuntur, egredi verò, cùm pori prædicti à calore reſolvuntur & aperiuntur.

Quid denique dicunt Phyſici de *via* illa *lactea* in cœli medii convexitate per pedes *Geminorum* & *Sagittarii* principium protenſa, quam *Galaxiam* nominant? Quæ cœli pars, ſi ita tenuis foret & perſpicua, ut cæteræ ejus partes, per rationes prædictas

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00130

prædictas omninò cum illis esset invisibilis. Similiter, si via hæc alba adeò spissa esset, ac corpora stellarum fixarum juxta eam positarum, procul dubio per totam suam substantiam non minùs quàm aliqua stellarum prædictarum eluceret. Manifestum igitur est *Galaxiam* hanc dimensionem & opacitatem mediam habere inter corpus ipsius cœli crystallini & stellarum in concava ejusdem superficie fixatarum; Unde satis visibilis, colorata & mediocriter lucida est. Atque hinc observandum est, quod, quò magis stellare corpus ad perspicuitatem vergit, eò obscurius est, & minùs lucidum, id quod manifestum est in stellis fixis quintæ magnitudinis, quæ ideò ob earum obscuritatem à nimia perspicuitate provenientem nebulæ dicuntur; non enim multò sunt densiores quàm *Galaxia*; quare illæ claritate non multùm excellunt. Ex his igitur ratio in promptu est, cur aliæ stellæ fixæ aliis lucidiores existant. Concludimus itaque eandem esse materiam *stellæ cadentis* specie, quæ *Cometæ*, & eandem *Cometæ*, quę *Galaxiæ*, & eandem *Galaxiæ*, quæ *stellarum* tam *fixarum* quàm *erraticarum*, omnemque ipsarum differentiam à densitate, perspicuitate, & puritate majori minorive desumptam esse; quas quidem materiarum varietates, à majori aut minori formæ portione effluxisse supra, & sæpiùs inculcavimus.

CAPUT II.

Quod corpora stellaria non sint corruptibilia.

QUAMVIS quælibet hujus mundi substantia tam visibilis quàm invisibilis ex materia prima in actum jam deducta oriatur, quæ in sua natura apta est, ut formam appetat, atque hanc ob causam semper mutabilis & corruptibilis sit, ubi forma illa debilior reperitur; Si quando tamen in locum aliquem pervenerit, ubi formam ad suum appetitum explendum sufficientem invenerit, tum certè quiescit, hoc est, ulteriùs non appetit. Res enim quælibet naturalis inclinationem habet ad perfectionem, in qua appetitus ejus finis est, & complementum. At verò, cùm omnis perfectionis mensura in lucis formalis essentia consistat, materia in ejus amplexu gaudet, & in cœlum quasi rapitur; nam nisi sit in cœlo materia, appetitus haudquaquam completur. Hinc, inquam, est, quod licèt stellarum corpora, imò & universi cœli substantia, per se corruptibilia sint æstimanda, quoniam de universali hylæ substantia tenebrosa efformabantur, & lucis præsentia in actum erant reducta; nihilominus propter formæ proportionalis præsentiam, cùm duæ sint lucis partes, & totidem materiæ, necesse est, ut substantiæ illius spissitudo in suo appetitu compleatur & perfecta reddatur. Quemadmodum etiam, ubi formæ proportio materiam superat, plusquamperfectio & spiritualitas esse dicitur; cujusmodi substantia ultra convexam cœli ætherei superficiem reperitur. Hinc igitur manifestum est, quod tam forma medii cœli, lux secundaria dicta, quàm illa cœli spiritualis, qualescunque substantias in regionibus suis repertas à putredine & corruptionis injuriis vendicet, eas semper in eodem statu conservans, perpetuasque secundùm naturæ leges efficiens; quamvis necesse sit, cujusque rei continuationem à sempiterna DEI voluntate dependere, utpote cujus solius imperio & dispositioni res quælibet subjiciuntur.

CA-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00131

CAPUT. III.

Quod verisimile sit, stellas fixas secundo creationis die factas esse; De earum origine, loco, & diversitate, tam in magnitudine quàm in splendore.

IN superioribus demonstratum est, lucem prima die creatam esse, quæ concavam cœli supremi superficiem universam replebat; Atque hoc modo separata erat lux supremam regionem inhabitans, quam primariam appellavimus, à tenebris, quas illa lux in partibus inferioribus inspissavit, illas nempe tenebras regionis superioris suâ præsentiâ & actione versus inferiora; & centrum totius depellendo; Unde dies jam primus, id est, prima lux cœlum Empyreum occupavit, & nox, hoc est, tenebræ omne illud spatium, inter hujus cœli basim & centrum totius interpositum. Deinde cùm lux in suo cœlo spirituali jam firmata actuosissima esset, & nunquam quiescens, vi sua in contrarium, nempe materiam tenebrosam infra cœli supremi basim detrusam, secundo die acutissimè agebat, eam à suis terminis tanquam maximum adversarium deorsum hostiliter depellendo; Partes igitur innumerabiles lucis hujus primariæ cœli cristallini diaphragma penetraverunt, tenebrarum mediæ regionis quietem perturbando; quæ quidem tenebræ, quamvis radiorum lucidorum invasionibus validè satis resistebant, deorsum tamen paulatim obliqua revolutione usque ad inferioris cœli concavitatem, cum cujus tenebris etiam jungebantur, descendere compellebantur; Unde massa tenebrarum regionis infimæ valdè spissa, grossa & opaca reddebatur, quoniam cæterorum cœlorum tenebræ cum iis commiscebantur. Atque ita secundo die, dies erat in utraque regione superiori, quæ jam cœli dicuntur; nox verò infimam possidebat luce illa, quam secundariam vocavimus, utpote à primaria immediatè derivatam, totam cœli medii concavitatem replente; unde & regionis ejus substantia æther dicitur. Hujus denique regionis luce secundaria jam illuminatæ radii nonnulli, nempe tertia ejus pars, in infimam regionem adhuc informatam tertio die penetrantes, omnes ejus vapores fuliginosos, imò & nigerrimos, circa machinæ universæ centrum, assistente etiam elemento ignis, à cœlorum motu, radiorumque inflexione accidentaliter proveniente, reverberaverunt, qui ibi virtute frigoris, quod materia in se continet, in massam duram fuerunt constricti. Jam igitur magnum oriri potest dubium; quibus mediis cœlum illud æthereum secundo die, cœlum verò infimum tertio illuminatum sit, cùm supra, lucem per se invisibilem esse, & tam nobis in hoc cœlo, quàm in cœlo medio, utpote in cujus qualibet parte copiosè eam adesse alibi declaravimus, etiam nocturno tempore abundare dixerimus, & tamen nullo modo oculis apparere. Ut igitur distinctio fiat tenebrarum à luce, necesse est, ut objectum visus tam privativum, quàm positivuum requiratur; quod quidem in rebus invisibilibus haberi non potest; quare necesse est, ut lux illa invisibilis visibiliter producatur; quod ut fiat, corpora quædam, tanquam organa & specula polita, formam invisibiliter in medio seu spiritu communi delitescentem manifestantia, requirenda sunt; quorum substantia apta & naturaliter dispositа esse debet ad radiorum lucidorum occultè delitescentium multitudinem simul congregandam & multiplicandam, cujusmodi sunt illa syderum & astrorum, ut capite hujus libri primo explicavimus. Cùm autem in cœlo medio

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00132

dio post ejus regionis à sua sorde tenebrosa mundificationem, nulla talia, præter illa stellarum, propter cæterarum partium tenuitatem, inveniantur corpora, necesse est, ut corpora aliqua stellaria sint organa & instrumenta illa, per quæ lux illa secundaria sibi ipsi tantùm lucida, visibiliter sese cæteris quoque mundi substantiis illuminandis ostendat. Quare non alienum à veritate videtur, stellas fixas secundo die ante completam cœli ætherei creationem factas esse, cùm fine his diem visibilem in hoc cœlo apparere rationi consentaneum non videatur. Sunt enim tanquam ubera, per quæ Nectar divinum, Ambrosia supercœlestis, seu lac luminosum, quasi à mammillâ luce repletissimâ in inferiora impluuntur, & mundi filius, quem Solem seu Phœbum appellant post suam nativitatem nutritur & lactatur; Præparatur enim hujusmodi lac cœleste in cœli superioris mammillis, tumentq; ejus ubera ante Solis partum, non aliter quàm fœminarum mammillæ antequam pariunt.

Sed hîc objicietaliquis, *haud ita necessarium fuisse, ut lux secundo & tertio die visibiliter appareat, siquidem sensibilia nondum essent creata?* Huic, triplici modo respondere possumus; *Primùm*, quod dies à nocte distingui non posset, nec lux à tenebris, sine lucis visibili manifestatione; *Secundò*, quia lumẽ cœleste visibiliter & sensibiliter ad tenebrarũ expulsionẽ versus centrũ descendebat, & ad plantarum è terra exurgentium vegetationem, cùm ad earum essentiam tria requirantur, lumen, calor, & influentia; *Tertiò* & ultimò, quod Sol, vel ante animalium productionem visibiliter apparuerit in cœlo, ac per consequens non sit necessarium sensum aliquem ad rei visibilitatem requirere. Ex quibus manifestum est, lucem manifestam & visibilem fuisse ante animalium videntium creationem. Nec verò sufficerit hujusmodi incredulis, asserere, sacras *Moysis* Scripturas huic opinioni contrarias esse, in quibus reperitur, DEUM *duo luminaria magna quarto die fecisse, cæterasq; etiam stellas eodem die factas fuisse?* Hîc enim verisimile est, Antistitem illum Sacrum cæteros Planetas seu stellas erraticas intellexisse, cùm immediatè antea de duobus principalioribus mentionem fecerit. Hoc etiam *Trismegistus* verificare videtur in suo *sermone sacro*, ubi dicit, *quod, cùm conturbata essent omnia, levia spiritu igneo ad superiores regiones veherentur, & continuò cœlum emicaret septem in circulis*; Ex quibus manifestum erat, septem Planetas post ignis ascensum in supremam regionem immediatè factos esse; de cæteris autem stellis mentionem nullam facit. Præterea irregularis esset ordo, ut ipso die conditi cœli Empyrei ejus etiam creaturæ crearentur, atque similiter in terræ creatione, ejus quoque creaturæ nonnullæ provenirent, si in cœli medii creatione nullis creaturis illud inhabitandum eadem die tribueretur.

At fortasse aliquis de modo conflandi hujusmodi stellarum molem addubitaverit; *quâ* scilicet *viâ aut ex quo subjecto corpora eorum produci potuerint, & in eum locum, qui firmamentum dicitur secundo die elevari ibiq; fixè quasi inhærere*; Similiter, *qua ratione ita luminis diversitate corporisq; magnitudine distinguantur?* Cui ut in omnibus probabiliter & philosophicè respondeam, sciendum, quod immediatè post lucis penetrationem per sphæræ crystallinæ diaphragma, tanquam per cribrum, maximus conflictus oriebatur inter lucis radios atque umbræ tenebrosæ materiam ibi inventam, tum propter actiones substantiæ unius, & stupiditatem & coactum alterius motum, tum etiam ob ipsarum qualitates contrarias; agebant enim strenuè lucis radii in passivam tenebrarum substantiam, ipsam deorsum pellentes tamque avidè & vivaciter persequentes, ut nonnunquam aliqua ipsorum pars in umbræ viscera submergeretur, & quasi in laqueis viscosi cujusdam Spiritus, qui est vera umbræ materia, captivaretur, quam radii contigui redimere, & quasi fratrem suum è carcere liberare conantes, avidã hujus auxilii in altum elevabant, tum per radiorum invadentium resultationem, & reverbe-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00133

rationem à materia reſiſtente,tum attractiva caliditatis ſuæ facultate;quæ lucis incarceratæ pars, licèt ab univerſa tenebrarum mole,magnetica lucis virtute liberaretur,Spiritu tamen illo craſſo & viſcoſo ita imbuta fuit,ut ab ipſo nunquam poſſit liberari; cùm materia naturaliter formam ſuam appetat, attractamque retineat;ſed hic cum ipſa lucis parte quam continet, inſtar corporis ad motum ſuæ animę moventis,in altum,tanquam Cometæ ſubſtantia,ad concavam ſphæræ criſtallinæ ſuperficiem fertur;ubi vi illius ſphæræ congelativa in formam criſtalli obſcuri,aut maculis fortaſſe obſcurioribus tenebrarum ad opacitatem vergentibus(ut in ſtellæ cadentis materia invenimus)coagulatur & dureſcit,& glaciei more illius ſphæræ ſubſtantiæ adhæret;propter cujus ſpiſſitudinem obſcuram radii lucis,per illius ſphæræ cribrum tranſeuntes,contra hujuſmodi globulos glaciales & criſtallinos in ſuo tranſitu percutientes,tanquam in ſpeculo potentiæ viſivæ objiciuntur. Similiter lux formalis à qualibet cœli medii parte ad ejus appetitus expletionem attrahitur; Unde qualis eſt cœli medii natura,talis etiam eſt forma ejus lucida,quoniam conflatur hujus cœli compoſitio ex æquali cœli materialis & cœli ſpiritualis proportione;quare ſi materia cœli inviſibilis exiſtit,neceſſe eſt,ut ejus etiam lux ſit inviſibilis;cùm eſſe viſibile à lucis viſibilitate & apparitione procedat,& viſibilitas lucis à materiæ objecto colorato proveniat: at, quia quælibet cœli medii pars ex æquali materiæ & lucis ſubſtantia cõflatur,neceſſe eſt,ut,ubi materia propter ejus tenuitatẽ inviſibilis fuerit,ibi & lux quoque inviſibiliter occulteque luceat;cùm materia talis nimis diaphana ſit & lucida,ac per conſequens non colorata;quò autem materia craſſior eſt,eò viſibilior lux ejus fuerit. Nam quælibet hujus cœli dimenſio nunquam appetere deſinit,quouſque appetitus ejus æquali lucis parte expleatur. Quare omnis ejus pars etiam ſpiſſior ſimilem ſibi lucis portionem habet, quâ ad perfectionis metam ducatur,& à corruptionis janua liberetur. Si igitur materia propter ejus dimenſionem viſibilis ſit,neceſſe,inquam,eſt, ut lux ejus formalis etiam oculis appareat. Atque hinc eſt,quod corpora illa ſtellaria propter majorem aut minorem ſuam craſſitiem magis minúſve ſint luminoſa,& ob claritatem ſuam potentiæ viſivæ ſubjectiora quàm cæteræ cœli ætherei partes. Hujus rei probabilitas demonſtratione vulgari oſtenditur; Nam aër tenuis per ſe propter ſuam ſubtilitatem inviſibilis eſt;at ſi in nubem aut nebulam vi frigoris condenſetur,formam viſibilem induet,nonnunquam lucidam & fulgore coruſcantem,aliquando candidiorem,& quandoque igneam,aut ad nigredinem aut lividitatem vergentem,ſecundùm majorem aut minorem lucis in eo prædominationem. Quod verò unius ſtellæ corpus alio ſit majus & denſius,hoc fit ſecundùm materiæ viſcoſæ lucem includentis quantitatem; quemadmodum videmus in hoc cœlo inferiori majores minoréſve vapores aut exhalationes elevari,ſecundùm efficaciorem lucis ſeu animæ in iis incluſæ virtutem,ad majorem vel minorem ponderis dimenſionem ſurſum ſublimandam aptam. Cur autem unius ſtellæ ſubſtantia minùs lucida ſit quàm alterius,rationem ſuperiùs explicavimus,nam propter ejus opacitatem majorem aut minorem ſecundùm materiæ cœleſtis naturam & diſpoſitionem eam lucidiorem aut tenebroſiorem eſſe diximus. Deſcribitur autem ſtellarum fixarum in concava cœli criſtallini ſuperficie poſitio hoc modo.

CA-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00134

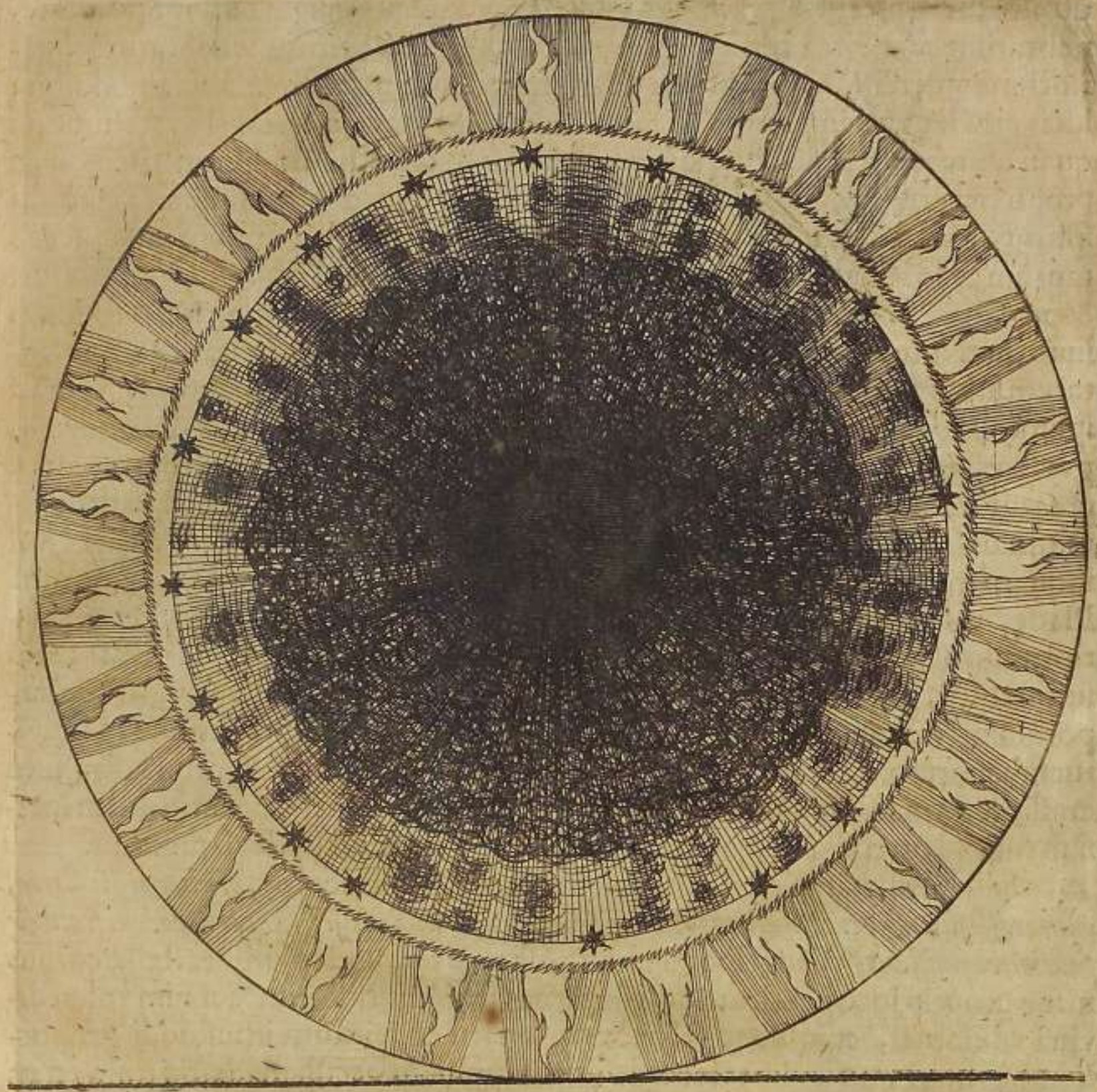

CAPUT IV.

De Planetarum corporibus, de eorum positionibus, & quomodo in eodem loco semper sustineantur, hoc est, cur non magis deorsum aliquo ævo tendant, cùm propter materiæ suæ densitatem quodammodò gravia sint?

VT vestigiis præcedentibus insistamus, certum est, non modò stellas fixas, sed & ipsas etiam erraticas, quas Planetas vocant, ex spiritu quodam condensato, ac scintillam aliquam lucis continente conflari, licèt diversa ratione actioneque dissimili. Nam stellas fixas suprà ex conflictu lucis umbram tenebrosam persequentis, cum ejusdem umbræ materia crassiori, frigidiori & quodammodò obscura fieri meminimus, earumque positionem & situm esse in inferiori cœli crystallini parte, ubi eas fixas, & quasi congelatas esse declaravimus, propter terrestrem sphæræ illius dispositionem, frigidam nempe & siccam, earum corpora humida more glaciei versus concavam suæ sphæræ superficiē firmiter conglutinantē; unde ad sphæræ aqueæ motum stellæ istæ movere percipiuntur, & in suo motu eandē semper distantiā observare; quam ob causam

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00135

ſam fixa nuncupantur. At verò corpora trium Planetarum ſuperiorum, atque itidem trium inferiorum compoſitio, immediatè ab ipſorum Regis diademate fulgido coruſcantis creatione orta ſunt. Nam poſtquam purior Spiritus tenebrarum pars, circa centrum propulſarum, hoc eſt, Spiritus tenebrarum ſuperioris mundi regionis primo die deorſum labentium ſubſtantia ſplendidiſſima lucis ejuſdem regionis portione imprægnata & gravida erat facta, fœtumque quaſi animatum radiorum ſupercœleſtium & cœleſtium adjutorio peperit & produxit, terreſtris illa opacitas, natusque radiis tam lucis inviſibiliter in mundi ſpiritu diſperſis, quàm illis viſibilibus ſtellarum fixarum, nondum niſi obſcurè tantùm propter ſpiſſitudinem Spiritus medii cœli, lucentibus, ſurſum attrahitur, & partim etiam ſuæ animæ, ſeu lucis eſſentialis ſcintillari virtute, cujus eſt, ſolum ſuum nativum naturaliter petere, uſque ad thronũ regalem in cœli medii medietatem ſublimatur, ibique dignitate, ſplendore, & claritate ob congregatorum ad ipſum radiorum inviſibilium multitudinem, per ejus ſpiritus craſſi & corporalis præſentiam mundo manifeſtatam exaltatur, ac pro pulcherrima totius mundi creatura habetur; utpote ſine cujus operationibus benevolis nulla creaturis vita, nullus ſenſus aut motus, nullum incrementum aut multiplicatio ineſt. Hujus, inquam, regii Planetæ præſentiâ, ejusque luce ac lucis operatione cæterorum Planetarum corpora globoſa ex craſſiori cœli medii ſpiritu conflantur; & gradatim unum ſuper aliud ſitu & poſitione nullo modo alteranda, in hoc medio cœlo ſuſtinentur, ac pro varietate poſitionis & ſitus, hoc eſt, ſecundùm ipſorum à corpore ſolari vicinitatem aut longinquitatem, naturæ ipſorum variantur. Hinc igitur ſphærarum cœleſtium limpitudo & perſpicuitas; hinc corporum aſtralium craſſities, & materiæ denſioris cujuſlibet ſphærarum prædictarum in unam maſſam rotundam collectio, quemadmodum ſuo loco ampliùs declarabimus.

Sed hîc maxima oriri poteſt controverſia, *cur* ſcilicet *corpora hæc orbicularia, cùm craſſa ſint, & per conſequens gravia, deorſum non tendant, ſed ſemper in eodem ſtatu & poſitione conſiſtant?* Cui reſpondendum eſt, *primum* quod cujuſlibet ſtellæ corpus in ſuo proprio loco pendeat, & divina DEI virtute ſuſtineatur; Sic enim voluit divina voluntas, cujuſlibet ſphæræ materiam & ſpiritum iſtiuſmodi proportionibus uniri, ut cuilibet locum ſuum naturalem occupare deſtinatum eſſet; Unde, ſi corpora prædicta leviora & ſubtiliora eſſent, magis ſurſum tenderent; ſi verò nimis ponderoſa forent, deorſum magis caderent. Quare quodlibet horum corporum animam in ſe lucidam habet, cujus virtute immortali, & nunquam decreſcente corpus in eodem ſtatu & eadem altitudine exaltatur, elevatur, & propter permanentiam animæ lucidæ, quæ ipſi ineſt, nunquã, niſi in ipſa mundi periodo, deprimetur aut corrumpetur. Sic etiam videmus in igne illo artificiali, quẽ *fuſum* appellant, vi ignei cujuſdam ſpiritus, quo ſurſum movetur, eum in eodẽ aëris loco fixè ſuſtineri, quouſque artificialis ejus anima, & citò peritura defecerit; tum enim deorſum ejus corpus revertitur. Hoc idem etiam in *globo bombardæ* cernitur, cujus motus ſurſum pro majori aut minori ignis artificialis ipſum ejicientis vigore longior aut brevior percipitur; imò ſi virtus ejus motiva tranſitoria non eſſet, ſed fixa, à meta, verſus quam ſurſum movetur & emittitur, nunquam reverteretur, ſed vi ſuæ animæ moventis, in ſublimi firmiter & conſtanter permaneret; illa verò deficiente, materia metallica, contra ſuam naturam ſurſum elevata, naturaliter ad centrum totius tendit. Ex his igitur directè poteſt colligi, duas eſſe naturales cauſas elevationis aut depreſſionis corporis Planetæ, in cœlo æthereo quarto creationis die factæ, ſcilicet materiæ ſpiritualis proportio ſeu pondus, & formæ lucidæ copia vel defectus. Nam pauxillum lucis non elevabit & fixè elevatum retinebit, niſi pauxillum materiæ; at formæ multitudo magnam materiæ quantitatem quaſi alis igneis ſublimabit; Si verò materia

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00136

ria in aliquo gradu proportionem ſui agentis excedat, tum agens illud vehiculum ſuum tam altè nõ valet evehere, ſed remiſſiore ſede illud collocabit: Ubi verò corpus eſt minus, forma verò lucis in eo contenta major, ibi corpus illud magis ſurſum vehitur, & ſecundùm virtutis ſuæ proportionem illic retinetur, hoc eſt, in eadem diſtantia à totius machinæ centro.

CAPUT V.

Quod quilibet tenebrarum Spiritus eſſentiæ lucidæ ſuæ regionis pauxillum ſecum rapiat; De mineralium & vegetabilium generatione; Quod opus tertii diei ſit quaſi præludium ad illud diei ſequentis.

PRIMO creationis die, immediatè poſt lucis eſſentialis productionem in cœlo ſuperiori, neceſſe erat, ut ejuſdem regionis tenebræ lucis illius ſubſtantiæ ipſis contrariæ locum cederent, & vivifica ejus activitate deorſum in ſecundæ & tertiæ regionis viſcera detruderentur; ita tamen, ut pars aliqua prædictæ lucis propter penetrationem ſuam nimis profundam in ſpiritualem illarum tenebrarum materiam, in ejus ventre captiva retineretur. Sic etiam ſecundo creationis die tenebræ mediæ regionis virtute activa radiorum lucidorum in eas penetrantium, quos lucem ſecundariam ſuprà appellavimus, deorſum in infimam regionem pelluntur, & propter rationes prædictas portionem etiam ipſorum in ſuæ materiæ ſpiritualis gremio incarceratorum tenent. Tertio denique die tres tenebrarum ſpecies in loco inferiori conjunctæ & congregatæ, chaos Philoſophorum rude & indigeſtum conſtituentes, virtute lucis tertiæ, cum adjumento ſphæræ ignis, ad machinæ centrum mathematicum reverberabantur, & in maſſam ponderoſam, denſam & opacam, centrum mundi phyſicum dictam, conſtringebantur. Harum autem non modò tenebrarum, ſed etiam materierum in iis incluſarum è prædictis cœlis evacuatio perquàm neceſſaria fuit, cùm ſine illa lucis operationes, quarum eſt purificare, illuminare & ſubtiliare, in iſtis mundi regionibus nullo modo abſolvi potuiſſent. Ex lucis igitur in ſpirituali tenebrarum infimarum materia, retentione, quæ quidem materia omnibus eſt groſſior, metalla & mineralia cujuſque ſpeciei procreantur; quemadmodum ex ſcintillis majoribus vel minoribus lucis ejuſdem in materia ſpirituali tenebrarum regionis mediæ vegetabilia ſpecie differentia oriuntur, & plantæ creſcentes è terra exſurgunt. Nam quia lux medii cœli non ita efficax erat, ut illa primaria, quæ in ſpiritu tenebrarum primæ regionis incluſa eſt, & per conſequens idem calefaciendi, ſubtiliandi & diſcutiendi beneficium non habet; ideò magis ei reſiſtit groſſities terræ, humiditasque aquæ; ſed, cùm cujuſlibet rei lucidæ ſit, ſurſum quaſi ad patriam ſuam naturalem tendere, & quia radii cujuſlibet cœli tam viſibiliter, quàm inviſibiliter penetratione cum radiis incarceratis ſe jungunt, (quorum unione vis utriuſque fortior eſt) ſequitur, quod hujuſmodi anima lucida in ſpiritu mediarum tenebrarum incluſa paulatim ſurſum tendat, & à terræ gremio ſeſe elevet. Cùm verò lux iſta elemento ignis familiariſſima exiſtat, & tanquam fratri ſuo ſpurio contiguitate quadam alligata, neceſſe eſt, in ejus adſcenſione, ut portio elementi ignis eam concomitetur, tum etiam, quia ignis ſphæra ſpiritui medio contigua eſt, qui prædictæ lucis eſt vehiculum, ideò vinculis naturę ei elementum ignis adhæret, ac cum ipſo ſupra terram elevatur; & quia elementum aëris contiguum eſt & annexum ſphæræ ignis; igitur nulla fieri pot-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00137

est ejus separatio ab igne sine speciei destructione; Unde necesse est, ut aër immediatè post ignem à terra exaltetur; Eâdem etiam ratione aqua, cùm aëri sit contigua, post aërem elevatur. Cùm denique terra, cui naturaliter aqua concatenatur, valdè gravis sit & motui adversa, necesse est, ut illa sit præcipuum impedimentum, quod plantæ animam detineat, ne altiùs versus naturalem suam sedem ascendat: quamvis etiam cæterorum elementorum spissitudo hoc idem quodammodò præstare videatur. Cum his denique omnibus elementis ad plantæ compositionem concurrentibus, quædam terræ impuritas conjungitur, universum plantæ corpus magis minúsve inficiens, per quam densum & opacum redditur; quod fit, quoniam secundariæ lucis quantitas in eo inclusa non erat sufficiens ad illas elementorum constituentium immunditias removendas; quod si perfeciset, altiùs more spiritus solaris ascendisset. Hic igitur erat operis tertii diei finis, & quasi præparatio ad opus diei sequentis.

CAPUT VI.

De Solis ortu & origine, ac corporis ejus spiritualis mundificatione in terra indigesta, & ascensu seu elevatione in cœli medii cor & medietatem.

LUx illa immortalis, quam suprà diximus, cum superfluo & crassiori cœli Empyrei spiritu tenebris obvelatam ad universæ machinæ centrum raptam fuisse, (quando nimirum chaos rude & indigestum ex triplici tenebrarum mole, cum triplici lucis specie conflatum ad machinæ centrum collectum erat) in suo proprio receptaculo & vehiculo formam omnem corruptibilitatis deponente in medii cœli cor exaltatur, secundùm *Hippocratis* sententiam, qui *in lib. de principiis* in hæc ferè verba loquitur: *Plurima illius immortalis pars, quod calidum vocamus, cùm omnia essent conturbata, ad supremam illam regionem recessit, quam veteres æthera videntur nominare.* Et certè necesse erat, ut hujusmodi spiritus deformes ad centrum descenderent, quandoquidem nullo alio in loco obscuritates suas & immunditias deponere poterant, nisi in illa sola corruptibilitatis & tenebrarum sede, mole nempe indigesta, quam terram nominavimus. Similiter quoque opus erat, ut anima lucida in tali spiritu contineretur, cùm sine actione ejus spiritus ille seu corpus à sua sorde horrenda purificari & regenerari non potuisset, aut in sedem suam ætheream exaltari; cùm nihil prorsus mundum reddatur, aut ad perfectionis fastigium sublimetur, cui lucis portiones aut omnimodò desunt, aut in nimis exigua quantitate adsunt; atque hinc est, quod *Trismegistus in suo sermone sacro* ita scribit; *Cùm omnia essent indigesta, res omnes distingui & librari cœperunt, leviáque igneo spiritu vehebantur, & in excelsam regionem provolarunt, & immediatè emicuit cœlum septem in circulis.* Propter has rationes & hujusmodi alias probabile est, naturæ infinitæ voluntate densiorem cujusque cœli partem tenebris obrutam cum nonnullis lucis propriæ particulis in tenebrarum suarum latebras inclusis, deorsum ad universæ structuræ centrum præcipitem, operantibus lucis primariæ radiis, decidisse, & in massam terream constrictiva frigoris facultate fuisse condensatam; in qua tenebrarum cœli ultimi spiritus levior, tum propter loci excellentiam, à quo deorsum scaturiebat, tum etiam ob ignis seu lucis nobilitatem, quam includit, inter omnes reliquos purior & simplicior habetur. At verò lux ista, quamvis per se nobilissima, ob perpetuam tamen noctis in ventre telluris præsen-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00138

præsentiam & gubernationem ante quartum diem valdè debilitabatur. Nam adhuc terræ frigiditas actum & calorem radiorum lucidorum cujusque cœli repellẽs,& ipsorum facultati penetrativæ resistens, corporis sui poros vehementer restrinxit; quæ tamen frigiditatis resistentia circa quartum diem, tum propter radiorum descendentium multitudinem,qui quolibet creationis die magis magisque operationes suas exerunt, tum etiam propter sphęræ ignis calefactionem, quæ medii cœli rotatione quotidie gradatim inflammata fuit,& per consequens efficaciùs frigiditatem terrestrem versus corporis centrum propulsavit, tum denique propter fortiorem terræ condensatæ resistentiam, quâ radii descendentes, vehementiùs reflectuntur,& quorum strenua reflexione major caloris effectus excitatur, reprimitur massa terrestris, perforatur, & pori ejus aperiuntur, ac dilatantur, radii radiis junguntur, visque viribus unitur, quâ lux illa supercœlestis olim captivata & debilis facta jam liberè è terræ gremio egreditur;& à suo carcere tenebroso liberatur, pristinis suis viribus prædita est, & versus patriam suam liberè tendit. Cùm verò animæ lucidæ hujusmodi receptaculum sit quasi medium, per quod illa tam sursum ferebatur, (postquam scilicet purificatum erat,) quàm deorsum (dum nimirum tenebrarum immunditie oneraretur,) necesse fuit, ut illud vehiculum etiam sursum cum suo radio elevaretur; cùm esset luci tanquam materia suæ formæ; quæ quidem exaltatio ejus perfici non potuit, priusquam spurcam tenebrarum impuritatem deposuisset, cùm nulla res immunda cum purissima cœli medii substantia possit communicari. Nec ab elementorum inferiorum substantiis impediri hæc massa potuit in ascensu suo, quemadmodum illa quinta essentia, à qua vegetabilia oriuntur, cujus substantia naturaliter contigua est sphæræ ignis,& per consequens respectum habet ad alia omnia elementa, quæ invicem concatenantur, ut suprà diximus; sed sine cœli inferioris naturæ impedimento ad æthera exaltatur, quia ejus substantia spiritualis, pars erat densior cœli Empyrei; inter quod & hæc inferiora spiritus æthereus seu quinta essentia interponitur; ex cujus parte densiori cum ipsius tenebris ad centrum attracta, vegetabilia, si lucis scintillas aliquas includat,& aër, si nihil de lucis substantia possideat, conflantur. Atque hinc est, quod, ut in vegetabilibus spiritus crassus æthereus in suo ascensu alligatur igni; sic etiam massam illam supercœlestem crassiorem crassiori massæ æthereæ parti in sua elevatione vinculis naturæ connecti necesse sit; cum qua etiam massa elementa magis minúsve se commiscent & præcipuè Aër. Causæ autem cur hæ cujuslibet cœli substantiæ ita gradatim ad invicem cohæreant, extremitas est appetitus, quo unius cœli materia sursum ascendendo alterius formam arripere cupit & retinere; cùm omnis spiritus cujuscunque densitatis ad perfectionis metam naturaliter tendat. Tota igitur hæc massa supercœlestis sua anima mediante sursum quarto die ferebatur, omnes massæ suæ jam mundatæ fœces impuriores, si quæ sint, ad sphæram ignis ascendendo distribuens, & usque ad cœli ætherei medietatem sub forma corporis politissimi elevatur, æthereum corpus ex omni latere vi magnetica attrahens, quo splendidior apparet, uti in experimento infrà scripto manifestè explicatur, ubi totius mundi visibilis sceptrum & gubernaculum tenet, ejus actionem in se comprehendit,& in eo Imperatoris universalis vices agit, *Phœbíque, Apollinis, Titanis* & *Solis* nomina sibi vendicat.

Hæc

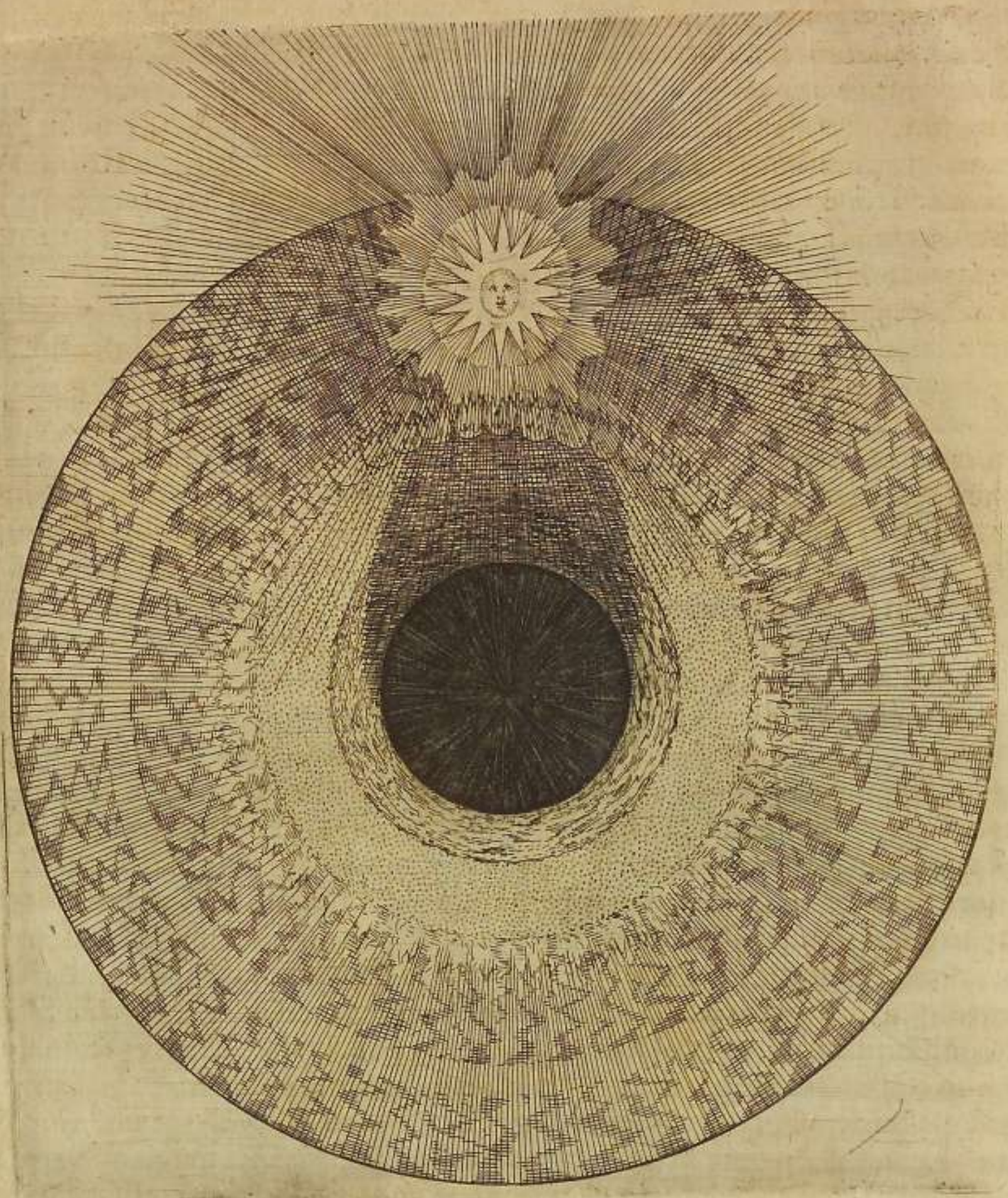

Hæc enim maſſa in cœli medii corde triumphans propter ſuæ ſubſtantiæ puritatem & naturæ ſimplicitatem, cùm ſit ejuſdem conditionis cum illa ſpiritus fontis lucidi, radios è fonte lucido per ejus diaphragmatis ubera deſtillantes, & per univerſum cœlum medium diſperſos magnetica illa virtute, quâ materia formam ad ſuam perfectionem appetit, ſibi avidè attrahit; Imò & hi lucis primariæ radii ad maſſæ ſpiritualis centrum, in quo frater eorum ſuum tenet habitaculum, alliciuntur; cùm ſimile naturaliter ſimili ſuo gaudeat, ubi fraternam libertatem ejuſque reditum à regnis Tartareis igneo quaſi amore congratulantur. Congregatâ igitur hujuſmodi lucis copiâ à fonte ſupremi cœli in centrum materiæ illius cœli ſubſtantiæ ſimilis, ita ut trutinis paribus illa lucis portio ad alteram ſpiritus ponderetur, neceſſe eſt, ut maſſa illa completè jam illuminata, & viſibiliter mundum vultu diurno ac placido aſpiciens, propter activam ſuæ formæ & paſſibilem ſuæ materiæ qualitatem perpetuò moveatur. Cùm verò reſiſtentia materiæ à centro ſurſum agitatæ, actioni formæ deorſum penetrantis ſit æqualis, ideò non deorſum movetur; Similiter etiam nec ſurſum movetur propter operationes radiorum deſcendentium, aſcenſum ad medium punctum materiæ vaporoſæ prohibentium: Unde ſequitur, quod motus ejus ſit circularis, ut infrà declarabimus.

At

At multæ quidem objectiones contra hanc opinionem noſtram proferri poterunt; inter quas inceperit aliquis, quod ſi hujus maſſæ ſpiritualis ſubſtantia eſſet *originaliter de cælo ſupremo, cur non iterùm ad illud cælum reverţatur, cùm ſit ejuſdem naturæ & conditionis?* Sed huic facilimè aptabitur reſponſio, nimirùm, tum quia cœli ſuperioris ſubſtantia craſſior fieri non poteſt propter immenſam lucis in eo prædominationem, tum etiam, quia materiæ prædictæ ſpiritualis congeries ad altiùs aſcendendum nimis eſt denſa, ad deſcendendum autem imiùs, nimis tenuis & ſpiritualis. Hæc enim maſſa ſolaris in cœli medietate ſuſtinetur, tum reſpectu materiæ ſuæ, quam à terra accepit, tum verò principaliter ſuæ formæ ratione; Materia enim ſpiritualis cujusque cœli, de qua antea mentionem fecimus, pyramidaliter quaſi è terra in cœlum aſcendit; (*non loquimur de pyramide mathematica tonum & baſin habente, ſed corpus quoddam phyſicum intelligimus circulariterà baſi cẽtrali groſſa ſemper acutius & tenuius verſus circũferentiam aſcendens*) pyramidaliter, *inquam*, phyſico modo aſcendit, more arboris, à cujus radice ſurſum aſcẽdendo molis ejus dimenſio ſemper decreſcit, cùm inferior trunci pars ſuperiori ſit groſſior, & rami adhuc, quò eminentiores, eò minutiorẽs; folia denique & flores omnium ejus partium tenuiſſimi exiſtunt. Atque ita etiam arbor cœlorum ſe habet ſpiritualis; Nam terra eſt omnium craſſiſſima, cui aqua ſuccedit, atque huic aër, & illi ignis ramulis & frondibus comparati; Planetæ verò Soli circumjacentes floribus correſpondent, & in corpore ſolari vera hujus arboris ſemina colliguntur, per quæ naturalia omnia vigent & multiplicantur. Et certè ſi rectiùs arboris anatomiam intueamur, terream quandam diſpoſitionem ſolum impedimentum eſſe invenimus, quod cæteris ejus partibus obſtat, quò minùs ad proprias ſuas ſedes revertantur; ſiquidem omnia elementa in arbore diſtincta reperiuntur; Quinimò etiam Quintæ eſſentiæ partem cum ejus anima ibi reperiemus, utpote cujus motu planta ſurſum elevatur. Nam ſi magna alicujus arboris moles in ignem conjecta vertatur in cineres, terræ quantitatem in ea valdè exiguam reperiemus; Unde certè probabile admodùm videtur, arborem quandam ſpiritualem à terra exurgẽtẽ vi radiorũ lucis naturalis à terreis vinculis ita liberari, ſicut arborem combuſtam, in qua partes ſpirituales cujuſcunq; craſſitudinis, vi ignis elementaris ſeu ſpiritualis liberantur: hujúſque arboris ſpiritualis ſuſtentaculo ſemen ſolare in medii cœli corde, partim more ſeminum plantarum retineri, & partim lucis permanentis ſui corporis retinaculo; (cujus eſt ſemper eâdem, & proinde eâdem virtute durabili corpus ſuum retinere in eodem loco) quia altiùs propter ſuam craſſitiem aſcendere non poteſt. Quod autem ſit talis lucis eſſentialis poteſtas, tam ab effectu naturali, quàm artificiali docemur: Animalia enim ad animarum ſuarum operationem moventur; ſimiliter ignis artificialis activitate res graves ſurſum ferri, & ibi pro continuatione vigoris illius ignis retineri ejuſque defectu iterùm deorſum ad gravium locum naturalem deſcendere dignoſcuntur. Concludimus igitur, Solem à terra ſeu chaos condenſato & coagulato materiam ſuam accepiſſe, formam verò à cœlo, ſecundùm *Hermetis* doctrinam de maſſa Solis diſcurrentem, derivâſſe. Dicimus porrò neceſſe fuiſſe, ut ſubſtantia ejus, cùm denſior eſſet, quàm illa aëris, ad terram deſcenderet, ubi deformem ſuam obſcuritatem deponeret, ut formam cœleſtem frigidamque ſine obſtaculo ſuſciperet. Cùm enim tenebræ in principio univerſaliter per vaſtam hyles voragınem diſperſæ fuerint; & cùm hujuſmodi mundi machina, abſque deformitatis prædictæ in locum indigniorem congregatione fabricari & informari nõ potuerit, neceſſe fuit, ut omnes mũdi tenebræ ad machinæ centrum, tanquam locum indigniorem, pellerentur; quia remotior eſt à ſede lucis, à qua perfectio oritur. At cùm tenebræ per ſe aut nihil ſint, aut inſtar meri accidentis alicujus ſubjecti, & per conſequens ſine vehiculo deorſum movere non poſſint,

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00141

ſpiritui ſeu aquæ ſpiritualis cujuſlibet cœli materiæ adhærebant, cujus impulſu deorſum ferebantur, & circa peripheriæ punctum congregabantur medium; in quo loco ſpiritus ex primo cœlo derivatus à ſuo velo obſcuro liberatur modo antea demonſtrato, & ſurſum verſus patriam ſuam virtute radiorum utriuſque lucis elevatur; ubi formam ſupercœleſtem occupat, ſplendidosque lucis amictus induit, quibus cœlorum infimorum ſpiritus univerſalis molem, fratresque ſuos captivos, & in mineralium vegetabiliumque corporibus retentos vivificat, reficit, nutrit, gaudere & multiplicare facit, eosque infinitis quotannis dotibus ditare ſolet. Univerſa autem maſſa terrea jam quaſi exanimata & à ſua anima movente ſeparata mortua videtur, & more cadaveris quieſcit, gelidosque habet artus; nec habet illa animam aliquam in toto & qualibet parte, pro more corporum viventium; ſed pauxillum caloris, quem habet à cœlo & aſtris recipit more cadaveris; quo per putrefactionem vermes generantur, moſca in oſſibus creſcit, & multa alia producuntur; nónne etiam ſimili ratione naſcuntur in terræ ſuperficie animalia, ut in *Pythonis* generatione apud *Ovidium* legitur, vegetabilia & hujuſmodi alia quibus abſque corruptione impoſſibile eſt multiplicari? Deſcribitur autem Solis ortus à terra hoc modo.

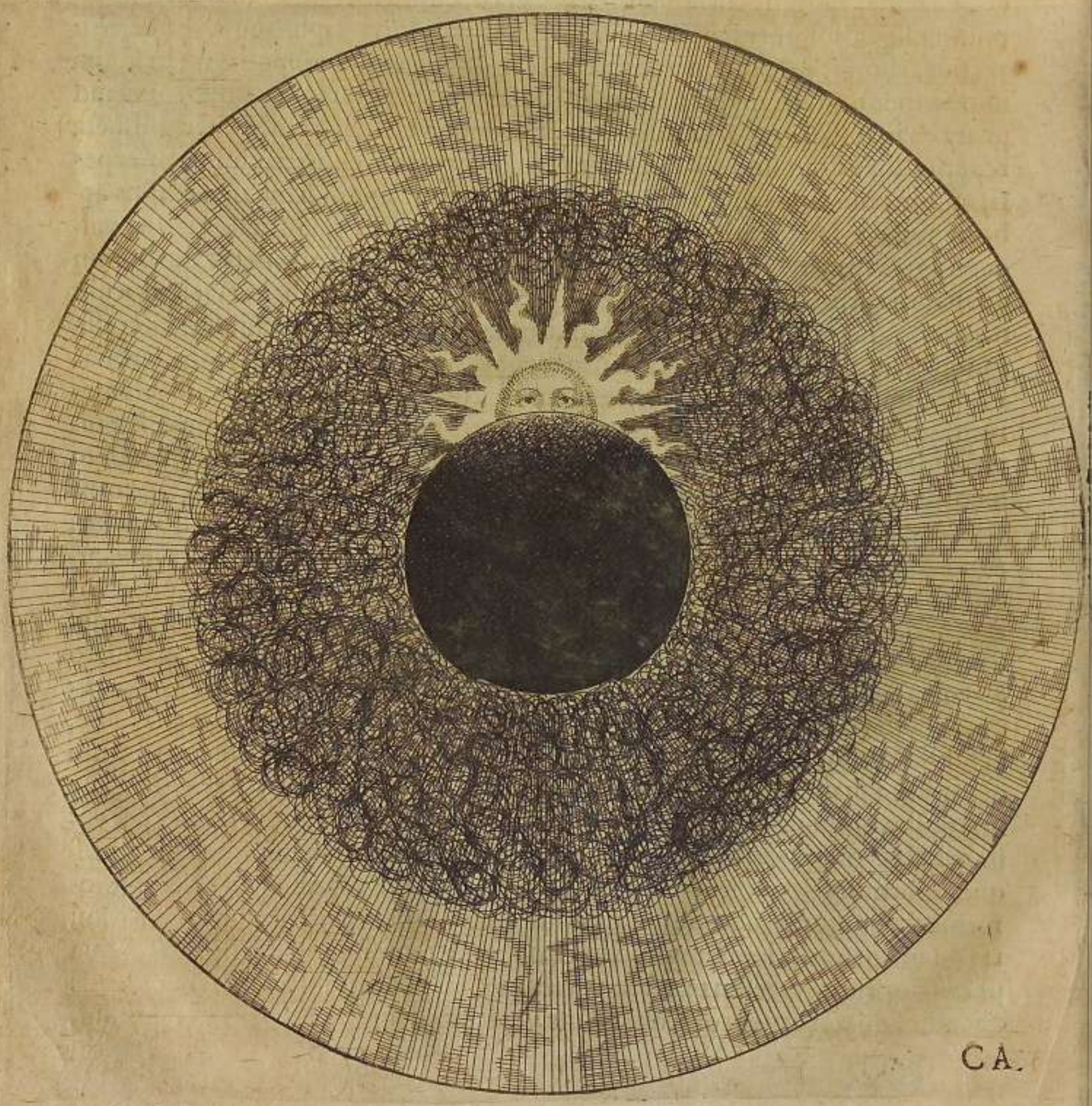

CA.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00142

CAPUT VII.

Rationes tam Physicæ & Chimicæ, quàm Theologicæ præcedentis opinionis probabilitatem defendentes.

QUAMVIS hæc nostra de solaris corporis ortu opinio hujus seculi Philosophis nova forsan & inaudita videbitur; probabilibus tamen eam niti argumentis, *rationibus* nonnullis tum *Philosophicis* & *Chimicis*, tum verò & *Theologicis* quoque conabimur demonstrare. Quid enim de corporis Planetarum densitate existimandum erit, cùm propter multorum spirituum appositionem obscuram & quodammodò opacam figuram habeat, quò lucis visibilis capacior fit, non aliter, quàm aër invisibilis condensatus visibilem nubem fulgidam producit. Cùm igitur secundùm dictos *Philosophos* materia nubis grandinosæ ex terræ gremio evaporet, & in sua densitate terreo subtili omninò assimiletur, cur igitur à subtilissima ejus ventris materia non conflaretur corpus illud solare, cùm terra *rerum omnium parens* dicatur, quæ post ipsam creantur? nónne ex terræ exhalationibus meteora seu Soles corruptibiles ab illa Solis incorruptibilis figura non multùm differentes in superiori aëris regione apparent, quorum corpora altiùs propter spuriam ipsorum immunditiem in ætheream regionem ascendere non potuerunt? Nónne etiam autoritate omnium ferè prædictorum Philosophorum ignis in aërem, aër in aquam, aqua in terram inspissatione quadam convertuntur? per quod facilimè quoque cernitur, quod terra vice versa in aquam, aqua in aërem, aër verò in ignem per subtiliationem transmutentur; & quod ignis commune quid cum æthere habeat; Præterea, cùm omnia ex aqua sint, quænam est differentia inter aquam grossam & illam subtilem, nisi quòd hæc sit ex parte spiritus subtilissimi, illa ex parte terræ? Unde certum est spissitudinem Solis esse ex parte terræ. Imò ipsissimis quorundam Philosophorum verbis assertio hæc nostra nititur & fulcitur; cùm apud *Hippocratem* reperiatur, *Partem illius immortalis, quod calidum vocavit, cùm omnia essent conturbata in supremam peripheriam discessisse, quam veteres æthera dixerunt.* Hoc est, cùm triplex triplicis cœli tenebrarum portio lucidos radios includens, chaosque rude & indigestum constituens in infimum cœlum congregata esset, lux, quam *Calidum immortale* vocant, ascendebat, &c. Quod certè *Mercurius Trismegistus in suo sacro sermone* comprobare videtur, ubi sic loquitur; *Erat umbra infinita in abyssо, aqua insuper & spiritus tenuis intellectualis per divinam potentiam in chaos inerant; cúmque indistincta fuissent omnia, levia postmodum in excelsam regionem provolarunt, gravia sub arena humida resederunt, distinctis libratisque rebus, quæ igneo spiritu vehebantur, emicuit cœlum septem in circulos.* Quid namque aliud per hæc dicta sibi vellet ille Sapiens, quàm quod lux & spiritus essentiales per DEI verbum in infimi cœli chaos fuerint, & quòd deinde levia, hoc est, spiritualia in chaos inclusa in cœlestem regionem spiritu igneo, hoc est, radiis lucidis in chaos inclusis sint evecta? Quo facto Sol & cæteri Planetæ emicuerunt. Ex illis etiam *Trismegisti* verbis evidenter apparet, chaos esse tenebrarum omnium cœlorum in infimum cum radiis captivis compactarum congeriem. Nam dicit; *res leves igneo spiritu in excelsam regionem*, hoc est, in cœlum *vehi.* Hoc etiam eodem ferè

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00143

ſenſu ipſe inculcat *in ſuo Pimandro*, ubi dicit, *umbram quandam horrendam obliquare-volutione ſubterlapſam fuiſſe, ac in humidam naturam migraviſſe, & ex humidæ naturæ viſceribus ſincerum ac levem ignem protinus evolantem alta petiiſſe*, &c.

Sed miſſa iſtæc faciendo, quid de aſſidua Solis cum terra communicatione putandum? Cùm Sol quotidie cum terra, tanquam cum fœmina ſua coëat, vel ſaltem cum ſpiritu aliquo humido in terra retento, quaſi patiente diſpoſito, quod vices fœminæ vel ejuſdem matricis agat; quorum quidem copulatione ſeu coitu annuo res infinitæ ſpecie differentes producuntur, quælibetq; ſpecies in ſe multiplicatur; id ſanè quod perfici non poſſet, niſi magna eſſet affinitas inter terreſtris & ſolaris corporis ſpiritum; ea, quæ procul dubio eſt ex parte materiæ, cujus fons terra eſt, & non à forma, cùm ejus ſcaturigo in parte oppoſita reperiatur, ſcilicet in cœlo Empyreo. Denique cùm ſolare corpus ſit viſibile, ac proinde ſecundùm dimidiam partem materiale, neceſſe eſt, ut ejus pars corporali ortà fonte materiæ derivetur, quem terram eſſe ſuprà demonſtravimus. Quid etiam aliud voluerunt *Philoſophi Chimici*, qui omnes, illam Solis prolem nobiliſſimam, quam *Solis filium* & *Solem terreſtrem* vocaverunt, ſubſtantiam ſuam à terra & cæteris elementis, formam verò à cœlo, unanimi ferè conſenſu dixerunt accepiſſe? Nonne etiam vocavit *Mehumius* terram *in lamentatione Naturæ*, matrem & nutricem omnium, quæ concepit in utero ſuo ab igne, hoc eſt, à luce? Ut denique ad ſacræ Scripturæ rationes accedamus, ſi diligentiùs tempus creationis terræ & corporis ſolaris conſideremus, maximum percipiemus myſterium in creationis ordine. Nam tertio creationis die facta eſt terra, ejuſque creaturæ merè vegetabiles, & poſt terræ creationem quarto die corpus Solis ſphæricum producitur; in cujus dimenſionem radii undique in cœlo diſperſi eodem die congregantur. Cùm igitur Sol ſit corpus infinitis gradibus terræ anteponendum, cur eum non feciſſet natura infinita ante terræ fabricationem, cùm creationem ſuam à creatura perfectiſſima, luce nempe, incepiſſet, & cùm cœlum æthereum ante terræ creationem perfeciſſet, qua Sol creatura eſt longè excellentior, niſi, quia corporis ejus molem de terra eligere maluiſſet ad formam tam nobiliſſimam ſuſcipiendam, & ad radios cœli medii inviſibiles & occultos, manifeſtos & viſibiles reddendos aptiſſimam? Imò valdè myſtica eſt hæc Solis creatio & futuri boni increati, hominibus venturi, evidens indicium. Nam quemadmodum lux ſupercœleſtis creata à cœlo in terram, hoc eſt, in umbram mediante ſpiritu deſcendebat, & ibi à cœli Empyrei creatione triduum more corporis vegetabilis in tenebrarum & terræ voragine ſepulta erat, & deinde ſuperiorum radiorum aſſiſtentiâ corruptibilem terræ immunditiem exuens, ipſa cum ſuo corpore glorificata, & quaſi regenerata, die tertio poſt ejus in umbra incluſionem in cœlum æthereum aſcendebat, à quo quotannis ſceptro & diademate fulgido donata omnibus vegetabilium corporibus vitam, formam, & incrementi virtutem impluit: Sic lux illa increata, vera & ſola Patris increati ſoboles, divina voluntate in terram deſcendebat, corporis humani naturam ſuſcipiebat, & ſecundùm carnem corruptibilem mortua eſt, at per ſuam divinam & increatam eſſentiam tertio die poſt mortem reſurrexit, corpore ſuo ab omni corruptione mortali jam purificato, & ultra humanam intelligentiam glorificato; Unde in cœlum Empyreum cum inenarrabili ſplendore aſcendebat, ubi ad dextram Patris ſui omni claritate lucidior exaltatus animis humanis dona ſpiritualia quotidie & liberaliter impluit, eos ſuo divino lumine illuminans, & à Cacodæmonum rabie defendens; imò homines perituros aquâ fontis vitæ abluens, & ablutione ſpirituali regenerans, atque à peccati corruptione redimens & ſalvans. Nemo igitur pro re impoſſibili habere debet, ſolarem hanc eſſentiam creatam ad terram deſcendiſſe, ut ibi vehiculi ſeu corporis ſui, in quod deſcendit, opacitatem & immunditiem deponeret

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00144

neretatque relinqueret,atque rursum cum corpore suo à corruptionis maculis purificato ad loca excelsiora ascenderet,cùm naturam illam diviniſſimam & increatam hoc idem præstitisse fide credamus, & oculis spiritualibus videamus; quemadmodum sacræ Scripturæ hisce verbis testantur: *Aperiatur terra,ut illa Salvatorem producat.* Oh quanta igitur est illa hominum quorundam insscitia, & quàm beluina ignorantia,quâ omnia non sensibilia respuunt & condemnant,eorumque opiniones pro nugis habent,qui alia, quàm quæ sensui communi objiciuntur,docere conantur! Sed ut hujusmodi etiam hominibus satisfaciam,cùm cogamur ad hujus profundiſſimæ doctrinæ notitiam per effectus solummodò pervenire,demonstratione à posteriore hujus nostræ opinionis probabilitatem experimento à nobis viso declarabimus.

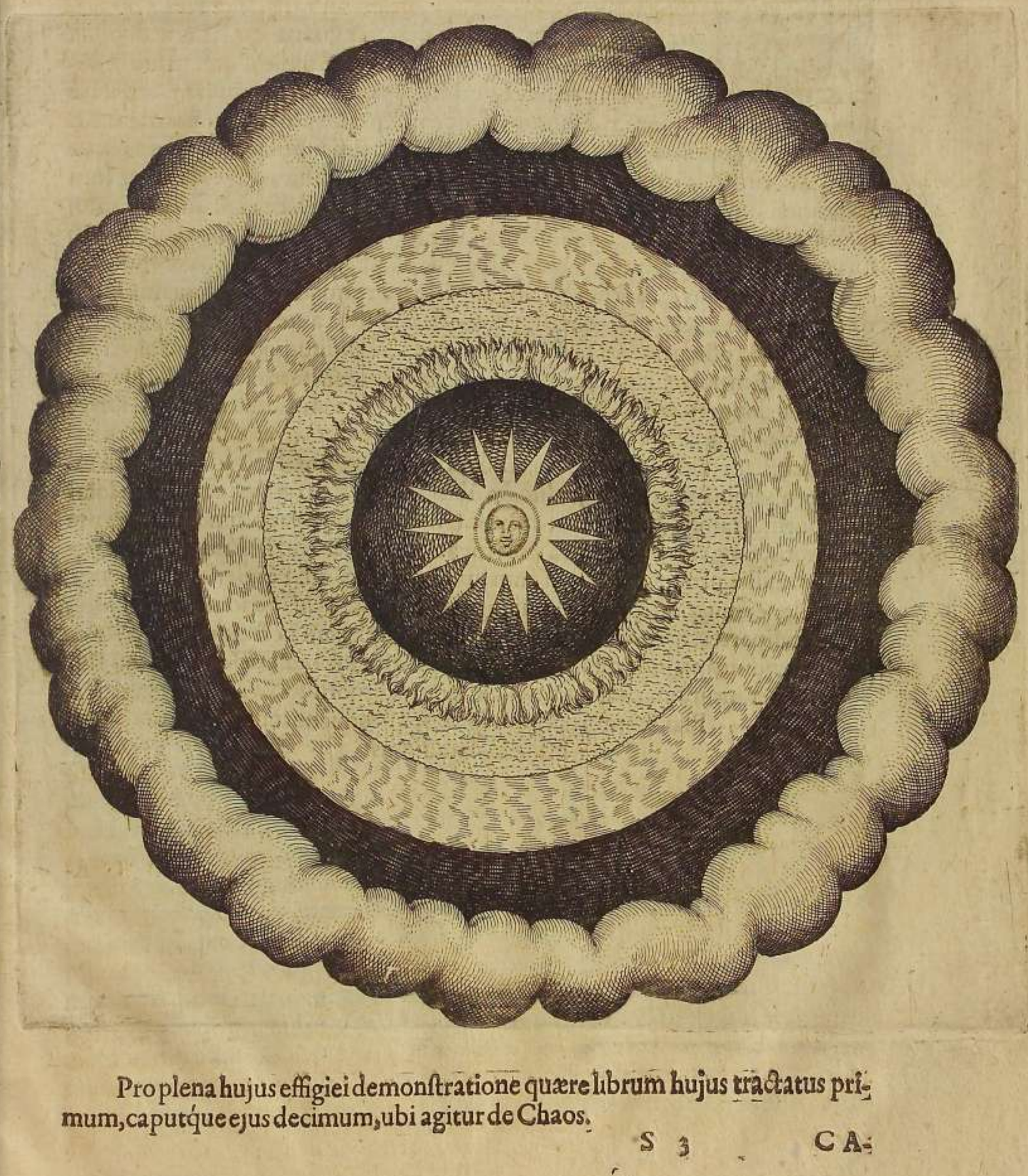

Pro plena hujus effigiei demonstratione quære librum hujus tractatus primum,caputque ejus decimum,ubi agitur de Chaos.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00145

CAPUT VIII.

Quod universa cœli medii substantia spissior & obscurior erat ante Solis productionem, quàm post ejus apparitionem.

LUx illa prima creatura, quamvis ante luminum productionem vicem Solis per triduum gereret, ut testatur *Dionysius*, Sole tamen imperfectior erat, ut affirmatur *in resolut. Theolog. tract.* 2. *part.* 2. *port.* 2. *quæst.* 1. Nam in majori materiæ quantitate dispersa & dissipata fuit; unde propter materiæ multitudinem suos effectus, nempe lumen & calorem tam validè mundo manifestare non potuit, cùm materiæ dispositio semper actionibus formæ contrariaretur. Hinc igitur erat, quod profluentem à calore vim suam subtiliandi, materiamque condensatam dissipandi ante Solis creationem non habuit adeò efficacem, cùm vis unita & simul congregata semper sit fortior; Unde hæc cœli materia ante, quàm post diem quartum, spissior fuit. Quare manifestum est, diem, quem pro sola qualitate, hoc est, pro mero lumine Philosophi divini ante Solis ortum habuerunt, & non pro quantitate seu tempore, utpote, quod originem suam à quarto demum die accepit, ut testatur *Thelog. Resolut.* loco antea citato, longè tenebrosiorem & obscuriorem fuisse propter ætheris spissitudinem ante Solis creationem, quàm post ejus productionem; Nam post diem tertium tota illa lucis secundariæ congeries per vastam cœli medii capacitatem diffusa in corpus solare se contraxit. Imò, secundùm *Dionysium* de *divinis nominibus cap.* 4. hanc lucem Solis substantiam fuisse asseritur, sed adhuc non planè formatam; quod quidem ut sit, probabile est certè, hanc lucem ubique dispersam ad massam illam solarem purificatam & exaltatam, ex rationibus in capite penultimo præcedente declaratis, congregatam esse, & vehementiores effectus in illa mundi parte per quam transiit, producere, quàm cùm lux ejus passim esset dispersa: unde magis calefacit, attenuat, discutit & illuminat: Et hujusmodi ejus actionibus crassiores hujus cœli partes, ante Solis ortum æqualiter diffusæ, jam post ejus manifestationem secundùm magis & minùs tum deorsum tum sursum in eadem regione reverberantur, quarum resistentiâ, & hujus corporis solaris actu diversa Planetarum corpora sphærica producuntur, ut infrà declarabimus.

CA-

CAPUT IX.

De cæterorum Planetarum productione.

IN capite de Solis conſtitutione delineavimus, Spiritum tenebrarum ſupremæ mundi regionis lucis ejuſdem portionem retinentem, cum inferiorum cœlorum tenebris ad machinæ centrum reverberatum, ſpurcam & nigram ſuam immunditiem ibi exuiſſe, & virtute lucis cœleſtis in cor ætheris exaltatum fuiſſe, & quod radii ſecundo die per vaſtam cœli ætherei capacitatem diſperſi, tum magneticâ materiæ ſolaris, formam appetentis, virtute, tum maximè propter animam lucidam ibi loci retentam, ac fratres quaſi ſuos circumambientes in auxilium ſuum ſollicitantem in ejus ſubſtantiam congregentur & colligantur, non aliter quàm auceps aliquis aſtutiſſimus, ut aves prætereuntes decipiat, aviculam caveæ includit, cujus præſentiâ & cantilenis cæteræ illius ſpeciei in eoſdem laqueos alliciantur. Collectâ igitur radiorum lucidorum multitudine, & ejuſdem Spiritus maſſam æqualiter occupante, craſſiores hujus cœli partes virtute radiorum iſtorum unitorum, quorum eſt ſubtiliare, diſcutiuntur, & gradatim, hoc eſt, ſecundùm magis & minùs ad exteriores hujus cœli partes detruduntur; Unde partes iſtius cœli remotiores ab ejus medio, in quo ſolare corpus ſuſpenditur, frigidiores ſunt, & per conſequens groſſiores & denſiores, ac præcipuè illa extremitas, quæ magis deorſum, hoc eſt, verſus centrum tendit; Atque hinc eſt, quod Planetæ in illis extremitatibus diſpoſiti frigidos, propter denſam loci diſpoſitionem, effectus producunt. In infimam ergò cœli medii concavitatem craſſior ætheris pars virtute radiorum eſſentialium Solis reverberata, propter ejus vicinitatem cum ſphæra humiditatis, valdè eſt humida, & propter ejus contiguitatem cum ſphæra ignis, ultra quam ob ſubſtantiæ ſuæ puritatem deſcendere non poteſt, ejus frigiditas per antiperiſtaſin fortificatur. Hæc igitur cœli medii ſphæra inferior ita ſe habet ad illam mediam ejuſdem, in qua corpus ſolare movetur, ut elementum aquæ cœli inferioris ad illud ignis ejuſdem; Unde frigiditas ætheris craſſi hujus ſphæræ, actionibus radiorum ſolarium reſiſtendo motum ſurſum excitat uſque ad mediam viam inter hanc ſphæram & illam Solis; nam illi motui motus alius occurrit, ſcilicet radiorum ſolarium deſcendentium, & quia hi radii ſolares deſcendentes æquales ſunt vaporoſæ materiæ aſcendenti, & per conſequens proportionalis eſt pugna utriuſque naturæ; ideò non ſufficiens eſt lucis virtus ad Spiritus vaporoſi uſque in mediam viam aſcenſum impediendum; nec valent exhalationis illius aſcendentis vires ad actus radiorum lucidorum, deſcendentium ad medium illud, ſurſum magis repellendos; unde mutuò & viribus proportionalibus in eodem puncto pugnant, & pugnando duplici motu circulari moventur, ſcilicet ab occidente in orientem ſecundùm materiæ appetitum, & ab oriente in occidentem ad lucis primariæ progreſſum. Atque hinc eſt, quod rapto unius naturæ motu contra tardum, quamvis valdè reſiſtentem, alterius congregatur, apponitur & aſſimilatur craſſior illius ſphæræ ſubſtantia in unum globum, non aliter, quàm duo venti oppoſiti ſimul flantes aërem inſpiſſando nubem procreant. Et hoc idem fit in qualibet hujus cœli ſphæra immediatè ante Planetæ ſui ortum. Actione igitur radiorum deſcendentium & reſiſtentiâ Spiritus vaporoſi aſcendentis motus circularis duplex fit in media via inter infimam hujus cœli ſphæram & illam Solis; atque inde naſcitur

globus

globus ille lucidus,quem Planetam *Mercurium* appellamus; in quem lux ſolaris vi quadam magnetica viſibiliter colligitur,cujus præſentiâ oculis noſtris corpus ejus apparet. Similiter aſſidua radiorum reſultatione ab hoc corpore Mercuriali ſphærico vapores quidam tenuiores ab ejus corpore agitati ſurſum excitantur uſque ad mediam viam inter corpus ſolare,& illud Mercuriale;quorum motui etiam in eodem puncto & alius quoque motus occurrit ad altiorem prædicti vaporoſi Spiritus aſcenſum prohibendum, nempe radiorum à ſolari corpore deſcendentium. Æqualitas igitur naturæ *Solis* cum æqualitate naturæ *Mercurii* orbem medium inter ipſos generat;cujus duplici motu circulari ſpiſſior ejus materia in unam maſſam ſphæricam congregatur,quam Aſtrologi *Venerem* appellaverunt. Et hæc cauſa eſt (ſcilicet propinquitas naturæ materiæ horum ducrum Planetarum cum eſſentia Solis) cur ipſorum motus naturalis minùs à motu ſolari differat, quàm illi cæterorum Planetarum, ut infrà latiùs declarabimus. Fit etiam & alius motus à ſphæra illa infima ſurſum,verſus globum *Mercurii*,& alius à corpore *Mercurii* deorſum verſus illam ſphæram,ita,ut in media via motus unius motui alterius opponatur: Et horum æquali pugna duplex motus in illo orbe medio excitatur,cujus appoſitione conglomeratur illa ſphærica congeries ex æquali corporis Mercurialis natura, & humida ſphæræ imioris diſpoſitione, quæ corpus lunare appellatur,*Luna*,*Phœbe*,*Diana*,*Cynthia*,*Lucina*,&c. Cujus corpus propter vicinitatem illius regionis corruptionis, tum etiam, quod non niſi pauxillum formæ lucidæ à *Mercurio* ſuo proximo recipiat,formam ſolarem magis magisque appetit;quâ,quamvis æqualiter,hoc eſt, eadem proportione, quoad ſe ornetur, attamen, ſecundùm ſuam à corpore ſolari remotionem & propinquitatem,magis minúſve viſibiliter nobis ejus corporis illuminatio apparet;per quod manifeſtum eſt,majorem ipſius partem quodammodò opacam eſſe,& per conſequens opacitatem quandam requiri ad corporum ſtellarum viſibilitatem. Similiter certum eſt,hoc corpus ex denſiori hujus cœli ſubſtantia conflari,quoniam totaliter radiis ſolaribus penetrari non poteſt. Atque hoc modo tres habemus Planetas in ſuis orbibus propriis moventes,inter convexam cœli infimi ſuperficiem diſtantiâ & ordine proportionali ab invicem diſpoſitos,quorum corpora eò ſpiſſiora & denſiora habenda ſunt, quò à corpore ſolari remotiora exiſtunt.

Cùm etiam totidem Planetæ ſuper corpus ſolare reperiantur,ſcilicet inter locum ſtellarum fixarum & orbem Solis,quomodo, quâve ratione in ſuis orbibus diſtinctis, ibi loci produci poſſint, diligenter erit inveſtigandum: Diximus igitur,unam partem hujus cœli craſſiorem & humidiorem ab ejus corde deorſum *Solis* præſentiâ depelli,& alteram,ſicciorem nempe,ſurſum, verſus concavam ſphæræ aqueæ,ſive criſtallinæ ſuperficiem,in qua ſtellas fixas congelari ſuprà declaravimus;in quibus limitibus frigiditas etiam,ut in ejus loco oppoſito, abundat per antiperiſtaſin,hoc eſt,propter ſuavem caliditatem cœli ſpiritualiſſimi ſupereminentis,ſphæræque criſtallinæ contigui,& vivacem corporis ſolaris calefactionem,cujus operatione ab orbe ſolari ad illos margines diſcutitur,ejuſque ſiccitas à congelativa ſphæræ criſtallinæ diſpoſitione,quam omnes hanc ob cauſam cœlum glaciale appellaverunt,criſtallinum ab aquarum ſiccarum multitudine provenit. Actio igitur radiorum ſolarium in hoc ſubjectum ſupereminens eſt ſola ratio & origo Planetarum ſuper Solem gradatim ſuſpenſorum. Nam,quemadmodum ad productionem ſphæræ humiditatis cœli infimi,in elementorum ortu demonſtravimus, terræ naturam conſtrictivam cum illa ignis æquali proportione in media via quaſi coire & concurrere;ſic etiam motu radiorum ſolarium ſurſum,& frigiditatis ſiccæ ad dictorum radiorum inſultus repellendos deorſum agitatæ,in media via,inter corpus ſolare,& convexam hujus

cœli

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00148

cœli partem, conflictus ex æqualibus naturarum diversarum partibus oritur: quorum motu vario, ab oriente scilicet in occidentem, & ab occidente in orientem massa sphærica conglomeratur, quam *corpus Joviale* seu *Jovem* appellant, ex duabus portionibus naturæ solaris, & totidem, partibus cœli hujus frigidioris & siccioris conflatum: Ex reverberatione autem seu reflexione radiorum Solis à corpore Joviali deorsum resilientium vapor subtilior excitatur, eosque radios reflectentes concomitatur; & hæc in media via inter corpus Joviale & solare novis obviam fiunt radiis Solis sursum petentibus: quorum duplici motu oppositio, novus motus circularis duplex oritur; ex quo totius ejus loci densitas in unũ globum circumvolvitur & redigitur, quem *corpus Martiale* seu *Martem* nominant, ex æquali *Jovis* & *Solis* dispositione conflatum. Similiter versus motum superiorem fit motus à natura lucida *Jovis*, qui apponitur motui sibi contrario in media via inter ipsum *Jovem* & convexam hujus cœli superficiem; quorum conflictu motus etiam duplex circularis oritur; ex quo crassior illius interstitii portio in unum corpus rotundum congregatur, quod *Saturnum* dicimus. Atque hoc modo septem Planetarum corpora ad proprias suas sedes exaltata habemus, qualitates & dispositiones varias secundùm suam positionem & compositionem habentia, ut in capite sequenti manifestè explicabimus. Planetarum autem productio sic describitur.

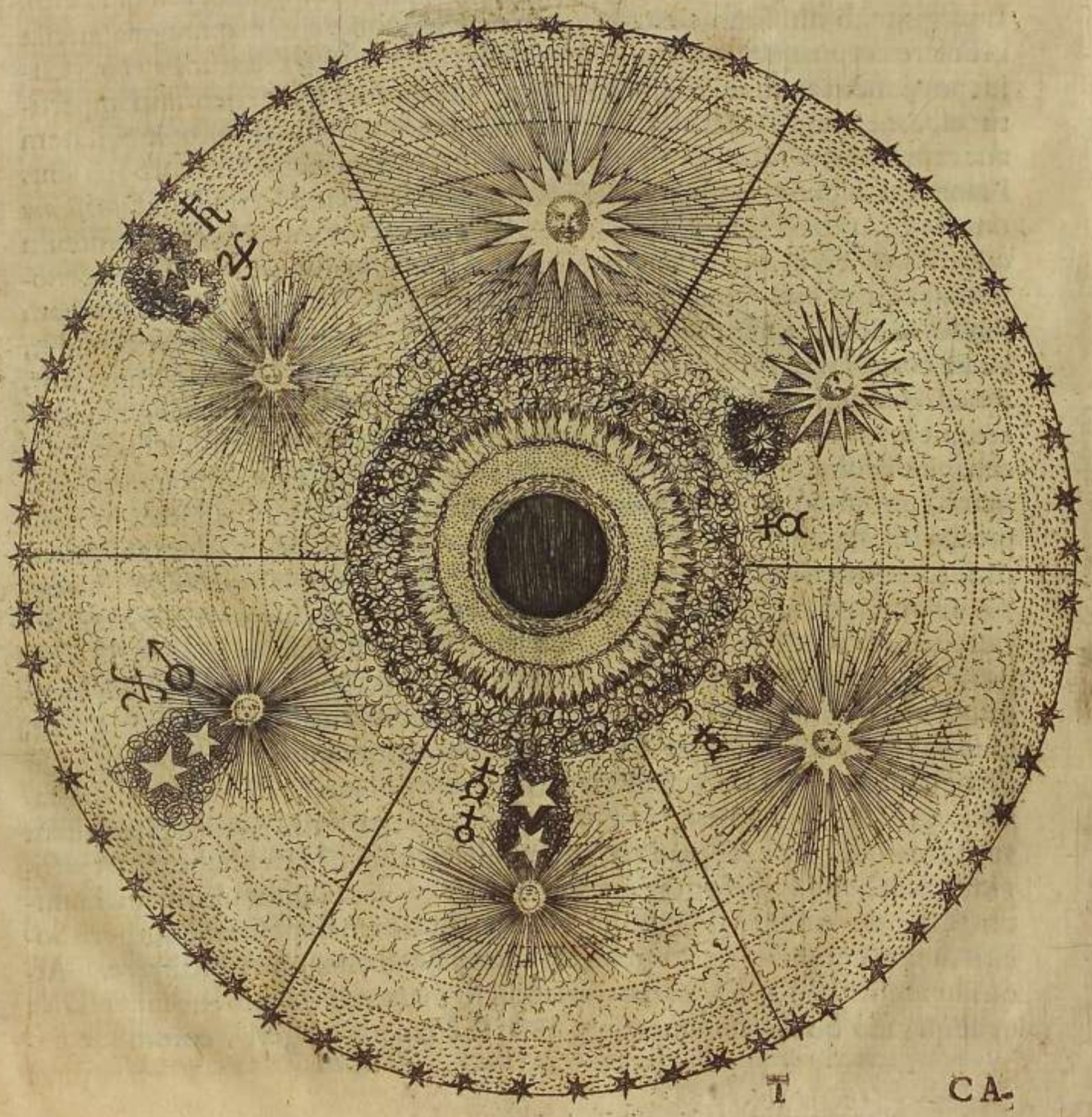

T CA-

CAPUT. X.

De Planetarum naturis, & eorum dispositionibus, quibus in hæc inferiora operantur.

QUAMVIS ex præcedentibus satis manifestũ sit, corpora trium Planetarum inferiorum, & totidem superiorum ex Solis virtute processisse; aliam tamen hîc rationem producemus, quâ, tum corporis solaris creationem ordine cæterarum stellarum erraticarum corporibus priorem fuisse, tum etiam formalem lucis dispositionem priùs recepisse declarabimus. Nam omnes ferè Philosophi in hoc convenerunt, lucem in *Sole* esse, tanquam in se lucido, in aliis verò Planetis participativè; cùm autem syderis lux sit forma ejus essentifica, sine qua stellæ esse aut nomen haberi non potest, eamque ab ipso Sole tanquam à suo informante reliqui Planetæ acceperint, necesse est, ut *Sol* ordine creationis cæteros Planetas præcedat, non aliter quàm principium suum principiatum. Lux igitur ab altissimo cœlo deorsum per commune ejus diaphragma emissa in Solare corpus quarto die recipitur, & ibi custoditur, ut testatur *Basilius*. Cujus portionem aliquam cuilibet Planetæ, tam sursum quàm deorsum impertitus est *Sol*, eamque vel majorem aut minorem, tum secundùm propinquitatem aut remotionem sui corporis à sede ejus, tum etiam secundùm corporis illius Planetarii dispositionem, cui dat. Atque hinc est, quod secundùm *Jamblicum* omnes virtutes cœlestes Soli insunt, &, teste *Proclo*, ad Solis aspectum omnium cœlestium vires in unum congregantur, quas tandem in hunc mundum inferiorem per ignea ejus spiracula credimus disseminari. Unde *Platonici* animam mundi in Sole inclusam esse crediderunt. Quare in medio *Phœbus* considet, aureâ comâ fulgens, sceptrum & gubernaculum, tanquam Rex & Imperator, tenens, omnium stellarum luce repletissimus, quam à mundo intelligibili ideò recepit super omnes alias stellas, quoniam anima ejus intelligibilis splendoris capacior existit, ut nonnulli è *Platonicis* volunt. Regia autem dispositio primaria, tum ratione suæ compositionis, tum etiam suo effectu luculenter seipsam prodet: Componitur enim ex æquali parte materiæ spiritualis à terra ascendentis, formæque essentialis lucidæ, à cœlo Empyreo descendentis: Unde ab *Artefio* ejus orbis *sphæra animæ & æqualitatis* appellatur. Ex quibus patet, quod temperies ejus sit calida in gradu suavissimo, quam à lucis secundariæ dispositione accepit, & imperceptibiliter humida, hoc à natura ejus corporis spiritualis proveniente. At quia formæ ejus multitudo, appetitui materiæ suæ omnimodò satisfecit, ideò caliditas utique in ejus corpore prædominatur; cujus beneficio non modò Planetæ suas dispositiones naturales acceperunt, sed & quælibet etiam inferiora. Hinc igitur est, quod *Mercurius* unam naturæ suæ partem à *Sole* accipiens, aliam verò à massa humida & frigida deorsum sphæricè discussa, tres habeat partes frigiditatis & humiditatis, ac totidem de temperie Solis; Unde multò magis humidus & frigidus est *Mercurius*, quàm calidus, quoniam in dispositione corporis Solaris, unam corporis partem ad unam animæ lucidæ diximus concurrere. Atque hinc est, quod *Mercurius* tàm variabilis sit in sua natura, tamque inconstans, ut aliquando bonis, nonnunquam malis se Planetis jungere, eorumque naturas

turas tam bonas quàm pravas induere dicatur. Nam cùm multum habeat materiæ frigidæ in ſua compoſitione, & non niſi pauxillum formæ reſpectu ſuæ ſubſtantiæ, appetit aliorum Planetarum naturas induere, & quibus occurrit, quorumque aſpectum aliquem habuerit, eorum impreſſiones libenter recipit. Unde in ſua natura valdè fluxilis eſt, magisque humidus quàm calidus. *Luna* verò, cùm ex una parte naturæ *Mercurii*, & altera maſſæ frigidæ & humidæ ejuſdem cœli componatur extremè reſpectu cœleſtium eſt frigida & humida, cùm non niſi unam partem caliditatis à *Mercurio* habuerit, cum una frigiditatis & humiditatis, ac duas ab ipſa ſphæra frigida & humida; Unde à ſolari corpore auxilium & lumen per participationem aſſiduè petit & accipit. *Veneris* autem natura, quia ex æquali parte illius *Solaris* & *Mercurii* conſtat, tres habet partes diſpoſitionis Solaris, unicam verò ſphæræ frigidæ & humidæ inferioris, quam à *Mercurio* accepit: unde benefica & vivifica eſt in ſua natura & viventibus fortunata; magis enim humectat quàm *Sol*, magisque calefacit quàm *Mercurius*; Unde calida eſt in ſecundo gradu ſuavitatis & humida in primo. *Jupiter* autem in hoc à *Venere* differt, quod in ſua natura calidior & virilior eſt propter *Martis* vicinitatem, cui eſt contiguus; de ejus enim natura quodammodò participat, quoniam ad ejus compoſitionem cum *Sole* jungebatur; ſimiliter *Venere* ſiccior eſt ob vicinitatem ſphæræ *Saturni* in parte ſuperiori, & *Martis* in parte inferiori; Unde ejus natura planè calida eſt & humida ex æquali diſpoſitione *Solis* conflata, & craſſioris ætheris parte ad concavam cœli ſupremi ſeu ſphæræ criſtallinæ ſuperficiem pulſa; quia ejus ſphæræ ſubſtantia virtute cœli glacialis congelata, & virtute radiorum ſolarium agitata, ejusque virtus reſiſtendi gratia radiis illis deſcendendo in mediam viam occurrens, eundem producit in hoc cœlo effectum, quem natura terræ cum calore elementi ignis in mediam viam deſcendente producit in cœlo inferiori, nempe humiditatem. Sed quia calor in aſcendendo majores vires exerit, hoc eſt, fortiùs calefacit, ideò *Jupiter* aliquantulo magis calefacit, quàm humectat; *Mars* autem ex ſimplici *Jovis* & *Solis* actione & paſſione producitur: Unde ejus natura conſtat ex tribus *Solis* naturæ partibus, nempe ex una *Jovis*, & duabus *Solis*, etiam ſphæræ frigidæ & ſiccæ portionem habet, quam immediatè à *Jovis* diſpoſitione accepit; unde propter caliditatem *Jovis* & *Solis*, tria habet caliditatis teſtimonia. Imò valdè eſt calida & ſicca, hoc eſt, omninò igneam habet naturam, quia natura *Solis* magis aſcendendo calefacit, quàm deſcendendo; quod etiam per ignis artificialis naturam in craticula alicujus fornacis venti poſitam comprobatur; nam deorſum, hoc eſt, infrà craticulam non niſi parùm calefacit; ſupra verò vehementer; Nam ignea natura ſemper magna cum violentia ſurſum fertur, originis ſuæ diſpoſitionem imitando, unde primum derivata eſt. Sed quia malignitas ſphæræ *Saturni* ex altera parte *Martis* naturam refert, tum ſua ſiccitate eum ſicciorem reddit, tum etiam per antiperiſtaſin ex ea parte, *Martis* naturam inflammat, ejusque vires deorſum pellit & reverberat, eique malignitatem humanæ naturæ exitialem tribuit, non aliter, quàm nubes fulgura includens, illius fulguris rabiem contraria ſua diſpoſitione multiplicat, renovatque exhalationem in ejus ventre incluſam naturarum contrarietate illuminando, & ipſius deſtructivas qualitates in actum producendo. *Saturnus* naturam habet participantem de maſſa illa ætherea frigida & ſicca in illos margines vi radiorum Solis pulſa, & de conſtitutione *Jovis*: Unde tres habet quartas frigiditatis ſtipticæ, & unam duntaxat caloris ſolaris, quam à natura *Jovis* accepit; atque hinc valdè fixa, frigida & & ſicca eſt ejus conſtitutio, terream diſpoſitionẽ ſummopere reſpiciens, & à cœlo criſtallino frigiditatẽ ſuam congelativã depromens: Quare hic Planeta tum *Jovi*, tũ *Marti*, *Soliq;* & *Veneri* valdè opponitur, generationisq; inferiorum vehemẽs eſt adverſarius, humidum ra-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00151

dicalesua siccitate absorbens,& calidum innatum sua frigiditate immensa retundens. Hic autem obiter observandum est,ipsas etiam stellas fixas horum Planetarum naturas inducere,aut potiùs similes ab ipsorum creatione dispositiones habuisse,quę ab invicem distant,secundùm molem materiæ vaporosæ,& formę lucidæ proportionem, ex quibus componuntur. Similiter propter propinquitatem unius stellæ cum alia ejusdem vel contrariæ conditionis: Unde Planeta aliquis,sub stella fixa vel fixis,quas signa vocant, suæ conditionis transiens, fortiorem in hæc inferiora effectum habere, per experientiam deprehenditur; & tunc dicitur *in domo exaltationis* aut *gaudio* esse;& si sub signis contrariæ conditionis movetur,debilitantur ipsius vires & potestas in inferioribus; atque tunc in *casu* seu *detrimento* eum esse dixerunt *Astrologi*. Agunt igitur stellæ fixæ in corpora Planetarum,aut ad ipsorum virtutes & naturales influentias impediendas, aut ut eos corroborent & efficaciores reddant.

CAPUT XI.

Quod necesse sit,ut duo extrema producantur,quousque aliquod medium assignari possit.

QUONIAM in prædictis capitibus de multis egimus mediis,quæ sine extremis haberi non possunt,necesse est,ut priùs extrema in ordine creationis producantur,quàm ad medium perveniri possit; Nihil enim potest dici medium, quod non idem inter duo extrema collocetur;nec enim dictum est cœlum medium, antequam cœlum infimum crearetur; quemadmodum etiam DEUS cœlum Empyreum & terram creavit priusquam ignem suum rutilantem & glorioſum in medio interstitio inter utramque extremitatem suspenderet;nec sphæram humiditatis in infimi cœli medio produxit,nisi igne & terra priùs patefactis,inter quæ ipsa moveretur. Sic etiam *Mercurius* in infimæ partis medio virtute duorum extremorum pendet,nempe sphæræ frigiditatis & humiditatis æthereæ,& corporis solaris. Similiter necesse erat,ut *Sol*,& sphæra frigiditatis ac siccitatis antecederent *Jovis* ortum,cui medius inter eos locus assignatur. Denique cùm prædictorum mediorum origo à mutua extremorum actione & passione proveniat,necesse est, ut extrema priùs ordine naturæ producantur, quàm media,quæ ex ipsis componuntur.

CAPUT XII.

De Planetarum influentiis,& quomodo per illas in hæc inferiora agant?

PHILOSOPHORUM opinio est,stellas motu,lumine,& influentia in hæc inferiora agere; inter quas operationes influentiam subtiliorem & efficaciorem arbitrantur, quam absque omni impedimẽto usq; ad ipsius terrę viscera penetrare autumãt. Nec certè quicquam à veritate aberrant,cùm assiduâ experiẽtiâ admirabiles influentiarũ operationes agnoscere cogamur. Qualis igitur & quotuplex sit hujusmodi syderum influxus,hoc in loco breviter discutiemus. *Influentiam* itaq; alicujus Planetæ vocamus,cùm scintilla animæ ipsius lucidæ

lucidæ in subtilissimo & imperceptibili vehiculo suo spirituali ducta, penetratione minimè reprimenda, rem quamlibet ingredi, & effectus novos, sive manifestos, sive occultos in ea, vel ad generationem & conservationem, vel ad corruptionem & ruinam, producere solet. Hinc igitur influxuum differentia oritur, qui tamen non in se differunt, sed respectu subjecti, in quod descendunt: Si enim Planeta influxum in materiam sibi naturaliter dispositam habeat, scilicet ubi materia ejusdem est compositionis in inferioribus, cujus ille in superioribus, tum certè hujusmodi influxus corporibus fomitem & nutrimentum affert; sed si materiam contrariæ conditionis inveniat, in hanc destructivè procul dubio operatur. Nam aut pervicacia subjecti recipientis perversè recipit, aut debilitas ejus haud facilè potest influxum tolerare. Exempli gratiâ; *Saturni* quidem vis contentiva est; *Martis* verò motrix; atque illa per accidens frequenter obest, quando à materia frigidiori suscipitur; hæc autem quando à ferventiori; Item illa nocet, quando recipitur; nam per modum congelationis accipitur; hæc quando per æstum: Hæc etiam multarum febrium causa est, cùm scilicet magna humorum crudorum massa circa præcordia coacervatur. Planetæ Martialis influentia tale corpus ingrediens pugnam contrariorum exagitat, è quibus putredo oritur, febrisq; causa excitatur. Similiter influxus *Solis*, ejusque lux & calor, etsi languidum offendere videantur, sunt tamen ad vitam generationemque apprimè necessarii. Sed ut de congruorum influxuum dispositione, & cum subjecti natura convenientium discurramus, ad luminarium duorum influentiarum dispositiones priùs accedemus. Certum enim est, *Solem* in corpora bene disposita, qualia sunt vegetabilia cujusque speciei, influentias suas tanquam per ignea spiracula diffundere, & disseminare, atque ea inde herbescere, pubescere, vigescere, efflorescere, vitamque quasi & calorem inferioribus ejusmodi suo lumine Solem inspirare. Similiter in plenilunio propter radiorum solarium multitudinem corporis Lunæ inferiorem partem occupantium crassior ipsius sphæræ portio in inferiora virtute lucis in ipsam agentis quolibet mense influit, (quod experimento *altaris* demonstratur) & non modò ingentem maris substantiam penetrare tumidámque reddere, sed etiam in ipsas plantas clanculum ingredi solet, succum earum augmentans, & animalium interiora invisibiliter perscrutari consuevit, ipsorum humorem pituitosum multiplicans. Quod quidem dictorum humorum incrementum ab aëre nullo modo provenire potuit, cùm ipsum ad tale opus perficiendum non subtilem satis esse constet. Ipsa enim nos docuit experientia, aërem seu ventum in vesica, pixide seu vasculo aliquo non perforato, aut in ventriculo, aut capite animalis inclusum nullo modo egredi solere, ni vasa aut loca prædicta aperiantur. Ex quibus manifestum est, hanc humiditatis augmentationem à sphæra *Lunæ* profluere, cujus substantia multò subtilior est illâ aëris, ita ut insensibiliter & absque resistentia tempore plenilunii in corpora prædicta, quæ sunt similis conditionis cum sua sphæra, influere soleat, deficiente verò Lunæ splendore semper humiditas illa influxa paulatim decrescat, insensibiliter è corporibus exspiret, & paulatim pro recessu claritatis à Lunæ partibus inferioribus in sphæræ suæ concavitatem revertatur. Hoc verò ab effectu experimenti *globi plumbei contra Solem positi* perspicuè magis demonstratur, quem dum Solis radii tangunt, vapores crassiores circa ejus circumferentiam deorsum pelluntur; radiis verò ablatis crassus ille aër ad locum pristinum revertitur.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00153

CAPUT XIII.

Quod licèt cœli & Stellæ ab intelligentiis gubernentur, uti veterum est opinio, non tamen sit verisimile, eos ab ipsis moveri, sed quod facultas iis à principio divina voluntate naturaliter sit infusa.

PERIPATETICORUM omnium est opinio, *Stellas* non suo motu moveri, sed *Sphæræ* suæ ambitu; *Sphæram* verò ab *intelligentia*, seu *dæmonio* suo; *Dæmonia* autem à primo motore DEO motum suum accepisse docent. Sed, ut mihi videtur, in rebus naturaliter moventibus, causa motus earum naturalis semper dicenda est, & non supernaturalis. Nam DEUS à primordio cœli & terræ omnibus creaturis actum primum, tanquam donum pulcherrimum, largitus est, unde in esse suum reducantur, & actualiter aut de uno statu in alium, aut de loco uno in alterum secundùm creaturæ naturam per se ducantur. Cùm enim lux, quam primam & principalem DEI creaturam suprà appellavimus, sit actus primus in motu suo velociſſimus, formam, vitam, & motum majorem minorémve præsentia sua cuilibet creaturæ tribuens, quis dubitabit corpus aliquod leve & æthereum, cujus appetitui lucis formalis præsentia satisfactum est, per se, & à sua forma movendi potestatem habere; cùm corpora naturalia inferiora, quibus minor illius formæ lucidæ portio inest, hoc idem præstare oculis nostris simus experti? Videmus enim animalia suæ lucis internæ actione & exagitatione huc atque illuc movere: Imò cùm in animalibus duplex motus percipiatur (nam aliquando ad libidinem & appetitum sui corporis ducuntur, & nonnunquam ad animæ moventis voluntatem) cur impossibile esset, ut astra, in quibus millies major est lucis quantitas, quàm in animalibus, & à quibus illa animalium lux descendit, tum secundùm materiæ suæ appetitum ab occidente in orientem ducantur, tum etiam secundùm suæ formæ lucidæ dispositionem viâ contrariâ ab oriente ad occidentem perferantur? Absit tamen, ut cum *Platonicis* & *Astrologis* tum *Arabum* & *AEgyptiorum*, tum *Chaldæorum*, cœlum & stellas animalia esse, ideò probare conemur, cùm infinitis perfectionis gradibus iis sint præferenda. Quid etiam de subjecta re, animali longè viliori putandum est, planta scilicet aut arbore, in cujus vegetatione motus ab uno termino ad alium reperitur, & secundùm sui corporis trinam dimensionem absque ullo intelligentiarum adjumento? Sed, ut ad viliora adhuc descendamus, quid de rebus artificialibus dicendum erit, cùm luminis cujusdam seu candelæ accensæ actione imagines per se immobiles statim moveantur, & lucis illius effectu circumducantur, ut in experimento infrà demonstratum est? Cùm igitur ignis noster artificialis & elementaris, qui à lucis effectu derivatur talia præstare possit, quis tam stupido erit ingenio, qui virtutem in causa ignis efficiente fortiorem delitescere negaverit? Nam secundùm vetus illud philosophorum axioma, *Quod facit tale, est magis tale.* Quæ omnia, cùm possint, tum à natura, tum ab arte, citra alicujus intelligentiæ incitationem in his inferioribus præstari; procul dubio in cœlo æthereo meliùs & exactiùs propter multitudinem lucis nunquam quiescentis, quæ ibi prædominatur, perfici & compleri possunt; hoc est, motum diuturnum, infatigabilem & secundùm naturæ probabilitatem, perpetuum absque intelligentiarum assistentia produci possibile est. Nec tamen ita *intelligentias* seu *Dæmones* secundi ordinis, quos, ut *in lib. 2. cap. 4.*

cap. 4. cœleſtes & mundanos *Magorum* traditio vocavit, ita à ſtellarum corporibus excludimus, quaſi nullum officium aut dominium in ipſis habeant. Fatemur enim, ſecundùm veterum opinionem, eos ultra divinum cultum mundi ſphæris accommodari, & unicuique cœlorum ſtellarumque præeſſe, eosque in totidem ordines diſtribui, quot in mundo ſunt cœli, & in cœlis ſtellæ. Quare Magi ſapientiores alios fecêre *Saturninos*, alios *Joviales*, &c. Nec ſanè à ratione multùm abfuit illa *Platonicorum* ſententia, affirmans, *Dæmones infinitos ſphæricas ſtellarum ſubſtantias inhabitare, non aliter, quàm animalia terram* incolunt, quos in legiones dividunt, quibus reges, ſeu principes, aut gubernatores præponi dicunt. Atque hoc idem eſt, quod *Trithemius Abbas* comprobare videtur, dicens. *ſeptem Planetis ſpiritus ſeptem à principio cœli & terræ eſſe præfectos:* E quibus ſpiritus *Saturni* regni gubernator *Oriſiel* vocatur, *Jovis Zachariel, Martis Samaël, Solis Michaël Veneris Anaël, Mercurii Raphaël, Lunæ Gabriel.* Concludimus igitur, quòd corporum Planetarum motio non magis in Dæmonum ipſa incolentium & occupantium poteſtate conſiſtat, quàm illa ſphærica corporis terreſtris in homine, qui inter omnes ipſius incolas nobiliſſimus exiſtit, & ſuper omnia terrena Dominus; ſed illam à ſua anima formaq; eſſentiali totam ſui motus virtutem derivâſſe eò confidentiùs affirmamus, quia apud *Auguſtinũ* & *reſolut. Theolog. tract. 2. part. 3. port. 3. quæſt.* 1. invenimus, DEUM *res, quas condidit, ſic adminiſtrâſſe, ut eos proprio motu agi ſinat.* Sed DEUS dedit ſtellis & aliis ſuis creaturis, ea, quæ ſufficiunt ad earum operationem. Ergo poſſunt habere ſuas operationes abſque ſpeciali illuminatione aut aſſiſtentia intelligentiarum. Anima enim cujuſque corporis mobilis eſt primum mobile, hoc eſt, ſponte & per ſe mobile, cùm ejus materia ad motum per ſe inefficax ſit, & ab ipſa anima longè degenerans.

CAPUT XIV.

Cœli cur circulariter moveantur, & de ratione motus diurni, hoc eſt, revolutionis cœli in viginti quatuor horarum ſpatio.

IN maximum, ni fallor, incurrunt illi errorem, qui dicunt, *Cœli Empyrei ſubſtantiam immobilem eſſe:* Siquidem Spiritum Domini in illo omnium primò movere *cap.* 2. *lib.* 2. diximus; cujus motu portò Spiritum illius loci ſimpliciſſimum movere certum eſt, non aliter, quàm ad ignis inferioris motum, aërem movere percipimus. Præſentiâ autem & virtute ineffabili Spiritus illius increati moventis, primam illam creaturam omnium velociſſimam, vivaciſſimam & quieti contrariam, ejuſdem quaſi Spiritus fulgore productam eſſe, ſacræ etiam Scripturæ referunt: Nam, inquit *Regius* ille *Pſalmiſta: Verbo Domini cœli firmati ſunt, & Spiritu oris omnis virtus eorum.* Cùm igitur lux ſit prima & præcipua cœlorum, & mundi univerſalis virtus, neceſſe eſt, ut immediatè ab illo Spiritu divino & inexplicabili procedat. *Ferebatur Spiritus Domini* in cœlo ſpirituali *ſuper aquis* ſeu cœlo corporali, eas terminans, figuramque ſuo motu ſphæricam illis attribuens, quemadmodum ab effectu oculis rationalibus evidenter demonſtratur. Ex quibus manifeſtum eſt, motum ejuſdem Spiritus divini non fuiſſe rectum, ſed circularem, ut ſuo motu illam hyles maſſam, quam circumſepiebat, & à cæteris hyles partibus extra mundum excluſis ſeparabat, rotundam & ſphæricam efficeret; tum, quia hujuſmodi figura ſphærica, quatenus neque principium neque finem habet, creatori quodammodò aſſimilatur, cùm omnis effectus neceſſariò quandam

dam ſuæ cauſæ ſimilitudinem habere ſoleat; tum etiam, quia talis figura, aliarum omnium nobiliſſima, utiliſſima, perfectiſſima & commodiſſima eſt, quoniam cæteris longè capacior. Immediatè igitur poſt hujus Spiritus actionem prima illa creatura effulgebat, à motu quaſi & fulgore lucis increatæ proveniens; quam quidem, primæ ſuæ cauſæ actus imitando, eâdem viâ, eâdemque motus ratione moviſſe veriſimile eſt. Præterea viam motus hujus circularis, hoc eſt, terminum à quo ad quem, videtur nobis effectus declarare, videlicet ab ortu fuiſſe in occaſum, ſeu potius à manu dextra ad ſiniſtram, polum borealem reſpiciendo; (nam *Oriens* & *Occidens* denominationes ſuas à Solis creatione habuerunt) hocque propter duas præcipuas rationes; quarum *prima* eſt, quia natura humana, in qua lux illa divina præcipuè inter omnia alia animalia prædominatur, dextram quaſi, divino ſuæ lucis appetitu movere, eamque in omni operatione manuali exercere ſolet, tanquam præſtantiorem & nobiliorem; per quod, lucis primariæ appetitus naturales à parte cœli dextra moveri, manifeſtum eſt: *Secunda* ratio, quæ quidem infallibilis eſſe videtur, eſt, quoniam raptus & velociſſimus cœlorum motus, ab illa parte verſus occidentem tendere percipitur. At cùm lux eſſentialis creata ab illa increata procedens, ſecundùm plerosque Philoſophos, imò & ab ipſis in Theologia peritioribus, inter quos *Auguſtinum ſuper Geneſin ad literam* nomino, *mobiliſſima* dicatur, quia nihil mobilius aut ſubtilius; atque adeò etiam ab ipſo in eodem loco *fundamentum & principium ſupremi motus naturalis* appelletur, neceſſe eſt, ut rapacior & velocior totius cœli motus ab ejus fonte derivetur, & per conſequens motum diurnum, quo univerſus mundus materialis ab *Oriente* (contra *Copernici* ſententiam) in *Occidentem*, viginti quatuor horarum ſpatio, virtute illius fontis lucidi ſpiritualis circumvolvitur, ab ipſa profluere; quod videtur etiam *Triſmegiſtus* in *primo ſuo ſermone* hiſce verbis confirmare. Mens quidem opifex, unà cum Verbo circulos continens, & celeri rapacitate convertēs ſuam ad ſe machinam flexit, eamque volvi à principio ad finem abſque fine præcepit: per principium ortum, & per finem occaſum intelligere videtur. Nónne quoque videmus, ſacram Scripturam in omni ferè loco nomen *Oriētis* ſemper præponere *Occidenti*, *Geneſ.* 13. 14. *Pſal.* 50. & infinitis aliis locis. Præterea in omni adoratione convertunt ſeſe adoratores verſus *Oriētem*, ut *Ezechiel.* 8. 16. *Matth.* 11. *Luc.* 13. 29. & multis aliis locis. Similiter *ſtella* illa Chriſti adventum declarans in *Oriente* apparebat. Atque ita quoque Domini adventus erit ab oriente verſus occidentem *Matth.* 24. 27. Per quæ ſatis demonſtratur, Lucē illam increatā ab Oriente verſus Occidentē moviſſe. Quid enim hoc clarius? maximè, cùm etiā illius rei effectus ſub ſenſum cadat. Nónne certi ſumus, animā in homine ſeu aliquo alio animali eſſe, quamvis inviſibilem, dum ipſius corpus per ſe huc atque illuc movere percipimus? Nónne actum inviſibilem in planta cognoſcimus includi, dum ipſam vigeſcere cernimus & germinare? Nónne etiam animam intellectualem ſupra mundi corporalis ſuperficiem exiſtere certi ſumus, dum ipſum per ſe glomerare, & die naturali circumvolvi experientia teſtatur? Quem quidem motum materia hujus mundi, cùm ad motum per ſe inefficax ſit, nullo modo perficere potuit, niſi per motum fontis lucidi, qui eſt cujuſlibet motus naturalis fundamentum, fons, & origo. Et per conſequens certum eſt, primæ illius creaturæ lucidæ motum circularem fuiſſe, & ab oriente in occidentem, qui omnium erat primarius, reliquisque velocior, nobilior, & potentior, cùm ab univerſalis actionis fonte oriretur. Quomodo autem ſphærica illa materia ad motum per ſe inepta, ab ignea illa anima, ſupra ejus peripheriæ ſuperficiem poſita, moveatur, experimento ſequenti declaratur; ubi B. C. A. eſt rota, in cujus circumferentia ignis ille artificialis, A. *Fuſum* dictus, alligatur. Virtute igitur hujus fuſi accenſi tota rota violenter rapitur, motumque ſuum circularem quàm celerrimè perficiens.

Conclu-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00156

Concludimus igitur cum *Trismegisti* sententia *sermone* ejus 3. prolata, ambitum ampliorem aëreo in circulo, conspirante divino Spiritu vectum esse, & quidem à principio versus finem, ejusque fulgoris actione, ac materiæ humidæ resistentia triplicem fieri in cœlo motum circularem; quorum *primus* est, hic motus ab Oriente in Occidentem, seu à dextra ad sinistram, quem secundùm fontis lucidi primi cœli dispositionem jam diximus exagitari. *Secundus* ex parte materiæ corporis stellaris & cœlorum causam habet, ut infrà declarabimus; ille nempe, qui ab Occidente in Orientem seu à sinistra cœli parte in dextram fit. *Tertius* ex mutua formæ & materiæ actione & passione originem suam habet, quem motum trepidationis appellamus. Sunt etiam motus circulares cœli creaturis proprii, qui ab actione & passione inter materiam substantiæ stellæ sursum tendentis & formæ illius deorsum petentis concitantur; cujusmodi sunt ipsorum motus in suis Epicyclis; de quibus infrà quoque latiùs agemus.

CAPUT. XV.

De Copernici & Gilberti errore diurnam terræ revolutionem asseverantium.

DE revolutione diurna, varia oritur inter Philosophos disputatio, & non citò determinanda controversia; dum alii à rapto primi mobilis motu universam machinam viginti quatuor horarum spatio circumvolui volunt, motumque istum ab Oriente in Occidentem fieri autumant; Cujusmodi opinionis sunt *Peripatetici*, & omnes ferè nostræ ætatis, paucis solummodò contrariæ opinionis exceptis; quorum in ordine ex veteribus *Heraclidem Ponticum & Ecphantum* ambos *Pythagoricos*, *Nicetam Syracusanum*, & *Aristarchum Samium*, ac nonnullos alios ejusdem farinæ; ex recentioribus verò *Copernicum*, Astronomum illum perituissimum, & *Gulielmum Gilbertum* collegam nostrum, in magneticæ virtutis perscrutatione à multis annis studiosum, numerari & nominari invenimus; quorum est sententia, revolutionem diurnam nullo modo à primo mobili aut ab Oriente in Occidentem fieri; sed ipsum terræ globum ab occasu in ortum secundùm

dùm naturalem Planetarum progreſſum, 24. horarum ſpatio naturaliter circumvolui conſtanter affirmant. Atque horum certè rationes, quamvis prima fronte probabiles & veriſimiles videantur, attamen ſi exactiùs inſpiciantur, diligenterque conſiderentur, eas planè nugoſas & frivolas eſſe facilimè deprehendemus; quod quidem rationibus, tum philoſophica ſpeculatione & praxi vulgari nitentibus, tum etiam ex Scriptura ſacra deſumptis probare conabimur. *Primùm* igitur miraculoſum eſſet, omnes cœli Planetas ſecundùm mundi latitudinem moveri, ſphæram autem terreſtrem iis longè viliorem & ignobiliorem conſtanter ſub iiſdem poli elevationibus curſum ſuum naturalem quolibet die naturali perficere, atque per conſequens ab omnibus cæteris globis motu ſuo irregularem eſſe; nam certum eſt, quod quilibet terræ locus nec altiùs elevetur, nec imiùs deprimatur, ſed eandem ſemper latitudinis ſedem poſſideat. *Secundò*, ſi motus terræ circularis ſpatio 24. horarum abſolveretur, citiùs moveretur terra infinitis gradibus, equo vehementiſſimo curſu deproperante, baculo violenter impulſo, globo tormentario ab igneo bombardæ orificio prodeunte; Atqui violentus equi curſus videtur quodammodò per aëris compreſſionem ejuſque reſiſtentiam impedire equitis reſpirationem, baculus forti brachio per aërem ductus, ſonitum edere ſtrepitumque non exiguum ciere percipitur, globuſque è bombarda virtute ignea ejectus, majorem adhuc ſtrepitum per aëris medium volans inducere, experientia teſte probatur: Quorum tamen omnium motus cum illo, quem terra ſua revolutione diurna concitaret, (ſi tali unquam motu moveretur) nullo modo comparandus eſſet; Unde conſequenter etiam ex velociori iſto terræ motu, quo revolutionem ſuam diurnam conficeret, homines ſuper terræ ſuperficie orthogonaliter ſtantes, ſcopuli magni, & altiſſimè ab ejus ſuperficie protuberantes, arbores in ſublime protenſæ, & palatia ſuperba ac turres eorundem ad nubes uſque pertingentes ſtrepitum atque clangorem longè vehementiorem per aëris repercuſſionem ac reſiſtentiam ederent: Quæ omnia cùm nullo ſenſu percipi queant, terram tali motu veloci nullo modo moveri cenſemus. Neque enim ſufficiet, ſi reſpondeatur, ipſum quoque aërem ad motum terræ moveri, eique in ſuo motu locum dare, cùm ventos violenter ab ortu in occaſum quandoque flare percipiamus; quorum ſanè flatus contra terræ motum emiſſus turbines ac tempeſtates horrendas probabiliter propter oppoſitū terræ motum induceret; quæ omnia, quia non accidunt, evidenter terram revolutione diurna per ſe non moveri demonſtrant. *Tertiò*, terræ ipſius motum naturalem motui cœlorum velocitate nullatenus comparandum eſſe, probabimus hiſce à natura ipſa depromptis experimentis.

Quantò

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
0 1 2 3 4
Kodak Gray Scale

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00158

Experimentum I.

Quantò remotior est rotæ circumferentia à suo centro, tantò faciliùs & velociùs movetur. Vide Regul. 1. cap. 2. lib. 1. de motu.

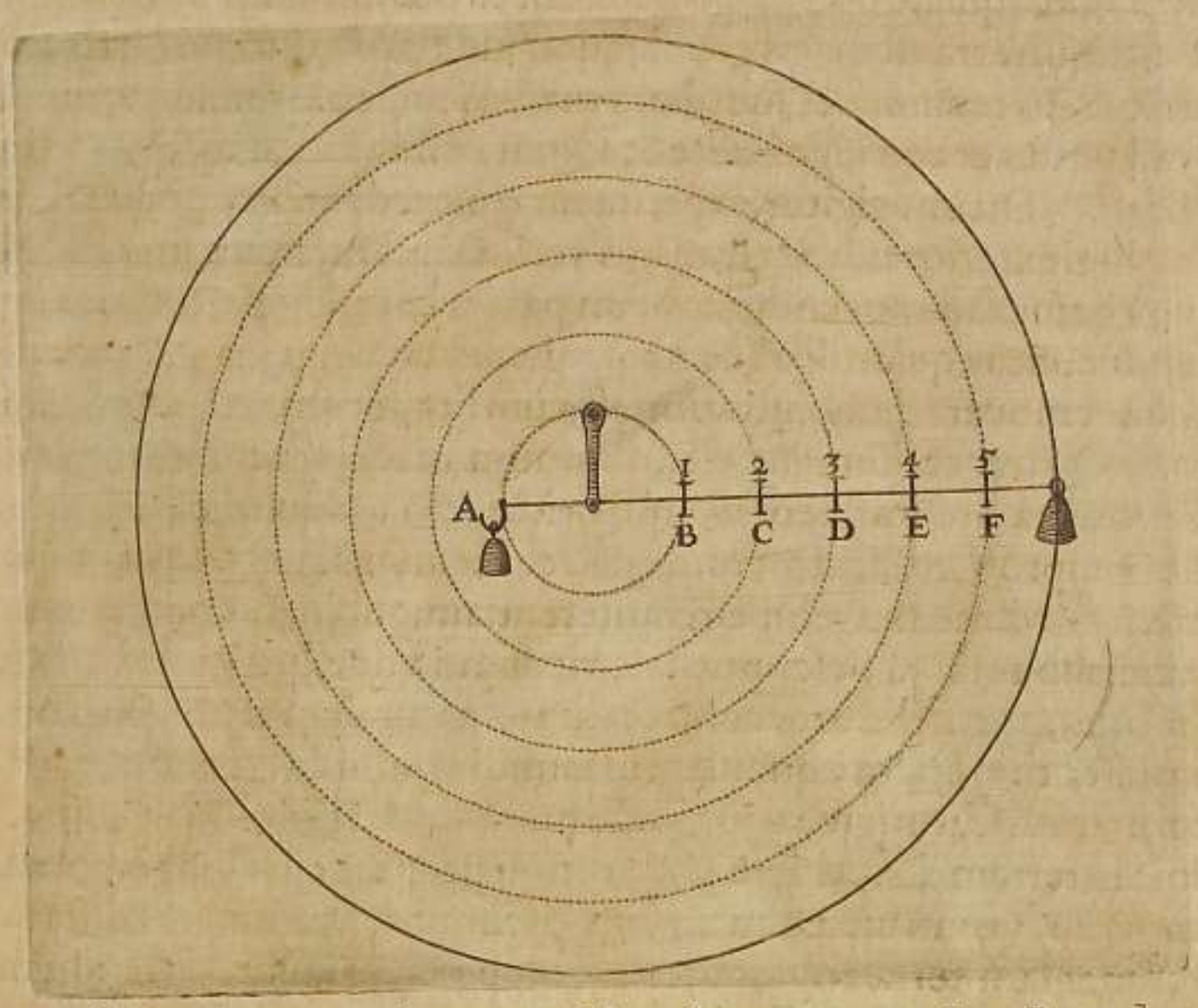

Demonstratur hoc experimentum. lib. 1. de motu cap. 1. & 2. Reg. 1.

Experimentum II.

Multò major vis requiritur ad motum alicujus rotæ à centro (quem motum à principio seu ab interiori appellant) *quàm ad motum à superficie vel circumferentia seu ab exteriore,* qui motus in fine dicitur.

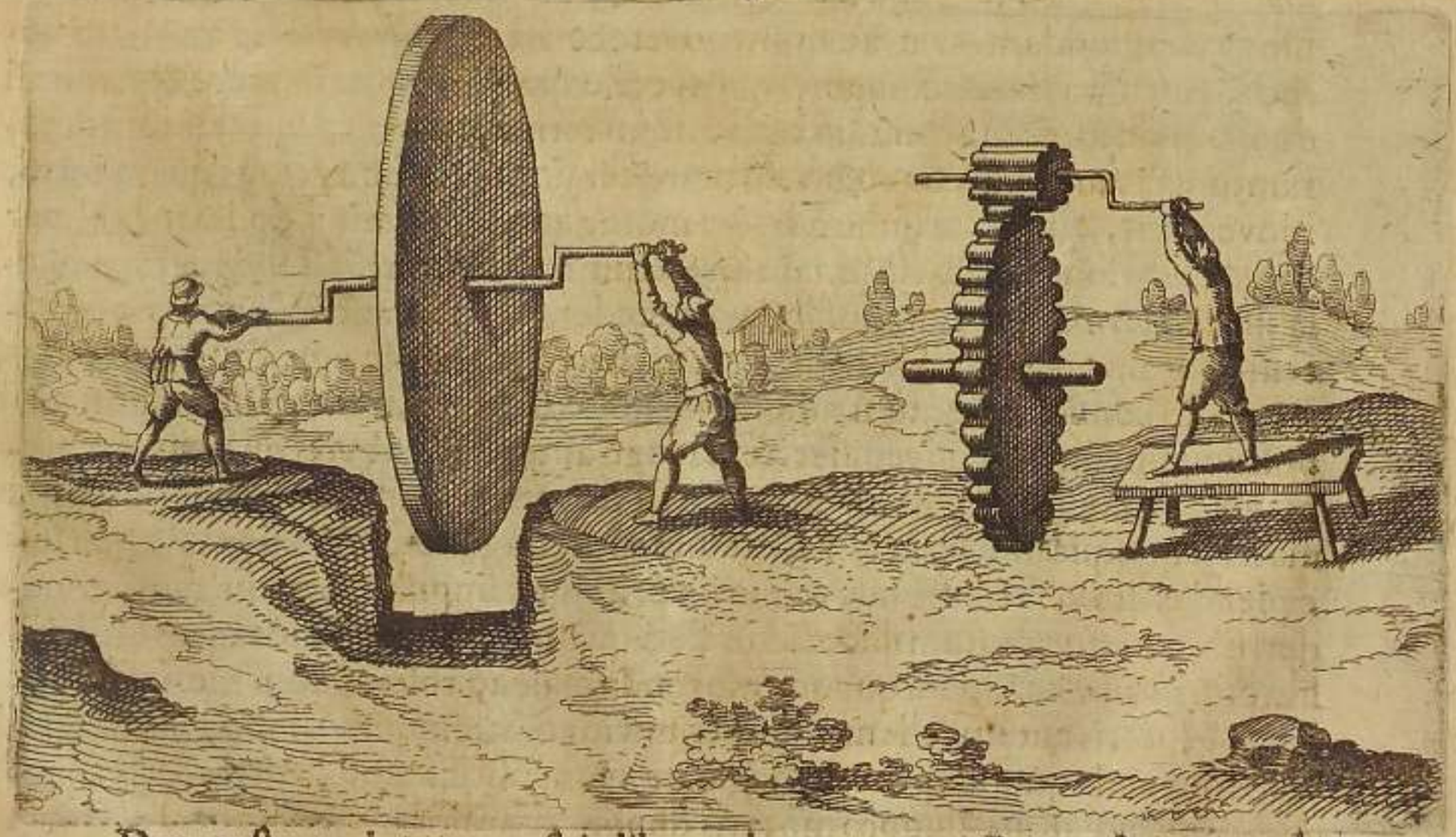

Demonstratur hæc propositio libro 1. de motu cap. 2. Reg. 4. & per regulas etiam eam antecedentes.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00159

Quod enim terra sit cœlorum centrum, patet; quia Sol & cæteræ stellæ eandem à terra distantiam in motu suo naturali habere dignoscuntur, quam hic in nostro hemisphærio; id sanè quod fieri non posset, si, ut falsò nonnulli autumant, centrum totius esset in Sole. Atque illud etiam ulteriùs hac ratione confirmamus; quia, quod magis grossum & ponderosum est, illud est centrum mundi; Atqui terra est magis grossa; quod inde probatur, quia, quò altiùs à terra ascenditur, eò tenuiora & subtiliora media semper inveniuntur; unde aqua tenuior est terrâ, aër aquâ, ignis aëre & Quinta essentia seu materia ætherea igne, &c. Ergò. Dicimus igitur, experimenta præcedentia evidenter demonstrare, partes globi exteriores, hoc est, magis versùs circumferentiam tendentes aptiores esse à natura ad movendum, quàm partes centraliores; quia animâ faciliori circumducuntur, quàm illæ à centro. Et per consequens ipsam terram tardiùs naturaliter movere demonstratum est, cùm sit totius macrocosmi centrum physicum. Quare verisimilius est, diurnum machinæ mundanæ motum provenire potiùs à circumferentia, quàm à centro; idque duabus rationibus manifestè comprobatur; scilicet tum, quia centesima pars vigoris proportionaliter centrum moventis movebit circumferentiam; quemadmodum in machinis illis artificialibus suprà descriptis, & vicissim in fine luculenter apparet; quarum motus, quamvis arte confectarum, naturalem tamen habere rationem certum est; tum etiam, quoniam in mundi primordio actuum originem à summa formarum scaturigine provenisse suprà declaravimus; à cujus fonte pars minima in terram descendere potuit, tum propter ejus longinquitatem à cœlo Empyreo, (centrum enim ab ejus circumferentia longiùs distat) tum propter immensam terræ frigiditatem; quippe in qua sunt 4. frigiditatis quartæ, & nihil caliditatis, nisi sit ei accidentaliter adveniens, videlicet aut à luce in creatione tenebris inclusa, aut ex astrorum influentiis in terræ viscera dimanantibus, ut suprà diximus. Imò certum est, quod cœlum infinitis gradibus velociùs moveatur quàm terra, quia totus ejus substantiæ appetitus animæ moventis vigore & virtute expletur; nec quicquam aliud est, quàm veluti ipsa lucis actuosissimæ substantia limpidissima; quâ nihil, secundùm *Augustinum*, est mobilius, nihilque ejus motu velocius unquam aut violentius, & nihil subtilius, ac ob subtilitatem suam penetrantius. Unde indubitatum est, ut in artificialibus major virium unio grave quoddam leviùs ac citiùs movere & circumvolvere solet, ita etiam horum Spirituum multitudinem, (qui in cœlo omnes majori numero & naturali quodam ductu frequentiùs, in terra autem rariùs & per accidens tantùm reperiuntur) in causa esse, cur cœli velociter, & infinitis gradibus citiùs, quàm terra, moveantur, quoniam nimirùm illic motor in infinitum multiplicatur, & per consequens longè efficaciùs etiam subjectum suum movet. Unde certè ridiculæ sunt *Gilberti* rationes, impossibile esse credentis, ut queant cœli propter infinitam ipsorum magnitudinem spatio 24. horarum circumduci; namque si exactiori judicio considerasset, tum infinitam agentis naturam, tum etiam patientis dispositionem, facilimè invenisset, rem longè aliter sese habere, quàm ipse existimavit. Etenim, cùm sit in regionibus illis agens tam immensum ac potens, & materia quoque movenda tam bene disposita ad agentis impressiones leviter suscipiendas, ita ut facilimè huc atque illuc motoris impulsu vertatur, quis persuaderi sibi patietur, motum illic tardiùs fieri, quàm in loco eo, ubi & agens est debilis ac fortuitus, & materia quoque movenda malè ad tolerandum motum disposita? Motoris autem sedem & imperium in cœlis esse nemo dubitavit; materia verò movenda quoque præter imaginationem subtilis est, spiritualis & levis; unde faciliùs huc atque illuc pro motoris dispositione agitatur. Nónne videmus terram gravem esse, & motui propter suum pondus malè convenientem, lapidemque

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00160

demque magnum multis manibus elevari, qui propter gravedinem sum unius animæ viventis virtute sustineri non potest? At, si terræ pars aliqua resolvatur in aquam, decem illius aquæ partes illam unicam terræ portionem pondere suo exæquabunt. Similiter aquæ pars una respondet pondere suo decem partibus aëris per subtiliationem ex aqua factis; eademque erit proportio inter aëris & ignis substantias, & inter illam ignis & Quintæ essentiæ. Ex quibus manifestum est, terram in aquam dissolutam decuplo majorem locum continentem requirere, quàm ante factam dissolutionem & subtiliationem occupabat; quemadmodum apparet in subtiliatione alicujus mineralis friabilis igne subitaneo facta; nam calore violento in tot Spiritus aëreos & aqueos repentè solvitur vitriolum aut antimonium ut Retortæ corpus, quod placidè antea massam retinebat, non possit ultrà materiam istam rarefactam continere; sed maximo cum fragore, ampliorem locum quærentibus spiritibus illis, disrumpitur. Dicimus igitur, cœli proportionem in pondere esse æqualem proportioni terræ, corpusque ejus bene dispositum ad motum, quia subtile, tenue, & facilè movendum, illud verò terræ malè dispositum ad movendum, quia crassum, grave, & requieti proximum, tenebrarum receptaculum; quæ sunt motui opposita. Videmus enim, Solem luminis sui actu subtiliores terræ partes sursum quotidie elevare; contra verò densiores, saxa videlicet & id genus alia, in vanum & absque ullo motu sensibili aut partium subtiliatione ferire. Quid denique de terræ natura existimandum est, quam omnes Philosophi frigidam esse voluerunt? Nónne confessus est ipse *Gilbertus*, quatenus in Medicina bene versatus, frigiditatem torporis, quietis, & stupiditatis esse causam; caliditatem verò, quæ nullum in terra habet dominium, motum, sensum, & actionem rebus omnibus tribuere? & tamen magnetica sua virtute adeò extra se ductus est, ut totum terræ corpus *magnetem* aut magneticum appellare ausus sit; quia aliquod ejus minerale, magnetem videlicet, ferrum ad se trahere, & ad mundi polos vergere, polorumque variationes designare observavit; & ita totum pro minima ejus parte accipere videtur. Tali etiam modo Solem *Carbunculum* appellare possumus, quia nocte eum splendere videmus. Concludimus igitur cœlum, respectu materiæ suæ, & gravitatis ejus, tam facilè posse viginti quatuor horarum spatio circumduci, quàm terram; cùm sit pondere suo terræ proportionale; at respectu præparationis suæ meliùs & faciliùs moveri quàm terram, suprà demonstratum est. Quod si neque hæc omnia etiam legenti sufficiunt, sacram denique Scripturam in hac re veritatis testem appellamus, quam falsam dicere valdè impium & sceleratum esse agnoscunt Christiani: Invenitur igitur in libro *Josuæ cap.* 10. *Solem & Lunam constitisse in medio cœli; nec properasse ad occasum spatio unius diei*; neque enim illic respondere licet, accipiendum esse illum *Josuæ* locum de motu Solis naturali: loquitur enim de die & motu diurno; cujus autorem esse Solem fatetur, utpote sine cujus statione seu consistentia dies continuari non potuit. Sed si manifestius adhuc testimonium desideramus, commemoratur 2. *Reg.* 20. DEUM *fecisse, Solem retrogredi*; nam umbra horologii per 10. gradus est retroacta. Similiter motus hic diurnus à Psalmista optimè declaratur Psalm. 19. 5. ubi *Solem è tabernaculo suo egredientem moveri ab ortu in occasum* luculenter expressit. Nónne etiam cum intentione nostra convenit Divus *Matthæus cap* 24. 27. dicens, *fulgur venire ab Oriente in Occidentem*, & quod simili quoque modo ab illa parte ad occasum venturus sit die ultimo ipse Dominus? quippe in quibus disertè satis docetur, motus increatæ essentiæ, cujusmodi est filius ultimo die venturus ab Oriente ad Occidentem, & Spiritus Domini sanctus primo die super aquas eâdem viâ movens. Atque hinc etiam nomen Orientis, tanquam terminus à quo, semper in sacris literis, uti antea diximus, præponitur Occidenti; quemadmodum & adoratio fit versus illam partem, & tem-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00161

pla quoque noſtra eam reſpiciunt. Terram denique nullo modo movere declarat nobis *Pſalmiſta* ſuo *Pſalm.* 104. *verſ.* 5. cujus hæc ſunt verba: *Poſuit Dominus terram ſuper fundamentà ſua, itaut nunquam movere poſſit.* Ex quibus omnibus manifeſtum eſt, cœlum univerſum ab Oriente in Occidentem moveri, & per hunc ipſum Solis, nec ullatenus, ſecundùm prædictorum autorum ſententiam, per terreſtris maſſæ motum, diei horas conſtitui.

CAPUT XVI.

De ratione motus naturalis Planetarum, hoc eſt, ab occaſu in ortum, & contra ipſos, qui dicunt, ſtellas movere ad motum ſuorum orbium, unde Aſtrologorum de Epicycli motu obſervatio

MOTus cœlorum mediæ regionis ab Oriente in Occidentem, non ipſorum motus naturalis dicitur, ſed violentus & raptus; (quamvis in ſua natura, hoc eſt, reſpectu cœli Empyrei à cujus fonte lucido derivatur, naturaliter etiam fiat). Motus namque corporum naturalis eſt, non fontis ſui, ſed molis illius, in qua fit motio, motum ſequi. Atq; hic quidem myſterium obſervandum magnum; in hoc ſcilicet, quod, ut motus cœleſtis ab inferioribus diſtinguitur propter excellentiam & perfectionem ſuæ eſſentiæ, & motum habet iis omni modo contrarium, nempe circularem, qui omnibus mundi partibus perfectioribus convenit; Sic etiam inter cœlos partis mundi perfectioris magna oritur motus contrarietas: Quamvis enim utriuſque cœli ſuperioris tam ſpiritualis quàm corporalis, in ſui motus ordine & figura, nulla ſit differentia; attamen in ipſorum terminis à quo ſumma eſt contrarietas; cùm prior ab ortu, ſpiritualis nempe, & ultimus à puncto ejuſdem hemiſphærii oppoſito feratur, videlicet materialis; quæ quidem motus circularis oppoſitio à differentia illa derivatur, quæ eſt inter materiam & formam; quarum cujuſlibet eſt naturaliter propter ſeparationem unius ab alio motus contrarios efficere; Unde gravia, ex parte materiæ, deorſum, ut in tenebrarum congerie dictum eſt, levia ſurſum ſecundùm naturalem lucis ſedem movere ſolent, ut in ignea diſpoſitione & Solis productione ſatis declaravimus; At verò ubi optima eſt proportio in materiæ agitatæ & aſcendentis, formæque deſcendentis amplexu, ibi forma lucida & radioſa non eſt ſufficiens ad propulſandos inferiùs materiæ vaporoſæ aſcenſus; neque verò materia aſcendens altiùs valet aſcendere, cùm à radiis proportionaliter deſcendentibus impediatur; Hinc fit, ut duplex etiam motus inducatur circularis in eodem corpore, propter diverſas diſpoſitiones rerum ad ejus compoſitionem concurrentium, nempe, materiæ & formæ; Neceſſe enim eſt, ut corpora ætherea circulariter moveantur, propter æqualem partium ſuarum proportionem, motum univerſalem ſurſum vel deorſum impedientem. Quo autem modo motus prior, quem *raptum* appellavimus, inducatur, ſuprà deſcripſimus. Hîc verò de motu ei oppoſito, ab occaſu ſcilicet in ortum, quem *proprium corporum ſtellarium motum* appellavimus, paucis dicemus. Quamvis formæ illud ſit officium, corpori cui ineſt, nomen & eſſe tribuere, totum tamen illud, quod movetur, corpus, & mobile appellamus; Si autem per ſe movetur, à principio illo activo intrinſeco movetur, quem motum naturalem diximus, hoc eſt, quo corpus quodlibet ſecundùm ſuæ naturæ appetitū movetur; Sin à principio externo motum habet, cujuſmodi eſt raptus ille, eo caſu non naturalis, ſed motus per acci-

dens

dens nominatur. Ex his igitur certum est, motum illum Planetæ, qui partim ab agitatione materiæ & partim à principio interno & centrali fit, motū ejus naturalem esse; per quem ab Occidente in Orientē fertur; quippe cùm ejus dispositio magis corpori conveniat: Tardior enim est, illo formali eique in progressu suo contrarius. Atque hîc etiam observandum est, quod, quò magis materia crassior in corpore Planetario abundat, eò violentior sit motus ejus naturalis, ut in Planetis à Sole versus terram constitutis, & præcipuè in luna liquidò apparet. Similiter hic motus est ille, per quem stellæ vitales, vegetabiles & multiplicativos effectus in inferioribus producunt, qui à rapto cœlorum motu nullo modo corporibus obveniunt; Hujus autem stellarum motus rationem naturalem reddere Philosophi certè minimè potuerunt; quare causæ metaphysicæ, scilicet intelligentiis eum ascripserunt; Quorum opiniones quoniam superiùs refutare conati sumus, rationem ejusdem naturalem hoc in loco pro posse nostro explicabimus. Certum & comprobatum est, in omni corpore mobili esse actionem & resistentiam; actionem à principio movente intrinseco; at passionem & resistentiam à subjecto mobili: Sic corpus illud Planetarum rapto cœlorum motu agitatum resistendo videtur retrogredi; non aliter quàm in bombardæ pulvere tormentario oneratæ executione, magnum materiæ pondus contra Spiritus igniti motum movere cernitur, & propter resistentiam ejus contra igneam pulveris naturam retrogredi percipitur; atque similiter etiam pilæ contra parietem jactæ resilire & in contrarium movere dignoscuntur; per quod magna inter motum materiæ & formæ discrepantia haud obscurè cernitur. Ad hujusmodi autem materiæ resistentiam tria sunt observanda; nempe *crassa materiæ resistentis substantia*; cujus solius est, contra raptum motum ferri; quia naturalis ejus dispositio est quiescere; Sic videmus, quod si super rotę alicujus superficiem peripheric am pauxillum aquæ vel olei, seu etiam lapis ponatur, rotaque ab Oriente in Occidentem violenter volvatur, ut hoc in loco demonstratum est,

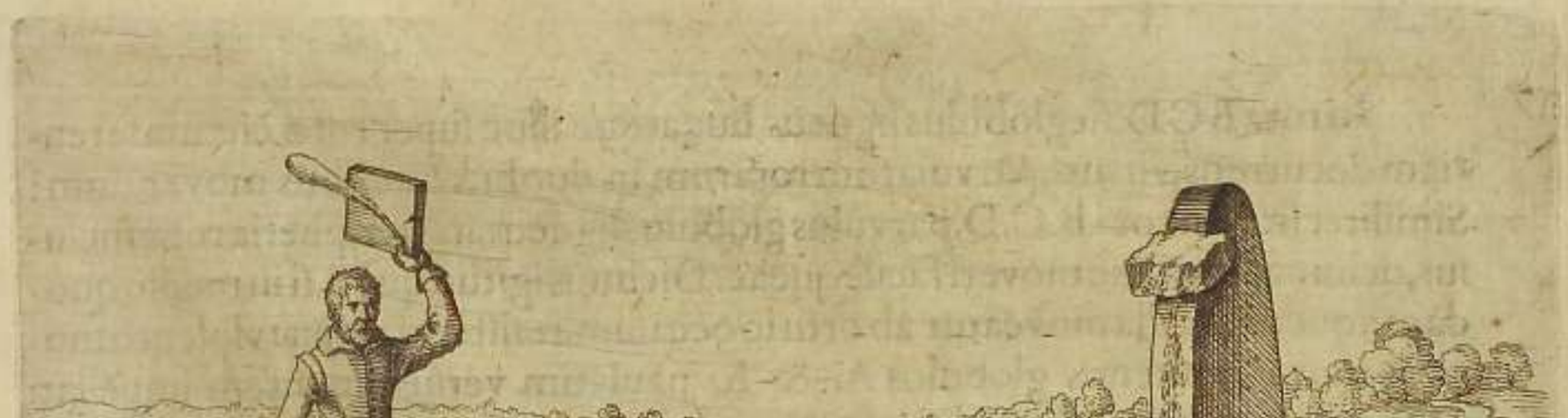

partes aquæ vel olei seu lapidis versus Orientem contra rotæ circumvolutionem ferantur. Sic si aquæ parum supra quadram ponatur, illâ manibus ab Oriente versus occasum violenter versâ, corpus illud aqueum ab occasu versus ortum super quadram movebitur. Secundum est *medium resistens & repellens remotam:* nam corpus Planetarium originali & universali mundi motu versus occasum

ſum ab ortu pulſum reprimitur à ſubſtantia ætheris; cujus non minùs eſt reſiſtere & lentè retromovere denſiorem Planetæ materiam, quàm aqua in ſequenti experimento retroagit globulum ligneum; quippe quæ aqua eſt medium, in quo rota movetur; nam, ut craſſities Planetæ ſe habet ad tenuitatem ætheris, in quo corpora Planetaria quaſi natant; ſic ſe habet ligni ſubſtantia ad aquam, utpote cujus partem majorem, aquam & aërem eſſe invenimus; unde & in aqua ſupernatat.

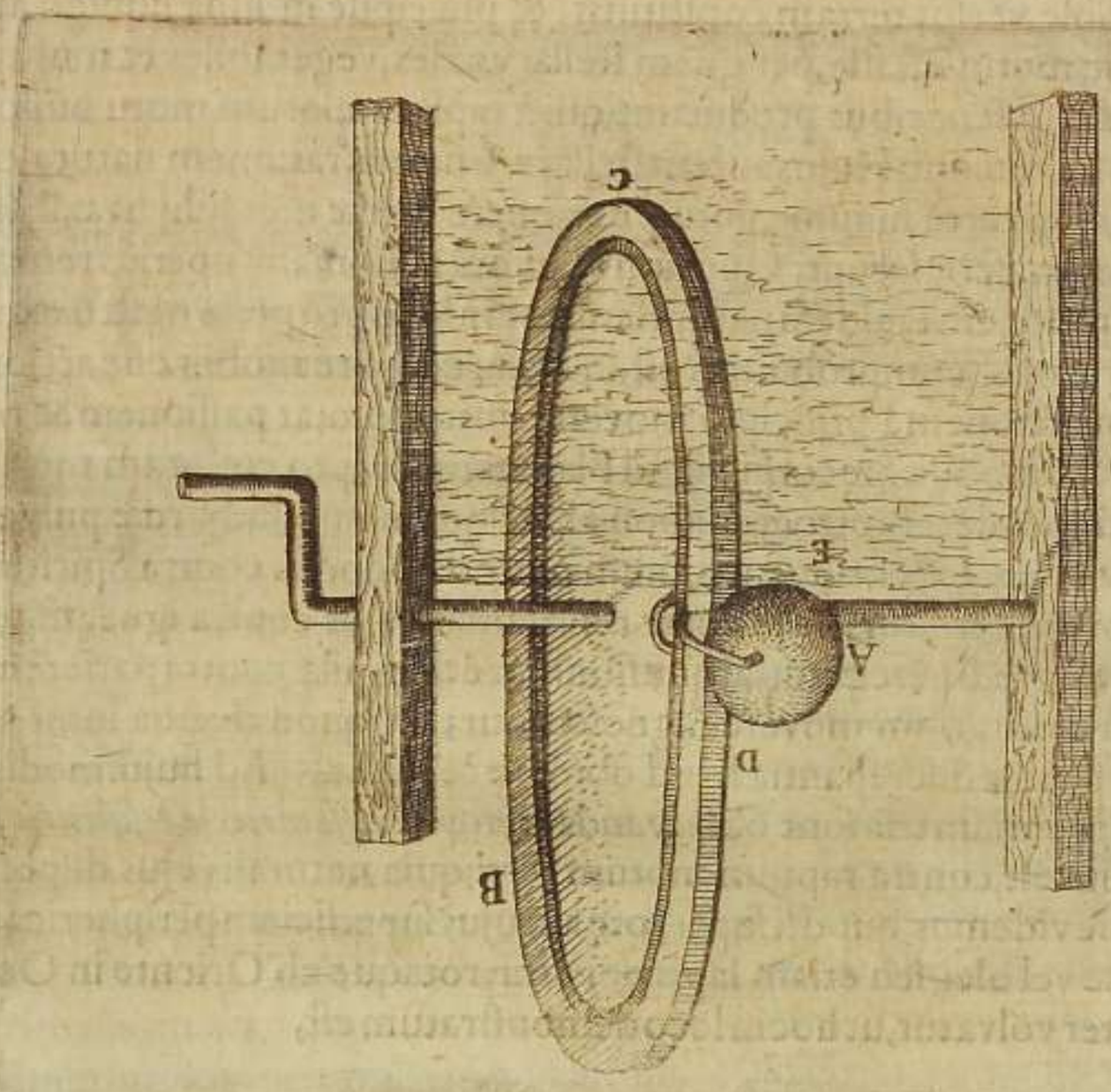

In rota B C D. ſit globulus ligneus, hucatque illuc ſuper rotæ circumferentiam decurrens, virtute parvularum rotarum in duobus lateribus moventium: Similiter ſit A. in rota B. C. D. parvulus globulus ligneus, ita peripheria rotæ incluſus, ut hucatque illuc moveri facilè queat: Dicimus igitur, quod, ſi in medio quodam aqueo rota illa moveatur ab ortu in occaſum, reſiſtentia aquæ violento motoris motui renitentis globulos A. & A. paulatim verſus orientem impellat: Quod fit propter materiæ diſpoſitionem, quæ quieti amiciſſima eſt, unde reſiſtendo cauſæ extrinſecus agenti via contraria ſenſim & tardè movetur. Tertium eſt *lucis internæ natura*, cujus eſt naturaliter movere ad corporis ſui appetitum, ſine quo corpus neque exiſtere neque movere poſſet: Sic videmus animal ad corporis ſui appetitum huc atque illuc movere virtute ſuæ eſſentiæ centralis; Atque hunc motum Planetæ naturalem vocat *Triſmegiſtus ſermone* ſuo *ſecundo*; alterum verò illum, quo ſtellæ rotantur ab ortu, propriè non motum ſed reſiſtentiam vocat; nam oppoſitionem, reverberationem motionis continere dicit, repercuſſionemque ſtationis agitationem eſſe voluit. Ex his igitur elici poteſt, non eſſe difficile corpora Planetaria contra primi cœli motum movere; Quatenus enim ſunt corporea, eatenus actionibus contrariis reſiſtunt; & per hanc ſuam reſiſtentiam motum contrarium, etſi tardiorem, efficere poſſunt. Præterea lux in Planetis incluſa, cujus eſt naturaliter proprium ſuum locum petere, cùm à materia retineatur, quæ propter ſuum appetitum illam altiùs aſcendere non permittit,

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00164

tit,circulari motu primam rapti illius motus originem fortaſſe quærere videtur, à cujus centro ipſa primum derivata eſt,& ad quod tanquam locum perfectiorem tendere appetit: unde etiam ſuo motu corpus,in quo exiſtit,moveri neceſſe eſt; Aut, quia motor ille primus ſuos effectus ab Oriente verſus Occidentem emittere ſolebat,inde fortaſſis fit,ut verſus illam partem,ſemper citiùs aut tardiùs abſque intermiſſione tendat,ſecundùm materiæ magnitudinem aut formæ lucidæ portionem majorem vel minorem. Nónne ſolet divinus ille inter homines contemplator magis magisque DEUM DEIque habitaculum tali ſuæ formæ motu perſcrutari,& per viam probabiliorem tendere, illam nempe, per quam majores poteſtatis ejus effectus deſcendere percipiuntur? Manifeſtum igitur eſt,corpora cœleſtia,tum reſpectu ſuarum formarum eſſentialium incarceratarum,tum etiam propter materiæ denſæ ſuorum corporum diſpoſitionem,quorum eſt,lucis actionibus reſiſtere,contra primi cœli actionem lentè movere;non aliter,quàm flumen aliquod à ſua origine deſcendens,& verſus mare decurrens, contrario ei maris refluxu violenter reverberatur & repellitur,atque ipſum tamẽ lentè in tumido illo fluxu,etiam contra maris motum,naturali ſuo motu movere percipitur. In quo certè motu contrario mare tum magnitudine,tum motus ſui impetu,cœlo Empyreo comparandum, & naturalis fluminis motus,illi corporis Planetarii contra maris motum enitentis. Concludimus igitur ignes,illos rutilos cœleſtes ſphæricè circumduci & aſſiduè circumvolvi, propter cœli materiam ſurſum moventem, & eorum radios deorſum tendentes: Lux enim primaria globum lucidum Planetæ cum univerſa cœli materia ab Oriente in Occidentem vertit,illum quodammodò elevando,ut luci incluſæ & captivatæ libertatem reſtituat; Sed gravior & tenacior materiæ ejus diſpoſitio deorſum tendendo Planetam cogit viâ contrariâ eniti; Sic etiam aquæ motu pilam aliquam ligneam vel pomum in aëre ſaltare,magisque ſurſum ac deorſum vehi videmus,ut experimento ſequenti declaratur.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00165

Hinc igitur illi Planetarum motus ab Aſtrologis in *Epicyclo* deſcribuntur, quos *directum, ſtationarium*, & *retrogradum* vocant, propter inæqualitatem proportionis inter lucem & Spiritum corpora Planetaria omnia præter Solem conflantis; Nam ideò Solem nullum habere *Epicyclum* dicimus, ſed eandem ſemper diſtantiam in ſuo motu obſervare, quoniam ex æquali & ſimili proportione materiæ ſpiritualis condenſatæ, & illius lucis componitur. Quare omnibus prædictis corporibus perfectior, ſtabilior, & in ſuo motu regularior exiſtit.

CA-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00166

CAPUT XVII.

De oppositi formæ & materiæ universalium motus, & de ipsarum in quolibet cælo proportionis, verique Solis in cælo medio situs demonstratione efficacissima.

CUM in discursu superiori lucem formalem, quò magis deorsum tendit, eò exiguiorem & debiliorem esse commonstraverimus, materiam verò eò tenuiorem, spiritualiorem, & in proportione sua minorem, quò magis sursum ascendit, certum est inde, formalem illum splendorem à fonte suo, hoc est, à cœli Empyrei fastigio, in modum pyramidis coni à sua basi, descendere ad terram; ita ut ejus basis sit concavæ cœli Empyrei superficiei contigua; conus verò terræ. Est enim DEUS radix, fons, origo, & pater ejus; econtra verò, quia materia è tenebrarum abysso exurgebat, tenebræque omnes in terrestrem molem congregantur, quarum princeps est Diabolus, fit inde, ut motus ejus motui lucis sit contrarius, namque pyramidis ejus basis in terræ centrum deprimitur, conus verò ad concavam usque cœli Empyrei superficiem elevatur. Hinc igitur cujusque cœli ex materia & forma compositio; hinc cœli tantò sunt formaliores, quãtò sublimiores, tantoque subjectiores materiæ, quantò depressiores ac centro propinquiores: Hinc igitur animæ, mediæ naturæ, luculentissima descriptio, ejusque rationis & compositionis demonstratio perquam optima, hinc Solis in medietate illius mediæ naturæ situs & dispositio; hinc ejus natura exactè temperata & vivifica, calidum naturale & humidum radicale inferioribus infundens; Hinc harmonica mundi & cœlorum proportio, imò & ipsorum elementorum variæ dispositiones, hinc creaturarum vitæ, & vitarum receptacula, omnia denique in actum reducta ab hujusmodi mixtione procedunt, atque ipsæ etiam specierum differentiæ infinitę ab infinitate oriuntur punctorũ à pyramidũ harum radio seu diametro dimanantium. Hinc enim angelorũ ordines, quo alii aliis sunt administratione & loco eminentiores, DEO oque propinquiores: hinc varia corporum æthereorum temperamenta, hinc elementorum sublunarium distinctio, ex quorum naturis diversis diversæ nascuntur creaturæ, aliæ aliis calidiores aut frigidiores, humidiores aut sicciores. Sed & hoc loco, tanquam in speculo aliquo, admirabile eluceścit mysterium, quo patet, omnia hæc à solo & unico DEO profluere; nam extra cœli ultimi convexitatem nullus reperitur angulus præter solum & unicum illum, qui est omninò incomprehensibilis: Et quia interius Trianguli incomprehensibilis latus intra cœli Empyrei convexitatem, situm suum habet, declaratur hoc ipso, DEUM sese mundo communicare, utpote cujus essentia verbali ac spirituali firmati sunt cœli, & omnis virtus eorum, atque hinc duo unius trigoni anguli convexæ cœli Empyrei superficiei contigui sunt & quasi continui, quippe à quorum radiis lux mundi derivatur, & quorum, utpote increatorum, præsentiâ, materia ejus spiritualissima jam informata est, & ex nihilo creata; Sic itaque DEUM præsentialiter ubiq; adesse dicimus, hoc est, radios ejus tanquam in speculo aliquo conspici in Spiritu universali. Unde clarum & manifestum est, ipsum DEUM, tam extra mundum, quàm quatenus in mundo præsens existit, unicum & trinum esse, cujus Monas seu trigoni caput ad terram usq; descendit, ut sua præsentia tenebras omnes in terræ gremium refrenaret, atque ita cùm forma ejus trigonea sit per universæ machinæ capacitatem dispersa, dicitur DEUS ubiq; præsens, non quidẽ, quod loco ullo contineatur, siquidẽ ipse continet

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00167

in se omnia; sed ut in unitate, lucis alicujus trinæ radii videntur in speculo ipsum speculum illuminare, sic trinæ illius increatæ formæ imago in materiali mundi spiritu præsentia sua illuminato triangularem lucis formam reddit; Unde mundum DEI imaginem appellaverunt sapientes, nam secundùm *Trismegistum*: DEUS *ante mundi creationem in seipso tantummodò reluxit, & in seipsum reflexit ardorem suum.* Hinc igitur est, quod Trinitas realis sit extra omnia, ejusque reflexio intra omnia: Ita tamen inest pyramis illa formalis & lucida in mundo, ut non separetur ab illa extra mundum; nam basis unius est etiam basis alterius; & adeò continuus est Trinitatis splendor suæ essentiæ reali & incomprehensibili, ut radii Solis corpori ejusdem. Atque hîc immensa illa DEI luci præsidentis fortitudo cernitur, super illam Diaboli Principis tenebrarum; siquidem delitescens in terræ centro Lucifugus extra DEI radium & potestatem non est; sed quatenus existit creatura, eatenus ab eo, sola unius pyramidis materialis basis oritur; quia continetur & non continet; nam materialis pyramidis basis à terræ centro ad quamlibet circumferentiæ spiritualis partem ducitur, ita sanè ut nihil quicquam infinitatis Diabolus in se habere dignoscatur. *Plato* autem in suo *Timæo* videtur animam accipere pro portione pyramidis spiritualis cum loci sui splendore formali composita; quippe quam ideò *numerum harmonicum* appellat, quod ex *monade, binario, ternario, & quaternario* numero constituatur; Ex *monade*, nempe ex unicæ mentis radio; Ex *binario*, nam spiritualis lucis primariæ substantia, quæ est intellectualis, & rationalis, est ex luce simpliciter formali & spiritu materiali conflata: Ex *ternario*, quia vivifica cœli medii substantia, fit ex dupla cœli Empyrei portione, & Spiritu simplici æthereo: Ex *quaternario*, quia ad cœli Elementaris constitutionem concurrunt tres illæ partes cœlum medium constituentes, & Spiritus simplex tenebrarum infimarum; Sic *Pythagoras* non multùm à *Platonis* sententia discrepans, *animam ex proportione simpla, dupla, tripla, ac quadrupla, & quasi ex puncto linea, superficie, & cubo componi asserit*, per *simplam*, meram formam increatam, per *duplam*, compositionem primam ex duobus, per *triplam*, secundam ex tribus, per *quadruplam* tertiam ex quatuor factam, seu corpus elementare intelligens, quemadmodum in pyramide sequenti apparet.

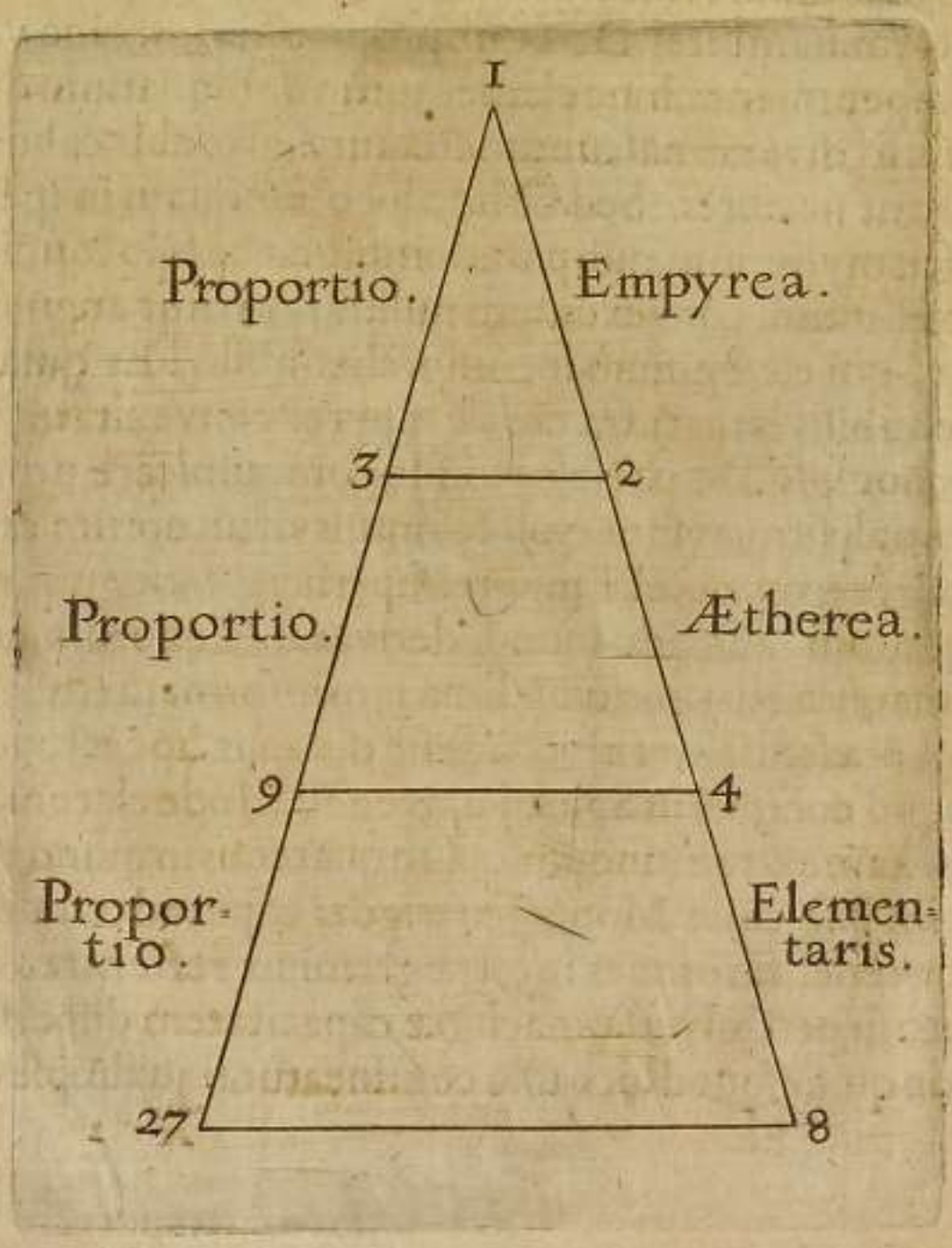

Talis

Talis igitur ſecundùm veteres Philoſophos eſt animæ mundi proportio à noſtra intentione nullo modo diſſentiens, cùm proportionaliter materia informata deſcendendo creſcat & augeatur. Sequitur igitur demonſtratio.

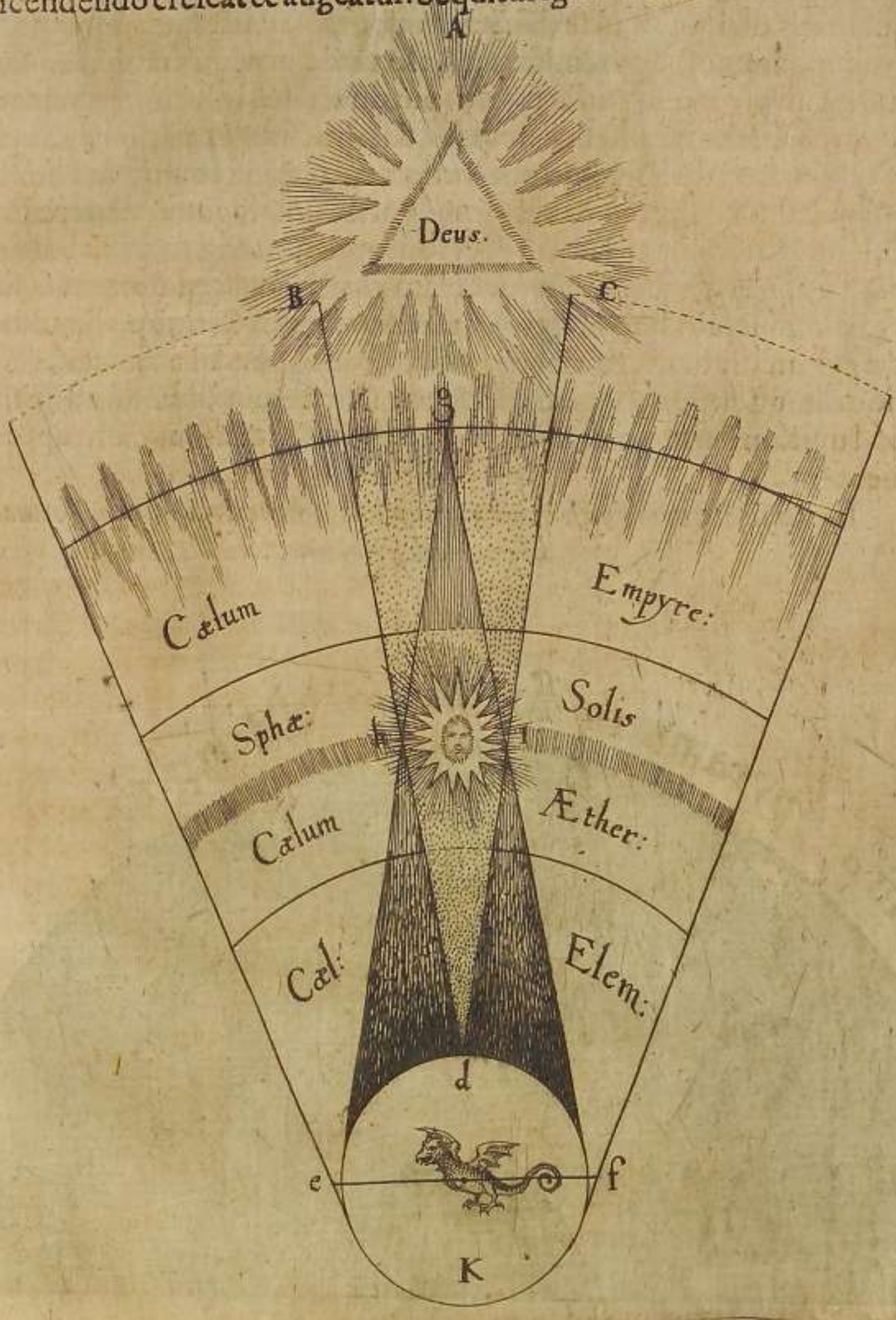

A. B. C. mentis increatæ & incomprehenſibilis eſt ſedes, quæ ante mundi fabricam ſibi ipſi & nulli creaturæ reluxit. At cùm ſecum de mundi creatione cogitaſſet, dixit, FIAT; & protinus vultus ipſius ſplendor in tenebris reluxit; *quo*, ut *Triſmegiſti* verbis utar, *omnia in lumen nimium, jucundum, & ſuave ſunt converſa*, ejús-que radii, aut potiùs ipſius DEI ſpecies & forma penetravit uſque ad machinæ ipſius centrum. Materia autem tenebrarum motu contrario per viam reſiſtentiæ tendebat, & in motu ſuo ſurſum ſemper diminuta eſt in ſubſtantia ſua ac tenuior facta, ita ut aſſumeret tandem ſpeciem illam pyramidis E. F. G. Illa vera pyramis formalis, quam Dei imaginem ſuprà appellavimus, deſcribitur literis B. C. D. cujus baſis B. C. eadem eſt cum illa reali Trinitatis: Medietas cujuſque py-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00169

ramidis est verus Solis locus veraque naturæ æqualitatis positio; quamvis omnes trianguli formalis partes in illo cœlo exactè æquales sint in qualibet proportione cum illis trianguli materialis in eodem cœlo comprehensis; Unde rectissimè cœlū æqualitatis dici potest, ut in demonstratione ipsa declaratur. Hîc autē Lectorē scire velim, hanc nostrā pyramidem tam formalem quàm materialē, non eo modo, quo ipsam pro intellectu faciliori depinximus, hoc in loco, mathematicè accipiendam esse, sed merè physicè, hoc est, quatenus substantiæ prædictæ, tum formalis tum materialis à spissiori aut fortiori naturæ in tenuiorem & debiliorem proportionaliter descendunt vel ascendunt. Sic intelligimus materialē pyramidem elementarem inter terram & verticem elementi ignis, cujus basis est in terra, conus in sphæræ ignis fastigio, quoniam gradatim ascendit fumosa substantia semper diminuendo, hoc est, à crassiori ad tenuiorem spiritum. Similiter formæ lucidæ pyramidis basis est in loco prædicto, contigua 4. quartis lucis, deinde proportionaliter descendendo ad tres lucis quartas venit; deinde ad duas, ac tandem ad unicam seu monadem in puncto angulari, quem punctum appellavimus desinentem.

Demonstrationem Physicæ nostræ pyramidis tam materialis, quàm formalis hoc modo describimus.

Physica pyramidis formalis descriptio.

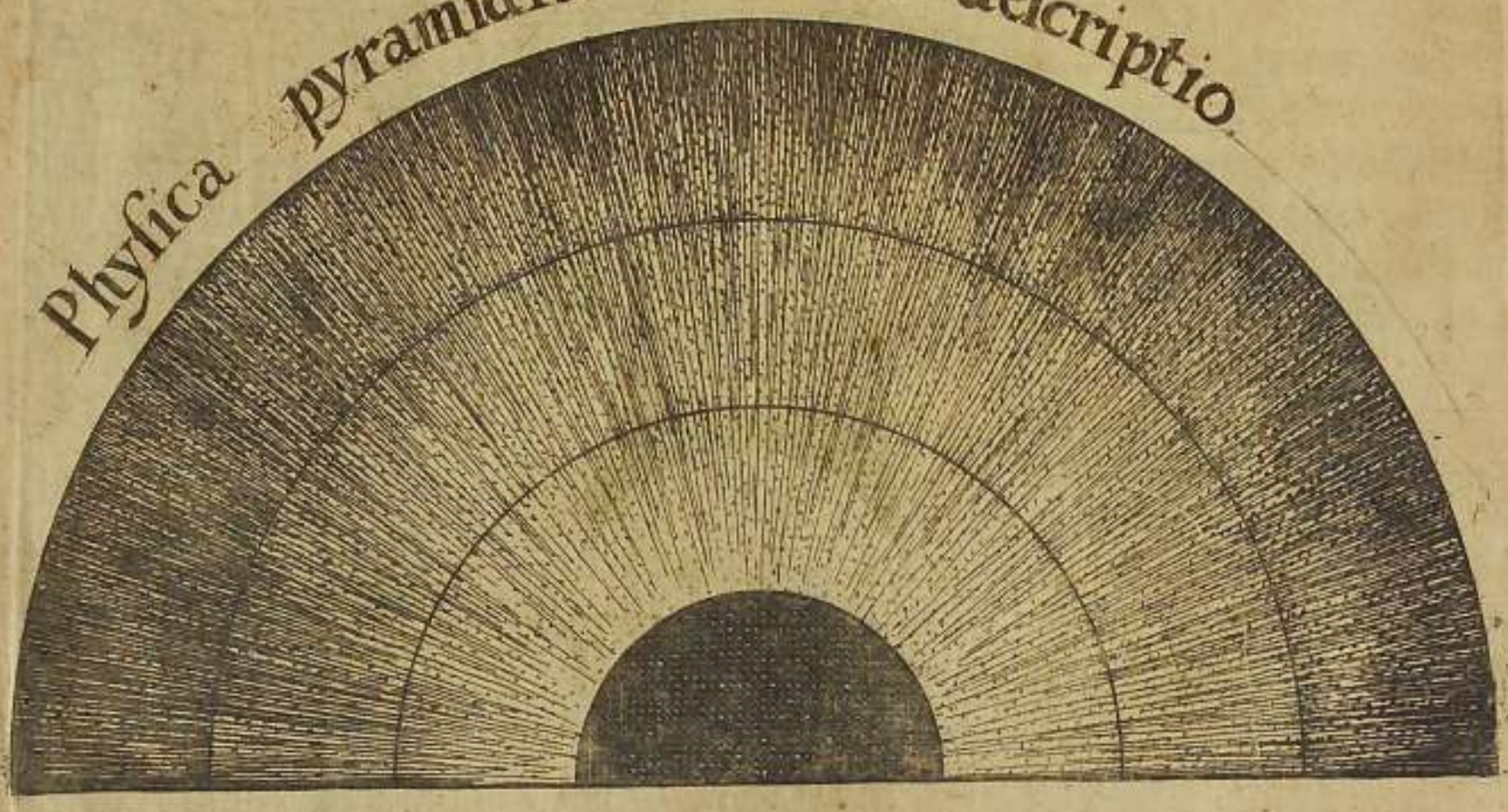

Physica pyramidis materialis descriptio.

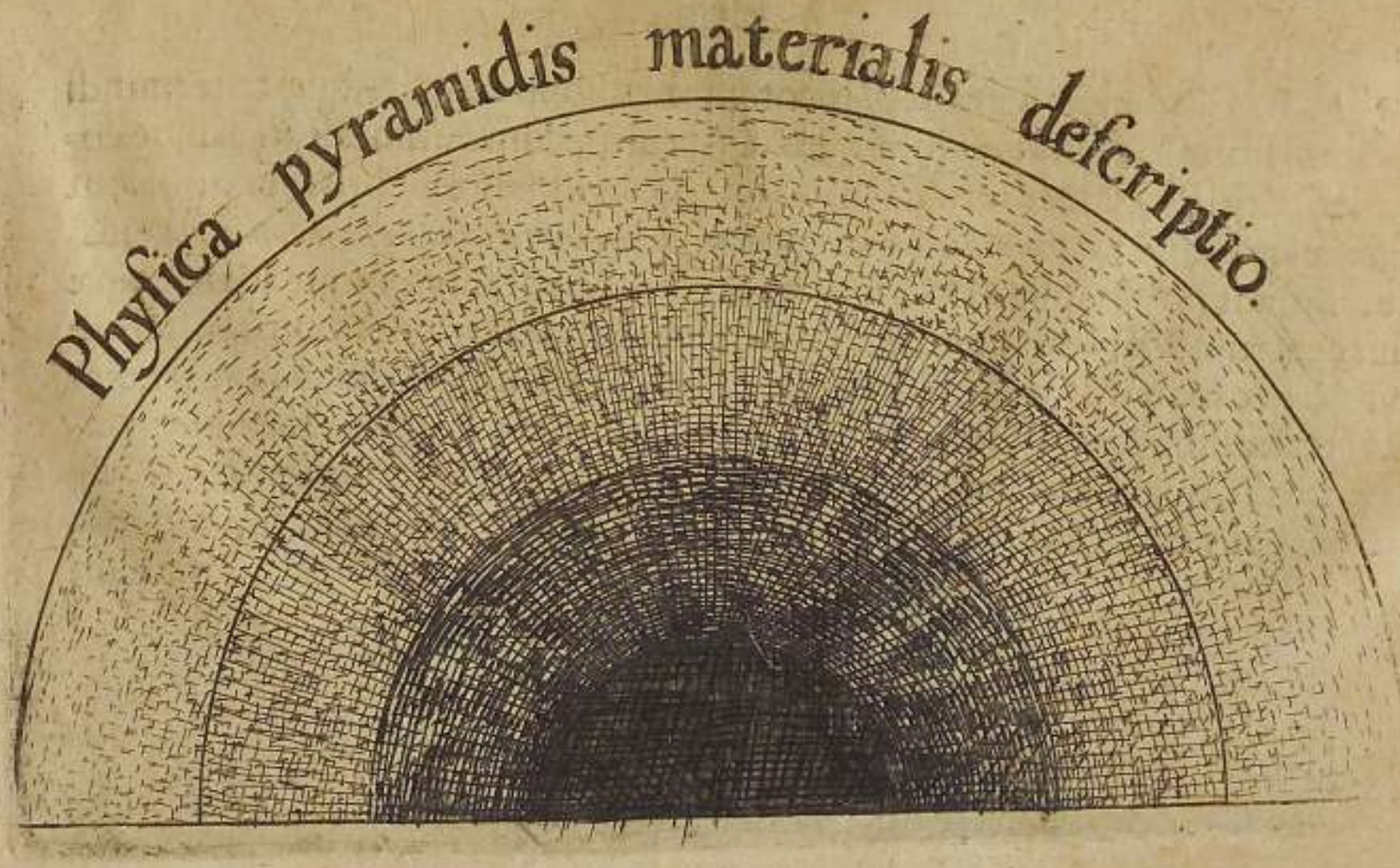

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
0 1 2 3 4
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00170

In puncto igitur interſectionis duorum triangulorum, videlicet materialis & formalis, nempe inter h. & i. eſt vera ſphæra æqualitatis, amplexus inter maſculum & fœminam univerſalis, veri chymicorum ſulphuris & Mercurii portio debita & proportionata: ex quorum coitu infans ſolaris, mundi decus, veraque ejuſdem anima, ortus eſt; Unde veriſſimè *animæ ſphæra* dicitur. Hæc igitur eſt ratio ſolaris in medietate cœli poſitionis & ſitus ac ſuſtentationis; Imò hæc Triangulorum interſectio eſt veriſſima cordis Macrocoſmi ſedes, in quo omnia ad pondus ſunt temperata; non enim prædominatur materia, non etiam nimis inſultat forma, niſi in eo, quod ſplendidè & completè ac perfectè appetitum materiæ exſatiat: Hæc eſt vera mundana unitas ex dualitate conflata; in cujus compoſitione ipſa Deitas quaſi in ſpeculo conſpicitur; Imò hoc eſt verum illud matrimonium inter cœlum & terram, quo terreſtria de cœleſtibus guſtant, eaque gaudent, & iiſdem beatificantur ac informantur; Sic Solem & Lunam Philoſophicam in unico corpore contenta habemus, quorum aſpectu affabili univerſus mundus gaudet, vireſcit, vigeſcit, & quælibet ſpecies in ſuo ſimili multiplicatur.

Finis Libri Quinti,
De creaturis cœli ætherei.

LIBER

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00171

LIBER SEXTUS.

De Creaturis cœli elementaris.

Contenta hujus libri.

- In *creaturis cœli infimi* duo sunt notanda.
  - *Differentiæ*, nam aliæ sunt
    - *Inanimatæ*, corpora scilicet mixta *compositionis*
      - *Primæ*, ut metalla & mineralia, de quibus capite 4.
      - *Secundæ*, ut meteora, de quibus lib. seq.
    - *Animatæ*, nempe mista *compositionis*
      - *Tertiæ*, cujusmodi sunt plantæ & vegetabilia, cap. 2. & 5.
      - *Quartæ*, sunt animalia, cap. 6.
  - Ipsæ *differentiarum causæ*, de quibus cap. 7.

CA-

CAPUT I.

Subjecti librorum præcedentium brevis recapitulatio: De ratione generationis in his inferioribus.

IN præmiſſis luculenter explicatum eſt, quod, ſicuti DEUS, bonitatis fons & origo ſumma fuit, ſic etiam idem liberè & divina ſua voluntate voluerit primùm mundo, atque deinceps mundi creaturis de bonitate ſua impertiri. Hinc igitur mundum ex nihilo creare inſtituens, maſſam ſphæricam ex hyles gremio confuſam & informem ſegregavit; quam ſua bonitate decorare volens, formam lucidam primo die creavit; cujus præſentiâ ſeparatæ ſunt informes ille tenebræ à vultu abyſſi, & in ſphæræ centrum detruſæ; ex quarum ſpiritu craſſiori quatuor elementorum ſubſtantiæ, quorum unum in aliud tranſit & mutatur, oriuntur; à quibus cœli ætherei ſubſtantiam, tum formæ lucidæ affluentiâ, tum etiam vivâ ſua activitate differre dicimus. Quare manifeſtum eſt *cælum æthereum* hujus mundi materialis partem eſſe maſculinam, & naturam agentem, generantem, ac multiplicantem; quia magis calidum eſt, virile & de cœli Empyrei calore amabili magis participans; *Partem* verò *infimam elementarem*, quæ groſſior & frigidior eſt, quaſi fœminam eſſe, mundique portionem magis paſſivam; cujus matrix eſt ipſa terra, in qua, & ex qua omnes creaturæ tranſitoriæ formantur. Cœlum igitur hoc ſuper partes elementares paſſim vehitur & movetur, ut more animalium cum inferioribus, tanquam cum fœmina ſua ſeu paſſivo conjungi poſſit & coïre. Et quemadmodum res in inferioribus producendæ in terræ matricem contrahuntur, quaſi in totius fœminæ matricem; ſic etiam omnis generandi facultas in unicum cœli ætherei corpus ſphæricum congregatur, quod *Solem* appellamus, ut lumen & calor ejus eſſentialis per univerſum Macrocoſmum diſtribuatur. Et, quia Opifex ille immenſus rerum varietates & mutationes in his inferioribus inducere voluit, ideò rutilum illum ignem, in quem cœli medii naturam contraxit, & à quo vita inferiorum omnium dependet, huc atque illuc movere juſſit, ut ejus præſentia & abſentia variabili res aptiùs ſuas mutationes aſſiduas in generatione & corruptione acciperent. His igitur cognitis mente ſagaci perſcrutandum eſt, quomodo coitus ſuperiorum cum inferioribus fiat, hoc eſt, qua ratione anima à cœlo emittatur, & quâ viâ à corpore terreſtri benedi ſpoſito recipiatur. Quod, ut faciliùs percipiatur, ſciendum eſt duplicem eſſe animæ in ſuo ſpiritu ad hæc inferiora deſcenſum, unum videlicet in diebus creationis, alterum poſt mundi & creaturarum perfectionis complementum. Deſcenſus autem animæ lucidæ ante creationis complementum erat in ſpiritu tenebris obvelato, ut ſuprà dictum eſt. Nam ſcintillæ lucis primariæ in prima tenebrarum maſſa ſeu ſpiritu ejuſdem occulto captæ ſunt & retinentur, à

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00173

quibus Solare corpus, ut antea diximus; & ſcintillæ lucis ſecundariæ in ſecunda tenebrarum maſſa incluſæ ſunt & incarceratæ, ex quibus *vegetabilia* oriuntur; atque demùm ſcintillæ lucis tertianæ in tertia tenebrarum maſſa, hoc eſt, in obſcuro cœli infimi ſpiritu retinentur; ex quibus *mineralia* in primordio creata ſunt, ut infrà latiùs explicabimus.

CAPUT II.

Quomodo animæ vegetativæ poſt creationis complementum à cœlo in inferiora quotidie infundantur; ac de magnetica & attractiva materiæ proprietate.

CUM inferiorum creaturarum vita ſit ab ipſa anima lucida, animáque illa ex cœleſti fonte oriatur, diligenter inveſtigandum erit, quâ viâ, quóve vehiculo anima hæc, contra naturæ ſuæ appetitum ad hæc inferiora per æthera transferatur; & in corpora terreſtria infundatur, cùm ejuſmodi corpora naturæ animæ omnino contrarientur; tum quatenus è maſſa tenebroſa luci oppoſita derivantur, tum etiam, quia ad motum omninò ſunt inefficacia, ac proinde mobili animæ facultati oppoſitiſſima. Manifeſtum igitur eſt, quod, ut ſubſtantia ſpiritualis medii cœli inter infimum cœlum & fontem lucidum interponitur; ſic etiam nulla illius fontis ſcintilla deorſum in infimam mundi regionem deſcendere valeat, niſi per mediæ regionis Spiritum priùs tranſeat. Ut autem quælibet materia ſemper avida eſt, ut ſuæ perfectionis metam attingat, cumque motor ad illam metam ſit lucis eſſentia, neceſſe eſt, ut quælibet Spiritus cœli medii portio materialis, quamlibet radiorum prætereuntium ſcintillam, tanquam ſuam formam recipiat, eamque in ſua glutinoſa & tenaci ſubſtantia circumvolutam deorſum ad inferiora vehat, tum propter communicationem magnam, quæ eſt inter cœli medii ſubſtantiam, & illam cœli inferioris, tum etiam, quia magnetica quadam virtute materia animam & formam ad ſe trahit: Et quoniam ætheris ſubſtantia corporeo aëreo ſubtilior eſt, ideò facilimè corpus ſpermaticum optimè ad eam ſuſcipiendam diſpoſitum abſque impedimento quocunque penetrat; ita ut anima illa in duplici vaſe includatur, videlicet in ſpiritu aëreo primùm & in corpore aliquo terreſtri ultimò; Sic etiam ſpiritus ille æthereus pro animæ vehiculo inſerviens in corpore prædicto tali modo claditur, quali anima in ſpiritu; & ut anima in toto & in qualibet parte ſui ſpiritus movetur; ſic etiam ſpiritus in toto corpore & in qualibet parte cum anima ſua diſpergitur, motum verſus perfectionis aut maturationis metam generans. Atque hoc modo ſpiritus quotannis ſpiritibus, & animæ illorum animabus aliorum quotidie & liberaliter in corpora ad eos recipiendos bene diſpoſita addüntur & junguntur; Unde rerum multiplicationes & generationes in qualibet orbis terrarum parte aſſiduè fiunt. Hinc igitur unius grani in multitudinem auctio, hinc infinitum unius animalis incrementum, hinc denique mineralium ad auri perfectionem properatio, hoc eſt, ad fixationem inclinatio. Et certè mirabile eſt cogitatu, quomodo aut qua ratione natura hæc lucida poſt creationis complementum ex loco ſuo cum vehiculo æthereo & ſpirituali ad inferiora deſcendere poſſit, cùm lux & omnis res ignea naturaliter & avidè ſuperiora petere

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00174

re percipiatur. Unde à materiæ appetitu hoc accidere verisimile est, & non à forma, cùm res quælibet naturaliter ad proprium suum locum tendat. Et procul dubio magna & strenua inest in rebus hisce inferioribus compositis virtus magnetica à DEO ab origine illis ad formæ quantitatem talem sibi attrahendam & retinendam, qualem species requirit, attributa; quâ secundùm materiæ appetentis proportionem & speciem forma ad ipsam attrahitur : Cujusmodi quidem virtutem in ventriculo animalium reperimus, quâ alimentum præparatum ad ejus concavitatem per œsophagum attrahitur, nec non in membris inferioribus virtus attrahendi spiritus animales ad inferiora cernitur, per quos tactus cum judicio fieri solet. Est, inquam, similis virtus magnetica & proprietas in materia, quâ virtutes superiores ad inferiora attrahuntur in proportione, quæ speciei attrahenti dicta est attrahere à creatione sua; non enim aliter appetit materia terræ formam cœli, quàm fœmina virum, neque aliter formam cum suo spiritu, quam appetit, suis adulationibus & attractionibus allicit, quàm meretrix viros prætereuntes lasciva oculorum suorum blandientium proprietate & dispositione; imò semper appetit formam lucidam, eamque pro posse suo nunquam non sibi attrahit. Et licèt genus tum animale tum vegetabile sit in multiplicatione ditius, quàm minerale; attamen ad perfectionis metam non magis accedere potest, quàm homo quidam avaritiâ corruptissimus, & multis pecuniis locuples ad immortalitatis fastigium. Nam in omni novæ formæ appositione & unione cum spermate ejusdem speciei, novæ etiam adduntur & apponuntur elementorum partes corruptibiles, propter speciei suæ porositatem; quod quidem in genere minerali accidere non potest, propter substantiæ illius duritiem & fixationem seu partium constrictionem; Unde ejus thesaurus à Sole & Planetarum radiis magnetica suæ materiæ proprietate acquisitus, assiduè ad sui corporis perfectionem reconditur & reservatur; quare quotannis lucidius & magis magisque ipsis radiis solaribus similius apparet, ac in perfectione & fixatione, licèt insensibiliter, crescit & multiplicatur, hoc est, formali pulchritudine pleniùs decoratur, quemadmodum in capitulis sequentibus luculentiùs explicabitur.

CAPUT III.

Quod terra sit omnium corporum, tum simplicium tum compositorum mater, & quod influentiæ stellarum sint quasi spermata cœli in terræ matricem projecta; De corporum compositorum differentia.

MORIENUS ROMANUS terram appellat *omnium elementorum matrem.* Illa enim à terra procedere & in terram reverti strenuè contendit; *Mehunnius* in lamentatione naturæ, *terram matrem & nutricem esse rerum omnium, quas concipit in utero suo ab igne*, hoc est, *à cœlo*, satis perspicuè demonstravit; omnésque ferè *Philosophorum* autoritates concludunt, *cœlum esse compositorum patrem; terram verò eorum matrem in visceribus suis ipsa gestantem.* Cujus rei rationem reddunt *Ptolomæus* & *Calcidius* asserentes, *in fundum terræ omnes influentias cœlestes confluere; quæ tanquam rerum spermata ibi veluti in*

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00175

matrice communi includuntur; Unde propter varietates proportionum ipsarum descendentium, diversæ diversarum rerum in terra fiunt generationes, diversæque oriuntur impressiones. His igitur cognitis evidens relinquitur, tellurem esse corporum tam simplicium, quàm compositorum matrem gerentem ea in principio ante ipsorum productionem in visceribus suis, non aliter, quàm fœmina suum fœtum. De corporibus autem elementorum simplicibus satis abundè in præcedentibus egimus. Hîc itaque de compositorum differentiis, in qua bene disposita scintillæ quædam lucis essentialis assiduè infunduntur, paucis discurremus. Corpora igitur composita & mista *in quinque compositionis species* generaliter digessêre veteres; quarum *duæ priores* amplectuntur *corpora inanimata*; nam mista *primæ compositionis* sunt *Meteora*, ex fumis, vaporibus, & exhalationibus conflata. *Secundæ* autem compositionis sunt *metalla* & cætera mineralia: *Species* porrò *posteriores* sunt *animatæ*; nam mista *tertiæ* compositionis sunt *plantæ* & vegetabilia; *quartæ* sunt *animalia irrationalia*; & *quintæ* seu ultimæ, animal rationale, *homo* omnium creaturarum nobilissimus: Unde & à sua cum Cosmo majori similitudine dictus est *Microcosmus*. Harum autem compositorum specierum aliæ sunt *perfectè mixtæ*, cujusmodi sunt ipsa mineralia & omnia animata; unica verò duntaxat est *imperfectè mixta*; scilicet illa primæ compositionis meteororum genera omnia comprehendens. Diligenter autem observandum est, lucem cœlestem magis in corporibus perfectè mistis abundare, firmiusque in illis retineri, quàm in imperfectè mistis; similiter ipsam in animatis uberiorem esse, quàm in inanimatis perfectè mixtis; & animata merè sensitiva in illo dono cœlesti ditiora esse, quàm merè vegetabilia seu irrationalia. Atque hoc est illud, quod Philosophi innuere videntur, asserentes, *in intellectivis ignem prædominari, in sensitivis ignē aëri æqualem esse, in vegetativis aquam cum aëre similibus trutinis ponderari*; in quibus tamen aëris dignitas propter frigidam aquæ dispositionem diminuitur; *mineralia* deniq; *ex terra & aqua maximè componi* volunt; quippe ex quibus manifestum est, in hominibus ignem illum cœlestem magis prævalere, quatenus sunt intellectivi; deinde in sensitivis cæteris, quatenus aër & ignis in iis prædominatur, postea, hoc est gradu adhuc remissiori in vegetabilibus, quatenus ejus partes aëreæ ab aquæ frigiditate contemperantur, & minimam denique formæ lucidæ partem in mineralibus reperiri; quoniam terra & aqua in ipsis dominium habent, & per consequens minorem ignis portionem in eorum compositione admittunt.

CAPUT. IV.

De corporis inanimati perfectè misti ortu & origine.

Mehunnius in lament. natur.

Augurel. Chrysop. lib. 1.

DE mineralium vita, generatione & vegetatione variæ inter Philosophiæ peritiores oriuntur opiniones: Nam *alii* absolutè negant, ea habere vitam, vegetationem, nutritionem, generationem, aut semen aliquod generativum; sed ipsa in primo instanti ex quatuor elementorū substātia creari volunt, & ab illo termino essentiam tantūmodò habuisse: *Alii* verò volūt, ea occultè & secretè vivere, potestatemq; habere multiplicādi incrementumq; assumendi, ac dicunt, Spiritū illum vitam dantē à nimia materię luriditate & grossitie impediri; unde ipsa potestatē illam virtutemq; naturalē, qua naturaliter ditātur, nō exercere contendūt. Omnes autē unanimi ferè consensu de mineraliū materia tractātes causam

causam eorum materialem ponunt in genere, materiam fumosam, mistam ex vapore aqueo & exhalatione terrestri. Materiam verò eorum in specie, quam propinquam & propriã vocaverunt, *sulphur & argentum vivum* fecerunt, concludentes generaliter, causam eorum efficientem esse triplicem: Calorem scilicet cœlestem, terreum & aqueum ad invicem commiscentem, ac gradatim ea in terræ venis concoquentem; nam fundus terræ pretiosissimus est, cùm in ejus viscera omnes influentiæ cœlestes confluant, & satis efficax circa terræ centrum generatur calor ad metalla gemmasque pretiosas producendas. Deinde virtutem formativam metallicam & mineralem in materia existentem à stellarum & cœlesti lumine, cujus calor homogenea congregat, ac separat ab invicem heterogenea, derivari asserunt. Ultima causa est mutua virtutum cœlestium atque terrestrium proportio, efficax ad subigendam atque informandam materiam metallicam, quia secundùm omnes, cœlum est pater, terra verò mater omnium mineralium, tanquam fœtum ea intra sua viscera gestans. Nos autem hoc in loco secundùm intentionem nostram, de mineralium origine primùm, & deinde de illorum vita, incremento, & multiplicatione paucis, ex nonnullorum prædictorum Philosophorum traditis agemus. Suprà *in libri præcedentis capitulo quarto* declaravimus, *corpus solare* natum esse ex Spiriru tenebrarum, è cœli Empyrei visceribus deorsum primo die extrusarum, & retenta in ipso lucis ejusdem cœli essentialis portione; Similiter *corpus vegetabile*, ex Spiritu tenebrarum è medio cœlo deorsum lucis præsentia & virtute propulsatarum, & ex luce ejusdem secundaria; atque sic etiam *corpus minerale* ex Spiritu tenebrarum infimi cœli conflari dixi-mus, cum scintilla quadam lucis debilissimæ, quam tertianam appellavimus. Nã in tertii creationis diei primordio, lux secundi cœli, secundaria dicta, deorsum penetravit, & in triplicem massam tenebrosam, in infimã regionem depulsam ac reverberatam egit. Sed quia duæ partes illius massæ, quarum una è regione superioris, & altera è media subterlapsa est, sufficientem lucis quantitatem à suis regionibus rapuerunt; ideò residua istius massæ pars, huic regioni infimæ propria in suis etiam visceribus aliquam quantitatem hujusmodi lucis persequentis, & à lucis secundariæ fonte promanantis amplexa est. At quia lucis dispositio est naturaliter, attenuare, (unde, quò major erit ejus proportio & vis, eò tenuiora & subtiliora reddet corpora) & quoniam lux in cæteris cœlis fortior & potentior est, quàm in cœlo infimo, ideò lucis tertianæ portiones non sufficiunt ad densos & rebelles tenebrarum infimarum Spiritus subtiliandos & depurandos: Unde fit, ut vincat omnimodò in hujusmodi mistione materia, formaque lucis miserè & perpetuò incarceretur in hujusmodi materiæ ventre, propter nimiam pororum in ejus corpore constrictionem seu exiguitatem, ac magnam Spiritus viscosi tenacitatem: Hinc corporis ejus grossities, gravitas & soliditas; hinc etiam ejusdem animæ viventis respectu corporis substantiæ paucitas, & Spiritus ipsius inagilitas, generandi & multiplicandi difficultas seu insensibilitas, & putativa ipsius sterilitas. Nam partibus heterogeneis tenebrosa spurcitie circumvolutis contaminata anima ejus impeditur in motu suo propter sui Spiritus densitatem, & fortem partium suarum corporalium compositionem, ac indomitam corporis duritiem solidamque congelationem. Nimis igitur exigua est lucis inclusæ virtus calefactiva, ad frigoris corporis mineralis injurias propulsandas, quare more vegetabilium evidenter vivere aut crescere non percipitur, nec valet ejus anima in suo Spiritu grossiori inclusa caput suum super terræ superficiem exaltare, & versus locum suum naturalem exemplo plantarum tendere; tum quia debilior est ejus quàm vegetabilium virtus, tum etiam, quia firmioribus vinculis in corporis mineralis centro clauditur & retinetur. At quia cujuslibet rei corporalis appetitus est, ad perfectionis metam tendere, & cùm nulla acquiri possit perfectio, nisi

Plinius, Ptolomæus, Calcidius.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00177

per illum motum, quem lucis aliqua portio producit, ideò lux illa in corporis mineralis Spiritu inclusa, licèt exigua, & quasi scintilla tantùm, corpus suum perpetuare cupit, & more ignis terream & aqueam ejusdem dispositionem superare Spiritu suo mediante contendit, ac totum illud subjectum rebelle suæ voluntati & naturæ subjicere. Sic integram domum præsentia unicæ ignis scintillæ conflagrare & in flammam reduci videmus. Nam lucis scintilla in corpore minerali laborare non desinit, quousque paulatim victrix evadens totam sui corporis massam in suam naturam, activam qualitatem & splendorem reducat; quemadmodum in auri generatione perspicuiùs demonstratur. Nam licèt in primordio ejus subjectum, sit suæ animæ quasi grossus quidam & obscurus carcer, in quo fortissimis quasi catenis detinetur, ita ut in suo centro vix movere percipiatur, attamen successu temporis paulatim influentiarum lucidarum, usque ad terræ centrum penetrantium virtutes ad suum auxilium allicit; imò etiam ipsum corpus minerale hoc idem magnetica sua virtute præstare videtur; unde quolibet anno, & quâlibet horâ, licèt insensibiliter, crescit animæ mineralis vigor, & secundùm incrementi ejusdem gradus redditur quoque illud corpus perfectius, fulgidius & fixius. Ex quibus manifestum est, mineralia occultè vivere, essentialiter vigescere, & ad perfectionis fastigium, quamvis lentè, properare & sublimari, contra prædictorum Philosophorum assertionem, qui ab iis vitam & incrementum tollere voluerunt. Non igitur imprudenter fecerunt *Philosophi Chimici* duplicem materiam mineralem, quarum *unam* masculam, simplicem & puram, sulphur, tincturam, ignem, Solem, & agentem vocaverunt, & *alteram* fœminam, argentum vivum, aquam, sputum lunæ, lunam & patientem: per *priorem* intellexerunt, animam ejus cum elemento ignis, per *posteriorem*, spiritum vaporosum, quem secundùm augmẽtationem animę suæ igneæ dixerunt in operatione Hermetica & naturali *Lunam crescentem*. Ex mutua igitur horum conjunctione fit corpus metallicum cujuslibet speciei; differentiaque specierum mineralium fit ex majori vel minori sulphuris & argenti vivi parte. Nam si minor sulphuris portio & major aquæ ad mineralis compositionem concurrit, generatur ex illa compositione corpus aliquod metallicum ex illis, quorum *septem* enumerantur species, *Aurum* scilicet, aut *argentum*, aut *plumbum*, aut *stannum*, aut *cuprum*, aut *ferrum*, aut *argentum vivum*, quod *Mercurium* vocant *vulgarem*. Si verò quantitas sulphuris in compositione superat quantitatem aquæ, oriuntur ejusmodi mixtione corpora illa mineralia, quæ non sunt de numero septem prædictorum metallorum, puta *salia*, & cætera friabilia. Observandum autem hîc est, & quidem diligentissimè, quod, quantò liberiores à pollutione tenebrarum & heterogeneitatis irregularitate sunt mineralium cujusque speciei sulphur & Mercurius, tantò purius, perfectius, & preciosius minerale utriusque speciei producatur. Concludimus igitur, quod, si materia passiva sit grossa, fuliginosa, & crassa, ac forma ejus activa è diverso exigua & debilis, qualis compositio in terræ visceribus reperitur, tunc ea compositorum species oriatur, quæ mineralis & metallica *Arabibus* nuncupatur: Ea quidem, quæ ex terra & aqua conflatur; sed quoniam ipsa terra in ejus compositione prædominatur, ideò vita seu anima ejus in carcere opacissimo & densissimo concatenata est; unde nec sensibiliter movere, vel in propatulo agere percipitur. De particulari cujuslibet mineralis natura & proprietate medicinali tam occulta quàm manifesta in voluminis sequentis tractatu quarto pleniùs agemus.

CA-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00178

CAPUT V.

De corporis animati insensibilis seu vegetabilis ortu, & quod tertio die immediatè post mineralium existentiam creverit.

QUAMVIS *vegetabilium* materia magis sit mollis & tractabilis quàm illa mineralium, calorque ejus efficacior & liberior ad operationes suas expediendas; attamen, quoniam necesse erat, ut terra esset firmata & optimè fundata, priusquàm res ex illa vigescere possent; cumque solidior terræ pars, cujusmodi est umbra infimi cœli, ob gravedinem suam citiùs ad centrum caderet, quàm quæ sunt leviores & tenuiores, necessariò inde post ejus quietem naturalem, scintillæ lucis ejusdem, licèt exiguæ & debiles primùm agebant, secundùm naturæ ordinationem & appetitum, ac deinde scintillæ partium terræ, quæ gravitate huic sunt proximæ; nam illæ immediatè post priores firmabantur & conquiescebant in loco suo destinato; cujusmodi est materia tenebrarum secundi cœli. Certum enim est, res creatas tantò citiùs ortum suum habuisse, quantò minùs caloris habuerunt in sua origine. Nam quantitas lucis major inclusa leviorem reddit umbræ spiritum eam includentem; Unde mineralia erant ante vegetabilia, & utraque eodem die facta; quoniam Solis præsentia ad ipsorum creationem non requirebatur; deinde animalia post Solis in cœli ætherei corde sublimationem; quoniam ad sensitiva major lucis & caloris virtus erat necessaria. Vegetativum ergò corpus, licèt ex quatuor constet elementis, attamen aqua & aër in ipso prædominatur; sed diminuitur aëris dignitas propter aquæ præsentiam: Animam autem & Spiritum hoc modo acquisivit in sua origine: scilicet cùm lux secundaria secundi cœli umbras reverberasset, & scintillæ ejusdem vinculis tenacioris ipsarum spiritus captæ essent, umbra seu tenebræ hæ secundæ regionis cum illis ultimæ conjunctæ in terræ substantiam gradatim, secundùm utriusque gravitatem & pondus, concrescebant. Posito igitur & confirmato hoc vegetabilium subjecto spirituali juxta terræ partem exteriorem, animæ seu lucis inclusæ scintillæ in illud agere incipiunt, & actione sua sursum cum suo vehiculo versus sui fontis initium tendere conantur: sed, quia magna est vicinitas inter ætheris substantiam, & illam superiorem cœli inferioris, ideò elementum ignis prædictum Spiritum æthereum cum sua anima concomitatur, & cum ipso è terra surgit ac sublimatur; & quoniam una elementi natura naturam elemẽti sibi proximi semper amplectitur & cõcatenat, igitur caliditas aëris, caliditati ignis annectitur, & humiditas aquæ humiditati aëris, & frigiditas terræ frigiditati aquæ, (quod per experimentum inferius luculenter demonstratur) & per consequens subtile terræ, & magis volatile cum aquæ partibus sese miscet, & ascendit in iis. Anima igitur in plantarum spiritu inclusa appetit naturaliter sursum ascendere: & auxilium ad suam exaltationem habuit ante Solis creationem à stellis erraticis, & à radiis lucis è cœlis superioribus emissæ, ac post Solis creationem ab ipso Sole, qui quarto die sibi contraxit radios tam visibiles quàm invisibiles per cœli medii concavitatem dispersos. Nam radii ab illo exeuntes densam terræ superficiem penetraverunt, porosque ejus frigiditate constrictos calore suo aperuerunt; ac dant viam exitus vegetabilibus. Unde, quò fortiores sunt & perpendiculariores radii solares, eò meliùs & citiùs res è terra proveniunt, ac facilius altiusque super terram extenduntur. Hinc igitur est, quod verno tempore

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00179

re & æstate plantæ ac herbæ exurgunt super terram, crescunt & multiplicantur; ratioque vegetationis hujusmodi est; videlicet radii solares ab oriente protensi Jungunt sese cum luce in vehiculo vegetabili inclusâ, eamque paulatim sed invisibiliter elevant, & per poros terræ sursum trahunt; ignis autem hujusmodi plantæ, Quintæ essentiæ concatenatur; ita ut cum luce & ejus vehiculo necesse sit ignem sursum ferri, cujus caliditati cognatus est aër, qui eam amplectitur; unde aër, cùm contiguus sit igni, eique amicitiæ vinculis alligetur, immediatè post ignem ascendit; similiter aqua post aërem, & terra post aquam. Sed, quoniam terra à suo loco naturaliter propter suæ substantiæ gravitatem ascendere non potest, necesse est, ut plantæ basis & fundamentum in terra tanquam in loco suo naturali figatur; Unde anima plantæ sursum cum suo Spiritu versus sedem suam propriam tendens, gravitate radicis sui corporis in terra fixatæ impeditur, & præter speciei suæ consuetudinem altiùs tendere non potest. Sol igitur orientalis ipsam plantæ scintillam lucidam aspiciens paulatim & quidem quotidiè plantam extendere & augere percipitur; unde res crescere & vegetare dicuntur. Hîc autem præcipuè observandum est, quod, cùm terræ frigiditas illi aquæ sit conjuncta, verisimile sit, subtile ipsius terræ cum aquæ partibus ascendens, & sese cum iis miscens, seminis seu ovi ipsius plantæ corpus visibile constituere, in cujus centro anima cum suo Spiritu comprehenditur. Similiter reliqua duo elementa invisibilia in prædictis visibilibus absconduntur, ignis nempe, in terra & aër in aqua. Est etiam hujus animæ vigor per universum corpus vegetabile dispersum, quemadmodum illa animalis; est enim virtualiter in toto & in qualibet ejus parte, per quam quælibet plantæ pars æqualiter & proportionaliter cum qualibet crescit & augetur. Cur autem plantæ ovi seu seminis multiplicatio in infinitum fiat, ratio certè in promptu est; nam cùm omnis multiplicatio procedat ab animæ vigore, necesse est, ut ipsius etiam animæ sit incrementum; cùm unica individui anima multa individua informare non possit. Sed cùm anima hæc nihil aliud sit, quàm lucis essentialis cœli medii quasi scintilla, necesse est, ut hujusmodi scintilla appositione & conjunctione aliarum ejusdem fontis scintillarum speciei proportionalium augeatur & fortificetur, quibus infinita corpora ejusdem speciei informari solent, quod quidem efficitur mediantibus radiis solaribus; radii enim radiis, & spiritus spiritibus non aliter conjungi solẽt, quàm scintillę ignis scintillis, & guttę aquæ guttis. Hinc igitur est, quod ex uno grano infinita, & ex uno semine innumerabilia prodeũt; atq; inde etiam fit, quod semina in terræ matrice sepulta mirabiliter afficiuntur & delectantur accessu solari, per quem diteſcunt, crescunt & multiplicantur. Imò hæc est illa natura, quæ generat res cunctas, alitque illud elementorum ligamentum, ac virtus commiscendi, quæ in qualibet re hujus mundi sublunaris mixtiones elementorum perficit, formamque suæ speciei congruam & proportionalem imprimit, quâ quævis res à quâvis distinguitur atque segregatur. Concludimus igitur, quod, ubi materia tenuior & mollior est, quàm illa mineralium, calorque lucis fortior, ibi illa compositio sursum supra terræ superficiem sese elevabit, radicemque quasi suum pedem ac basim habebit, quam plantam vocamus & vegetabile; propter cujus compositionis mollitiem lux & calor æthereus in ea inclusus magis agilis, liber & vivax est, quàm ille compositionis mineralis. Nam corporis tenuitas & subtilitas est causa majoris animæ libertatis, vivacitatis & agilitatis. De individuorum vegetabilium virtute tam occulta quàm manifesta, & de chimica eorum præparatione Tractatu 4. voluminis secundi tractabimus.

CA-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00180

CAPUT VI.

De corporis animati sensibilis origine.

ANIMAL etiã ex simplici natura ætherea nempe,& cõpositione elementari conflatur,non aliter quàm corpus illud vegetabile, sed major caliditatis cœlestis portio ad sensibilium,quàm ad vegetabilium creationem requirebatur,cùm sensuum actus à validiore caliditatis potestate derivetur,eorumque defectus à nimio frigoris torpore & stupore procedat. Atq; hinc erat,quod in diebus creationis animalia ante Solis ortũ non crearentur;nam calor undiq; per mundi regiones,& præcipuè per firmamentũ dispersus ante quartum diem erat debilis,ita ut potestatẽ nõ haberet sensum creaturis communicandi,cujus actus à caloris copia proveniunt; unde vitam vegetativam motumque imperceptibilẽ iis donavit,per quẽ vegetabilia omnia tertio die,hoc est,ante Solis productionẽ creata fuerunt,& sub eâdẽ tamen specie à Sole perpetuò vim multiplicativam & generativã accipiunt,non plus habentia caloris,quàm DEUS illis in prima creatione attribuit;Unde secundùm *Artesium*,hujusmodi creaturæ tres partes habẽt frigiditatis,& non nisi unam quartam caliditatis;prædominatur enim in iis aqua. At verò secundo & tertio die post Solis positionem animalia creantur omnia,& ex his quidẽ imperfectiora statim die sequenti: nam primo die post Solis apparitionẽ valdè resistebat frigiditas terrestris calidis Solis actionibus;unde animalia irrationalia frigidiora,aquatica nẽpe,in priori illius diei parte,& calidiora in parte ejusdem posteriori,terrestria nempe & volatilia ratione carentia sunt condita; quæ ideò sensum habent super & præter omnes vegetabilium simplicium dotes, quoniam propter radiorum Solis applicationem,in sua creatione vegetabilibus longè sunt calidiora. Hinc enim est,quod animalia secundũ omnes Philosophos magis aërea dicuntur,quàm vegetabilia,ac proinde longè calidiora. At,si hujusmodi creaturæ irrationales illis intellectivis rectè comparentur ignem illis valdè remitti & deprimi inveniemus;his autẽ hominem gradu longè sublimiori exaltari percipiemus; quare Microcosmus seu animal illud intellectivum ultimo die creatum fuit,non modò caloris solaris jam fortiùs super terram prædominantis beneficium acquirens;sed etiam lucis spiritualis intellectusq; illustrati portionẽ ad suam essentiã,divina voluntate sic jubente sibi vendicans. Atq; hinc est,quod, cùm alia animalia propter lucis hujusmodi supercœlestis defectũ terram naturaliter aspiciant,& ad eam prona sint,homo sursum versus cœlum & sydera tendit, ejusq; caput,tanquam flosculus,in quo semina rationis nobilissima includuntur, superiorem totius corporis sedem sibi eligit;nam lux illa divina semper erigit hominem,eumque allicit ad altiora contemplanda;Unde *Poëta*,

Os homini sublime dedit,cælumq; tueri,
Jussit,& erectos ad sydera tollere vultus.

Hinc creaturarũ sensibiliũ omniũ nobilissimus & super alias Dominus est factus. Creato igitur animali manifestũ est,quod ad ejus continuationẽ ac speciei cõservationẽ duplex naturę æqualitas cõcurrat;quarũ una est æqualitas manifesta & extrinseca,alia æqualitas occulta & intrinseca; Illa *extrinseca* consistit in æquali cõpositione ipsius corporis ex quatuor humiditatibus seu humoribus,*sanguine* nẽpe,*cholera*,*phlegmate*,& *melancholia*;atq; hæc æqualitas est causa cõjũctionis animæ cum corpore: Hæc autẽ *intrinseca* est natura ipsius animæ vitalis,ex æquali portione calidi cœlestis,& humidi innati seu spiritualis ejusdẽ. Ubi igitur ab æqualitate illa manifesta fit recessus fortis & in quãtitate magnus,ibi corrũpitur ligamẽtũ animæ cũ corpore,& tũc accidit animã à corpore separari;quæ qdẽ separatio *mors* appellatur;at si illa recessio ab æqualitate sit debilis tãtũ,& in quãti-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00181

te exigua, accidit fortassis ex hac *ægritudo* & corporis perturbatio. Ut igitur quælibet prædictarum qualitatum proportio in pondere vel saltē justitia contineatur, *duplex* requiritur ad totius compositi conservationem *nutrimentum*, videlicet *spirituale* seu æthereum & *corporale* seu elementare: *Spirituale* illud pabulum corpus ingreditur, aut mediante corpore tenui & invisibili, aëre nempe, aut mediante corpore crasso & visibili; cujusmodi est nutrimentū illud vulgare, animale nempe & vegetabile: Alimētū illud invisibile in se retinet lucis solaris & spiritus ætherei portionē aliquam, quâ Spiritus vitales in animalis venis arterialibus delitescētes mirificè & omni momento reficiūtur; Hujusmodi igitur pabulū, *aër* nempe in respiratione ad intimū cordis thalamū attrahitur, partesq; ejus essentialiores recipiuntur ad spirituū vitaliū refectionē: reliquæ verò quasi excrementitiæ & superfluæ, nempe substantia aquatica magis ipsius aëris expiratur. In alimento etiā ejus visibili & corporali, quod aut animale aut vegetabile esse solet esse, duplex reperitur subjectū, aptū ad utramq; æqualitatem pascendā, quorū unū est de natura cœli, quod rei nutrientis pars essentialis seu ætherea, humidū nēpe radicale cum calido ejus innato, dicitur; aliud est de natura elementorū, nempe corporalior ejus pars, ex quo elicitur & secernitur elementi ignis portio ad humoris cholerici in re nutrienda nutritionem propriam; similiter elementi aëris substantiâ, quâ sanguis animalis nutritur, & illa elementi aquę, cujus appositione pituitæ naturalis substantia conservatur; grossiores denique alimēti melancholiā fortificāt: cúmq; ex his elemētis universi corporis animalis cōpositio fiat, necesse est, ut ejus partes solidiores à subtilioribus corporis nutrimēti partibus extrahantur ad ejus cōservationem in statu & vigore corporis naturalis & optimè dispositi, & ut grossior & fœculentior ejusdē portio, tanquā inutilis, aut per viscera aut per urinas expellatur. Hinc est, quod ex defectu hujusmodi alimenti elemētaris marcescit corpus animale, imò debile redditur, & viribus prorsus dejectis in tabē concidit, quemadmodū iis accidit, qui fame urgentur acutissima. Ex his igitur manifestū evadit verissimū esse illud vetus *Philosophorū* axioma: *Similia nempe similibus gaudere & naturā non emendari, nisi in natura sua propria.* Concludimus denique, quod, si creaturę materia sit purior & subtilior, quàm illa vegetabiliū, luxq; essentialis potentior, opus longè pulchrius & nobilius producatur, quàm est illud vegetabile, quod animal appellatur, in quo aër & ignis mirificè operantur. De peculiarium animalium virtutibus tam occultis quàm manifestis in volum. 2. Tract. 4. tractabimus.

CAPUT VII.

Unde specierum creaturarum differentia, & cur aliæ aliis sint calidiores, frigidiores, humidiores & sicciores?

UNIVERSALEM rerū omniū differentiam procul dubio ab animabus seu formis earum essentialibus, quas substantiales lucis scintillas, spiritui inclusas suprà appellavimus, profluere certum est, cùm materia per se solummodò in potentia sit, neque in actū producatur, nisi luce informetur; Has autē formas nonnulli Philosophi *influentias* appellant, quę per elementū terræ descendentes usque ad ejus centrū penetrant, more tam vario, & ratione tam diversa, ut generationes diversas in terræ visceribus per diversas impressiones producant. Hujusmodi, inquam, anima lucida facit totum, sine qua nulla reperitur in corpore actio. Trahit igitur ex creaturæ terra ignem, & ex aqua spiritum illum levem & flatuosum, quem diximus aërem, ita ut, si in creatura sit magna terræ quantitas, & exigua aquæ cum valida calidi essentialis portione mixtiones efficiente, tunc elementum ignis se in compositione illa demonstrabit, & dominium habebit: Sed si exiguum fuerit calor in prædicta terræ mensura, & aquæ parū, terra habebit domi-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00182

dominium: Econtra etiam, si super exiguam terræ & majorem aquæ quantitatẽ satis validus invenietur calor operans, compositio erit crúda & aquatica; at si in eadem compositione fortior & validior adhuc reperietur calor, compositum siccius erit, & orietur ex hujusmodi mixtione corpus pingue. Quare cùm anima descendit super talẽ materiã, veste spirituali ætheri familiarissima induta (sine cujus siccitate anima illa & corpus compositũ nunquam convenirẽt, familiares essent, aut ad invicem conjungerentur) suo calore temperatissimo, materiam illam movet, eamq; variè & diversè alterat, varios habitus speciesq; rerum producens, secundùm majorem aut minorem ejusdem lucis proportionem, & subjecti materialis, in quod ingreditur obedientiam differentes. Nam multitudo formæ perfectionem, activitatem, subtilitatem & puritatem majorem corpori affert, si materia sit bene præparata ad eam recipiendam; atque hoc modo vegetabilia & animalia nascuntur: At si corpus sit rebelle, grossum, & suæ formæ quantitati inobediens, eo casu impeditur in actionibus suis animæ vigor, speciemque mineralem producit; Ubi autem in triplici rerum prædictarum divisione aliqua species individua suam differentiam habet, ut in regione animali *homo* à *leone*, & *leo* ab *ursa*, atque iterùm illa à *sorice*; in specie vegetabili *quercus* à *corylo*, & *corylus* à *myrtilo*, ac *verbena* à *betonica*, & *salvia* à *thymo* & cæteris; atque in minerali, *aurum* à *plumbo*, *plumbum* ab *antimonio*, & sic similibus, ibi fit illud propter infinitas proportiones & gradus, quibus materia à sua forma differt. Nam in aliis forma in tali gradu exaltatur in hac creatura super illum illius, propter illius naturæ materialis obedientiam & hujus inobedientiam. Speciei autem inobedientia potest dupliciter accidere, videlicet, ubi lux illa essentialis inclusa valdè est exigua, ita ut, quamvis materia sit satis rara, tenuis & tractabilis, non tamen satis potens sit ejus forma ipsam gubernare, & versus perfectionis metam promovere: Sic phlegmaticæ creaturæ & melancholicæ tardiùs moventur illis sanguineis aut cholericis; Sic *sempervivum* & *cicuta* tardiùs ad maturitatem veniunt, quàm vegetabilia calidiora, vel ubi materia est valdè inobediens, crassa, dura, minimè porosa, & suam animam, quamvis quantitate haud exiguam, catenis quasi ligans, ejusque potestatẽ & vigoris actiones omninò impediens & prohibens. Concludimus igitur, quod, quò mollior & obedientior est corporis substantia, eò lux invisibilis in ea inclusa proportionaliter, nobiliorem reddit ejus compositionem. Ut autem cujuslibet rei materialis proportio fuit ad ejus formam in prima creatione; sic etiam generatio illius ab origine mundi ad ejus interitum in eadem mixtionis proportione, & sub eadem specie ex divina opificis voluntate continuatur: nam scintillæ lucis assiduè deorsum impluuntur.

CAPUT VIII.

Ignis artificialis seu communis quid? quomodo de igne cœlesti participat?

QUOD ignis hic noster inferior, quem communem & artificialem vocamus, à luce illa cœlesti originem suam duxerit, tum veterum Philosophorum rationibus, tum etiam ipsorum exemplis satis comprobatur, quorum quidem opiniones nos etiam, intentionem nostram strenuè persequentes, facilimè confirmare non dubitamus. Nam lux illa immensa, increata, & mundi caput lucem primariam creavit, à cujus fonte supercœlesti radii in corpus illud solare & cæterarum stellarum deorsum immittũtur: cum his enim corporibus procul dubio assiduè communicat cœli Empyrei splendor, à quibus infunduntur radii lucidi in ignem hunc nostrum artificialem. Unde manifestum est, ignem istum participationem non modò cum luce supercœlesti habere, sed etiam quandam ipsius lucis increatæ similitudinem & præsentiam,

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00183

cùm ipsi Cacodæmones ignis accessione debilitentur & fugentur, quemadmodum Dæmones boni ejus intuitu reficiuntur & fortiores redduntur. Hinc enim veteres candelas & lampades accensas juxta cadavera mortuorum posuerunt, nec ipsas tolli permiserunt, quousque purgationes sacræ finitæ & cadavera in sepulchris posita fuerunt, ut scilicet Lucifugos & malos Spiritus Cacomagis inservientes pellerent, aut eorum accessus impedirent, ut in *Apuleji asino aureo* reperitur. Similiter *Sacerdotes Vestales*, secundùm Romanorum ritus, ignes semper ardentes juxta altaria sua habuerunt. Hinc denique veri DEI cultores, ut in sacris literis reperitur, secundùm veterem DEI legem jubentur sacrificia cum igne offerre, & ut ignis super altare assiduè ardeat; imò & ad hunc usque diem inter Romanæ religionis Christianæ cultores illud *Pythagoræ* anagramma diligenter observantes indesinenter in templis ardere percipitur. Sed quid sit hoc lumen ardens, quod ignem communem & artificialem appellant, aut quomodo actu suo destructivè agat in subjectum quod occupat, hic breviter declarabimus. *Pythagoras* posuit unicum tantùm ignem omnia penetrantem, quem *Plinius* magnam rerum naturalium portionem vocavit; hunc illam lucem essentialem appellavimus. Sed hic ignis in sua actione fortior aut debilior in quolibet subjecto, secundùm majorem aut minorem actionum suarum resistentiam reperitur, unde in cœlo Empyreo propter loci substantiæ tenuitatem exiguamque ejus resistentiam immensè dilatatur, & blandissimè suavissimeque calefacit, ac in supremo spiritualitatis & perfectionis gradu exaltatur, quoniam ibi liberior est. In cœlo medio propter spissiorem partium ætherearum consistentiam intensior & magis calidus est, quoniam ejus corporis compositio ignis supercœlestis actionibus deorsum emissi magis resistit; non tamen ita calefacit, ut ad creaturæ ruinam & destructionem tendat; sed propter suæ temperiei moderationem circa ipsarum creaturarum inferiorum conservationem & multiplicationẽ assiduè occupatur. Quò autem ignis hic magis deorsum vergit, & versus centrum deproperat, eò magis resistitur ejus operativæ virtuti & coarctãtur ac comprimuntur ejus radii, propter substantiæ cœli infimi corpulentiam, gradatim versus centrũ crassescentẽ, compressiq; violentiùs agunt, cùm vis unita sit fortior. Sic etiam videmus, quod in angustiori fluminis seu torrentis alveo, aquę velociùs & rapaciùs moveãtur. Atque hinc est, quod apud *Theologos* ignis ille infernus & maledictus, propter nimiam radiorũ descendentium coarctationem, substantiæq; lucis descendentis compressionẽ & condensationem, præter omnem imaginationem destructivus, comburens dolore & horrore immenso, ac nunquam cessaturo crucians, & propter angustationẽ materiæ maledictę eũ continentis mirè tenebrosus, horrendus ac tristis dicitur: Ignis verò intermedius participatum de igne illo cœlesti, tum etiam de illo inferni, secundùm partium cœli infimi crassiorũ dispositionem, quas occupat; Unde fit, ut ignis hic inferioris cœli, tum conservet, & pullulare faciat, sed diversa ratione. Ex quibus certum est, ignem illum unicũ per universa se porrigentem, cùm per se se abditus & incognitus sit, ut *Dionysius* vult, operatione differre, & se magis aut minùs patefacere secundùm materiæ intervenientis dispositionẽ, quam occupat, utpote cujus resistentiâ manifestatur ignis natura tam conservativa quàm destructiva; res enim heterogeneas, & à sui humidi radicalis natura differentes disgregat, ut verũ suum pabulũ, & quasi alimentũ inveniat; non aliter quàm animalia nucis substantiã centralẽ quærẽtia ejus cortices & cutes segregant, quò medullam ad suam escam eligant, quâ nutriantur. Ut igitur lux illa cœlestis corpore flatuoso, aëre & spiritu dicto vestita, non modò suo calore movetur, & operationes suas perficit, sed etiam pro suo pabulo puram & tenuem ætheris pinguedinem requirit, (nam sine alimento nihil subsistere potest) ita innumerabiles lucis seu ignis cœlestis radii quasi venandi gratiâ in infimam mundi regionem

Barthol. lib. II.

Barthol. lib. II.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00184

gionem descendunt,& coarctati crassiores cibos exoptant; quare illa subjecta invisibiliter petunt,quæ molliora sunt & faciliora ad penetrationem,& in quibus major pinguedinis illius ætherea pars,quam quærunt, delitescere solet; ac præcipuè illa, quorum formæ avolarunt, suaque habitacula reliquerunt. Hinc igitur est, quòd animalia & vegetabilia mortua invisibili horum radiorum præsentiâ subitò putrescunt; hinc cadaveris in sua elementa primaria dissolutio; hinc aëris cadavera circumambientis fœtor & putridus ac malè gratus odor, qui evidens est signum dissolutionis in ignem & aërem. Sed tamen ad hujusmodi actionem, intelligendum est, pauciores lucis radios congregari, quàm ad illam ignis artificialis,in quo sunt infiniti; imò in ejus ratione & operatione,non aliter continui sunt radii radiis & scintillæ scintilliis, quàm in corporis alicujus submersione guttæ aquæ guttis; Unde effectum promptiorem & velociorem in sua executione producit. Nam ubi ignis ille densus in crassioribus corporibus incarceratus collisione duorum corporum durorum elicitur,ibi propter suam grossitiem visibilis est,& facilè corpori grosso adhæret, quod propter suam mollitiem, & subtilem pinguedinem aptum est inflammari, ignemque famelicum suscipere, & ipsi pro pabulo inservire; ut primum autem ignis hic famelicus pabulum suum gustare inceperit, subitò radios invisibiliter circumambientes sibi convocat; quæ advolant more avium ferarum, aut muscarum, quarum multitudo circa cadavera mortua gradatim augmentatur; præsentia enim unius alterâ convocat, ac deinde tertiam,& sic in infinitum, quousque universa cadavera muscis cooperiuntur; aut quia magnetica inest in ignis crassioris substãtiâ virtus, quâ radii radiis & ignis igni junguntur; Utcunque, certum est, hujusmodi scintillarum substantiam non esse ex nihilo, sed ex materia ignis cœlestis propter tenuitatem suam in aëre delitescentis, qui jam propter pabuli multitudinẽ, in quod agit densus ille ignis, ex omni parte circumjacente ad subjectum patiens congregatur, & propter multorum radiorum appositionem condensatur, more ignis priùs agentis, ac redditur nobis visibilis, & multiplicatur in infinitum propter assiduam radiorum accedentium unionem, dummodò pabuli & fomenti quantitas sufficiat ad ipsorum appetitus expletionem. At si materia passiva defecerit, ignis istius partes paulatim per vasti aëris spiritum dissipantur & evanescunt; destructoque subjecto, ac consumptâ ejus humiditate radicali, aut ab illis invisibiliter raptâ versus locum suum naturalem tendunt. Et certè hîc magnum videtur latere mysterium, ingensque oriri dubium; An scilicet radii hi congregati ignem constituentes vulgarem, corpora hæc inferiora tam rapaciter devorent propter magnã inimicitiam, quæ est inter materiæ opacitatem ejusque frigus, aut ut ipsi famelici alimento illo æthereo, in patiente contento, reficiantur, aut saltem, ut fratres suos incarceratos cum suis vehiculis æthereis redimant & liberẽt, ita ut, quia sine corporis elementaris destructione id fieri non potest, partium ipsarum dissipatione illud opus inprimis præstare videantur? Et certè, ut mihi videtur, ignis ille invisibilis & attenuatus suo pabulo naturali contentus esse potest, cùm per mare æthereum tam latè patens dispergatur, cujus substantia est váldè simplex,& quasi totius mundi humidum radicale; cui proximè accedit aëris substantia, quâ etiam ignea natura pascitur, licèt gracilior sit,& non ita pinguis, a cilla ætheris & crudis terræ ac aquę exhalationibus & vaporibus inquinata. At verò, ubi contrahitur simul infinitus scintillarum dispersarum numerus in unam flammam, ibi crassius pabulum requiritur; quod in animalis vita facilimè demonstratur; nam propter mediocrem sui ignis cœlestis dispositionem non sufficit aër attractus ad ejus pabulum, sed etiam alimenta solidiora requiruntur ad ejus præservationem, sine qua diu subsistere non potest.

FINIS *Libri sexti de creaturis cœli elementaris.*

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00185

LIBER SEPTIMUS.

De Corporibus imperfectè mixtis.

Contenta hujus libri.

In hoc libro septimo agitur *De causis meteororum*

- *Naturalibus* quorundam meteororum, videlicet capite 6.
- *Supernaturalibus* meteororum in genere, de quibus capite 7.
- *Superioris regionis*, nempe, de *Cometa* de quo cap. 1.
- *Mediæ regionis*, ut scilicet
  - *Nubis*, de qua capite 2.
  - *Fulguris & tonitrui* de quibus capite 5.
- *Infimæ regionis*, videlicet
  - *Venti*, de quo capite 4.
  - *Fontium*, de quibus capite 8.

CA-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00186

CAPUT I.

Quod miſtiones imperfectæ ſeu Meteora non ſint ſecundùm Macrocoſmi naturam ſed præternaturales, & tanquam paſſiones ac morbi, partes ejus inferiores affligentes.

VT perfectè miſta naturaliter in Macrocoſmo eſſe *ſuprà* demonſtravimus; ita ejus Meteora, quę imperfectè miſta appellantur, non ſecundùm, ſed præter mundi naturam ei accidere declarabimus; quippe quæ ſunt quaſi accidentia molis illius elementaris impedimenta & affectiones, quas alioquin morbos in animalibus appellamus. Quid namque mundo aut mundi naturæ cum *Cometis, coruſcationibus, fulgure, tonitruis, capreis ſaltantibus, lanceis ardētibus, halone, parahelio, igne fatuo?* Quid ei cum *nubibus ſiccis, aut humidis, grandine, nive, nebulis, rore, pruina, aut cum fontium eruptione & inundatione?* Quid itidem illi cum *ventis & flatibus, humidis aut ſiccis, calidis aut frigidis?* Quid cum *terræmotu aut ejuſdem hiatu?* Anne hæc omnia neceſſariò evenire Macrocoſmo ſolent, vel an non potiùs accidentis more poſſunt abſque mundi inferioris ac partium ejus interitu adeſſe & abeſſe? Certum profectò eſt atque indubitatum, vehementer regionem mundi elementarem atque creaturas ejus, horum præſentiâ pati & affligi. Nam quantas aëri ac terræ calamitates intulerint *Cometæ*, infinita probant experimenta, cùm etiam ſatis ſuperque teſtentur hiſtoriæ, illorum aſpectu aëris temperiem in peſtiferam conſtitutionem migraſſe, magnasque in terra mutationes accidiſſe, atque adeò etiam fame veluti deletas fuiſſe integras civitates ac regiones; itidemque *fulgure* templa & palatia conflagraſſe, & ſegetes, herbas, ac arbores aduſtas eſſe, atque exaruiſſe; *Tonitruo* civitates, turres, procerasque arbores ſolo fuiſſe æquatas, atque ſerenam quoque aëris faciem *nubium* præſentiâ veluti tenebris obvelari, ac triſti quaſi vultu hæc inferiora aſpicere, *pluviarumq; ac nivium* copiam nimiam, diluvia & inundationes induxiſſe, quas non domuum tantùm ac civitatum ruina, ſed & animalium quorumque ſtrages, atque ipſius etiam terræ corruptio eſt ſequuta; *Grandine* porrò arbores ac fructus corrumpuntur, aliaque mala plurima inferuntur; *Ventos*, oppidorum, templorum ac domuum ſubverſio, & maris fluctuumque turgidorum concitatio ad deſtructionem & perniciem tum navium, tum etiam hominum in iiſdem verſantium comitatur; *Turbine* arbores proceræ humi proſternuntur; *Terræmotu* moles terreſtris concutitur, & *hiatu* veluti vulneratur, civitates aut pro parte aut in totum abſorbentur, ac radicitùs arbores evelluntur, innumeraque alia mala inducuntur. Haud fruſtrà igitur aut inconvenienter mundi majoris meteora præter naturam eſſe dicimus, & maxima creaturis ejus nocumenta afferre, ac pro morbis ea de cauſa apud ipſum non immeritò haberi; haud ſecùs quàm etiam omnia *Microcoſmi* meteora morbidas illius affectiones eſſe *volumine ſecundo* dilucidè demonſtrabimus.

CA-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00187

CAPUT II.

De corporibus imperfectè mistis in genere.

CORPORA imperfectè mista sunt illa primæ compositionis, quæ *Meteora* appellantur; ea quæ veteres Philosophi ex vapore aut exhalatione conflata esse dixerunt; quamvis nonnulla ex illis comprobabimus aliunde provenire, prout in *nubis* descriptione infrà dicemus. Hanc autem compositionis speciem Philosophi in igneam, aquosam, & mediam distinxerunt; quarum cujuslibet variæ sunt subdivisiones, tum *specie apparitionis*, tum *loco generationis* ab invicem distinctæ. Nam *in suprema aëris regione* ponunt ignem perpendicularem, lanceam ardentem seu trabem, candelam accensam, scintillas volantes, capras saltantes, Cometam, &c. *In media* fulmen, coruscationem, tonitru; *In infima* ignem illum fatuum, &c. *Meteora*, quæ *media* vocant, continent ventum, terræmotum, turbinem; *Aquosa* verò continent nubem, nubeculam, nebulam, pluviam, rorem, pruinam, nivem, & grandinem; quibus etiam fontes, thermæ, flumina & mare cum sua salsedine & æstu propter suam affinitatem annectuntur. Quę omnia hoc loco pertractare non intendimus, quia omnes ferè Philosophi de illis egerunt, sed illa solummodò in lucem producemus, quorum generationes & naturas *Philosophi* antiquiores, non ita rectè, ut mihi videtur, ac ipsa veritas requireret, explicuerunt; cujusmodi sunt, Cometa, nubes, ventus, tonitru, &c. De fluminibus etiam & fontibus obiter paucis discurremus.

CAPUT. III.

De Cometarum, & aliorum Meteororum in superiore aëris regione positorum compositione.

MULTIPLEX est *Philosophorum* de *Cometæ* generatione & apparitione opinio; dū *alii* ipsum ex vapore aut exhalatione terrestri, crassa, pingui, & viscosa, & ex partibus dense compactis virtute astrorum ex terræ visceribus paulatim elevatum in supremā aëris regionem, ibiq́ue dilatatum, incensum, & inflammatū esse dicunt; voluntq́; eum durare, quousq; tota ejus materia ardendo consumatur: *Alii* describūt eum esse exhalationem, non crassam, sed subtilem, non illuminatam, sed lucentem à lumine Solis & astrorum in ipso incorporato; dicuntq́ue hujusmodi meteora originem suam ab actione syderum, in visceribus terræ, maximè dum pori per frigus constringuntur, habere: Sed hisce Philosophorum opinionibus, ut mihi videtur, multa occurrunt impossibilia; nam cum exhalationis natura sit calida & sicca (definitur enim *fumus calidus & siccus*) impossibile est, ut per mediæ aëris regionis cribrum & diaphragma frigidum & humidum transeat; cùm immensa sit inter naturam unius & alterius contrarietas; Unde necesse est, ut immensa substantiæ frigidæ mediæ aëris regionis quantitas, exiguæ exhalationis portioni sursum tendentis neget transitum, eamq́; violenter & vehementer deorsum reprimat. Ex hujusmodi igitur exhalationibus, venti potiùs seu fulgura aut tonitrua & coruscationes oriuntur,

tur, ut infrà declarabimus, quàm Cometæ, & reliqua meteora, in ſuprema aëris regione nata. Alia igitur inquirenda & danda eſt ratio philoſophica originis *Cometæ*, & aliorum meteororum, ejuſdem ſpeciei ac loci. Dicimus igitur ſcintillam quandam ſtellæ Martialis ſpiſſiorem deorſum tendentem, in craſſiori tertiæ aëris regionis materiæ incluſam, tanquam in ſuo vehiculo, propter corporis ſui levitatem, igneamq; ſtellæ caliditatem, tum attractivâ ignis facultate, tum etiam propter reſiſtentiam mediæ aëris regionis ejus deſcenſum & tranſitum per ſuas regiones omnino prohibentis, in medietate ſupremæ aëris regionis pendere cogi, ubi tum animæ ſeu ſtellaris ſcintillæ virtute, tum attractivâ elementi ignis ipſam proportionaliter ſuſtinente facultate, tum repercuſſione per Antiperiſtaſin factâ ex mediæ aëris regionis frigiditate in eodem ſemper ſtatu eademque diſtantiâ à terra elevatur. Qualem autem habeat aër frigiditate inſpiſſatus virtutem res ſolidas ſurſum elevandi, ignisq; attractione eas attollendi ac retinendi, demonſtrant duo experimenta ſequentia.

Experimentum I.

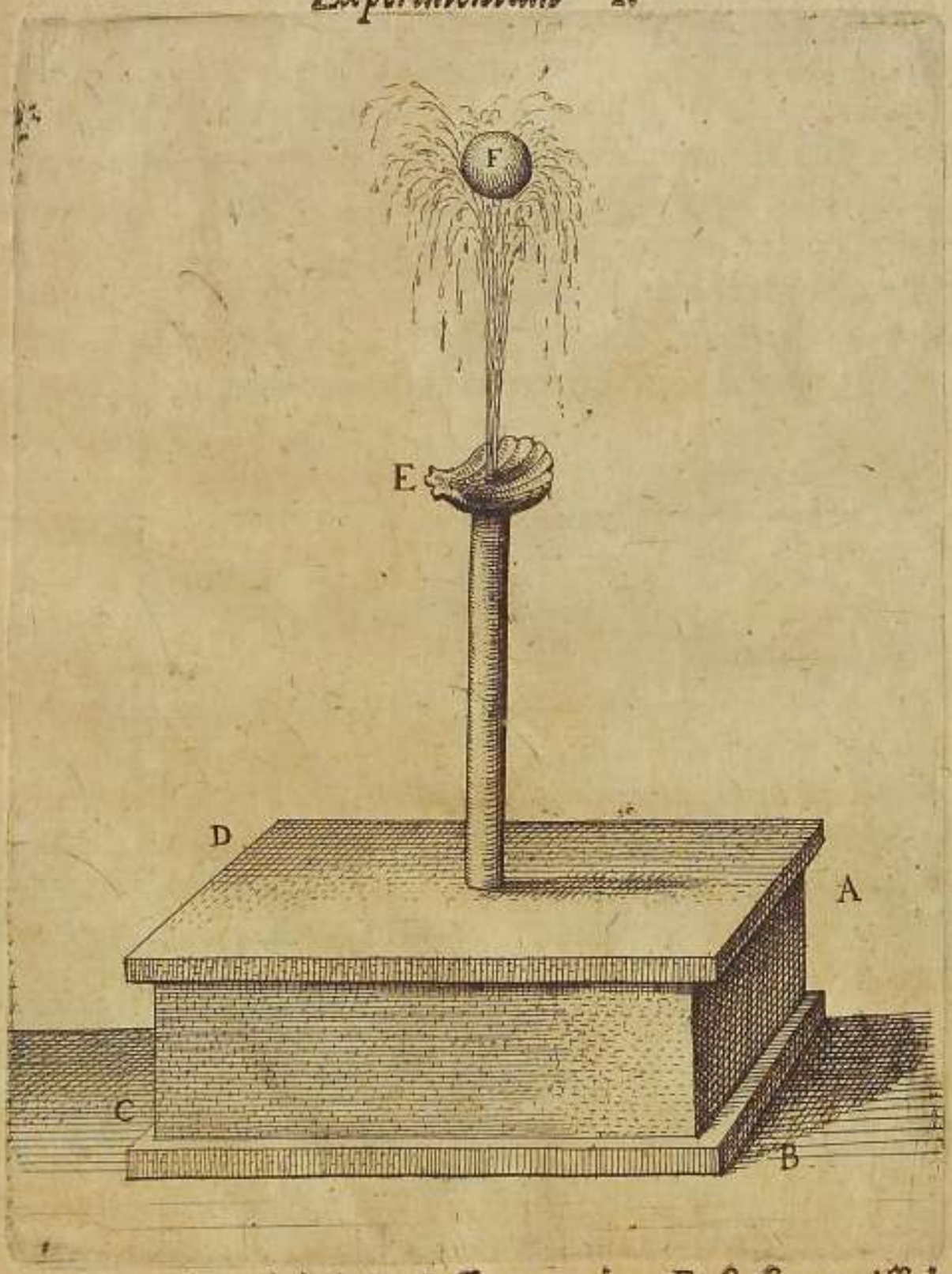

Aquam violenter è vaſculo A.B.C.D. *per tubam* E. *ſurſum emiſſa levem illam ſphæram ligneam* F. *in aërem elevabit, ita ut tripudiare videatur; & hoc modo, quàm diu aqua per tubam exibit; tam diu ſphærula illa tripudiando ſaltabit.*

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00189

Experimentum II.

Ovi concha A. rore Majali repleta, & cerâ postmodum optimè firmata, si juxta hastam perpendiculariter elevatam ante Solem splendentem statuatur, Sol ipsum radiis suis paulatim sursum super hastæ summitatem elevabit; prout communis experientia illud comprobavit. Fit autem hoc ipsum attractivâ radiorum solarium virtute, puram illam ac subtilem materiam in ovi testa inclusam elevante.

Ignea

Ignea igitur Planetæ, & frequentiùs Martialis, vis in illo vehiculo tenui, & quodammodo viſcoſo incluſa, magneticâ quâdam virtute circumambiẽtis denſioris aëris ejuſdem regionis partes ſibi attrahit propinquiores, easque inſpiſſat, & in ſtellæforme corpus reducit; contra quod radii ſolares & cæterorum ſyderum, tanquam contra ſpeculum quoddam reflexi illud illuminant, viſibile faciunt, & aut ſtellæ inſtar efficiunt, aut ſuas ideas in ipſum infundunt, quibus nobis veræ ſtellæ effigiem repræſentat. Non ſatis igitur damnare poſſumus illos, qui corpus hoc *Cometæ*, uti & aliorum ejuſdem naturæ, inflammari, & more ignis conſumi volunt; quod quidem ſi eſſet verum, ſequeretur, tenuem illam maſſam in infima aëris regione accenſam, quam *ignem fatuum* appellant, cùm ex materia craſſiori ſit, quàm *Cometa*, magis ſenſibiliter res, quibus adhæret, comburere; quod tamen negavit ipſa experientia. Dicimus igitur, fumum hujuſmodi naturam occultam haberer, adios inviſibiliter diſperſos ſibi congregandi, ut in ligno putrido, ſquamis piſcium, cicendula, & hujuſmodi aliis nocte lucentibus, ſuprà expreſſis dictum eſt; aſſerimus etiam corpus hoc, ſuo quidem, ſed quoad nos inſenſibili modo accendi & cõflagrare. Cauſæ autem diſſolutionis & evaneſcentis corporis Cometæ eſt aſſidua radiorum reflexio calorem generans, eumq; gradatim continua radiorum reſultatione quotidie augmentans; quâ caloris virtute jam poſt multos dies auctâ, & fortificatâ corpus aperitur, ſcintilla circumvoluta liberatur, & tota Meteori compoſitio paulatim virtute lucis inſenſibili deſtruitur, & in aërem ſubtilem diſſolvitur ac evaneſcit; quod etiam tum præcipuè accidere ſolet, cùm planeta ille Martialis Cometam generans, ejusque ſcintillam nutriens & vivificans, debilis redditur, aut alicujus Planetæ, contrariæ qualitatis, ejus vigorem diminuentis applicatione ſeu aſpectu, aut cum in detrimento ſeu caſu ſuo labitur, aut quando materia occulta Martis virtute ignea & deſtructiva paulatim diminuitur.

CAPUT IV.

De nubis generatione.

PERIPATETICI definiunt, *nubem eſſe vaporem à terra in mediam aëris regionem elevatum; ibiq; vi frigoris conſtrictum & quaſi congelatum, qui huc atque illuc vario ventorum motu pulſus agitetur.* Sed quòd longè aliter ſeſe res habeat in hujus Meteori generatione, experimento primùm, & deinde rationibus Philoſophicis ſatis manifeſtis explicabo. Ego Venetiis verſus Auguſtam Germaniæ inter montes Alpinos iter faciens, in ſummitate ſcopuli cujuſdam immenſæ altitudinis, quem radii ſolares ſtrenuè feriebant, nebulam ſubtiliſſimam apparere percepi, quæ magis magisque ſeſe inſpiſſando in nubem tandem denſiſſimam redacta eſt, anteriori ſolummodò montis vertici adhærentem; cæteras verò ſcopuli partes à nube immunes & ſolaribus radiis ſplendentes vidi. Cauſam igitur hujuſmodi Meteori à vento fortiter contra illud ſcopuli ſeu montis faſtigii latus flante proveniſſe animadverti, qui flatu ſuo aërem tenuiorem ante ſe depellens, illum taliter contra ſcopulum comprimebat, propter ſcopuli duritiem aërem fugientem retinentis, ut ſemper partes aëris ſequentes illis præcedentibus apponeret, & propter montis reſiſtentiam gradatim in nubis conſiſtentiam condenſaret; quam ſtatim radii ſolares ſcopuli verticem ferientes tandem in guttas pluviam inducentes diſſolvebant. Sed objiciet fortaſſe aliquis, nubes provenire, ubi mon-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00191

tes aut ſcopuli minimè reperiuntur: Cui reſpondendum eſt, aëris condenſationem ſimili compreſſione, licèt diſſimilibus mediis ſeu inſtrumentis produci; nam duo venti oppoſiti ſimul flantes, licèt unus propter ſuam in aëre prædominationem alio ſit fortior, aërem tenuiorem ſæpiſſimè comprimere & condenſare ſolent, & in pluvias convertere, ſecundùm venti ſeu exhalationis naturam; qui ambo venti ſi fortiùs agant & reſiſtant, ſimilem producunt in aëre ſtrepitum, quem duo flumina violenter in eundem ſinum ſeu abyſſum motu contrario incidentia. Memini etiam me in nave mare ſulcante velis extenſis, & fortiori flante vento viam & iter feciſſe verſus Angliam; quo iterum per vices debiliùs flante, ventum ei oppoſitum, & itineri noſtro adverſum vela retrò agere obſervavi, quouſq; ventus ille nobis propitius alterius oppoſitivigorem ſuperando nos tandem feliciter in Angliam devexit: Interea igitur variæ nubes collectæ fuerunt, & in pluvias reſolutæ. Si deniq; rationes Philoſophicas producamus evidentiores, percipiemus illas Peripateticorum nubis generationē demonſtrantes pro nihilo habendas eſſe; namque ſi nubis origo eſſet à vaporum in ſupremam aëris regionem attractione, ſequeretur, nubes æſtivo tempore frequētiores eſſe quàm hyemali: tum, quia æſtate Sol ſuis radiis directioribus vapores faciliùs ſurſum attrahit, tum etiam, quoniam tempore calidiori, pori terreſtres hujuſmodi vapores evomentes, ſine impedimento aliquo frigoris viam obſtruentis, fumos egredi ſinunt; videmus enim aërem æſtivo tempore eſſe ſpiſſiſſimum propter aſſiduos vapores è terra & aqua exurgentes; imò ſtagna, fontes, & flumina aut penitùs, aut ſecundùm magnam ipſorum partem ſubtiliatione in aëris ſubſtantiam convertuntur; quemadmodum in hyeme iterùm inſpiſſatione, cùm groſſior aëris pars frigoris virtute condenſatur, aër in nubes primum, & deinde in pluviā convertitur. Unde ſtagna, fontes & flumina aëris in aquā mutatione replētur tempore hyemali, torrentéq; exſurgunt: atq; hinc univerſa terræ ſuperficies, æſtate ſiccata, hyeme, humida & lubrica redditur. Ex quibus evidens eſt, nō vaporem immediatè elevatum in mediam aëris regionem, ſed ipſum aërem condenſatum nubis ſubſtantiæ cauſam & originē eſſe, & quòd in hyeme nubes magis producantur, quàm æſtate, tum propter ventorum oppoſitorū flatum contrarium, tum qūia frequentiores ſunt ventorum borealium flatus, quorum eſt congelare; quamvis denominationem ſemper non habeat, propter evidentiores fortaſſe venti oppoſiti flatus; tum denique, qūoniam aër prę̄paratus eſt & aptus ad hujuſmodi impreſſiones, naturáq; mediæ aëris regionis, propter Solis abſentiam aut remotiorem diſtantiam bene diſpoſita ad aëris craſſi partes congelandas & more glaciei ſuſtinendas, quouſq; radiorū ſtellarium virtute in guttas diſſolvātur. Si igitur vapores diurno tempore elevantur, nebulas poſt Solis occaſum producere & non nubes, aſſiduè nos docet experientia. Ex ventorum deniq; flatu varii producuntur effectus in nubium generatione; nam ubi *Auſter* prædominatur, flante tamē, ſed occultè *Boreâ*, propter congelativam unius diſpoſitionem, frigiditate & ſiccitate operante in ſubſtantiā nubis, & diſſolutivam qualitatem alterius, qui ſuâ naturâ calidâ deſtruit opera congelativa ſui oppoſiti, nubes in pluviam reſolvuntur: At ubi *Boreas* dominium habuerit, nubes ab *Auſtro* inſenſibiliter flante diſſolvi penitus nō poteſt, ſed in nives ſeu grādinē vertitur; At ſi *Auſter* adhuc fortior erit, partim nives & partim pluvias generat. Ventus verò occidētalis, ut plurimū nubes calidiores & ſicciores producit, quæ ſine diſſolutione ſuarum partiū radios ſolares & cæterarum ſtellarum ſuſtinere ſolent; unde lucidè & ſerenè apparent: Ubi verò ventus unicus & ſimplex flat, aut ſaltem ventū tranſverſum valdè debiliter ſibi contrariū invenit, ibi ut plurimū aër ſine nubibus invenitur. Si hoc ſapienti non ſufficit, quid de nube fulgura in viſceribus ſuis portante exiſtimandum, quæ in ultimo Horizontis margine apparens contra venti motum movere percipitur? Procul dubio hujuſmodi meteo-

ron

ron in puncto utriusq; Horizontis nascitur ex flatu, duorum ventorum oppositè flantium, quorum unus in uno Horizonte fortior fuit, & alter in altero prædominationem habuit; ille verò in horizonte occulto magis sursum & fortiùs oppositò flans nubem tonitru excitantem, contra debilioris venti flatum, in horizonte visibili movere percipitur. Concludimus igitur, nubem fieri ex compressione tenuiorum aëris partium factâ, ventorum flatu in oppositas mundi plagas progrediente; dicimusque contra Peripateticorum opiniones, ventum tam in media aëris regione, quàm in infima inveniri, cùm nubium corpora ab ipsorum flatu moveantur, quemadmodum & ipsi Peripatetici scripserunt.

CAPUT V.

De ventis.

DE ventorum etiam origine variè scripserunt veteres, ex quo incerta ipsorum de hujus meteori causa cognitio facilimè dignoscitur. Nam *Peripatetici* venti materiam, calidam & siccam exhalationem dixerunt lateraliter circa terram moventem; *Beda*, aërem vaporosum, à fumosa materia è terra egrediente agitatum: *Constantius* ventum definit esse vaporem frigidum & siccum resolutum, & è terra aut aqua separatum, virtute caloris aërem strenuè moventem: *Alii* posuerunt, ventorum originem esse, ex motu violento nubium, aërem ante se pellentium; *Alii* voluerunt, ventum habuisse, ortum suum ex reverberatione partium seu brachiorum maris à qualibet terræ plaga proveniente, dicuntq; brachium australe in boream vergens ventum Orientalem seu Subsolanum inducere, & sic de cæteris: *Nonnulli alii* scribunt, ventos ex antris & specubus provenire. Nos autem praxi quadam docemur, ventorum originem à duobus primariè derivari, videlicet, aut ab aëre incluso, simpliciter & violenter à terræ ventre prorumpente, aut ab ipsâ aquâ, in vaporem calidum vi ignis centralis dissipatâ. Aër autem in terra incluſus expellitur, aut subtiliatione ejus, à calore centrali facta, quemadmodum experimento sequenti declaratur, & tunc propter paucitatem materiæ non nisi levem excitat ventum, cujusmodi in æstate spirare videmus.

Experimentum. I.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00193

Ignis A. *accensus super arulam* B. C. D. *subtiliatione expellit aërem grossiorem per tubam* E. *quæ egrediendo flat, & ventos benigniores excitat.*

Aut propter multitudinem aquarum in terræ viscera irrumpentem, integram aëris substantiam ex terræ ventre extrudentium, ut experimento sequenti declaratur; unde non modò venti, sed etiam terræmotus ut plurimum fiunt.

Experimentum. II.

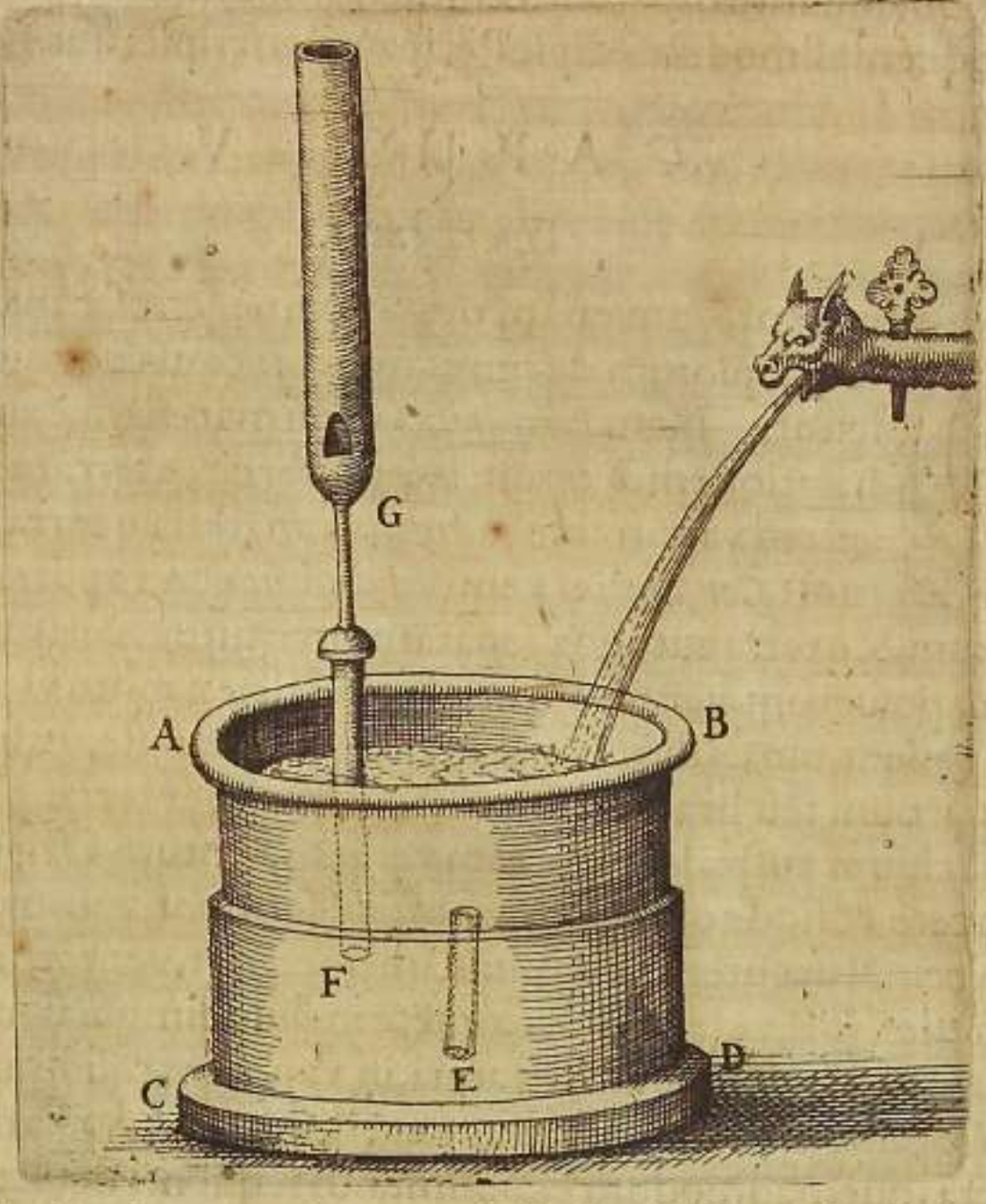

Aqua cadens in superiorem regionem vasis A. B. C. D. *descendit in regionem ejus inferiorem per tubam* E. *& expellit aërem in ea contentum per foramen tubæ,* F. *qui transiens per orificium fistulæ.* G. *eam flatu suo resonare facit.*

Aut quando magna terræ quantitas cadit in immensam terræ cavitatem seu specum, aërem in ipsa retentum subitò & violenter ejiciens, ut in experimento sequenti declaratur, atque tunc semper ferè circa illam mundi plagam tremor terræ persentitur metuendus.

Experi-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00194

Experimentum. III.

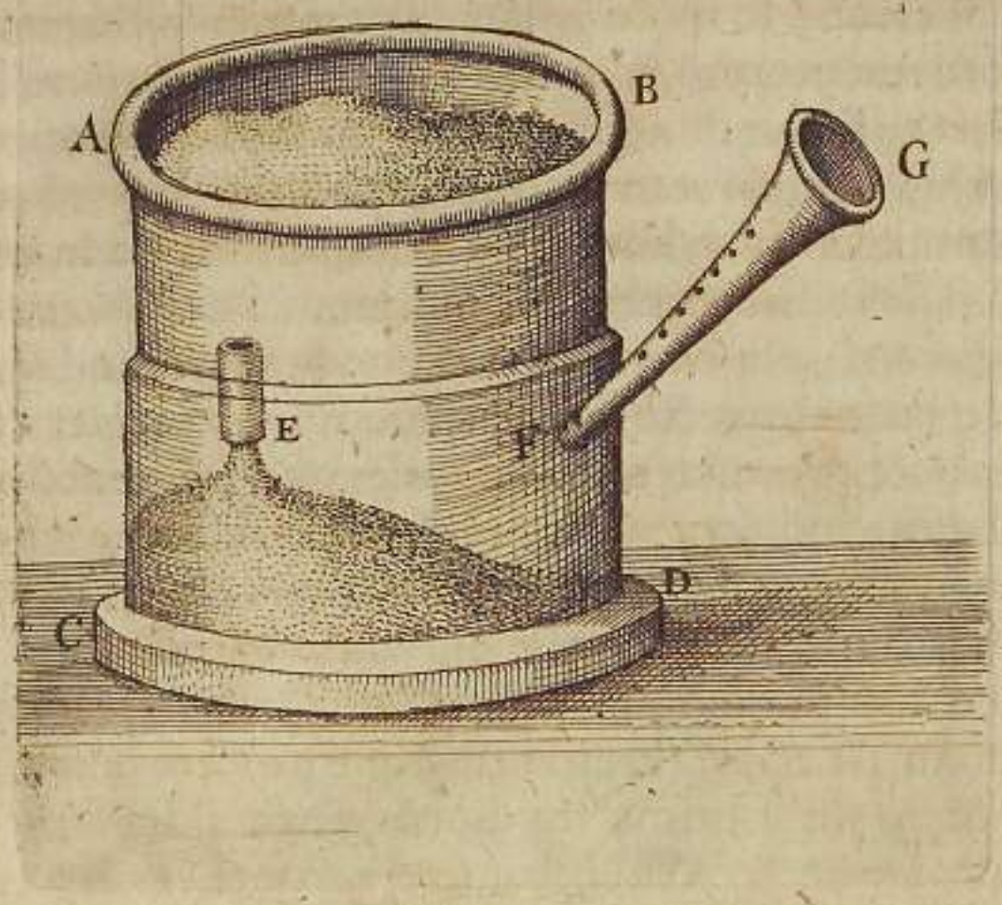

Arenæ quantitas ex superiori regione vasis A. B. C. D. *descendit in ejus inferiorem per tubam* E. *& cogit aërem in ea contentum per foramen fistulæ* F. G. *egredi; ejusq; flatu fistula illa sonos edit.*

Aut venti etiam ab aquâ in centro retentâ provenienteque vi caloris interni seu sulphuris in terræ visceribus accensi subtiliatâ, & in tenuem vaporem redactâ sæpissime derivantur, quemadmodum experimento sequenti declaratur.

Experimentum. IV.

Aqua in olla A. B. C. *bulliens super igne vertitur in vaporem, qui egrediens per tubam* D. *violenter flat in fistula* E. F.

Nam

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00195

Nam aqua in centro vi caloris subtiliata ampliorem sui corporis comprehendendi locum expetit, cùm in priori suâ sede propter corporis sui extensionem manere non possit: Unde, tum ob expulsivam ignis naturam, tum etiam propter subtilem suam substantiam facilimè in aeris regionem erumpit, eumque hucatque illuc suâ præsentiâ & motu agitat, ac ratione spirituum sulphureorum in ipsorum vapore retentorum, tonitrua, fulgura, coruscationes, & hujusmodi alia meteora generat. Ex hujusmodi igitur vapore calido ventus ille, quem *Typhonem* propter ejus incensionem vocant, derivatur. Atque has ventorum causas non modò exemplis artificialibus supra descriptis, sed etiam naturali experientia certas & infallibiles esse comprobare possumus. In *Dalmatia* enim, narrant, *Plinius* & *Pomponius Mela*, esse lacum in specu quodam profundissimo, vastoque hiatu præcipite, in quem projecto lapide levissimo, quamvis tranquillo die, ventos subitò exagitari, & procellas turbini similes oriri scribunt; hîc procul dubio in concavitatis basi includitur aëris immensa copia, cujus egressum negavit aquarum multitudo orificium specus obturantium, penetratione igitur facta à lapide deorsum projecto magna aeris pars egreditur extrusa foras per ingressionem partium nonnullarum aquarum. Quin & in *Cyrenaica provincia* rupes quædam *Austro* sacra dicitur; & ab *Æolea* etiam regione propter infinitorum antrorum ac specuum in ea contentorum multitudinem ventia assiduè flare observantur: Unde ejus regem primum, *Æolum* dictum, ventorum DEUM finxerunt Poetæ: per hujusmodi enim specus facilius emittit terra fumosam ventorum materiam. Nonnulli enim *Promontorii Puteolorum* incolæ, etiam adhuc viventes se in ætate hac ultima meminisse dixerunt, horrendum accidisse in suo promontorio terræmotum, & ventos ac sulphura cum tonitru stupendo per spacium 48. horarum exagitata fuisse, motamque terram de loco uno in alium ac montem in aliquo loco elevatum, quem *Cineritium* vocaverunt, & in parte ejus proxima haud exiguam terræ portionem, imò & majorem civitatis *Cumensis* partem aquis marinis (spectaculum hujus temporis admirandum) submersam esse testati sunt; quæ omnia ipsemet vidi, ejusque rei rationem, immensam sulphuris sub terra ardentis quantitatem pono, utpote cujus facultate destructiva, major terræ sulphureæ illius partis portio in cineres conversa gravitati terræ superimminentis locum cedebat, quæ in terræ viscera ad cineres usque combusta præcipitata inclusum aërem calidum erumpere cogebat, cujus violentiâ prædictus terræ motus, venti flammigeri, fulgura, tonitrua & alia lugubria accidentia procul dubio fuerunt inducta. Hujusmodi igitur vapores sulphurei sunt ut plurimum ventorum ignivomorum autores: Unde in illis regionibus, ubi frequentiùs terræ viscera aut visibiliter inflammantur, aut per insensibiles expirationes aër hujusmodi vaporibus inquinari solet, coruscationes & tonitrua sæpissimè accidunt. Concludimus igitur ventos excitari solere, & ab aëris in terræ visceribus inclusi extrusione facta, aut ejusdẽ subtiliatione, (& tunc debilis ciet ventum Zephyrũ dictum) aut dum integra ejus substantia erumpit à terræ gremio, tam propter aquarum ejus sedem occupantium violentum ingressum, quàm immensam terræ portionem deorsum versus centrum præcipitatam, (cujus casu & præsentia aër ibi retentus subitò detruditur, & vehementem tum terræ tum etiam aëris inducit agitationem) vel aquarum in terræ gremio subtiliatione, à calore sulphureo orta, cujusmodi ab Australi parte propter assiduam Solis cum illa familiaritatem sæpiùs flare percipitur, cujus igneæ facultates hyemali tempore tolluntur propter vehementem flatus borealis resistentiam, unde tonitrua & fulgura non ita frequenter hyeme producuntur, quàm æstate. Venti etiam ab aëre subtiliato, & è terræ ventre excusso provenientes frequentiores sunt in æstate: Illi verò ab aëre in integra sua natura ex terra exturbato provenientes vernali tempore magis

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
0 1 2 3 4
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00196

gis operantur,& præcipuè circa menſem Martii. Nam aquæ radiis ſolaribus accedentibus penetrantur,& aër incluſus egredi paulatim permittitur;qui tandem infinita aquarum compreſſione locum illis cedere ſolet;ſed perpendiculariter illis fulgente Sole,& ſubtiliante ipſas æſtate convertuntur in ſubſtantiam aëris. Atque hoc modo quotannis rerum rotationem fieri manifeſtum eſt. Ventorum autem de una mundi plaga in aliam,hoc eſt,lateralis ipſorum flatus cauſa ſunt Planetarum tum exhalationes,tum vapores exagitantium motus,& aſpectus mutui, ſpiritum iſtum ſublunarem huc atque illuc,ſecundùm naturarum ſuarum diſpoſitionem pellentes. Nam alii Planetæ ſunt Orientales,alii Occidentales,alii in latitudine Boreali,alii in Auſtrali,alii in ſignis calidis,alii in frigidis,alii in humidis & nonnulli in ſiccis,ventos ejuſdem generis excitantes: Alii juncti cum aliis ventos mixtos inducunt;alii promptiores ſunt ſecundùm ſuam poſitionem,exagitare naturam ſulphuream,alii aquaticam,alii denique terreſtrem. Atque hoc modo ſecundùm Planetarum diſpoſitionem venti varii variis anni temporibus inducuntur,ut infrà docebimus.

CAPUT VI.

De fulmine & tonitru.

PERIPATETICI ſcribunt,tonitru & fulmen fieri,quando exhalatio calida & ſicca,una cum vapore humido & aqueo elevatur æſtu Solis in mediæ regionis aëreæ partem ſuperiorem;ubi exhalationem illam circumquaque à vapore ambiri & concludi volunt,ac in nubem condenſari frigidam & ſpiſſam,cujus frigiditatis intenſæ injurias ægrè ferens exhalatio illa incluſa,huc atque illuc veluti indignabunda agatur,quærens exitum, tandemque iſtuc agitatione & antiperiſtaſi inſtar ſtupæ accenſa rumpat,vi ſua ignea,latera nubis,ita ut illa effracta & diſrupta fragorem ingentem edat,quem *tonitru* vocant,appellantes ſimul lumen exhalationis accenſæ *fulmen*,*fulgur* & *coruſcationem*. Quorum quidem opiniones in omnibus improbare non poſſumus,dicimus enim materiam patientem,crepitumq; edentem eſſe aërem in nubis ſubſtantiam redactam;formam verò agentem & fragorem inducentem eſſe materiam illam ſulphuream & ventoſam tam frigiditatis quàm humiditatis vi accenſam;quæ illuminata ſecundùm ignis incluſi naturam,aërem quærit apertum,&,ut appetitum ſuum explear,carceres ſuos diſrumpit,ac in locum ſpatioſiorem & tenuiorem evolat & evaneſcit,in quo liberiùs vivere poteſt: Sic etiam videmus *Salis Petræ* ſubſtantiam nihil aliud eſſe,quàm aërem frigore congelatum,cui,ſi accedat ſulphuris aliqua portio,licèt exigua admodùm,ſtrepitum ingentem edit,fulguraque artificialia emittit,ut demonſtratur experimento hoc ſequenti.

Experimentum I. hujus cap.

B 6 Su-

Super ſalem nitri D. *in olla* A. B. C. *igne carbonum fuſum, & ſulphure aſperſum injeci carbonem vivum* E. *& deſubitò audivi ſtrepitum magnum, ingentemq; percepi conflictum inter naturam ſalis nitri, & illam carbonis ignei cum ſulphure; Unde tonitrua artificialia orta ſunt, cum fulguris apparitione: Quibus obſervatis exactiùs de tonitruorum diſpoſitione judicavi.*

Quinimò etiam hoc ipſum in pulveris bombardici executione ſufficienter declaratur; Ex quibus manifeſtum eſt, aërem ſpiſſum, nitroſam in ſe diſpoſitionem continentem eſſe cauſam fulguris & tonitrui materialem, atque exhalationem ſulphuream eſſe eorundem cauſam formalem. Quomodo autem hæc aëris condenſatio fiat, in nubis generatione evidenter ſatis declaravimus, ubi contra Peripateticorum mentem nobis negotium fuit. Flante enim vento meridionali, cujus materiam vaporoſam utplurimum, propter Solis illi parti propinquitatem, ſicciorem & magis ſulphuream eſſe diximus, & præcipuè tempore æſtivo, vapores ſulphurei, attractiva Solis perpendicularis virtute, ſæpiùs & magis, licèt inviſibiliter ſurſum elevantur, qui verſus partem Septentrionalem moti, Aquilone etiam tunc temporis flante in nubem prædictorum ventorum oppoſitione conflatam circumvolvuntur & conglomerantur, omnesque ejus partes olim diſſipatæ, in unam maſſam denſam reducuntur, unde vis viribus, & atomi ſulphurei atomis uniti tandem reſiſtentia nitroſæ naturæ frigidiſſimæ, tum repercuſſione maſſam ſulphuream agitante, tum ipſius maſſæ igneæ activa facultate per antiperiſtaſin fortificati illuminantur, & ſulphuris partes olim in potentia ſolummodò operantes, jam in actum reducuntur, a cui illuminatione ſubtiliantur, ita ut inde locum ampliorem & capaciorem ſtrenuè propter ſuarum partium ſubtilitatem uſque ad nubis exteriora deorſum penetrent, ejus latera violenter diſrumpant, fragoremque ingentem edere percipiantur, quem *tonitru* etiam vocamus. Quod autem miſtio aliqua ſulphurea per antiperiſtaſin, hoc eſt, propter frigiditatem reſiſtentem, accendi & illuminari poſſit, confirmat experimentum ſequens.

Experimentum II. hujus capit.

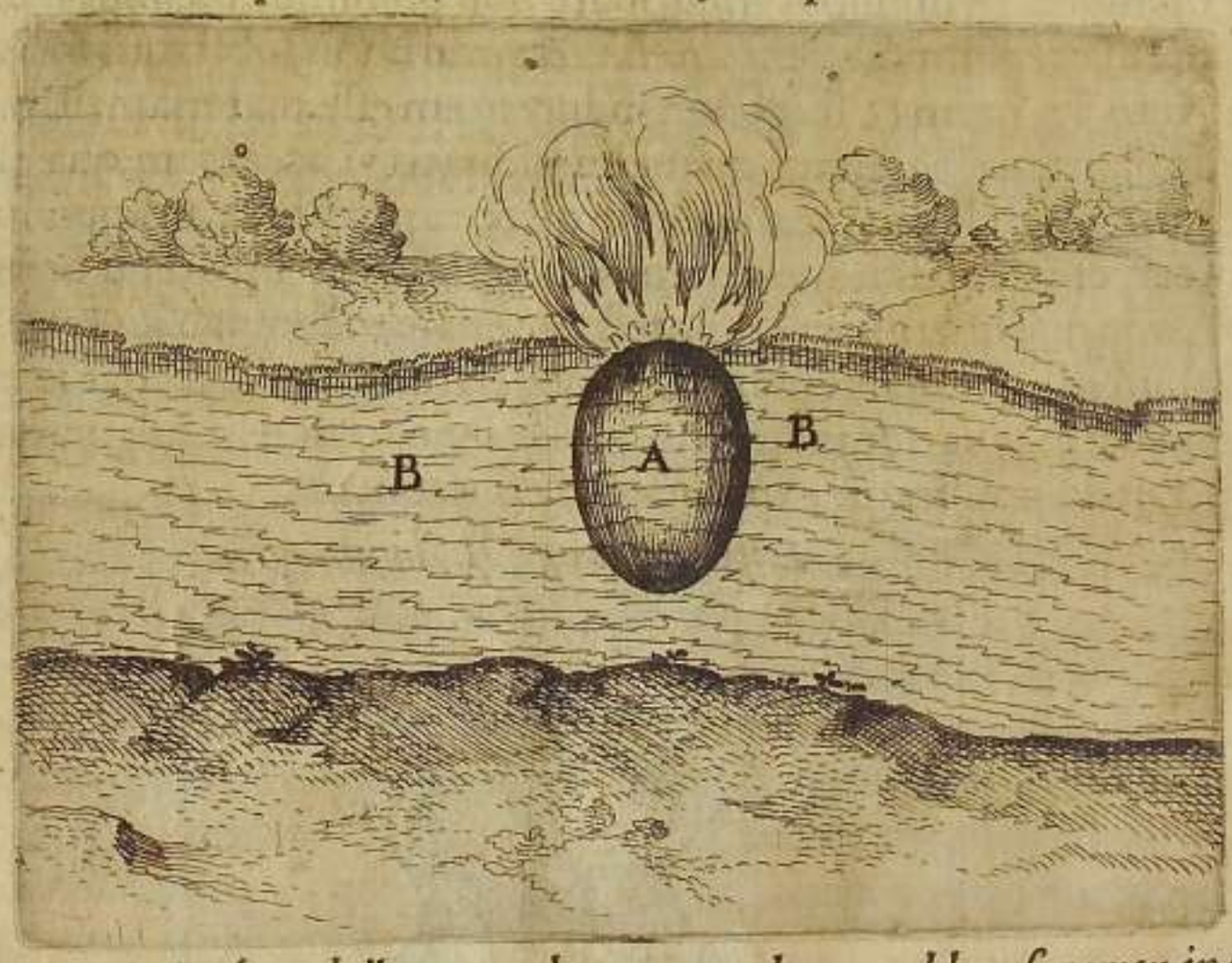

Accipe ovum, ejusq; medullam extrahe per parvulum quoddam foramen in eo factum: Exſiccetur ejus interior ſuperficies & imponatur Salis nitri, ſulphuris & calcis vivæ, ana q. ſ. *ac iterùm cerâ obturetur foramen: Hoc ovum* A. *artificialiter compoſitum in torrentem* B. *injiciatur, & ſubitò ex ipſa aqua flamma quædam egredietur.*

Si-

Similiter, quod miſtio etiam aliqua ſulphurea humido ſive frigido manifeſto accendi poſſit, declarat experimenti hujus proprietas.

Experimentum. II. hujus cap.

A. *eſt lapis, cujus compoſitionem circa finem capitis ſequentis poſuimus, ſuper quem ſi expuat aliquis ſubitò ignem elicit & accendit.*

Quod verò aqua vi ignea ſubtiliata ampliorem locum petens, in eruptione ſua à ſuo carcere magnum fragorem & ſtrepitum edat, ſequens demonſtrabit experimentum.

Experimentum IV. hujus cap.

Sit vaſis hujus cuprei orificium optimè ligno obſtructum, ut nihil expiret, ſitq; ejus obturamen. A. *E latere autem vaſis aſcendat canalis ejuſdem materiæ cupreæ ſatis anguſtus, ſitq;* B. C. *Impleatur igitur vaſis pars tertia, ante ejus obſtructionem, aquam, & bulliat ea ad ignem fortem: Ita ſimul cum aëre ſubtiliata aſſiduos flatus per canalem egredi faciet, & ſi claudatur canalis cooperculum ejus extrudet cum fragore non abſimili tonitruo aut bōbardæ.*

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00199

Non denique dicimus, venti Auſtralis flatum & naturam hujuſmodi vapores ſulphureos & ſicciores ſolummodò producere, ſed etiam cæteros ventos à qualibet mundi plaga flantes, modò ut de ſulphureis ſpiritibus participent. Atq; hæc manifeſtiùs percipientur, ſi nubis tonantis fulminaque evomentis motum diligenter obſervaverimus, nam nubes emittens fulgura contra nubium ſulphuris expertium motum agitari animadvertitur, & tum utplurimum crepitus editur, cùm ſimul in unam maſſam ambę nubes convenerunt, vaporemq; ſulphureũ ventum oppoſitum concomitantem firmiter & valdè incluſerunt. Hîc etiam obſervandum eſt, in concurſu nubium oppoſito illam nubem ſulphureo ſpiritu oneratam movere etiam nubem contrariam contra ſuum motum propter multitudinem ignis vivi, more animæ fortiſſimæ corpus ſuum moventis, cujus vigore, alterius nubis contrariæ virtus repellitur, non aliter, quàm cùm homo aliquis fortior debiliorem, non obſtantibus ejus luctationibus, præter ſuam voluntatem ac invitum aliquò deportat. Hinc igitur contentionis origo, in qua, quoniam nubis ſulphureæ diſpoſitio ignea eſt & ſulphurea, nubis verò contra ipſam moventis conſtitutio frigidiſſima, inflammatur natura ſulphurea propter rationem ſuperiori demonſtratione de igne artificiali in aqua oſtenſam. Concludimus itaque experientiam vulgarem ſatis evidenter demonſtraſſe, formalem tonitrui & fulminis originem eſſe vapores quoſdam ſulphureos in aëre inviſibiliter diſperſos, qui ſimul congregati in actum perducuntur, hoc eſt, accenduntur; nam dum fulmina & fulgura per aëra ſparguntur, odores valdè ſulphurei percipiuntur, imò & vera ſulphuris natura, tum in colore ſuæ flammæ, tum etiam in executionis ſuæ conditione vulgaribus quoque oculis dignoſcitur. Vidimus inſuper in regionibus exoticis tonitrua frequentiora juxta illa loca, in quibus fodinæ ſulphureæ aut montes ſulphurei aliquo accidente accenſi reperiuntur, ut in Sicilia & circa Neapolim; ſimiliter in regionibus ſcopuloſis, ubi contra montium apices ſtrenuè ſolares radii ſtringuntur. Quid denique manifeſtiùs tonitruorum originem commonſtrare potuit, quàm horrenda illa montis *Cineritii Puteolorum* productio, de qua in capite præcedenti locuti ſumus.

CAPUT VII.

Quomodo ſuperiora agant ad hujuſmodi meteororum productionem?

IN præcedentibus de meteororum cauſis propinquioribus ſolummodò mentionem fecimus: Hîc autem, qua ratione ſtellæ & Planetæ hæc mixta imperfecta producant, breviter explicabimus. Cùm igitur apud omnes Philoſophos determinatum ſit, ſuperiora in hæc inferiora ad res novas producendas aſſiduè agere, certum eſt, hujuſmodi cœleſtia cauſas primarias eſſe productionis meteori cujuſlibet, & ejus ſubſtantiæ in loco ſuo proprio poſitionis: Sed quid in hac re ſentiant & ſtrenuè affirment Aſtrologi hîc obiter recenſebimus; deinde cum opinione noſtra concludemus. Docent Aſtrologi nonnulli, *Cometas* utplurimum imitari naturam *Martis* & *Veneris*, unde ipſos bella, æſtus, & tumultus portendere volunt; alii dicunt, ipſos ortum ſuum habere ab aliqua infauſta ſtellarum poſitione, utputa ſuperiorum Planetarum conjunctione & Eclipſi, ac præſertim, quando *Saturnus*, *Mars* & *Mercurius*, Solem aut Lunam infauſtis aſpectibus in Eclipſi intuentur, maximè ſi præceſſerit etiam aliqua infauſta

infausta superiorum conjunctio: Talem Cometam *anno* 1532. venturum prædixit *Appianus*. Docent etiam, nebulas tetras produci & in pulverem resolvi, quando Luna post suam cum Sole conjunctionem vel aspectum, *Saturnum* cœli dispositorem existentem petit, eumque aliquo aspectu intuetur; & nubes serenas ac albas cum rubedine mixtas generari volunt, applicatione Lunæ, *Jovi* dominium cœli possidenti, post conjunctionem ejus vel aspectum cum Sole; pluviamq; provenire ajunt ut plurimum resolutiva Lunæ facultate in mansione humida commorantis; ac volunt *Martem* Horoscopi dispositorem existentem nubes croceas generare, & tempore æstivo tonitrua ac fulgura proferre, præcipuè, quando Luna, post suam conjunctionem vel aspectum cum Sole, *Martem* aspexerit; imò ingentia tonitrua & fulmina oriri volunt, si Luna post separationem *Martis Mercurium* aspexerit; *Venerem* etiam solam cœli dominam, appropinquante ei, post suam à Sole separationem Luna, pluvias tenues, & diu duraturas producere asserunt; *Mercurium* denique in schemate cœlesti fortiorem, cum Luna conjunctum ingentes & rapidos generare ventos volunt: ventos etiam nonnullos à Lunæ virtute per siccam mansionem transeuntis oriri asseverant: Nives etiam in hyeme, aspectu aliquo *Saturni* prædominante cum Luna; Grandines cum tonitru accidere affirmant, dum *Saturnus* fortis *Martem* aspexerit in æstate, & sic de cæteris. Ex quibus etiam Astrologorum assertionibus, prædictas nostras, de Meteororum ortu opiniones non fictas, sed ipsi veritati proximas esse concludimus. Nam in *Cometæ* compositione dicunt, naturam *Martis* & *Mercurii* concurrere; & verum dixerunt: nam scintilla substantiæ Martialis ab alto subterfluens est quasi anima & vita ipsius Cometæ: Ejus autem corpus & substantia est penitùs Mercurialis, hoc est, ex inconstanti aëris subtilissimi substantia conglomerata, aptitudinem habens, more Mercurii, quamlibet formam seu impressionem suscipere. Quid etiam melius *nubium* generationem arguere potest, videlicet dum ex oppositorum ventorum flatu aër inspissatur, quem condensatum, *nubem* appellavimus, quàm, quòd ipsæ ex diversorum Planetarum aspectu & oppositione, distinctos suis diversis opinionibus in hæc inferiora ventos excitantium primariè generantur: nam in aspectu *Lunæ* cum *Saturno* prædominante humiditas unius repugnat siccitati alterius: Unde ex hujusmodi conflictu motus contrarius in aëre oritur, ipsum comprimens, ita ut nubes inde generetur. Similiter duo *venti* contrariæ conditionis, ex oppositione, conjunctione, seu alio malevolo aspectu inter *Saturnum* prædominantem & *Martem* æstivo tempore producuntur. *Mars* enim propter suam cum igne familiaritatem vapores sulphureos congregat, eosque taliter sua virtute in forma venti movet contra halitum à Saturno productum, ut ejus corpus proprium contra illud *Saturni* moveatur in cœlo æthereo. *Saturnus* autem, cùm sit frigidus non modò motu, sed etiam qualitate *Marti* opponitur; Unde frigiditas *Saturni* non aliter materiam sulphuream à Marte congregatam accendit; quàm illa aquæ fontis alteram massæ artificialis *in experimento* 2. *cap. præced.* descriptam; hinc *tonitrua* existunt; sed quia fortior est *Saturnus*, *grando* etiam cadit: Similiter, si *Jupiter* in cœlo dominium habeat, ac intueatur tempore æstivo *Martem* malevolo quodam aspectu, diversos in aëre & oppositos motus inducit; quoniam humiditas *Jovis* contrariatur siccitati *Martis*: quare illa *Jovis* humiditas, licèt calida, non aliter materiam inflammabilem à *Marte* congregatam accendit, quàm sputi humiditas illam *in experimento* 3. descriptam *in cap. præced.* in quo sputi humiditas in corpus illud igniferum penetrans & sese submergens reducit illam vim igneam, occultam & in potentia solummodò existentem in actum inflammabilem; cujus compositio hæc est;

Accipiatur calamithæ ℔.j *Asphalthæ* ℥ iiij. *salis nitri* ℥ iiij. *sulphuris vivi* ℥ iij. *vernicis liquidæ* ℥ vj. *reducantur omnia in formam pastæ seu panis, qui volvi debet in calce*

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00201

viva, & in pixidem rubeam imponi, tali modo ut calx viva ei undiqung; adhæreat. Deinde optimè lutetur vas, inq; furno exponatur ad siccandum; atque id quidem per novem dies totidemq; noctes.

Hæc igitur est compositio illius lapidis, super quem, si aliquis exspuat, ardebit statim, quemadmodum *in cap præced.* dictum est.

Quòd etiam ad *ventorum* originem attinet, certum est, Planetas hosce magnam illis activitatem præbere, ipsumque aërem agitationi aptiorem esse, dum perturbationes in æthere sentit; imò tanta est affinitas inter aërem & ætherem, ut motu unius facilimè moveatur & alter; non enim dissimilis est consensus inter substantiam unius & alterius (sunt namque quasi contigui) quàm inter summitatem chordæ à vertice alicujus turris usq; ad ejus basim extensæ, & ejusdem chordæ partem infimam; nam, si superior ejus pars exagitatur, pars ejus inferior id sentire videbitur. Hæc itaque est causa, cur exhalationes & vapores sicciores è terra exsurgentes faciliùs aërem huc atque illuc movent secundùm appetitum Planetæ hujusmodi motiones excitantis.

CAPUT VIII.

Quod pluviæ, nives, tonitrua, fulgura, venti, & denique ipsius terræmotus ac fontes aliquando ex causis supernaturalibus proveniunt.

CERTUM est & ipsâ experientiâ comprobatum, meteora cujusque speciei divina voluntate aut permissione supra naturæ leges nonnunquam accidere; Nam aliquando DEUM omnipotentem in nube apparuisse, & tonitru horrendo, fulgureque ineffabili descendisse, & aliquando in forma columnæ ardentis coram Israëlitis præcessisse, ac sub forma ignis in sepe se demonstrâsse, fonteinque e scopulo sicco, divino ejus numine sic jubente, scaturivisse & infinita istiusmodi accidisse sacræ testantur Scripturæ. Quandoque etiam mali angeli, consensu altissimi, tempestates & fulgura excitare possunt; nam aëreæ potestates, quas diximus *in lib.* 4. esse illos Dæmones sexti ordinis, se miscent tonitruis, fulguribus, fulminibus, aërem corrumpunt, & tempestates excitant; ex quo ordine sunt quatuor illi angeli *in Apocalypsi* expressi, quibus datum est, nocere terræ & mari, tenentibus quatuor ventos à quatuor angulis terræ flantes; imò in hujusmodi Dæmonum ordine continetur Princeps ille spiritus, quem suprà *Meririm* diximus, id est, Dæmonem meridianum, spiritum æstuantem & defurientem in meridie, quem *Paulus ad Ephesios* vocat *Principem potestatis aëris hujus*; ut ante meminimus. Secundùm Psellum etiam Dæmones aërei aërem ad humanam ruinam & damnum perturbant, ac in mari & lacubus fluctus excitant & tempestates, quibus navigia hominibus onusta funditùs submergunt, omniaque præsentia aquis obruunt. Sunt etiam adhuc alii, qui efficiunt hiatus, & tremorem terræ ventosque exsuscitant flammivomos. Legitur enim *in cap.* 1. *Job.* Diabolum permissu divino ventum à desertis flantem excitasse violentum, cujus flatu domus, in qua liberi Job epulabantur, ad terram usque prostrata est. Quid etiam de Cacomagorum nefanda & Diabolica potestate dicendum, cùm tot historiæ veræ & non fictæ de frequenti ipsorum tempestatum exsuscitandarum usu, aliisque nequitiis à Dæmone perpetratis integra scripserint volumina; inter quos Remigius *lib.* 1. *cap.* 25. se audivisse ex libera & spontanea ducentorum Cacomagorum

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00202

rum assertione, quod statis, certisque diebus soliti fuerint gregatim ad ripam vel stagni vel rivuli alicujus accedere, ubi sæpissimè acceptâ à Dæmone virgâ aquas tantisper diverberare consueverint, donec vapores fumosq; abundè excitarent, quibus cum sublimes efferrentur, perciperentque se in nubes densas, caligantésque includi. In eodem etiam capite multa alia allegat exempla de nubibus arte Diabolica productis, quæ lectori sedulo perlegenda relinquo. In multis præterea ejusdem autoris locis reperitur mirifica veneficarum potestas ad tonitrua, fulgura, grandines, & nubes, Dæmonis auxilio, excitanda. Ex quibus manifestum est, quòd, licèt hujusmodi meteora, sint in suo esse merè naturalia, nihilominus tamen etiam ipsi Dæmones mali (qui, quamvis propter peccata sua infelices & à patria sua exules sint facti, originis tamen suæ respectu procul dubio nobilissimi, & angelis bonis æquales erant) tantam habeant ad meteora hujusmodi producenda potestatem, quantam ipsa corpora Planetaria; imò & hanc promptiùs exercere possunt propter assiduam suam circa aërem conversationem, modò ut DEUS illud permittat; namque sine creatoris assensu nihil præstare possunt. Quo autem modo, aut qua ratione angeli isti malevoli tempestates hasce movere soleant, hoc certum est eos hominibus revelare noluisse; sed cum ipsis & servis suis magis sophisticè agere; neque enim verisimile est, virgam, aut pulverem, aut incantationem aliquam posse vim talem habere; sed invisibili potiùs horum Dæmoniorum corporum motu aërem quietum & tranquillum exagitari, ac ventos cujusque conditionis de subitò concitari, nubes & tonitru, ac grandinem, & hujusmodi alia veluti in momento temporis induci. Quid igitur mirum, si debilis hominum captus Diabolica subtilitate quotidie decipiatur, cùm omnia, quæ facit Diabolus, clanculum & invisibiliter perficiat, & vel verborum blandorum lenociniis, vel minis etiam humanam naturam à cultu divino retrahere & creatori suo rebellem facere conetur? *Sanè, cùm hujus conatibus* DEUS *Optimus Maximus solummodò resistere, ac rabiem ejus reprimere operaque ipsius occulta videre & penitùs inspicere possit, ex intimis cordis visceribus assiduè sollicitandus est Rex Regum ac Dominus mundi, ut ab adversarii istius tyrannide, serpentinisque ejusdem astutiis, nos omni miseriarum generi expositos clementer conservet, indomitamque ejus nequitiam, justitiæ ac bonitatis suæ frænis cohibeat, cùm sine ejus tutela nihil prorsus tutum, nihilque à destructione sit immune: Est enim Dominus solus & summus adjutor noster, sine cujus auxilio liberari à malo non possumus.*

CAPUT IX.

De fontium origine.

FONTES, ex quorum congressu *amnes* & *flumina* oriuntur, variis in terræ visceribus nascuntur modis: Aut scilicet aëris integri in immensa telluris concavitate retenti expulsione, aut partis alicujus ejusdem aëris atque simul aquæ in venis terræ delitescentis rarefactione & subtiliatione, aut denique etiam aëris in ipsius terræ aquis repletæ viscera penetratione coguntur aquæ sursum tendere, & per poros terræ scaturire. Expellitur autem aër in ventre terræ concluſus per immensam aquarum ex nubibus provenientium copiam, per poros ac fissuras

ac fissuras terræ in viscera ejus descendentem, atque expellentem gravitate sua aërem inclusum, qui sursum versus terræ superficiem sublimatus propter difficilem cutis terrestris penetrationem condensatur, & in guttas innumerabiles transmutatur; unde fontes passim largiùs tempore hyemali scaturire percipiuntur: Hujusmodi autem aëris per aquam sublimatio optimè per machinæ illius *in experimento sequenti* expressæ usum demonstratur.

Aqua ingrediens ad superiorem vasis B. C. D. E. *regionem per foramen* A. *in infimam regionem cadit; ex qua, gradatim in ea aucta aqua, aër in ea priùs contentus expellitur per foramen* F. *& egreditur per tubæ orificium* G.

Condensationis verò ejus ratione jam tum *suprà in capite de nubibus* explicavimus. Similiter aëris & aquæ in terræ cavitatibus retentæ subtiliatione hoc idem accidere solet; cùm scilicet calor aliquis sulphureus, seu Sol ille centralis circa terræ centrum, aut juxta dicti aëris aut aquæ inclusæ sedem exæstuat, aquam convertens in vaporem; ibi enim tum vapor ille ad terræ superficiem taliter vi frigoris externi in guttas concrescit; non secùs atque fieri solet in vapore aquæ per vim ignis in caput alembici exaltato, ut declaratur *experimento sequenti vulgari.*

Aqua

Aqua ollæ A. *virtute ignis bulliens vapores emittit, qui contra concavitatem patinæ ſuſpenſæ* B. *ferientes, frigida patinæ diſpoſitione in guttas reſolvuntur.*

Quomodo autem aër ſubtiliatione in aquam inſpiſſetur, demonſtravimus experimento *lib.* 2 *fin.* expreſſo. Hac etiam ratione fontes copioſiùs hyemali tempore dimanare percipiuntur; quoniam calor ille centralis per antiperiſtaſin conſervatur & fortificatur; Unde & validiùs agere, fontesque utplurimùm calidiores ea tempeſtate eſſe cognoſcuntur. Eſt etiam alia adhuc demonſtratio evidens, eáque vulgaris, hanc aeris actionẽ denotans: Nam ſi bombarda ſale nitri (qui nihil aliud eſt, quàm aëris virtute caloris humidi cõgelatio) & ſulphure oneretur, facilimè poteſt in ſpiſſa ſua ſubſtantia hæc compoſitio in dictæ bombardæ vẽtre cõtineri; at ſi aër iſte condenſatus vi caloris externi, ſulphuris facultatem in actum reducentis, ſubtilietur, protinus ille jam in vaporoſam materiam redactus, locum illum pro conditione ſua mutata nimis anguſtum & coarctatum tolerare nequit, ſed ampliorem deſiderans locum, ubi magis poſſit quieſcere, ſubitò in aërem ſpatioſum erumpit, & veluti in obſcuram nubem convertitur: Nonnunquam etiam aër inter duas aquas incluſus leviorem aquarum maſſam ſurſum elevat, & uſque ad terræ ſuperficiem è ſede ſua propellit, atque ipſe pro ſuo locum illum occupat, ut experimento ſequenti demonſtratur:

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00205

Aqua cadens in lebetis regionem ſupremam per tubam E. F. *deſcendit in infimam vaſis* A. B. C. D. *regionem, aëremq́, in ea contentam expellit in mediam ejuſdem regionem per tubam* G. F. *in quam ingrediens aër aquam ibi contentum gradatim propellit per tubam* I. L. *nec effluere ceſſabit aqua per tubam illam* I. L. *quouſque regio inferior aqua ſit repleta.*

Quæquidem aqua detruſa utplurimum tunc fontem conſtituit perennem, propter rationes in experimento hoc deſcriptas:

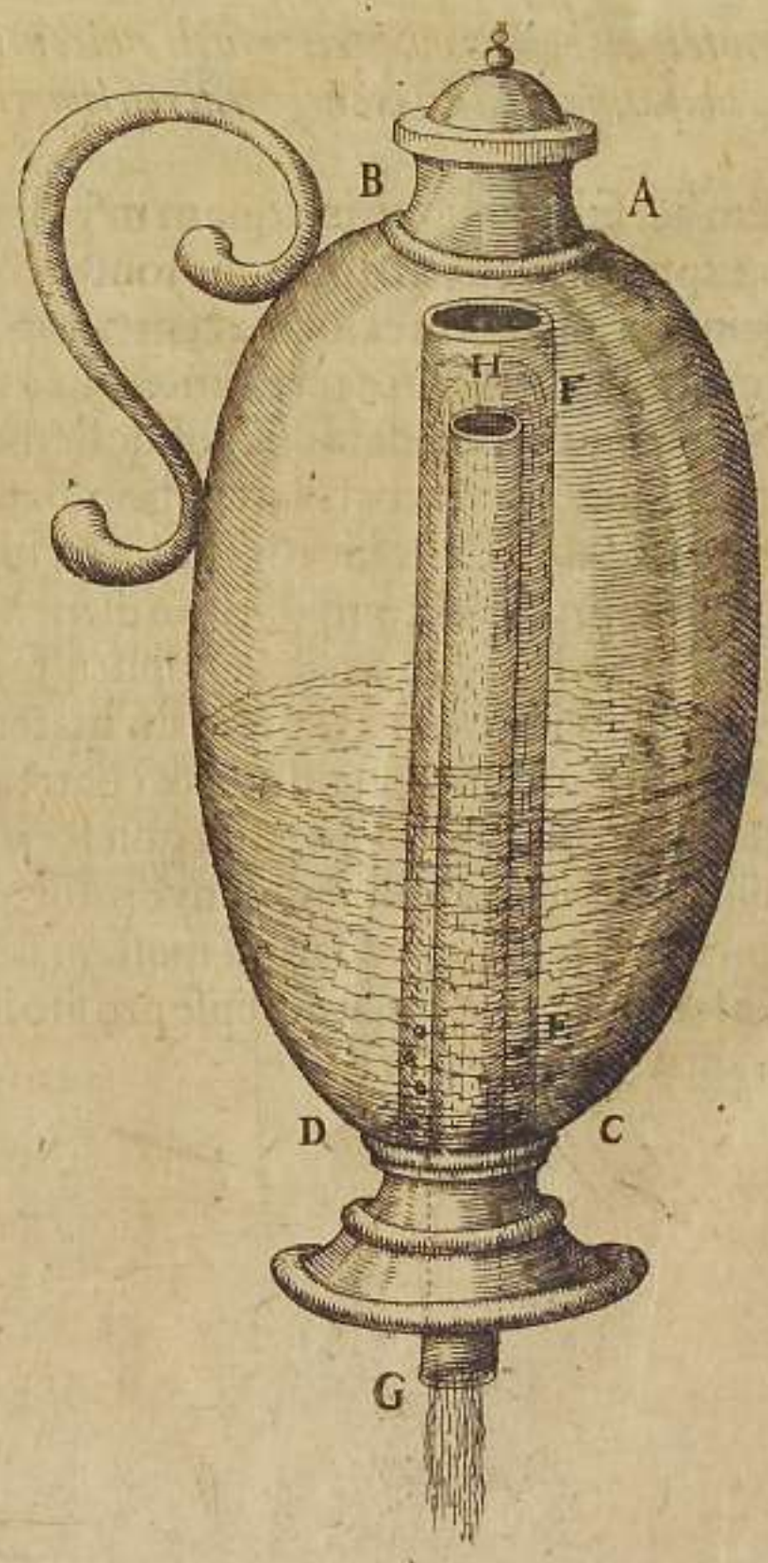

Vaſe

Vaſe A. B. C. D. *aquâ impletâ, ipſa aqua ſupra foramen* H. *tubæ* G. H. *ſcandens egredietur ex vaſe per eandem tubam: nec ceſſabit illa per majorem tubam* E. F. *aſcendere, donec integra vaſis aqua per tubam* H. G. *ſit evacuata.*

Hujus experimenti mentionem facit Hero in lib. ſpiritalium, experimento 2.

Quod autem aër calore ſubtiliatus poſſit aquam è terræ viſceribus ad ejus ſuperficiem expellere declarat experimentum hoc ſequens:

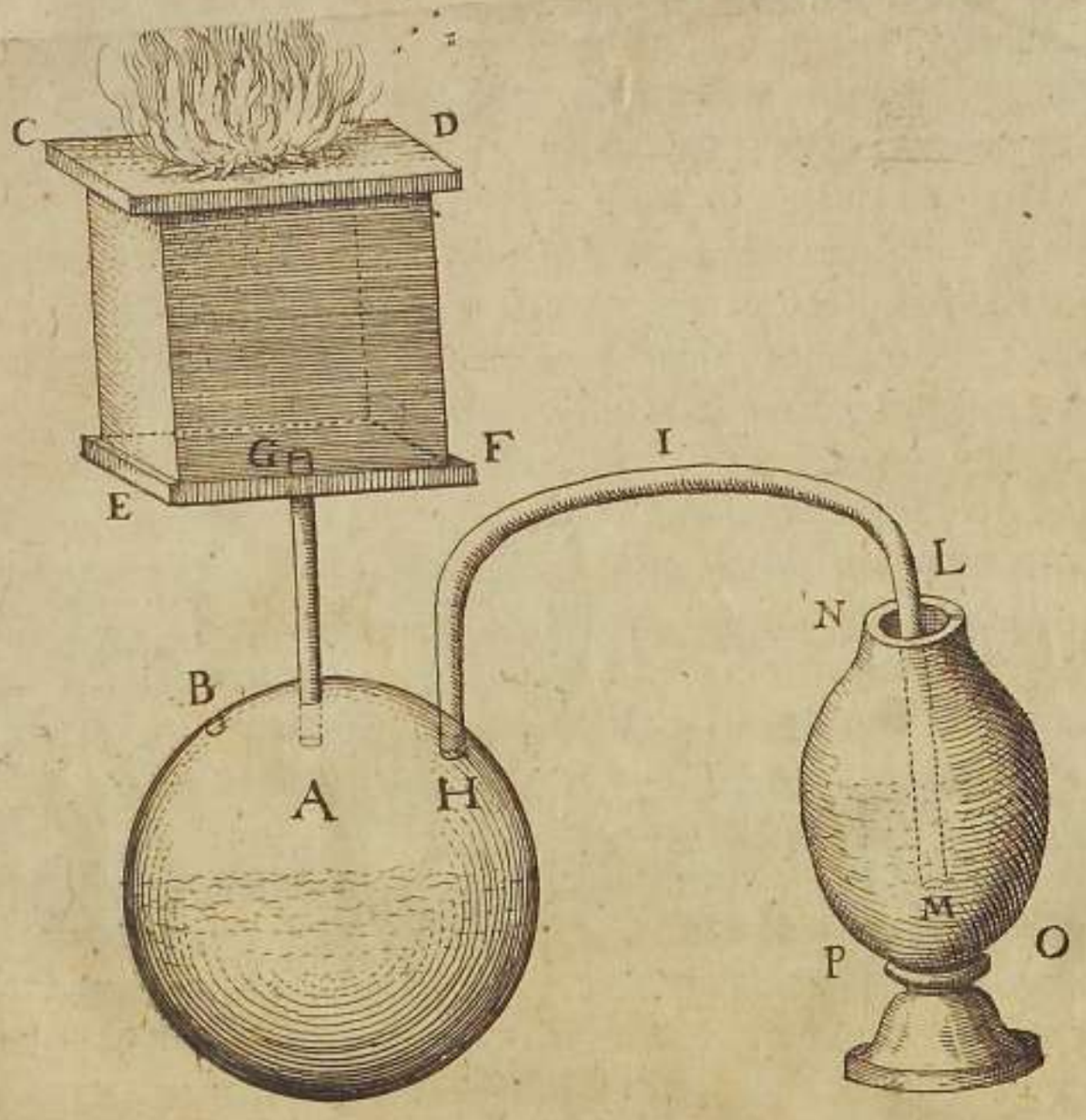

Infundatur aqua in ſphæram A. *ita ut dimidia ejus pars impleatur; ac obturetur foramen* B. *Præſentia igitur ignis ſuper arulam* C. D. E. F. *accenſi, aër ſpiſſior in ea exiſtens ſubtiliatione per tubam* G. A. *expellitur in ſphæram* A. *qui tum ulterius detrudit liquorem in ea contentum in vas* N. L. P. O. *per tubam* H. I. L. M.

Pro ratione hujus experimenti vide Heronis 37. *experiment.*

Eſt denique unicum experimentum, quod in hujus tractatus principio expreſſimus, in cujus obſervatione mirabile circa fontium dimanationem è terra percipietur ſecretum, nam aër in terra incluſus rarefactione, ſimiliter & aqua fugiens vim ſolarem per ſubtiliationem in vacuum terræ centrum tendit, & manente ſuper terram Sole perpendiculari, æſtatis tempus inducente, aër ille denſior & aqua circa centrum illud in viſceribus terræ deliteſcit; at verò recedente Sole à plaga illa æſtivali & approperante hyeme, iterùm aër ſpiſſus & aqua à centro ad locum priorem, hoc eſt, ad terræ ſuperficiem revertuntur fluuntque ut antea.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00207

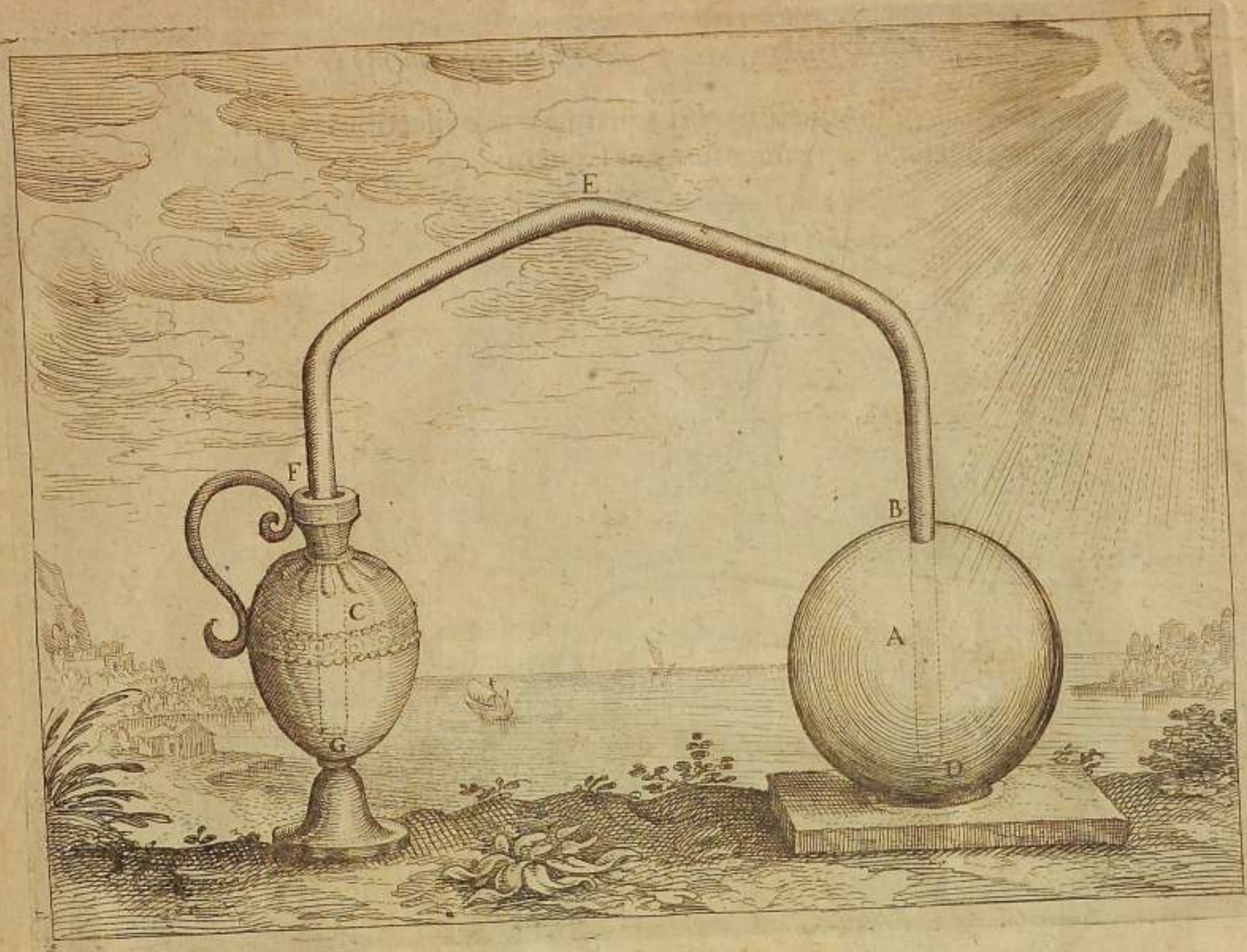

Pro hujus experimenti demonſtratione vide lib. I. in fin. cap. 6.

Et profectò evidentiſſima hæc eſt demonſtratio, quâ nemo ſanæ mentis negare poteſt, fontes ratione præſentiæ aut eſſentiæ ſolaris, magis minúsve è terræ venis ſcaturire; quorum tamen augmentationem ex rationibus ſuperioribus provenire certum eſt; namque hyeme calor centralis per antiperiſtaſin augmentatur; ita ut eadem illa ſubtiliatio, quam æſtivo tempore Sol fecit in terræ ſuperficie, per hunc è converſo fiat, in ejus centro ac viſceribus tempore hyemali: Per conſequens igitur etiam ille eoſdem producit effectus, pellendo nimirum aquas & aëra per ſubtiliationem ad terræ ſuperficiem, à qua æſtate proxima receſſerunt: Similiter pluvia frequentiùs hyeme cadens, propter aëris ſpiſſi in nubes vi frigoris congelationem, per terræ poros ingrediens aërem incluſum è cavernis terræ propellit; & in multis quoque locis accidit, ut idem iſte aër expulſus in viam, ubi aquam offendit, detrudat illam, atque locum ejus occupet;

prout *ſuprà experimentis præcedentibus*

demonſtravimus.

CA-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00208

CAPUT X.

Brevis totius tractatus in unum redactio.

QUANTA admiratione & speculatione divina, post piam totius Archetypi contemplationem, digna censenda sint duo illa rerum creatarum principia: Tenebrosa videlicet materierum massa, & lux illa substantialis, primo die ab inexplicabili & divina ipsius opificis voluntate, mundo ejusque partibus, ac creandis rebus viventibus data, luce meridiana clariùs vobis omnibus, mente sagaciori præditis, & penitiùs aliquantò lynceis vestris oculis abditiores rerum causas introspicientibus apparere dubium non est; cùm nihil omninò reperire in hac rerum universitate possimus, quod non de altero prædictorum participet. Namque, ut commemoratæ illæ duæ substantiæ primariæ, sibi invicem natura & dispositione contrariantur; ita etiam quicquid in hoc mundo deprehenditur alterutri ex illis magis adhærere, hoc omne quoque tum principio opposito tum ejus principiato prorsus adversatur: Est igitur lux cui opponuntur tenebræ: Habemus DEUM lucis patrem, habemus & Diabolum principem tenebrarum; Illucescit nobis & mundo dies, cui contrariam invenimus noctem tenebrarum obvelamen; Lux nobis produxit cœlum, puriorem massæ tenebrosæ partem in suam convertens substantiam, & reliquerunt nobis ac Macrocosmo tenebræ terram nigredinis atque obscuriratis profunditate oneratam; Lucis essentia nobis vitæ scintillas infudit, corpus autem tenebrarum malitiosè earundem substantiam includit, retinet & incarcerat, mentisque splendorem, tum pati ac perferre cogit miserrimos carnis cruciatus, tum variis etiam ejus impostoris ac insidiis seductum, à veritate & recto tramite per ignorantiam veluti occœcatum deviare & errare: A luce denique habemus ignem, formam, essentiam, perfectionem, vitam, generationem, motum seu actionem, & pulchritudinem, à tenebris verò accipimus aquam, materiam, privationem, imperfectionem, mortem, corruptionem, quietem, turpitudinem. Similiter albedinem, exaltationem, amorem, virtutem, bonum, veritatem, scientiam, divitias, & id genus alia, à luce, summi opificis nuntio provenire quis dubitat, cùm nigredinem, depressionem, odium, vitium, malum, falsitatem, ignorantiam, paupertatem, & consimilia opposita à tenebris Diaboli nuntio procedere manifestum sit, & absque ulla controversia certum? Oh quanta igitur & quàm profunda est horum principiorum dimensio, & quàm inscrutabilia eorum abdita! quæ, licèt nullo modo possint per demonstrationem à priori investigari; à posteriori tamen DEUS nobis veniam concessit ea contemplari: Imò felix qui poterit rectè ipsorum cognoscere mysteria, circa quæ profundissimi Ethnicorum Philosophi, non annum solum & annos, sed integrum vitæ suæ spatium consumere solebant; quippe qui tantò majori administratione & vehementiori studio exagitati fuerunt profundiùs in hæc mysteria inquirendi, quò magis in illis aliquid probabiliter invenerunt.

Concludimus ergò, quod, si quis rectè & non temerè de subjecto nostro præcedente judicare voluerit, ille sit hanc nostram opinionem non modò probabilem; sed & (ni fallor) ab ipsa veritate non longè distantem percepturus: Interea tamen omnium in hac Philosophia divina meliùs versatorum judiciis lubentissimè me accommodabo & submittam, orans eos etiam atque etiam, ut

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00209

vultu placido hæc ſcripta noſtra ſuſcipiant,& contenta in iis errata (quæ quidem ſcio in opere tam profundo irrepſiſſe haud pauca aut exigua) non lingua viperina (ut ſolent quamplurimi) ſed, uti filios lucis amore igneo flagrantes decet, ſaniori & dexteriori judicio amicè ac benevolè corrigant. Vos autem reliquos, qui in hac Philoſophiæ area aut nunquam, aut non bene ſementem feciſtis, obnixè precor, ne, quæ juſtè non intelligitis, injuſtè & tenebris obfuſcata mente condemnetis. Interea lux illa immenſa & increata me à pravorum injuriis, vosque omnes ab ignorantiæ voragine ſartos tectos atque incolumes, vivaci ſua & ſplendore ſempiterno decorata virtute ac gratia conſervet.

Finis Tractatus Primi.

INDEX

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00210

INDEX
RERUM PRÆCIPUARUM, QUÆ IN HOC TRACTATU CONTINENTUR.

A.

ABaddon, pag. 115.
Abyssus Moysi quid, 35.
Adoratores Orientem versus se convertere soliti, 152.
Ægidius de Vadis, 42.
Æolia regio. 192.
Æolus ventorum rex apud Poëtas. 192.
Æquinoctialis circuli officium, 61.
Aër quid 71. aquarum universalium nomine comprehenditur in sacra Scriptura 72. aër crassior vi ignis ex vase expellitur, subtili in eo remanente, 73. aër tantò spissior, quantò ab ignis vigore remotior, 74. aër globo vitreo triplici inclusus, virtute ignis admoti triplex quoque dignoscitur, ibid. aër crassus ad centrum depulsus necessario corpus dēsum & opacū conflat. 75. aer inclusus non egreditur nisi locus aperiatur, 149. aer cadaverа circumambiens cur fœteat, 181. quomodo subtiliatione in aquam inspissetur, 200. quomodo aquam ex terræ visceribus ad ejus superficiem expellat. ibid. aer inspissatus quam virtutem habeat res solidas sursum elevandi, 185.
Aerei dæmones, 115.
Aeris elementum, 68.
Æther unde dictus, 56. in æthere dies perpetuus, ibid. unicum elementum Aristoteli, ibid. ætheris materia & forma, ibid.
Alpini montes Dæmonibus scatent, 118.
Altaræ experimento demonstratur Lunæ in hæc inferiora operatio, 149.
Anael Veneri putatur præesse, 151.
Anaxagoras sedulus materiæ primæ perscrutator, 24
Anaximandri & Anaximenis de materia prima opinio, 24.
Angeli, unde dicti, 108. angeli sunt faventes aut nocentes, lucis aut tenebrarum, 109. sunt luces intellectuales exigne factæ Damasceno, ibid. cur Agalmata dicantur Dionysio, ibid. Angeli gradu dignitate & splendore inter se differunt, ibid. Angeli quomodo incorporei esse dicantur, ib. quomodo in loco esse dicantur, 110.
Angelica potestas unicuiq; creaturæ præest, 112.
Angelo elementa cœli spiritualis insunt. 38.
Angelorum compositio, 109, probatur, 110.
Angelorum malorum secundùm peccati ipsorum naturam sedes exilis levior aut gravior, 113.
Anima quid 109. 119. ejus appellationes variæ, 118. incerta veterum de animæ essentia opinio, ibid. ejus proprietates, 119.
Anima consideratur vel per se, vel quatenus corporibus conjungitur, 120.
Anima bestiarum, 121. vegetabilium, ibid.
Anima mundi, unde media naturæ anima, dicatur, 121. ejus sedes in Sole, 122. ejus proportio secundùm veteres Philosophos, 165.
Animæ vegetativæ quomodo post creationis complementum in hæc inferiora infundantur, 170.
Anima intellectualis quomodo ab angelis differat, 123. ejus immortalitas, 123.
Animalia irrationalia inter species quartæ compositionis referuntur, 172.
Animalia aquatica prius creata, quàm terrestria, aut volatilia, 177.
Animalis sensibilis creatio & origo, 177.
Animalia cur putrescant, 181.
Animalium duplex motus, 150.
Apennini montes Dæmonum habitacula, 118.
Apollo Pythius, 115.
Aqua rerum omnium materia, 14. tantò subtilior, quantò altius ascendit, ibid. minus frigida quàm terra, 67. cur congeletur, 67. quid sit, 71. cur alia grossior alia subtilior, 139. aqua detrusa fontem perennem constituit.
Aquæ elementum, ejus temperies frigida & humida. 67.
Aquarum in cœli constitutione, per operationem lucis, dispositiones variæ demonstrantur experimentis quibusdam, 72.
Aquarum inundationes unde, 101.
Aquatiles dæmones, 115.
Archangelis elementa cœli spiritualis insunt, 38.
Archetypus mundi, 45.
Archetypo elementa inesse testantur Scripturæ sacræ. 38.
Arcticus & Antarcticus polus, 61.
Aristarchus Samius terram affirmavit esse mobilem, 153.
Aristotelis de materia prima judicium, 25.
Ars naturæ simia, 7.
Arteſius asseverat materiam primam esse creatam,

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00211

23. *ſphæram Solis appellat ſphæram animæ & æqualitatis*, 146.
Aſmodæus. 115.
Aſtarot, 115.
Aſtrologi Arabes & Ægyptii ſtellas putarunt eſſe animalia, 150.
Aſtrorum cognitio utrum captui humano nimis profunda, 11.
Auguſtinus tenebris & ſilentio materiam primam comparat. 25.
Aurum cur fulgeat, 126.

B.

BEelzebub. 115.
Belial, 115.
Biarmia regio Dæmonibus frequens, 116.
Bona dicuntur creata participativè, 22.
Bonum abſolutè ſolus Deus, 22.

C.

CAcomagos *arte diabolica tempeſtates excitare poſſe*, 198.
Cadaveris in ſua elementa primaria reſolutio unde. 181.
Caliditas ſimplex & primaria qualitas, ejuſq; effecta, 33. *formas amplectitur*. *ib*.
Calidum vitale, 177.
Calor à luce ſecundaria proveniens qualis, 59.
Calidum immortale Hippocratis quid, 139.
Carbunculus cur luceat, 126.
Cauſæ quomodo per ſuos effectus indagentur, 13.
CHAOS *quid*, 24. 25. 26. *ejus deſcriptio* 39. 40. 41. *melior delineatio*, 42. 43.
Cherubim officium, 111.
Chimica naturæ extractio, 71.
Chinenſes diabolo ſacrificia offerunt. 118.
Cholera unde generetur, 178.
CHRISTI *in terras adventus & in cœlum adſcēſio in creatione Solis adumbratur myſticè*, 140.
Chriſti ultimus adventus erit ab Oriente in Occidentem, 152.
Cicendula cur noctu lucida, 126.
Cineritius mons prope Puteolos, 192.
Circuli in cœlo medio merè artificiales & imaginarii, 60.
Circularis motus triplex in cœlo, 153.
Cœleſtia ſcrutari homini à Deo conceſſum, 12.
CŒLUM *Empyreum Dei habiculum*, 22. *cur dicatur intellectuale*, 23. 52. *ſupernaturale*, 52.
Cœlum Trinitatis quid, 23. *per Ezechielis viſionem explicatum*, 23.
Cœlorum ſubſtantia aut eſt elementum aut elementatum, 37.
Cœlum corporeum mundus major, 45.
Cœlum triplex Empyreum, æthereum, aereum, 45. 46.
Cœl. Empyrei conſtitutio, 51. *cur igneum dicatur, ib. cur Olympus*, 52. *non eſt immobile*, 51. *ut turpiter quidam errarunt*, 151.
Cœli ſpiritualis baſis, mare vitreum appellatur à S. Johanne, 52.
Cœlum medium qua ratione Spiritus medius, æther, quinta eſſentia dicatur, 56. *cur dicatur ſphæra æqualitatis Arteſio* 57. *reſpectu ſuperioris appellatur corporeum, ibid*.
Cœli tertii varia nomina. 61. *probatur eſſe cœlum* 62. *in eo quatuor differentiæ gradus, ibid*.
Cœlum infimum in tres partes dividitur, 68.
Cœli capacitas quomodo dimetienda. 76.
Cœli ſubſtantiæ cur ita gradatim ad invicem cohæreant, 135.
Cœli materia ſpiritualis cum arbore cōparatur, 137.
Cœli medii univerſa ſubſtantia fuit obſcurior ante Solis productionem, quàm poſt ejus apparitionem, 142.
Cœli cur circulariter moveantur, 151.
Cœli revolutio vigintiquatuor horarum ſpacio, ibid.
Cœli motus ab oriente in occidentē velociſſimus, 152.
Cœlum æthereum mundi pars maſculina 169.
Coluri duo, & eorum officium, 61.
COMETA *quid, & ejus materia*, 126. *ejus incommoda*, 183. *generatio*. 184. *diſſolutio*, 185.
Compoſita perfectè aut imperfectè mixta, 172.
Concluſio totius operis. 205.
Conſonantiarum in Monochordo mundano inventio, 85.
CONTENTA *lib. primi*. 16. *ſecundi*. 44 *tertii*, 78. *quarti*, 107. *quinti*, 124. *ſexti*, 168 *ſeptimi*, 182.
Copernici error de diurna terræ revolutione refutatur, 153. *& ſeq*.
Corporeæ creaturæ ſunt in loco circumſcriptivè, 22.
Corporum compoſitorum differentiæ, 172. *quinque ſpecies, ibid*.
Creata à Deo dicuntur bona participativè, 22.
Creationis dies tres priores, quomodo ſecundùm patres Græcos & Latinos diſponantur, 49. 50.
Creaturarum ſpecies unde adeò differentes, 178. *cur aliæ aliis calidiores, frigidiores, humidiores ſiccio-res*, 178.
Cumenſis civitas aquis marinis penè abſumpta, 192.
Cyrenaicæ provinciæ rupes Auſtro ſacro, 129.

D.

DAlmatia lacum in ſpecu quodam habet, *in quem ſi lapis projiciatur, tempeſtates excitantur*, 192.
Dania dæmonibus frequens, 117.
DÆMONIS *vocabulum pro quo accipiatur*, 109. *boni vel mali, ibid. inter omnes creaturas ſunt ſubtiliſſimæ compoſitionis*, 110. *eorum differentia atque officia*, 111. *tria genera apud Magos, ibid. præcæleſtes qui & eorum officium, ib. cæleſtes, ib. inferiorum ordinis, ibid*.
Damonum malorum corpora ſecundùm loci naturā craſſiora aut tenuiora, 114. *eorum paſſiones, proprietates, genera, ibid. malitia & audacia à bonis angelis refrenatur, ibid. claſſes novem, ibid. ſex*

genera

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00212

genera secundùm Marcum 115. *miseria & summa infelicitas*, 117.
Dæmones non æquè mali, 116. *tenebris admodum delectantur*, *ibid. visibiliter obambulant in Suecia*, 117. *secundùm Platonem in stellis habitant, ut animalia in terra*, 151. *meteora possunt producere*, 199 *quomodo id faciant neminirevelant*, *ibid.*
Democritus cur Dii plena esse omnia dixerit, 48.
DEUS *mens humanæ rationis, vita, lux appellatur à Trismegisto*, 12. *cùm à priori non possit, à posteriori cognoscendus.* 13. *totius Macrocosmi conditor*, 17. *cur pater appelletur à Platone*, *ibid. ejus varia ex antiquis Philosophis elogia*, 17. *cur ei monadem, diadem, triadem assignarint* Pythagorici, 17 18. *Cur eum humana forma nonnulli depinxerint.* 18. *cur Soli compararint sapientes*, 19. *cur & quomodo triangulari forma describatur*, 20. *ante creationem sibi ipsi tantummodo reluxit, in creatione splendidam suam faciem manifestavit*, 21. 47. *quot modis in loco esse dicatur*, 22. *quomodo ubique sit, omniaq; impleat*, *ibid. ejus sedes præcipua in hoc mundo*, *ibid. cur in cœlo habitare dicatur*, *ibid. quas res condidit sic administrat, ut proprio motu agi sinat*, 151. (*ci*, 48.
DEOS *omnes cur ad unum Jovem reduxerint Ethnici* 48.
Dextra in omnibus animalibus naturâ agilior sinistra, 152. (*ctio*, 133
Die primo creationis facta est lucis essentialis productio
Die secundo creationis tenebræ vi radiorum lucidorum in infimam regionem sunt depulsæ, *ibid.*
Die tertio creationis tres species tenebrarum in centrum mundi physicum sunt contractæ, 133.
Diei tertii opus fuit quasi præludium ad illud diei sequentis, 134.
Dierum & noctium causa, 65.
Dies tres priores ante solis ortum quomodo facti, 50.
Dies ante solis productionem mera fuit qualitas, 142.
Diogenis de materia prima sententia, 24.
Discordiæ mundanæ, 105. *earum effectus in regione ætherea, elementari, & corporibus compositis*, 106.
Divinitatis speculum, 21. (*conflanti dedit*, 47.
Donum amatorium, quod Deus Hylæ parti mundum

E.

ECphantus *terram putavit esse mobilem*, 153.
ELEMENTUM *quid*, 37. *ejus materia*, 39. *unde oriatur*, 62. *forma admodum debilis motu tamen suo efficax*, 69. 70. *quomodo appelletur à philosopho*, 70. *à sole oritur*, *ib. ejus substantia*, 70.
Elementa, in omnibus mundi regionibus etiam ipso Trinitatis cœlo reperiuntur, 38.
Elementa cœli spiritualis non solùm angelis, sed etiam Deo ipsi quodammodò insunt, *ibid.*
Elementa tantùm sunt quatuor, 39. *Cœli infimi elementa unde oriantur*, 62. *eorum pondus atque proportio quomodo inveniatur*, 76. *cujuslibet intervalla*, 98. *quomodo pacificè ad compositionem concurrant*, 99. *quibus vinculis ad invicem concatenentur*, 99. 134. *quomodo inter se conveniant*, 103.
Elementaris Musica, 95. *ejus proportiones* 97. *praxis tam in simplicibus, quàm incompositis corporibus*, 103, *melodia solvitur lite & discordia* 104.
Elementaris regio mundi pars fœminina, 169
Empedoclis & Epicuræorum de materia prima opinio. 24. (108.
Ephionia, Epiphania, Epiphonomia quid Dionysio,
Epistola ad Lectorem, 11.
Essentia universalis, quâ opifex opificii universalis materiam informavit, 27.
Experimenta aliquot varias aquarum in cœlorum constitutione, luce operante, dispositiones demonstrantia, 72.
Extrema duo producantur necesse est, priusquam aliquod medium assignari possit, 148.
Ezechielis visio de cœlo Empyreo, 23.

F.

FInnia *dæmonibus frequens*, 117. (95.
Fistulæ invento Musica mundana probatur, 94.
Fontium origo, 199. *Cur tempore hyemali largius scaturiant.* 200.
Forma rerum omnium lux, 14. *quid Aristoteli.* 70.
Frigiditas primaria & passiva qualitas, 34. *ejus effecta in corpora materialia possidet*, *ibid. per se nihil potest operari*, 68.
Fusum virtute ignis in altum depellitur, 14. *in eodem aeris loco fixè sustinetur*, 132. *ejus accensi virtute rota circulariter circumvolvitur*, 152.
Furiæ, 115.

G.

GAbriel *Lunæ putatur præesse*, 151.
Galaxia quid, 126.
Globus bombardæ vi ignis artificialis tanquam animæ moventis in sublime pellitur, 131.
Globi plumbei experimento Lunæ in hæc inferiora operatio demonstratur, 149.
Grandinis incommoda. 183. (34 64.
Gravia cur ultra centri punctum transire non possint,
Gravia violenter sursum emissa cur naturaliter tendant deorsum, 64.
Gregorius tripliciter Deum in omnibus esse dicit, 22.
Guilielmi Gilberti error de diurna terræ revolutione refutatur, 153. *& seq.*

H.

HArmonia *elementaris, ex Elementorum intervallis, eorumq; consonantiis oritur*, 99.
Harmonia mundana, ex mundanis proportionibus orta, 79. *ex consonantiis tam simplicibus quàm compositis constatur*, 85.
Helvetiæ superioris vicus ob veneficium exustus, 118.
Heraclides Ponticus terrã affirmavit esse mobilẽ, 153.
Heraclitii ignis invisibilis, 70.
Hermetici ænigmatis vera expositio, 62. (112.
Heroes Jamblici in qua Dæmonum specie numerandi,
Hierarchiæ tres Dionysii, 108.
Homo microcosmus, 45. *animal rationale quintæ compositionis*, 172. *postremo omnium capite erecto conditus*, 177.

Horizon

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00213

Horizon quid, ejus officium, 61.
Humanâ formâ cur nonnulli Deum pinxerint, 18.
Humiditas unde oriatur, & quid sit, 34. *ejus augmentatio nõ ab aere sed à sphæra lunæ oritur*, 149.
Humiditatis sphæra describitur. 67. 68.
Humidum innatum seu spirituale, 177.
Humores animalis continuationem conservantes quatuor, 177.
Hyles descriptio, 24. *est à cõpositione remotissima*. 39

I.

Jamblicus Soli omnes virtutes cœlestes inesse ait, 148,
IGNIS *elementum*, 62 *ejus origo, sedes, natura*, 63. *quid*. 71 *lucæ nomine à Moyse comprehenditur*, 72. *est quasi igneus Cherubini gladius*, 65. *ignis Philosophorum invisibilis*, 63.
Ignis artificialis seu communis quid, 179. *quomodo de igne cœlesti participat*, 179. *tum conservat, tum destruit*, 180. *imagines in charta depictas movere facit*, 14. *fusum in altum propellit, ib quæ ejus præsentiâ extenuantur, ejusdem absentiâ in pristinum corpulentiæ suæ statum reducuntur* 32. *cur objecta corpora tam voraciter devoret*, 181.
Ignis fatuus, 187.
Ignis infernalis descriptio, 180.
Ignei dæmones, 115.
Indi Dæmones pro Diis adorant, 115.
Influentiæ planetarum quid sint, 148. *earum differentiæ*, 149. *sunt quasi spermata cœli in terræ matricem projecta*, 171.
Intelligentiarum triagenera, 111. *iis aliquod in sideribus officium & dominium conceditur*, 151.
Intervalla cujuslibet elementi, 98.
Joviale corpus quomodo productum sit, 145 *ejus natura calida & humida ex æquali dispositione*, 147. *maximè ad vitam animalium confert, ideóque appellatur fortunium majus*, 102.
Islandia dæmonibus frequens, 117.

L.

Lampades cur juxta mortuorum cadavera olim accensa, 116. 180.
Lapis in specum projectus tempestates ciet, 192.
Lapidis ex spiritu injecto ardentis præparatio. 199.
Lector hujus libri idoneus quis, 11.
Lebareon, Dæmonum genus, 115.
Ligna putrida cur luceant, 125.
Lucernæ cur in Romanensium templis ardeant, 180.
LUCIFER *quando creatus, unde dictus*, 112 *ejus rebellio & superbia, ib. malitiæ initium, incrementum, pœna*, 113. *cur Diabolus dictus. cur Lucifugus, accusator. Cacodæmon. ibid. cur Draconis, serpentis, Leonis, Apri, Colubri nomine appelletur*, 113. *cum suis legionibus magis in septentrionalibus mundi plagis versatur*, 116.
Luciferi peccatum & reliquorum Angelorum differt ratione gravitatis, occasionis, durationis, 113.
Lucifugi Dæmones, 116.
LUNA, *cur tam strenuè agat in hæc inferiora*, 101. *extremè frigida & humida*, 147. *per participationem lumen à Sole mutuatur*, 147 *causatur per influxus suos maris tumorem succi, in plantis incrementa*. 149 *ejus sphæra quomodo ad terram & aquam conferatur*, 101.
Lunaris corporis productio, 144.
LUX *primo die creata forma rerum omnium*, 14. 28. *duplex creata vel increata*, 28 *invisibiliter per se & in se lucet*, 60. *causa omnis differentiæ tam in superioribus quam in inferioribus* 68 *agit in materiam mundanam. ut spiritus hominis in aerem*, 85. *quomodo secundo & tertio die apparuerit, antequam essent sensibilia*. 129. *ignis elemento tanquam fratri suo spurio est familiarissima*. 133. *ejus effecta*, 27. *creatio, natura, operatio*, 51.
Luce sublatâ à mundo omnia in pristinum chaos redibunt, 30. 62. (*tur*, 58. 59.
Lucis secundariæ actiones in cœlo medio repræsentan-
Lux est in Sole tanquam in se lucido, in planetis participativè, 146.

M.

Macrocosmi opifex Deus, 17. *ejus in tres partes distributio*, 45.
Malagascari præ timore Deum adorant, 18.
Mammon. 115.
Mare glaciale. 117.
Maris fluxus & reflexus unde, 101.
Martis productio, 145 *natura valdè calida & ficca*, 147. *vis motrix*, 147. *infausta stella viventibus, eoq; infortunium minus dicitur*, 102. *cometas suspendit & attrahit in aere*, 185.
Massa deformis quomodo luce increatâ illuminata, & motu splendoris sancti circulari circumscripta fuerit. 54.
Materia rerum omnium aqua. 14.
Materia confusa descriptio, 43.
Materiæ proprietas magnetica & attractiva. 171.
Materia prima an sit creata vel increata 23. *ejus descriptio*. 24. *de ea opiniones veterum variæ, ib. ejus cum rebus variis comparatio, ib. ad ejus existentiam duo concurrere, Ens quoddam in potentia & tenebras*, 35, *in actum reducta sub qua forma appareat, ib est aqua grossa & subtilis, ib. multiplex*. 39.
Mehunnius terram omnium rerum matrem & nutricem vocat, 171. (178.
Melancholia unde conservetur in corpore animali,
Mercurii Trismegisti encomium. 18,
Mercurii productio, 144. *magis frigidus & humidus, quàm calidus*, 146. *cur tam inconstans & variabilis*, 148. *ejus sphæra Diapente resonat in sphæram aquæ*, 101.
Meridiani Dæmones, 117.
Meridianus Circulus, ejus officium, 61.
Meririm, 115.
Metalla sunt corpora inanimata secundæ compositionis, 172. *eorum septem species*, 174,
Meteora sunt corpora inanimata primæ compositionis, 172. *sunt præter naturam Macrocosmi*, 183. *triplicia*

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00214

plicia, 184. generantur ex terra exhalationibus, 139. eorum causæ supernaturales, 198.
Michael Soli putatur præesse, 151.
Mineralia an vitam, generationem & vegetationem habeant, varia Philosophorum opiniones, 172. ea occultè vivere, vigere, & multiplicari probatur 174. unde oriantur & generentur, 133. 173. eorũ materia duplex apud Chimicos, 174. mineralia friabilia, ibid.
Momis hujus lubricitate interdicitur, 11.
Monochordi mundani descriptio, 85. 90.
Mons Cinerituus circa Puteolos, 192.
Morienus Romanus terram omnium elementorum matrem appellat, 171.
Mors quid, 177.
Motus cœli ab oriente in occidentẽ, 153 proprius stellarum ab Occidente in Orientem, ib. trepidationis ib, in Epicyclis, ib.
Mundum cessante lucida forma actione in pristinam hylen reversurum probatur, 30 habere animam 121 movere motu naturali, 122.
Mundi vocabulum trifariam accipitur à Martiano, 45. in Macrocosmum & Microcosmum divisio, ib. ejus figura sphærica unde 47. 76. ejus machina monochordo comparatur, 79. mũdi dispositionis, ad monochordi proportiones suscipiendas apta descriptio, 89.
Musica mundana, 79. ejus praxis à sphæris cœli ætherei in has elementares infusa, 101.
Musici instrumenti, quo ratio monochordi mundani probatur delineatio, 92.
Mutationum in mundo inferiori causa, 65.

N.

NAtura integra speculum artisq; imago, 4. 5.
Natura quid, 7. non est Dea, sed Dei proxima ministra, ibid. non emendatur nisi in natura sua propria, 178.
Niceras Syracusanus terram affirmavit esse mobilem, 153.
Nivium incommoda, 183.
Nubes generatio, 187. grandinosæ, 139. flamivomæ, 188 earum incommoda, 183. possunt arte diabolica produci, 199.
Numerus Harmonicus Platonis, 164.
Nutrimentum animalium duplex ethereum vel elementare, 178.

O.

ORtes in scripturis sæpe præponitur occidẽti, 152.
Orifiel Saturno putatur præesse, 151.
Orgo primæ materiæ, 23.
Olai Magni de locis septentrionalibus judicium 116.
Ovum concha rore majali repletum hastaq; alligatum sursum vi solis attrahitur, 188.
Ovum in torrente flammas projiciens, 194.

P.

PAracelsus negat materiam primam esse creatam, 23 ejus sectatores, quomodo principium Geneseos interpretentur, ibid.
Paradysi incolarum felicitas, 65.
Paulus spiritu in cœlum Empyræum raptus, 45.
Peripateticorum de motu stellarum opinio, 150.
Philosophos Ethnicos veteres non procul à vera Dei cognitione aberrasse, 8. quorundam contra Hyles creationem fundamentum, 24. (tur, 178.
Phlegma seu pituita quomodo in animali conserve-
Planeta quomodo in cœlo æthereo exaltati sint, 105. quatenus pravi dicãtur, 105. quare eorum influẽtia interdum noxia, 106, unde conflentur, 131. cur cum quodammodo gravia sint, semper in eadem positione consistant, 132. quarto die cum sole sunt condita, ibid. corporis eorum depressio, & elevatio unde ib. eorum productio, 143. 145. quando dicãtur esse in domo exaltationis seu in gaudio, 148. quando in casu seu detrimento, 148. quomodo agant ad meteororum productionem. 196.
Planetarũ motus raptus ab ortu versus occasum, 158. motus naturalis ab occasu versus ortũ aliquot rationibus & experimentis probatur, 159. quæ ad istum motũ requirantur, 159. 160. eorum motus in Epicyclo, 162.
Plantæ unde crescãt, 133. earum motus ab uno termimino ad alium, 150 sunt corpora animata tertiæ compositionis, 172. cur verno tempore & æstate exsurgant super terram, 176. Cur ejus multiplicatio fiat in infinitũ, ib. (24.
Platonis encomium, 18. de materia prima sententia,
Platonici putarunt mundi animam in sole esse inclusam. 146. Cœlum & stellas esse animalia, 150.
Pluviarum incommoda, 183.
Poli in cœlo merè imaginarii & artificiales, 60. duo sunt, ib. eorum officium, 61.
Precatio autoris ad Deum, 13.
Præstigiatores Dæmones, 115.
Privatio quid, 26.
Proœmium totius operis, 13.
Proclus ad solis aspectum omnium cœlestium vires in unum congregari affirmat, 146.
Proportionum mundanarum ratio, 79. unde oriantur, 80. quomodo ex situ & loco partium cujusq; pyramidu tam formalis, quam materialis eliciantur, 82. earum demonstratio, 84.
Pseudothei dæmones, 115.
Putrefactionis causa, 65.
Pyramis materialis & formalis Macrocosmi, 180.
Pyramis physicaã materialis quam formalis, 166.
Pyrenæi montes dæmonibus abundant, 18.
Pythagorici cur monadem, diadem, triadem Deo attribuerint, 18.
Python, 115.

Q.

QUæ supra nos nihil ad nos, an rectè dicatur, 11.
Qualitates duæ simplices & primariæ, à duobus primis substantiis derivatæ, 33. complures motus intermedio generant, 68.
Qualitates duæ à simplicibus ortæ, 34.

R.

RAdiorum increatorum reflexiones comparantur imaginibus in speculis apparentibus, 54.
Raphael Mercurio putatur præesse, 151.
Rotæ virtute fusi accensi circumvolutæ experimento, motus cœli circularis demonstratur, 153.
Rupes in Cyrenaica provincia Austro sacra, 192.

Sal

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00215

S.

SAl est minerale friabile, 174.
Samael Martiputatur præesse, 151.
Sanguis animalis unde materiatur, 178.
Satan, 115.
Saturni stella vocatur infortunium majus, 102. vis contentiva, 149 productio, 145. natura frigida valdè & ficca, 147.
Scholastici Theologi docent Deum in loco esse præsentialiter 22.
Semē materia prima & proxima in vegetabilibus, 40,
Sensibilium origo, 177.
Septentrionales Dæmones, 117.
Seraphim officium, 111.
Siccitas unde & quid, 34.
Simile simili gaudet, 178.
SOL radiorum lucis primo die conditæ receptaculum, 30. densiora extenuat, 14. elementis cœli infimi suam largitur formā, 70 naturæ Deus creatus 88. quomodo in sphæram ignis suas spargat influentias, 101. mūdi imperator, 122. pulcherrima totius mūdi creatura, 132. radios primariæ lucis vi quadā magnetica ad se attrahit, 136. cur cùm originaliter de cœlo supremo substantiam habeat ad illud non revertatur, 137. materiā suā à terra, formam à cœlo habet, 137 quotidie cum terra tanquā cum fœmina sua coit, 140. primò ante reliquos planetas creatus est, 146. formalem lucis dispositionem ante reliquos accepit, & lucis suæ portionem reliquis planetis impertitur, 146. magis ascendēdo, quàm descendēdo calefacit, 147. omnem generādi facultatem tanquam matrix in se continet, 196. Soli cur Deitatem comparârint sapientes, 19. Sol centralis Philosophorum quid sit? 42. Solis ortus & origo, 134. ejus corpus spirituale quomodo in terra indigesta mūdificatum, ibid. quomodo in cœli medii cor & medietatem elevatū, 135. sedes ejus imperatoria in cœli medio depingitur, 136. motus ejus cur circularis, ib. ortus à terra describitur & probatur rationibus physicis, Chimicis & Theologicis, 133. 139. Creatio magnum continet futuri boni increati hominibus venturi mysterium, 140. comparatio elegans cum avicula illice cavea inclusa, 142 natura calida & imperceptibiliter humida 146. influxus vitæ generationisq; necessarius, 149. ejusdem sedis situs vera demonstratio, 169.
Solis filius & Sol terrestris Philosophorum Chimicorum, 140.
Sonorum principalis virtus non in chorda aut trachea arteria, sed in animo vitali consistit, 93.
Speculum divinitatis, 21.
Sperma materia prima & proxima in animalib. 40.
Sphæræ Crystallinæ positionis utilitas, 53. humiditatis seu æqualitatis constitutio, 66. 67. Sphæra æqualitatis quomodo inveniatur, 82.
Spirituales creaturæ sunt in loco definitivè, 22. Spiritus quomodo in creatione ferebatur super aquis, 47. 152 eum olim Ethnici agnoverunt, 47. 48 Spirituū cœlestium quatuor ordines secundùm Jamblicū, 108. octo species secundùm eundem, ib. tres hierarchiæ secundùm Dionysium, 108. Spiritus tenebrarum ex suprema regione deturbati elementorū constituunt substantiam, 70. semper aliquam essentiæ lucidæ suæ regionis portionem secum rapiunt, 153.
Squamæ piscium quorundam cur luceant, 126.
Stellarū corporis substantia, 125. Stellæ cadentis materia, 126. Stellarum corpora non sunt corruptibilia, 127. STELLÆ fixæ secundo die sunt creatæ, 128. earū origo, locus, diversitas tam in magnitudine, quàm splendore, 129. 130. earum positio describitur, 131. consensus harmonicus cum planetis, 102. duplex motus, 150. planetarum quoque naturas induunt, 148. quomodo agant in hæc inferiora secundùm Philosophos, 148. non ab intelligentiis moventur, sed ipsis facultas movendi à principio divinā voluntate est infusa, 150. licet proprio motu præditæ sint, non tamen sunt animalia, ib. Stella Christi adventum declarans in Oriente apparuit, 152,
Subterranei dæmones, 115.
Suecia Dæmonum ferax, 117.
Sulphur & argentum vivum materia prima & proxima in mineralibus, 40.

T.

TEmpus originē suam à quarto demum die accepit, 142.
Tenebræ quid, 26. duplicem apud Philosophos significationem habent, 27. caput corvi vocantur, ib. luci semper repugnant, ib. earundem effecta, ib. Tenebrarum cœli medii in infimam mundi regionem repercussio, 59. quam fuerit ista evacuatio necessaria, 133.
Terra del fuogo, 117. Terræ elementum 64. ejus origo ex tenebrarum condensatione, ib. magis frigidum quàm siccum, 65. Terra perditionis locus, 65. reliquorum elementorum sterquilinium, 71. mater, 99. cur ante solem creata, 140. non movetur contra Copernicum & Gilbertum, 153. 154. terra omnium corporum tam simplicium, quàm compositorum mater, 171.
Terræmotus circa promontorium Puteolanum, 192. terræmotus incommoda, 183. causæ.
Terrestres dæmones, 115.
Thales aquam primā rerum esse materiam affirmavit, 24.
Thronorum officium, 111.
Tonitrua unde oriantur 182. eorum incommoda, 183. tonitrua artificialia, 194.
Triangulari forma quomodo Deus describatur, 20.
Trismegistus docet homini à Deo concessum cœlestia scrutari, 11. 12. (tio præfectos, 151.
Trithemius existimat septem spiritus septē planetis ab initio
Tropici duo, eorum officium, 61.
Turbinum incommoda, 183.
Typho unde oriatur, 114 V.

VEgetabilia specie differentia unde oriantur, 131. tertio die immediatè post mineralium existentiam cœperunt crescere, 175. Vegetativæ facultatis potentiæ tres, 121.
Venfica cōplures in locis septentrionalibus, 117. ut & in Helvetia superiore, 118. quadā cū Dæmone se fatetur coivisse, 118. earū miracula phantastica, 117. ad tempestates ciēdas potestas. 200. Veneris productio, 144. natura in secūdo gradu calida & humida in primo, 147. quā cōsonāt iā referatur ad sphæram aeris, 101 appellatur fortunii minus, 102.
Ventorū origo, 189 incōmoda, 183. lateralis flatus causa, 199. ad nubes producēdas operatio, 188. Vestales ignē ardentē cur semper habuerint, 170 Via lactea materia, 127.
Vini experimento cujusq; elementorum natura demonstratur, 71. Visibile coloratū tantum occupat, 125. Vox acutior aut gravior unde. 93. Z.

ZAchariel Jovi putatur præesse, 151.
Zenonis Stoici de materia prima sententia, 24.
Zodiacus quid, ejus officium, 61.

FINIS.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00216

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00217

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00218

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4
© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00219

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel
Kodak Gray Scale
0 1 2 3 4

© HAB http://diglib.hab.de/drucke/na-4f-41/start.htm?image=00220